

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**15. VE 16. YÜZYILLARDA MENDERES HAVZASINDA
YERLEŞME VE NÜFUS**

YAZAR

EMİNE SÖNMEZ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. SADULLAH GÜLTEN

ORDU- 2024

TEZ KABUL SAYFASI

EMİNE SÖNMEZ tarafından hazırlanan “**15. VE 16. YÜZYILLARDA MENDERES HAVZASINDA YERLEŞME VE NÜFUS**” başlıklı bu çalışma, **08.08.2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **DOKTORA tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. İlhan EKİNCİ Ordu Üniversitesi / Fen-Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Prof. Dr. Alpaslan DEMİR Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Fen- Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Prof. Dr. Sadullah GÜLTEN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	İmza
Üye	Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN Ordu Üniversitesi / Fen-Edebiyat Fakültesi	İmza
Üye	Doç. Dr. Mesut KARAKULAK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / Edebiyat Fakültesi	İmza

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

EMİNE SÖNMEZ

ÖZET

TARİH

15. VE 16. YÜZYILLARDA MENDERES HAVZASINDA YERLEŞME VE NÜFUS

EMİNE SÖNMEZ

“15. ve 16. Yüzyıllarda Menderes Havzasında Yerleşme ve Nüfus” başlıklı tezimizin amacı Menderes Havzasına dahil olan yerleşmelerin belirlenmesi ve nüfusunun tespit edilmesidir. Aydın, Menteşe ve Kütahya sancaklarından Menderes havzasına dahil olan kaza ve nahiyeler belirlenerek çalışma sınırlandırılmıştır. Bölgenin yerleşme ve nüfusunu ortaya çıkarmak adına temel kaynak olarak kullanılan tahrir defterlerine dayanılarak ortaya çıkarılan çalışma haliyle bölgenin ticari yol ağını ortaya çıkarmamızı sağlamıştır. Menderes bölgesinden geçen şark ticaret yolu asırlar boyunca Anadolu’nun siyasi ve iktisadi kaderi üzerinde söz sahibi olmuştur. Menderes nehirleri üzerinde yapılan transit taşımacılık sayesinde bölge ticari yol görevi üstlenmekteydi. İncelenen arşiv kayıtlarından da görüldüğü üzere ticaret yolundaki değişimler sancaklardaki idari taksimatta da değişikliklere neden olmuştur. Menderes nehirlerinin yerleşimler üzerinde ne kadar etkili olduğu ve nüfus yoğunluğuna etki edip etmediği tespit edilmiştir. Arşiv kaynaklarından da görüldüğü üzere bölge siyasi olaylardan etkilenmiş bu durum yerleşim yerlerinin boş kalmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanı sıra Menderes havzasında bazı doğal afetler yerleşimlerin yok olmasına sebebiyet vermiştir. Aydın sancağının tamamı hem Büyük Menderes hem de Küçük Menderes havzalarını kapsamaktadır. Diğer sancaklarda ise havzaya dahil olan kazalar ve nahiyeler ele alınarak çalışma yürütülmüştür. Böylelikle Menderes havzasındaki yerleşimlerin tespiti yapılmış, idari taksimatın zamanla değişimi ve dolayısıyla nüfus tespit edilmiştir. Menderes Havzası bulunduğu konum itibarıyla eski çağlardan itibaren büyük göçlere ve nüfusa sahip olmuştur. Menderes havzasının coğrafya üzerindeki etkisi de göz önüne alınarak bölgenin tarihi coğrafyası hakkında da bilgiler verilerek çalışmaya yön verilmiştir. Bu çalışmada Menderes havzasındaki sancakların yerleşim ve nüfus verileri mukayeseli bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Menderes, Küçük Menderes, Menderes Havzası, Menteşe, Aydın, Kütahya, Yerleşme, Nüfus.

ABSTRACT

HİSTORY

SETTLEMENT AND POPULATION IN THE MENDERES BASIN IN THE 15th AND 16th CENTURIES

EMINE SONMEZ

“The purpose of our thesis titled “Settlement and Population in the Menderes Basin in the 15th and 16th Centuries” is to identify the settlements included in the Menderes Basin and to determine its population. The study is limited by identifying the districts and sub-districts included in the Menderes Basin from Aydın, Menteşe and Kütahya Sanjaks. The study, based on the tahrir registers used as the primary source to reveal the region’s settlement and population, naturally allowed us to uncover the commercial road network of the region. The eastern trade route passing through the Menderes region had been influential on the political and economic fate of Anatolia for centuries. Thanks to the transit transportation conducted on the Menderes rivers, the region served as a commercial road. As seen from the examined archive records, changes in the trade route also led to changes in the administrative division of the sanjaks. It was determined how influential the Menderes rivers were on the settlements and whether they affected population density. As seen from the archival sources, the region was affected by political events, which caused the settlements to become vacant. Additionally, some natural disasters in the Meander rivers caused the disappearance of settlements. The entire Aydın Sanjak covers almost all of both the Büyük Menderes and Küçük Menderes Basins. In other sanjaks, the study was carried out by addressing the districts and sub-districts included in the basin. Thus, the settlements in the Meander Basin were identified, the administrative division’s change over time, and consequently, the population was determined. Due to its location, the Menderes Basin has had large migrations and populations since ancient times. Considering the impact of the Menderes Basin on geography, we directed our studies by providing information about the historical geography of the region. The settlement and population data of the sanjaks in the Menderes Basin were comparatively evaluated.

Key Words : Menderes Basin, Menteşe, Aydın, Kütahya, Settlement, Population.

ÖNSÖZ

“15. ve 16. Yüzyıllarda Menderes Havzasında Yerleşme ve Nüfus” isimli tezimizde amacımız arşiv belgeleri ışığında bölgenin yıllar içerisindeki yerleşme ve nüfus değişimlerini ortaya çıkarmaktır. Elbette daha önce bölge ile ilgili sancak çalışmaları olmuştur. Ancak bu çalışmayı diğerlerinden farklı kılan pek çok sancağın mukayeseli şekilde ele alınması olmuştur. Havzadaki nüfus ve coğrafi etkenlerin ortaya çıkardığı durumlar sebep-sonuç ilişkisi içerisinde çalışılmıştır. Bu çalışma Menderes havzasına dahil olan Menteşe, Aydın ve Kütahya sancaklarının karşılaştırılmalı ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde incelenen özgün tez çalışmasıdır. Sancakların yerleşme ve nüfusunun mukayeseli bir yaklaşımla ele alındığı çalışmadır. Menderes havzasını oluşturan nehirlerin, ticaret yollarına şekil vermesiyle oluşan yerleşmelerin nüfus çalışması da denilebilir.

Amacımız sadece bölgelerin yerleşme ve nüfusunu saptamak değil, bölgenin ticari yol ağını da ortaya çıkarmaktır. Hem Büyük hem de Küçük Menderes nehirlerinin oluşturduğu havza çalışmamıza dahildir. Bu güzergâhın en önemli özelliği havzaların farklı sancakları içerisinde barındırması ve nüfuslarını birbiriyle kıyaslamamıza imkân tanıyor olmasıdır. Sancakların en büyük ortak özelliği ise ticaret yolları üzerinde bulunmasıdır. Bu ticaret yollarına nehirlerin şekil vermesi de en mühim özelliklerdendir. Bölgedeki sancaklar hem fiziki hem de beşeri anlamda birbiriyle farklılık arz etmektedir. Bu sebepten coğrafyanın yerleşme ve nüfus üzerindeki etkisini de göz önünde tutarak bölgedeki yerleşim ve ortalama nüfus miktarı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Netice itibarıyla bu çalışmadaki amaç, Menderes havzalarındaki verilerin birbiriyle kıyaslanarak yerleşme ve nüfus verilerini değerlendirip bölgenin profilini ortaya çıkarmaktır. Menderes nehirlerinin bölge tarihi üzerinde ne derece etkisi olduğunu, yerleşme ve nüfus yoğunluğu üzerindeki etkisini de düşünerek bu havzaların 15. ve 16. yüzyıllardaki durumunu aydınlattık. Sonuç itibarıyla bu çalışma Küçük ve Büyük Menderes havzalarının bulunduğu bölgenin tarihini aydınlatması açısından bizlere önemli veriler sunmaktadır.

Bu araştırmanın konusu ve yazımı aşamasında yapmış olduğu katkılardan dolayı öncelikle tez danışmanım Prof. Dr. Sadullah GÜLTEN’e çok teşekkür ederim. Bunun yanı sıra tez savunmama katılan kıymetli hocalarıma ve değerli bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte fikirlerini ve yardımlarını esirgemeyen Uzman

Tarihçi Osman KÖSE'ye, Uzman Tarihçi Meral İNAN'a, Nazilli şehir tarihi üzerine hazırladığı çalışmalarıyla tezime katkı sunan Tarihçi Yazar Yavuz AKBAŞ'a ve en büyük destekçim olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

EMİNE SÖNMEZ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ KABUL SAYFASI	ii
ETİK BEYANI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR	xi
ŞEKİLLER	xviii
GÖRSELLER.....	xix
KISALTMALAR	xx
KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR.....	xxi
ARŞİV KAYNAKLARI	xxi
Menteşe Sancağı Arşiv Belgeleri	xxi
Aydın Sancağı Arşiv Belgeleri	xxiii
Kütahya Sancağı Arşiv Belgeleri.....	xxv
Diğer Arşiv Belgeleri	xxvii
ARAŞTIRMALAR	xxviii
1. GİRİŞ	1
2. 15. VE 16. YÜZYILLARDA MENDERES HAVZASININ TARİHİ COĞRAFYASI.....	10
3. YERLEŞME	17
3.1 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA ŞEHİR YERLEŞMELERİ.....	17
3.1.1 Mentşe Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri.....	18
3.1.2 Aydın Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri	21
3.1.3 Kütahya Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri.....	23
3.2 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA KIRSAL YERLEŞMELER	27
3.2.1 Mentşe Sancağı'nda Kırsal Yerleşme.....	27
3.2.1.1 Balat Kırsal Yerleşmeleri.....	27
3.2.1.2 Bozöyük Kırsal Yerleşmeleri.....	30
3.2.1.3 Çine Kırsal Yerleşmeleri	31
3.2.1.4 Defteran Kırsal Yerleşmeleri	34
3.2.1.5 Mazun Kırsal Yerleşmeleri	35
3.2.1.6 Sobuca Kırsal Yerleşmeler	38
3.2.1.7 Tavas Kırsal Yerleşmeleri	39
3.2.2 Aydın Sancağı'nda Kırsal Yerleşme	41
3.2.2.1 Alaşehir Kırsal Yerleşmeleri	41
3.2.2.2 Arpaz Kırsal Yerleşmeleri	44
3.2.2.3 Ayasuluğ Kırsal Yerleşmeleri.....	45
3.2.2.4 Birgi Kırsal Yerleşmeleri.....	46
3.2.2.5 Bozdoğan Kırsal Yerleşmeleri.....	49
3.2.2.6 Çeşme Kırsal Yerleşmeleri	49
3.2.2.7 Güzelhisar Kırsal Yerleşmeleri.....	50
3.2.2.8 İzmir Kırsal Yerleşmeleri	51
3.2.2.9 Kestel Kırsal Yerleşmeleri.....	52

3.2.2.10	Sart Kırsal Yerleşmeleri.....	55
3.2.2.11	Sultanhisar Kırsal Yerleşmeleri	56
3.2.2.12	Tire Kırsal Yerleşmeleri	57
3.2.2.13	Yenişehir Kırsal Yerleşmeleri	58
3.2.3	Kütahya Sancağı'nda Kırsal Yerleşme.....	60
3.2.3.1	Geyikler Kırsal Yerleşmeleri	60
3.2.3.2	Homa Kırsal Yerleşmeleri	63
3.2.3.3	Honaz Kırsal Yerleşmeleri.....	64
3.2.3.4	Lazıkıyye (Ladıkıyye) Kırsal Yerleşmeleri	64
3.2.3.5	Şeyhlü Kırsal Yerleşmeleri	65
3.2.3.6	Uşak Kırsal Yerleşmeleri.....	67
4.	NÜFUS	69
4.1	MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI ŞEHİR NÜFUSU	75
4.1.1	Menteşe Sancağı Şehir Nüfusu.....	75
4.1.1.1	Nefs-i Çine ve Mahalleleri.....	78
4.1.1.2	Nefs-i Milas ve Mahalleleri	79
4.1.1.3	Nefs-i Peçin ve Mahalleleri	81
4.1.1.4	Nefs-i Muğla ve Mahalleleri.....	82
4.1.1.5	Nefs-i Balat ve Mahalleleri.....	83
4.1.2	Aydın Sancağı Şehir Nüfusu	85
4.1.2.1	Nefs-i Bozdoğan ve Mahalleleri	85
4.1.2.2	Nefs-i Fota ve Mahalleleri	86
4.1.2.3	Nefs-i Sart ve Mahalleleri.....	87
4.1.2.4	Nefs-i İnegöl ve Mahalleleri	88
4.1.2.5	Nefs-i Güzelhisar ve Mahalleleri	88
4.1.2.6	Nefs-i Arpaz ve Mahalleleri	90
4.1.2.7	Nefs-i Yenişehir ve Mahalleleri.....	91
4.1.2.8	Nefs-i Vakf ve Mahalleleri	92
4.1.2.9	Nefs-i Köşk ve Mahalleleri.....	92
4.1.2.10	Nefs-i Sultanhisar ve Mahalleleri	94
4.1.2.11	Nefs-i Ayasuluğ ve Mahalleleri	95
4.1.2.12	Nefs-i Nazilli ve Mahalleleri	98
4.1.2.13	Nefs-i Kestel ve Mahalleleri	102
4.1.2.14	Nefs-i Tire ve Mahalleleri.....	103
4.1.2.15	Nefs-i Kızılhisar ve Mahalleleri	106
4.1.2.16	Nefs-i Balyanbolu ve Mahalleleri.....	107
4.1.2.17	Nefs-i İzmir ve Mahalleleri.....	108
4.1.2.18	Nefs-i Sivrihisar (Seferihisar) ve Mahalleleri.....	110
4.1.2.19	Nefs-i Batnos ve Mahalleleri	111
4.1.2.20	Nefs-i Birgi ve Mahalleleri	112
4.1.3	Kütahya Sancağı Şehir Nüfusu.....	114
4.1.3.1	Nefs-i Şeyhlü ve Mahalleleri	115
4.1.3.2	Nefs-i Homa ve Mahalleleri	115
4.1.3.3	Nefs-i Geyikler ve Mahalleleri	116
4.1.3.4	Nefs-i Uşak ve Mahalleleri	117
4.1.3.5	Nefs-i Lazıkıyye(Ladıkıyye) ve Mahalleleri	118
4.1.3.6	Nefs-i Honaz ve Mahalleleri.....	119
4.2	MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI KIRSAL NÜFUSU	121
4.2.1	Menteşe Sancağı'nda Kırsal Nüfus	121
4.2.1.1	Balat Köyleri.....	121

4.2.1.2	Bozöyük Köyleri.....	125
4.2.1.3	Çine Köyleri.....	128
4.2.1.4	Defteran Köyleri	133
4.2.1.5	Mazun Köyleri	134
4.2.1.6	Sobuca Köyleri	138
4.2.1.7	Tavas Köyleri.....	139
4.2.2	Aydın Sancağı'nda Kırsal Nüfus	145
4.2.2.1	Alaşehir Köyleri.....	145
4.2.2.2	Arpaz Köyleri	153
4.2.2.3	Ayasuluğ Köyleri	155
4.2.2.4	Birgi Köyleri	165
4.2.2.5	Bozdoğan Köyleri	173
4.2.2.6	Çeşme Köyleri	179
4.2.2.7	Güzelhisar Köyleri.....	182
4.2.2.8	İzmir Köyleri.....	188
4.2.2.9	Kestel Köyleri	192
4.2.2.10	Sart Köyleri.....	201
4.2.2.11	Sultanhisar Köyleri	204
4.2.2.12	Tire Köyleri.....	208
4.2.2.13	Yenişehir Köyleri.....	213
4.2.3	Kütahya Sancağı'nda Kırsal Nüfus	222
4.2.3.1	Geyikler Köyleri	222
4.2.3.2	Homa Köyleri	228
4.2.3.3	Honaz Köyleri.....	230
4.2.3.4	Lazıkıyye Köyleri	233
4.2.3.5	Şeyhlü Köyleri	238
4.2.3.6	Uşak Köyleri	242
4.3	MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA KONAR- GÖÇER NÜFUS	250
4.3.1	Menteşe Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus	250
4.3.2	Aydın Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus	254
4.3.3	Kütahya Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus	258
4.4	MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA GAYRİMÜSLİM NÜFUS.....	266
4.4.1	Menteşe Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus	266
4.4.2	Aydın Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus	266
4.4.3	Kütahya Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus	268
5.	SONUÇ.....	271
A.	ARŞİV KAYNAKLARI	274
B.	ARAŞTIRMALAR VE İNCELEMELER.....	274
EKLER		283
ÖZGEÇMİŞ		284

TABLÖLAR

Sayfa

Tablo 3.1 Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Şeyhlü Mahalleleri	24
Tablo 3.2 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Lazıkıyye Mahalleleri.....	24-25
Tablo 3.3 TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrirlere Göre Nefs-i Uşak Mahalleleri.....	25
Tablo 3.4 1517-18 ve 1562-63 tarihli Tahrir Defterlerinde Balat Kazası Köyleri.....	27-29
Tablo 3.5 Balat Kazası Mezraları ve Diğer Yerleşim Birimleri.....	29
Tablo 3.6 Tahrir Defterlerine Göre Bozöyük Kazası Köyleri.....	30-31
Tablo 3.7 Tahrir Defterlerine Göre Çine Kazası Köyleri.....	31-33
Tablo 3.8 TD 61 numaralı Tahrir Defterine Göre Defteran Nahiyesi Köyleri.....	34
Tablo 3.9 Tahrir Defterlerine Göre Mazun Kazası Köyleri.....	35-37
Tablo 3.10 Tahrir Defterlerine Göre Sobuca Nahiyesi Köyleri.....	38-39
Tablo 3.11 Tahrir Defterlerine Göre Tavas Kazası Köyleri.....	40-41
Tablo 3.12 Tahrir Defterlerine Göre Tavas Kazası Mezra ve Çiftlikleri.....	41
Tablo 3.13 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir ve Nefs-i Üzümi ile Nefs-i İnegöl Kırsal Yerleşmeleri.....	42-43
Tablo 3.14 Tahrir Defterlerine Göre Arpaz Kazası Köyleri.....	44
Tablo 3.15 TD 08 ve TD 087 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Birgi Köyleri.....	46-48
Tablo 3.16 TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Mezra ve Çiftlikleri.....	49
Tablo 3.17 Tahrir Defterlerine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri	52-54
Tablo 3.18 Tahrir Defterlerine Göre Kestel Kazası Mezra ve Çiftlikleri.....	55
Tablo 3.19 TD 144 Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kırsal Yerleşmeleri.....	58-59
Tablo 3.20 Tahrir Defterlerine Göre Geyikler Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri.....	60-62
Tablo 3.21 TD 45 numaralı Tahrir Defterine Göre Şeyhlü Kırsal Yerleşmeleri.....	65-67
Tablo 4.1 Çine Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı	79
Tablo 4.2 Milas Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	80-81
Tablo 4.3 Peçin Kazası Mahalleri Nüfus Dağılımı	81-82

Tablo 4.4 Muğla Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	83
Tablo 4.5 Balat Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	84
Tablo 4.6 TD 1/1M Tahrir defterine göre Nefs-i Fota Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	86-87
Tablo 4.7 Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Güzelhisar Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	89
Tablo 4.8 TD 1/1M ve TD 08 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Arpaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	90
Tablo 4.9 TD 148 ve TD 144 Numaralı Tahrir Defterlerine göre Nefs-i Arpaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı	91
Tablo 4.10 Tahrir Defterlerine göre Nefs-i Köşk Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	94
Tablo 4.11 TD 087 ve TD 148 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Ayasuluğ Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	97
Tablo 4.12 TD 144 numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Nazilli Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	101
Tablo 4.13 TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Nazilli'de Müteferrik Şahısların Mahallelerdeki Dağılımı.....	101-102
Tablo 4.14 TD 148 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Tire Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	104-105
Tablo 4.15 TD 148 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Tire Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	105-106
Tablo 4.16 TD 148 ve TD 537 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i İzmir Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	109
Tablo 4.17 TD 148 ve TD 537 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Seferihisar Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	111
Tablo 4.18 TD 1/1 M, TD 08 ve TD 087 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Birgi Mahalleleri.....	112-113
Tablo 4.19 TD 148 ve TD 129 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Birgi Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	113-114
Tablo 4.20 TD 45, TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Şeyhlü Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	115
Tablo 4.21 TD 45, TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Şeyhlü Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	117-118
Tablo 4.22 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Lazıkıyye Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	118-119

Tablo 4.23 TD 49 ve TD 369 Numaralı Defterlere Göre Nefs-i Honaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı.....	120
Tablo 4.24 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Balat Kazası Köyleri Nüfus Dağılımı.....	121-123
Tablo 4.25 TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Balat Kazası Köyleri Nüfus Dağılımı.....	123-124
Tablo 4.26 TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozüyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	125
Tablo 4.27 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozüyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	126
Tablo 4.28 TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozüyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	127
Tablo 4.29 TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozüyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	128
Tablo 4.30 TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	129-130
Tablo 4.31 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	130-131
Tablo 4.32 TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	131-133
Tablo 4.33 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Deferan Nahiyesi Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	134
Tablo 4.34 TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Mazun Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	135-136
Tablo 4.35 TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Mazun Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	136-137
Tablo 4.36 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sobuca Nahiyesi Köyleri ve Nüfus Dağılımı	138
Tablo 4.37 TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	139-140
Tablo 4.38 TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	140-141
Tablo 4.39 TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	142-143

Tablo 4.40 TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı	143-144
Tablo 4.41 TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir'e tabi İnegöl Şehrinde Kırsal Nüfus.....	145-146
Tablo 4.42 TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir'e tabi Üzümlü Şehrinde Kırsal Nüfus.....	147
Tablo 4.43 TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir Kazası Kırsal Nüfusu.....	148-149
Tablo 4.44 TD 1/1M numaralı Tahrir Defterine Göre Arpaz Köyleri.....	153
Tablo 4.45 TD 08 ve TD 148 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Arpaz Kazası Kırsal Nüfusu.....	154
Tablo 4.46 TD 87 numaralı Tahrir Defterinde Göre Ayasuluğ Kazası Hassa Köyleri.....	155-156
Tablo 4.47 TD 87 numaralı Tahrir Defterinde Ayasuluğ Kazasında Tımara Kaydolan Köyler.....	157-158
Tablo 4.48 Ayasuluğ Kazası'nda Kümenos'a tabi Köyler ve Nüfus Dağılımı.....	159
Tablo 4.49 TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Ayasuluğ Kazası'nda Bazı Köylerin Nüfusu.....	160-161
Tablo 4.50 TD 537 numaralı Tahrir Defterinde Ayasuluğ'da Köyler, Mezralar ve Çiftlikler.....	161-163
Tablo 4.51 TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Akçaşehir Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	164
Tablo 4.52 TD 1080 Numaralı Tahrir Defterine Göre Ayasuluğ Akçaova'daki Köyler ve Nüfus Dağılımı	164-165
Tablo 4.53 TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Tımara Kayıtlı Birgi Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	166-167
Tablo 4.54 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	168-169
Tablo 4.55 TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Köy, Mezra ve Çiftlikleri ve Nüfus Dağılımı.....	169-172
Tablo 4.56 TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan Köyleri ve Nüfus Dağılımı.....	173-174
Tablo 4.57 TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Ortasiyye Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	174-175

Tablo 4.58 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan ve Ortasiyye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	175-176
Tablo 4.59 TD 148 numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	176-177
Tablo 4.60 TD 144 numaralı tahrir defterine göre Bozdoğan Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	178-179
Tablo 4.61 TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çeşme, Seferihisar(Sivrihisar), Hereke Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	179-180
Tablo 4.62 TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çeşme, Seferihisar ve Hereke Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	181-182
Tablo 4.63 TD 1/1M numaralı Tahrir Defterine Göre Güzelhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	183
Tablo 4.64 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Güzelhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	184-185
Tablo 4.65 TD 87 Numaralı Tahrir Defterine Göre Zeamet-i Güzelhisar Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	186
Tablo 4.66 TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre İzmir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	189-190
Tablo 4.67 TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre İzmir Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	190-192
Tablo 4.68 TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	193-194
Tablo 4.69 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	195
Tablo 4.70 TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	196-197
Tablo 4.71 TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	198-199
Tablo 4.72 TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	200-201
Tablo 4.73 TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir'e tabi Sart Şehrinde Kırsal Nüfus.....	202-203
Tablo 4.74 TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	204-205

Tablo 4.75 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	205
Tablo 4.76 TD 87 ve TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	206-207
Tablo 4.77 TD 129 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	207-208
Tablo 4.78 TD 129 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tire Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	210-212
Tablo 4.79 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	214-215
Tablo 4.80 TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazasına tabi Nefs-i Vakıf ve Nahiye-i Gerye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	215
Tablo 4.81 TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazasına tabi Taallukat-ı Gerye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	216
Tablo 4.82 TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	217-218
Tablo 4.83 TD 45 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	222-224
Tablo 4.84 TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	224-226
Tablo 4.85 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	226-227
Tablo 4.86 TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Homa Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	228
Tablo 4.87 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Homa Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	229-230
Tablo 4.88 TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Honaz Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı	231-232
Tablo 4.89 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Honaz Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	232-233
Tablo 4.90 TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	234
Tablo 4.91 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	234-235

Tablo 4.92 MAD 262 Numaralı Deftere Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	236
Tablo 4.93 TD 369 numaralı Evkaf Defterine Göre Denizli Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	237
Tablo 4.94 TD 45 Numaralı Tahrir Defterine Göre Şeyhlü Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	238-240
Tablo 4.95 TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Uşak Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	243-246
Tablo 4.96 TT. 1190 numaralı Tahrir Defteri Parçasına Göre Uşak Kazası ve tabi Hayrabat Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı.....	247-248
Tablo 4.97 TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Yörüklerinin Kayıtlı Olduğu Köyler ve Nüfus Dağılımı.....	256-257
Tablo 4.98 TD 47 Numaralı ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Şeyhlü Yörükleri.....	262

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 4.1: TD 148 Numaralı Tahrir Defterinde Vergi Mükelleflerinin Dağılımını

Gösteren Grafik.....220

GÖRSELLER

Sayfa

Görsel 1: TD 537 Numaralı Tahrir Defterinde Nefs-i Kızılhisar 107

KISALTMALAR

Kısaltmalar

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
bkz.	: bakınız
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
der.	: Derleyen
DİA.	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
H.	:Hicri
İA.	: İslam Ansiklopedisi
MAD.	: Maliyeden Müdevver
MD.	: Mühimme Defteri
n.d.	: nam-ı diğer
nr.	: numara
s.	: Sayfa
S	: Sayı
TD.	: Tahrir Defteri
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TK.KKA.	: Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vrk.	: varak

KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMALAR

ARŞİV KAYNAKLARI

Menteşe Sancağı Arşiv Belgeleri

TD. 39

Menteşe sancağının ilk tahrir defteri olarak bilinen TD 39 numaralı tahrir defterinin tarihi kayıtlı olmamasına rağmen, defterdeki bazı atıflar doğrultusunda defterin 1485 yılına ait olduğu görülmektedir. Bu tahrir defterinin eksik kısımları olup 95 sayfadan oluşmaktadır. Pırnaz, Mekri, Karpuzlu, Çine, Sobuca, Defteran, Balat, Peçin, Bozöyük, Muğla, Tavas, Köyceğiz, Dalamani, Kireniz nahiyeleri tahrir edilmiştir. Sayfa 58'den itibaren muaf, sayyad, müselleman ve zevaidler kaydedilmiştir. Eğer defter tam olsaydı 15. yy Mentşe sancağının iskân durumu açıklanabilirdi.

TD. 47

TD 47 numaralı mufassal tahrir defteri tıpkı TD 39 numaralı defter gibi eksiktir. Defterin tarihi belirsiz olup TD 39 numaralı defteri 15. yy sonuna tarihlendirdiğimiz gibi bu defteri de 16.yy'ın ilk yıllarına tarihlendirmek daha doğrudur. TD 47 numaralı defter ise 1500–1501 yılında düzenlenmiştir. Mentşe Sancağı bu defterde 8 nahiyeden oluşmaktadır. Bunlar Pırnaz, Çine, Milas, Peçin, Bozöyük, Muğla, Tavas ve Köyceğiz nahiyeleridir. Muğla, Milas, Peçin nahiyelerinin kaydedildiği sayfalar tamdır. Defter 312 sayfa olup en son Köyceğiz nahiyesi kaydedilmiştir. Defterin eksik olduğu burada daha net anlaşılmaktadır.

TD. 61

Menteşe Sancağı'na ait önceki tahrir defterleri oldukça eksik olmasına karşın bu defter sancağın tam olan tahrir defteridir. Defterin tam olması bize bölge ile ilgili tatminkâr bilgiler sunmaktadır. TD 61 numaralı defter 1517 tarihlidir. Defter 607 sayfadan oluşmaktadır. Defterin başında kâtip ve tahrir emini kaydedilmiştir. Defterde Peçin, Bozöyük, Tavas, Mazun, İsravalos, Milas, Muğla, Köyceğiz, Pırnaz, Mekri, Sobuca, Çine, Mesken, Defteran kazaları kayıtlıdır. Bunlar bazen kaza bazen de nahiye olarak kayıt altına alınmışlardır.

TD. 337

TD 337 numaralı defter H. 970 (1562–1563) tarihinde düzenlenmiştir. Kanuni dönemi tahrir defteri olarak tanımlayacağımız bu defter 290 varaktan oluşmaktadır. Defterde Peçin, Eskihisar, Muğla, Tavas, Mekri (Megri), Pınaz, Köyceğiz, Mazun, Balat, Çine, Bozöyük, İsravalos kazaları kayıtlıdır.

TD. 110

TD 110 numaralı tahrir defteri H.991 (1583) tarihiyle kayıtlıdır. Görüldüğü üzere son yapılan tahrirle bir önceki tahrir arasında yaklaşık yirmi yıl bulunmaktadır. 110 numara ile kaydedilen bu tahrir defteri 256 varaktan oluşmaktadır. Diğer tahrirlere oranla bizlere daha detaylı bilgiler sunmaktadır. Defterde Mazun, Peçin, Bozöyük, Eskihisar, Muğla, Mekri, Tavas, Pınaz, Köyceğiz, İsravalos kazaları kayıtlıdır. Balat ve Çine'ye dair kayıt yoktur. Çünkü bu defter tahrir edildiğinde Balat ve Çine kazaları Sığla sancağına bağlanmıştır.

TD. 338

H.970 (1562-1563) yılına tarihlendirilen defter 142 sayfadan oluşmaktadır. Oldukça önemli bilgiler aktarmaktadır. Evkaf defterlerinden yerleşim yerlerinin isimlerini tespit ederek bu yıla ait vergilendirilebilir nüfus hakkında yorum yapma fırsatını bulabiliyoruz. 1562 yılına ait bu evkaf defterinde Balat, Mazun, Peçin, Bozöyük, Çine kaza; Dalama, Muğla, Tavas, Köyceğiz, Pınaz, Mekri ise nahiye kaydedilmiştir.

TD. 569

Menteşe Sancağı'na ait ikinci evkaf defteri olan 569 numaralı defter H. 991 (1583) tarihli olup, 117 sayfadan oluşmaktadır. Bu defter TD 110 numaralı tahrir defteriyle aynı tarihlerde hazırlanmıştır. Ayrıca arşivde 409 numara ile vakıf defteri olarak kayıtlıdır.

TD. 1197

H.918 tarihli bu defter arşive yeni eklenen defterler arasındadır. Mentеше vakıfları adı altında kayıtlı defterdir. Defter, Peçin kazasındaki bazı vakıfların tahririni havi eder. 1512-1513 yıllara tekabül eden defter 16 görüntüden oluşmaktadır. Peçin'e ait bazı karyelere bu defter sayesinde ulaştık.

Aydın Sancağı Arşiv Belgeleri

TD. 1/1 M

Arşivde MAD 18003 numarasıyla, tapu tahrir defterleri içerisinde TT 1/1 M numara ile kayıtlıdır. H. 855-857 (1451-1453) yılları arasına tarihlendirilen bu defter toplam 374 sayfadan oluşmaktadır. Ancak defterin tarihiyle ilgili pek çok fikir öne sürülmüştür. En doğru fikri öne süren M. Akif Erdoğan ve Ömer Bıyık defter için en isabetli tarihin 1461-1470 yılları olduğunu aktarmaktadır¹. Aslında defter içerisinde kayıtlı bulunan tek bir ifade bizi defterin tarihiyle ilgili aydınlatmaktadır. “Eski sipahi oğlu olarak kaydedilen bir neferin Trabzon Seferi’nde öldüğü” ifadesi defterin 1461 yılından sonra düzenlendiğini ortaya çıkarmaktadır. Defter eksik olup Güzelhisar, Birgi, Tire, Balyanbolu, Bozdoğan, Arpaz ve Kestel nahiyelerine ait kayıtları ihtiva eder. Nahiyet-i Güzelhisar, Taallukât-ı Arpaz, Nahiyet-i Ortasiyye, Taallukât-ı Bozdoğan, Nahiyet-i Kestel ve Nahiyet-i Sultanhisar başlığı altında nefis, mahalle ve köyler yazılmıştır. Güzelhisar, Arpaz, Fota ve Birgi şehirleri mahalleleriyle birlikte kaydedilmiştir.

TD. 08

1480 tarihli tapu tahrir defteri 780 sayfadan oluşmaktadır. Bu deftere göre 15. yüzyılın ikinci yarısında Aydın Sancağı sınırları içinde bulunan kazalar ve tabi bulunan yerler Birgi, Fota, Ayasuluğ, Tire, Kestel, Sart, Mastavra, Üzümlü, Alaşehir, İnegöl, Vakf, Arpaz, Bozdoğan, Ortasiyye, Sultanhisar, Köşk, Güzelhisar, Yenişehir, İzmir’dir.

TD. 87

87 numara ile kayıtlı bulunan bu defter Kanuni dönemine ait tapu tahrir defteridir. Bu tahrir defteri 375 sayfadan oluşmaktadır. Defterin tam tarihi belli değildir. Bu deftere kayıtlı kazalar Ayasuluğ, Tire, Birgi, Güzelhisar, Sultanhisar ve Kestel kazalarıdır. Kanuni dönemine ait bu tahrir defterinde diğer kazaların kayıtlı bulunmaması defterin eksik olduğunu göstermektedir.

TD. 148

148 numarada kayıtlı bulunan 1528-1529 tarihli tapu tahrir defteri, bütün kaza ve köylerdeki yerleşik reayadan oluşan avarız haneleri göstermektedir. Defter, 849 sayfadan oluşmaktadır. İzmir, Çeşme, Ayasuluğ, Tire, Birgi, Güzelhisar, Sultanhisar,

¹ M. Akif Erdoğan- Ömer Bıyık, *TT. 0001/1M. Numaralı Fatih Mehmed Devri Aydın İli Mufassal Defteri Mufassal Defteri*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2015.

Kestel, Bozdoğan, Arpaz, Yenişehir, Alaşehir ve Sart yerleşmelerine ait kayıtları ihtiva etmektedir.

TD. 414

Kanuni dönemine ait defterlerden birisi olan 414 numaralı tahrir defteri arşivde 91 sayfa olarak kayıtlı ama son sayfası 86. sayfadır. Genellikle cemaat kayıtlarının bulunduğu tahrir defterinde İzmir, Tire, Ayasuluğ, Güzelhisar, Bozdoğan, Yenişehir ve Birgi kazalarına ait kayıtlar mevcuttur.

TD. 537

Defter, H.853 tarihinde hazırlanmış olan tahrir defteri 244 sayfadan oluşmaktadır. Defterin bazı yerlerinde H.983 tarihli kayıtlar mevcuttur. Bu defterde İzmir, Çeşme, Ayasuluğ ve Akçaşehir Sığla sancağına bağlı kazalardır. 537 numaralı deftere Sığla sancağı tahrir defteri diyebiliriz.

TD. 1080

Defterin tam tarihi kayıtlı değildir. Hangi döneme ait olduğu belirsizdir. Defterdeki veriler incelendiğinde bu defterin TT 08 ve TT 087 defterleri arasında bulunan bir zaman diliminde tahrir edildiğine ulaşılmaktadır. Hatta daha net bir ifade ile TT 08 numaralı tahrir defterinden sonra TD 87 numaralı tahrir defterinden önce yapılan tahrir defteridir. 36 sayfadan oluşan defterin eksik olduğu görülmektedir.

TD. 129

Defter H.981 yılına tarihlendirilmiştir. Böylece defter hakkında daha detaylı bilgiye sahip olabiliyoruz. Defter daha sonra 2 cilt olarak ayrılmıştır. Defterde kayıtlı olan kazalar giriş bölümünde kayıtlıdır. 1573-1574 yılına ait bu tahrir defterinde Tire, Birgi, Güzelhisar, Sultanhisarı, Köşk, Arpaz, Bozdoğan, Yenişehir, Alaşehir ve Sart olmak üzere toplam 10 kaza bulunmaktadır.

TD. 144

144 numaralı defter de H.981 tarihlidir. Bu defter 129 numaralı defterin devamıdır. Hem sayfalandırma sayısı hem de kazaların dağılımıyla 129 numaralı defterin devamı gibidir. TD 129 numaralı defter 205b numaralı varakta bitmektedir. TD 144 numaralı defter ise 206a numaralı varakla başlamaktadır. Defterde kayıtlı olan kazalar şunlardır. Kestel, Arpaz, Bozdoğan, Yenişehir, Alaşehir ve Sart'tır. Defterin başında bu kazalar ve hangi sayfalarda kayıtlı olduğu kaydedilmiştir.

MAD. 232

Hicri H.875 tarihli Maliyeden Müdevver kataloğunda tahrir defteri niteliğindeki defter, 328 sayfadan oluşmaktadır. Aydın livasında Yenişehir, Ortaoba, Gerye, Sart, Çeşme, Bozdoğan, Akçaova, Güzelhisar, Alaşehir, Tire, Sultanhisarı, Kestel ve Urla'ya ait kayıtlar mevcuttur. Bu nahiye ve kazaların karye, cemaat, çiftlik ve mukataalarının bulunduğu Aydın livasına ait defteridir.

TD. 270

TD 270 numara ile kayıtlı bu defter Aydın ilindeki konar-göçer aşiretlerin kayıtlı olduğu defterdir. 1550 tarihli avarız defteri olup 55 varaktan oluşmaktadır.

TD. 571

571 numaralı Aydın ili evkâf defteri 174 varak olup, defterin bazı sayfaları eksiktir. Defter İzmir, Ayasuluğ, Tire, Birgi, Güzelhisar, Alaşehir, Sart, Köşk, Kestel, Bozdoğan, Arpaz, Yenişehir kaza ve nahiyelerini içermekte olup, Aydın sancağının tek mufassal evkaf defteridir. Mübahat Kütükoğlu ve M. Akif Erdoğan'ya göre defter Kanuni döneminde tanzim edilmiştir². Öyle görülüyor ki defterin tarihi hakkında kesin bir bilgi vermek yanlış olacaktır. Defterdeki bilgiler ışığında, deftere kesin bir tarih verilemese de Kanuni dönemi Aydın ili evkaf defteri olduğu söylenebilir.

TD. 1156

Tire ve Ayasuluğ mukataalarının kayıtlı olduğu 8 sayfadan oluşan, H. 850 tarihli defter parçasıdır.

Kütahya Sancağı Arşiv Belgeleri

TD. 45

45 numaralı defter H. 912 tarihli mufassal defterdir. II. Bayezid döneminde hazırlanmıştır. Kütahya Sancağına ait ilk tahrir defteri olan 45 numaralı tahrir defteridir. Kısacası 15. yy'ın sonlarına ait tahrir defteridir diyebiliriz. Defter 403 sayfadan oluşmakla birlikte, defter eksik olduğu için bütün kaza ve nahiyelerin kayıtlarını içermemektedir.

²Mübahat Kütükoğlu, *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2000, s. 7. , Mehmet Akif Erdoğan, *Kanuni Sultan Süleyman Devri Aydın İli Evkaf Defteri*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2016, s. IX-XI.

TD. 49

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde 49 numara ile kayıtlı ve 1520 tarihli tahrir defteri oluşturmaktadır. Defter fihrist kayıtlarında H.918 (1512-1513) tarihli gözüke de tahrirdeki bazı atıflar defterin tarihinin Kanuni döneminin ilk yıllarına tekabül ettiğini göstermektedir. Pek çok tarihçi tarafından da defterin 1520'li yıllara ait olduğu söylenmektedir.

TD. 47

Defter H.978 tarihlidir. Yani 1570-1571 tarihine tekabül eder. Defterin baş kısmında II. Bayezid tuğrası bulunmaktadır. Ayrıca tahrir emini Mehmed Rahîmi tarafından yazıldığı da defterde kayıtlıdır. Toplam 12 nahiye kaydedilmiştir. Kütahya nefis ve nahiye olarak iki grupta incelenmiştir. Bu defter ve aşağıda zikredeceğimiz TD 48 numaralı defter birbirlerinin devamıdır. TD 47 numaralı defter ilk cilttir. Yine bu defterin devamı olan TD 48 numaralı defter ise ikinci cilttir. Defterde Nahiye-i Kütahya, Arslan-apa, Altuntaş, Sazanos, Yalak, Kalın-viran, Tavşanlı, Eğrigöz, Simav, Çengi, Gediz ve Kavak nahiyeleri kayıtlıdır. Defterin sonunda ise cemaatler ayrıca kaydedilmiştir. Ak-koyunlu, Kayı, Bozguş, Müsellemen-ı Toylu, Kılcan ve Ak-keçilü yörükleri ve bu yörüklere tabi cemaatler de tek tek kaydedilmiştir.

TD. 48

TD 48 numaralı defterde kayıtlı olan nahiyeler Küre, Selendi, Kula, Gök-öyük, Lazkiye, İpsili, Kaş-yenice, Honaz, Homa ve Geyikler, Şeyhlü ma'a Çal ve Nahiye-i Uşak ma'a Banaz'dır. Bu defterde hane kaydı yoktur. Sadece neferler kaydedilmiştir. Ayrıca bu defterlerde diğer defterlerden farklı olarak zeminler kaydedilmiştir.

TD. 1190

17 sayfadan oluşan mufassal tahrir defteri parçasıdır. Defter H.900 tarihlidir. Yani 1494-1495 yıllarına tekabül eder. Kütahya, Yoncalu, Aslan-apa, Gediz, Altuntaş, Homa, Geyikler, Şeyhlü, Uşak ve Honaz nahiyeleri mufassal tahrir defteri parçasıdır. Defter sayfaları numaralandırılmamıştır.

MAD. 262

Maliyeden Müdevver defterleri arasında kayıtlı olan bu defter Kütahya livasına ait en eski evkaf defteri olması açısından önemlidir. Defterin başı eksik olduğundan dolayı defterin tarihi hakkında bilgilere ulaşamamaktadır. Ancak defter içerisinde yapılan

bazı atıflar bize defterin Yavuz Sultan Selim saltanatına ait olduğunu göstermektedir. Toplam 475 sayfadan oluşan defterde Altuntaş, Yoncalu, Kalın-viran, Sazanos, Tavşanlı, Eğrigöz, Simav, Gediz, Selendi, Kula, Uşak, Banaz, Şeyhlü, Homa ve Geyikler, Honaz, Denizli (Tonuzlu), Kaş Yenice, İpsili nahiyeleri kayıtlıdır.

TD. 369

TT 369 numara ile kayıtlı olan bu evkaf defteri 460 sayfadan oluşmaktadır. Defterde Yoncalu, Altuntaş, Tavşanlı, Arslan-apa, Sazanos, Gediz, Eğrigöz, Simav, Çengi, Honaz, Şeyhlü, Homa ve Geyikler, Küre, Selendi, Kula, Uşak, Lazıkıyye nahiyeleri kaydedilmiştir.

TD.560

TD 560 numaralı defter evkaf defteri mahiyetindedir. 1571 tarihinde düzenlenen defter Kütahya sancağındaki Lazıkıyye, Uşak, Homa, Geyikler, Simav, Kula, Küre (Güre) ve Selendi, Şeyhlü, Eğrigöz, Banaz, Honaz kaza ve nahiyelerinin vakıflarını içeren kayıtlar mevcuttur.

TD. 1051

II. Bayezid dönemine ait mufassal tahrir defteridir. 20 sayfadan oluşan bir defter parçasıdır. Büyük olasılıkla Kütahya livasına ait bir defterin eksik kısımları olabilir. Denizli'ye tabi Donuz-pınarı isimli karye ile kayıt başlamıştır. Burada Defter-i Köhne'ye atıf yapılmıştır.

Diğer Arşiv Belgeleri

TD. 176

H. 939 tarihli defter, padişah hassına tabi cemaatler kaydedilmiştir. Bu defter sayesinde hem cemaatlerin sayısını hem de hangi köylerde bulunduklarını ortaya çıkarabiliyoruz. Bu defter sadece Menteşe'nin değil Aydın ve Hamid sancaklarının da kayıtlarını içermektedir. Menteşe sancağı yörükleri ile ilgili kısım defterin başındadır. 141. sayfadan itibaren de Aydın sancağı yörüklerine dair kayıtlar mevcuttur.

TD. 438

TD 438 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defterleri olarak yayınlanan 2 ciltten oluşan defter serisidir. 1530 tarihli icmal defterleri serisidir. Dizin ve tıpkıbasım olarak yayınlanan bu defterin birinci cildi Kütahya, Karahisar-ı sahib, Sultan-önü, Hamid ve

Ankara livalarına ait kayıtları içermektedir. İkinci cildinde Bolu, Kastamonu, Kangırı ve Koca-eli livalarına ait kayıtlar mevcuttur.

TD. 166

TD 166 numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri adıyla yayınlanmış olan 1530 tarihli bu icmal defteridir. Aydın ve Menteşe sancaklarının yanı sıra Hüdavendigar, Biga, Karesi, Saruhan, Teke ve Alâiye sancaklarına ait icmalleri de içermektedir. Bu muhasebe defteri Menteşe ve Aydın sancaklarında bulunan kaza, nahiye, mahalle, cemaat ve kişi adlarının belirlenmesinde kaynak teşkil etmektedir.

ARAŞTIRMALAR

Tezimizin coğrafi sahasına giren Aydın, Menteşe ve Kütahya sancakları çalışma sahamızı kapsamaktadır. Batı Anadolu eski çağlardan itibaren yerleşmelerin kurulmasında önemli sahalardan birisi olmuştur. Bölgedeki coğrafi etkenlerin başında gelen Menderes havzası çalışmamızın sınırlarını oluşturmaktadır. Büyük Menderes ve Küçük Menderes nehirlerinin oluşturduğu saha eski dönemlerden itibaren önemli yerleşim sahası olmuştur. **Eski Çağ'da Menderes'in Ötesi**³ adlı çalışmada bölgenin eski tarihi yerleşmelerine ve isimlerine ulaşabiliyoruz. Menderes'in ötesi olarak belirlenen yer ise o dönemde "Karia" olarak nitelenen Muğla bölgesidir. Beylikler dönemine ait çalışmaların başında Paul Wittek'in **Menteşe Beyliği**⁴ adlı eseri gelmektedir. Bunun yanı sıra Himmet Akın, **Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma** adlı eseriyle Aydınoğulları beyliği dönemini aydınlatmaktadır.

Çalışmamıza katkı sağlayan en önemli çalışmaların başında belki de **Büyük Menderes Bölgesi**⁵ adlı çalışma gelmektedir. Süha Göney bu eserinde eski çağlardan itibaren Menderes bölgesini coğrafi boyutta çalışsa da tarihi çalışmalara da kaynak oluşturmaktadır. Havzaya dahil olan yerleşmeler beşerî ve iktisadi yönden de değerlendirilmiştir. Menderes Havzasına dahil ola sancaklardan Aydın sancağına ait çalışmaların başında Mübahat Kütükoğlu'nun **XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının**

³ George E. Bean, *Eski Çağ'da Menderes'in Ötesi*, Çeviren: Pınar Kurtoğlu, Arion Yayınevi, İstanbul 2018.

⁴ Paul Wittek, *Menteşe Beyliği*, Çev: Orhan Şaik Gökyay, TTK. Yayınları, Ankara 1999.

⁵ Süha Göney, *Büyük Menderes Bölgesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 1975.

Sosyal ve İktisadi Yapısı adlı ve **XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı** adlı eserler yer almaktadır. Bunun yanı sıra diğer bir şehir tarihi araştırması sayılan Denizli şehrinin 16. ve 17. yüzyıllardaki durumunu açıklayan Turan Gökçe'nin **XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazâsı** adlı eseridir. Diğer bir taraftan sancaklarda bulunan kazalar ayrı ayrı yüksek lisans veya doktora tezi olarak çalışılmıştır. Ekrem Uykucu'nun **XVI. Yüzyılda Menteşe Sancağı** isimli doktora tezi bölgenin sancak çalışmaları arasındadır, Aydın sancağı üzerine çalışmalar Mehmet Akif Erdoğan, Cahit Telci ve Ömer Bıyık tarafından daha çok çalışılmıştır. Metin ve inceleme şeklinde çalışılan Aydın tahrir defterlerinin bazıları çalışmalarımızda temel kaynaklar arasında görülmektedir. Bunların yanı sıra Feridun Emecen'in **İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası** adlı kitabı yazarın makalelerini içerir. İçeriğindeki bütün makaleler tezimiz için kaynak niteliğindedir. Aydın sancağını çalışırken temel kaynak olarak kullanılan başka bir eser ise Yavuz Akbaş'ın **Kestel nam-ı diğer Nazilli Kazası Avarız Defteri** adıyla yayınladığı Nazilli tarihi kaynakları serisidir. Bu eserlerde Nazilli ile ilgili her çeşit vesikaya başvurulmuştur. Nazilli şehrinin sosyo-kültürel vaziyetinin tasvir edildiği şehir tarihi çalışmalarıdır.

Seyahatnameler, şehirlerin o dönemdeki fiziki yapısını, şehirlerin konumunu ve tarihini aydınlatması açısından başvurduğumuz diğer kaynaklar arasında yer almaktadır. 17.yy kaynağı olan Evliya Çelebi'nin **Seyahatname** adlı eserinin 9. Cildinde Menderes havzasında bulunan şehirlerden özellikle Kütahya ve İzmir şehirlerine değinilmiştir. Bu sebepten temel kaynaklar arasında seyahatnameler de gösterilmektedir. Bir diğer seyahatname ise İbn Battûta'nın **Seyahatname** adlı eseridir. Battûta seyahatnamesinde Batı Anadolu'daki en eski yerleşim yerleri ve devlet adamlarına dair bilgi vermesinden dolayı temel kaynaklardandır. Özellikle Menderes havzasında bulunan Aydın sancağı ait Birgi, Tire, Ayasuluğ, İzmir gibi şehirler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

1. GİRİŞ

Menderes nehri bilindiği üzere Büyük ve Küçük Menderes olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Küçük Menderes'in eski adı "Kaystros", Bozdağlar ile Aydın dağları arasından Ege Denizi'ne dökülmektedir. Büyük Menderes'in eski adı ise "Maiandros" olup Batı Anadolu'nun en uzun akarsuyu olma özelliği göstermektedir⁶. Meander genel anlamda "kıvrım" anlamına gelerek, Yunanca da "Maiandros" ismiyle anılmaktadır⁷. Küçük Menderes Havzası'nın en önemli akarsuyu Küçük Menderes nehri ve onun kollarıdır. Ege bölgesine tarihin en eski dönemlerinden itibaren hayat veren nehirler, Menderes havzasını oluşturmuş ve bu verimli ovalar birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Stratejik konumu itibarıyla Menderes havzası yerleşmeye son derece müsait olması sebebiyle tarih öncesi dönemlerden itibaren iskânlara sahne olmuştur. Menderes nehri Evliyâ Çelebi'nin de bahsettiği üzere Işıklı mevkiinden doğup Balat kalesinin yakınlarından denize dökülmektedir⁸.

Büyük Menderes nehri günümüzde Afyon ilinden doğarak Denizli, Uşak ve Aydın illerinin de topraklarından geçerek, Söke'de denize dökülmektedir. Büyük Menderes nehri görüldüğü üzere pek çok ilin sınırlarından geçmiş ve bu sebepten pek çok medeniyetin de izlerini taşıdığı görülmektedir. Küçük Menderes nehri ise Ege bölgesinde Bozdağlar'dan doğan bir nehirdir. Günümüzde Küçük Menderes havzasında İzmir, Aydın ve Manisa illeri yer almaktadır. Ancak bugün Manisa sınırlarında olan yerleşim yerleri 15. ve 16. yüzyıllarda Aydın sancağı sınırlarına dahildir. Günümüzde Manisa sınırlarında olan Sarıgöl, Aydın tahrir defterlerinde İnegöl olarak geçmektedir. Alaşehir'in de bu yüzyıllarda Aydın sancağı sınırlarında olduğu tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Bu sebepten çalışmamıza o dönemin Manisa sancağı dahil edilmemiştir. Bu dönemde İzmir ili ise yine Aydın vilayetine bağlıdır. O yüzden Küçük Menderes bölgesine ait çalışmalarımızı yürütürken bu bölge için sadece Aydın iline ait arşiv belgelerinden faydalandık. Tuncer Baykara, Büyük Menderes'in Homa yakınlarında Pınarbaşı adlı bölgeden doğarak, Aydın'da Balat kazasından denize

⁶ Besim Darkot, "Menderes", *İA*, MEB. Yayınları. C: VIII, s.710-711.

⁷ Mehmet Nuri Tokgöz, *Maiandros (Büyük Menderes) Jeopolitiği ve Jeostratejisi*, Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2011, s. 3.

⁸ Seyit Ali Kahraman, *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi*, C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2017, s. 207.

döküldüğünden bahsetmektedir⁹. Geyikler ve Homa ise Kütahya sancağında birlikte anılan kazalardandır. Büyük Menderes nehri günümüzde Afyon'un Dinar ilçesinden doğar. Ama incelediğimiz yüzyıllarda Dinar, Kütahya vilayetine bağlıdır. Dinar, o dönemde “Geyikler” ismiyle bilinmektedir. Büyük Menderes nehri günümüzde Aydın, Denizli, Uşak, Afyon illerinden geçer. 15. ve 16. yüzyıllarda Menderes Havzası'nı içine alan vilayetler o dönemde Aydın, Kütahya ve Menteşe vilayetleridir. Dolayısıyla sancaklara ait tahrir defterlerinden Menderes Havzası'na dahil olan kazaları seçerek konumuzu sınırlandırdık. Menteşe sancağını Menderes Havzası'na dahil eden şehirler Yatağan, Karpuzlu ve Balat şehirleri idi. Milet (Balat), Menderes nehrinin ağız kısmında yer alan deniz kıyısındaki antik bir kenttir. Şimdi Aydın'ın Didim ilinde Balat köyü yakınında harabe haldeki antik kenttir. Strabon, Maiandros'un Dinar civarından doğduğundan söz etmektedir¹⁰.

Tahrir defterlerinden doğrudan nüfus tespiti yapmak imkânsızdır. Tahrir defterleri esas alınarak tımar dağılımı has ve zeamet dağılımları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Vergilendirilebilir haneler üzerinden yapılan tespitler tahmini nüfusu tespit etmemize olanak sağlayabilir. Bölgenin yerleşim yerlerini ve nüfusunu hesaplarken bize temel kaynak oluşturan defterler tahrir defterleridir. Tahrirlerin amacı tımarların dağılımı ve vergi mükelleflerinin tespitidir. Dolayısıyla incelediğimiz bölgenin bütün nüfusunu belirlemek imkânsızdır. “Vergi verebilecek yaşa gelmiş tahmini erkek nüfusunu belirlemek” daha doğru bir ifade olacaktır. Ayrıca erkek nüfusun tamamı da defterlerde yer almamaktadır. Ayrıca çok nadir “bive” adıyla eşinin vefatı üzerine hane sayılan kadınlar da tahrir defterlerine kaydedilirdi¹¹.

Yerleşme ve nüfus çalışırken elbette coğrafyayı göz ardı edemeyiz. Bu doğrultuda bölgenin o dönemdeki tarihi coğrafyasını genel hatlarıyla değerlendirdik. Tahrir defterlerinin tarihi coğrafyanın kaynakları arasında olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda tahrir ve coğrafya ilişkisi kurarak bu bölümdeki incelemelerimizi tamamladık. Yerleşme bölümünde şehirler, köyler ve mezralar ayrı ayrı ele alınmıştır. Yerleşim birimlerinin sayısı ve bir sonraki tahrir defteri ile arasındaki farklılıklar değerlendirilerek birbiriyle

⁹ Tuncer Baykara, *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli(1070-1520)*, IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2007, s.11-12.

¹⁰ Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XVI)*, Çev: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s. 83.

¹¹ Fatma Acun, *Karahisar-ı Şarkî ve Koyluhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi (1485-1569)*, TTK. Yayınları, Ankara 2006, s. 28.

kıyaslanmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda da bölgenin nüfusu hakkında verileri tespit ettik. Şehir yerleşmelerinde nefis ve mahalleler ortaya çıkarılmış olup, kırsal yerleşmelerde ise köyler ve köy altı yerleşim birimlerine değinilmiştir. Nüfus bölümünde bu yerleşim birimlerinin arasındaki nüfus farklılıklarını kıyaslı örnekleriyle göreceğiz. Hatta bölgeye ait farklı defterlerde de nüfus farklılıkları gösterilecektir. Yıllık nüfus artışları tespit edilerek araştırma sahamızdaki genel nüfus durumu irdelenmiştir. Tahrirlerden doğrudan nüfus belirlemek mümkün olmadığı için vergi haneleri üzerinden nüfus tahminleri yapılmıştır. Nüfus dağılışı üzerindeki çalışmalarımızla da yerleşmelerin nüfusuna etkisini ortaya çıkarama çalıştık. Bu bağlamda şehirli ve köylü nüfus kıyaslanmış, incelediğimiz tahrir defterlerindeki veriler sayesinde bölgenin 15. ve 16. yüzyıl içerisindeki değişimi ele alınmıştır. Ayrıca boş kalan, yani hali köylere de ayrıca değinilmiştir. Bu bölümde bahsedilen bir diğer önemli husus da bölgedeki konar-göçer gruplardır. Cemaatler ve onlara bağlı grupların hangi bölgelerde yoğunlaştığını ve sayılarını tespit etmeye çalıştık. Bu bölümde nüfus hesaplanırken herhangi bir formül kullanılmamış, sadece tahrir defterlerindeki nefer sayıları üzerinden değerlendirmelerde bulunulmuştur. Mücerretlerin hane kaydedildiği ve hatta bazı yerleşimlerdeki bütün neferlerin hane kaydedildiği görülmektedir. Defterdeki bu farklılıklardan dolayı haneler üzerinden bir nüfus hesaplamasının hatalı tahmini nüfus rakamlarını ortaya çıkaracağı endişesi bizi bu uygulamaya götürmüştür.

Tezimizde incelediğimiz şehirler arasında pek çok bilgiye tahrir defterleri sayesinde ulaşabiliyoruz. Tapu tahrir defterlerindeki yerleşme alanları ve dağılımı, kent yaşamları, köyleri mezralar, çayırılar, pazarlar ve nüfus dağılımı hakkındaki genel bilgiler hakkında değerlendirme yapmamıza olanak sağlar. Ayrıca tapu defterlerindeki “yer adları” tarihi coğrafya bakımından oldukça kıymetlidir. Yerleşmeler, geçmişteki her dönem için tarihi coğrafyanın en temel kaynakları arasında yer almaktadır.

Tahrir defterlerinin yanı sıra tarihi coğrafya açısından bir diğer önemli defterler evkaf defterleridir. Vakıf defterleri o dönemin ekonomik, dini ve sosyal konularını yansıtan önemli bilgileri bize sunmaktadır. İçerdiği bilgiler sayesinde vakıf yeri olarak tahsis edilmiş yerleşim yerlerini tespit edebiliyoruz. Ayrıca mufassal tahrir defterinde bulunmayan bazı bilgilere evkaf defterleri sayesinde ulaşabiliyoruz. Vakıflar şehrin oluşumu destekleyen yapılardır. Bu yüzden evkaf defterleri de yerleşmelerin belirlenmesinde önemlidir. Tezimizde evkaf defterlerinden faydalanmamızın sebebi tıpkı mufassal tahrirlerde olduğu gibi yerleşim birimlerinin nüfusu ve gelirleri hakkında

bilgiler mevcut olmasından kaynaklıdır. Evkaf defterlerinden aldığımız bilgiler ile mufassal tahrir defterlerinden aldığımız bilgiler birbirini tamamlamıştır. Kısacası evkaf defterleri içerdiği bilgiler itibarıyla mufassal tahrir defterlerini tamamlayıcı bir rol oynamıştır.

Büyük ve Küçük Menderes Havzaları'nın ikisi de araştırma konumuza dahildir. Bu nehirlerin geçtikleri güzergâhlara bakarak tezimizde hangi bölgeleri inceleyeceğimizi saptadık. Zaman olarak da tahrir defterleri doğrultusunda 15. ve 16. yüzyıllarla sınırlandırdık. Çalışmamızın konusunu da “yerleşme” ve “nüfus” olarak belirlenmiştir. Menderes Havzası bulunduğu konum itibarıyla eski çağlardan itibaren büyük göçlere ve bununla birlikte sürekli artan nüfusa sahip olmuştur. Menderes Havzası'nın coğrafya üzerindeki etkisini de göze alınarak Menderes Havzası'ndaki sancakların yerleşim ve nüfus verileri mukayeseli bir şekilde değerlendirilmiştir.

Menderes Havzası'ndaki sancaklar Aydın, Menteşe, Kütahya sancaklarıdır. Sancakları birbirine bağlaması açısından nehirlerin önemi büyüktür. Günümüzde ise önemli şehirlerin sahalarında bulunmaktadır. Küçük Menderes Havzası'nın tamamı İzmir sınırları içerisinde olup çok az kısmı Manisa sınırlarından geçer. Ancak Manisa topraklarına giren bölüm bu yüzyıllarda Aydın sancağı sınırlarına dahildir. Muğla ilinde ise Milas ili Büyük Menderes Havzası içine girmektedir. Ayrıca bugün Aydın sınırları içinde bulunan Karpuzlu şehri incelediğimiz yüzyıllarda Menteşe Sancağı sınırlarında bulunmaktadır.

Menderes havzası stratejik durumu itibarıyla büyük önem taşımaktadır. Menderes nehirleri bölgede bulunan yerleşmelerin kurulmasında da şekillendirici etkiye sahiptir. Ticari yol ağı bu su yolları üzerinde kurulduğu için, yerleşmeler daha çok ticaret ağının bulunduğu bölgelere kurulmuştur. Bu sebepten Menderes havzası jeopolitik açıdan da büyük öneme sahiptir. İklim ve toprak şartları bakımından çok elverişli olan Menderes nehirleri eski tarihlerden itibaren çeşitli kavimlere, milletlere ve devletlere ev sahipliği yapmıştır. Menderes nehirlerinin hayat verdiği her yerleşim birimi içtimai ve iktisadi açıdan büyük öneme sahip olan yerler olmuştur. Büyük Menderes havzasında bulunan Kütahya sancağında bulunan Lazıkıyye kazası konumu itibarıyla Batı ile Anadolu'yu birbirine bağlayan yol ağı üzerinde bulunmasıyla bölgenin iktisadi ve ticari hayatında önemli bir merkez olmuştur¹². Menderes nehri geçmişten günümüze sınır belirleyicisi

¹² Turan Gökçe, XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Lâzıkıyye (Denizli) Kazası, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 134.

olmuştur. Tarih boyunca Batı Anadolu bölgesinin hakimiyeti için yapılan mücadelelerde Menderes Havzası büyük öneme sahiptir. Anadolu içlerini Ege limanlarına bağlayan bir yol Büyük Menderes nehri ile Nazilli, Sultanhisarı, Aydın ve Kuşadası geçitleriyle birbirine bağlıydı. Bu güzergâh Denizli ile Aydın arasında bulunan ticaret yolunun bağlantısı olarak düşünülmektedir¹³. Hala günümüzde bile Aydın ve Denizli illerinin sınırını Büyük Menderes nehri oluşturmaktadır.

Batı Anadolu'nun iç bölgeler ile bağlantısı Menderes Havzası vadileri boyunca yapılmaktaydı. Selçuklu zamanından itibaren İznik Rum İmparatoru ve Selçuklu sultanının anlaşmasıyla Menderes havzalarındaki iktisadi canlılık artmıştır. Türklerle ticaret anlaşması yapmak Bizans için toprak kazancı kadar önemli görülmüş¹⁴ ve bu tarihten itibaren bölgedeki ticaret ağı daha da gelişmeye başlamıştır. Beylikler döneminde dahi ticari faaliyetlerin yoğun şekilde yaşandığı görülmektedir. Havzada Menteşe beyliğini kuran Türkmenler Büyük Menderes nehrinin iki yakasında da ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bizans ile yapılan mücadelelerde ilerleyiş gösteren Türkler, Küçük Menderes nehrine kadar ilerlemiş ve ticari faaliyetlerini sürdürmüşlerdir¹⁵. Aydınoğlu Umur Bey döneminde Batı Anadolu'nun önemli ticaret merkezinden olan İzmir limanı Aydınoğulları elindeydi. Ancak Umur Bey'den sonra yerine geçen kardeşi Hızır Bey döneminde Haçlılara karşı daha fazla direniş gösterememiş ve yapılan anlaşma ile Hristiyan gemileri beylik limanlarını rahatlıkla kullanabilmiştir¹⁶. Menteşe bölgesindeki ticaret ise Balat ve Peçin arasında yoğunlaşmıştır¹⁷.

Menderes Havzasının yol ağı bakımından önemi haizdir. Bu bölge tarihi yolları içerisinde barındıran bir konuma sahiptir. Bu yol ağı önemli kilit noktaları içermektedir. Tarihi Kral yolu Küçük Menderes nehri güzergâhından geçerek Denizli-Uşak sınırlarına kadar ulaşır, Büyük Menderes Havzası boyunca uzanmaktadır. Bu doğrultuda nehirlerin birbirine bağlantısı da bu yol ağı sayesinde. Bölgedeki önemli bir yol güzergâhları sayesinde havzadaki şehirlerde önemli konaklama merkezleri olmuştur. Bölgenin eski

¹³ Turan Gökçe, *a.g.e.*, s. 136-137.

¹⁴ Tuncer Baykara, *a.g.e.*, s. 77.

¹⁵ Yusuf Ayönü, "Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri", *Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, TTK. Yayınları, Muğla, 2012, s. 5.

¹⁶ Mehmet Ersan- Mustafa Alican, *Beylikler Devri Türkiye Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2019, s. 146-148.

¹⁷ Bülent Çelik, "Osmanlılar Zamanında Menteşe Sancağı", *Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, TTK. Yayınları, Muğla, 2012, s. 98.

çağlardan itibaren büyük önem taşımasında Menderes nehirlerinin önemi çok büyüktür. Bir şehirden diğer bir şehire ulaşmak için dahi bu nehirler kullanılmıştır¹⁸. Bu yol güzergâhları tahrirler oluşturulurken dahi önemli rol oynamışlardır. Defterlerde yer alan kaza ve nahiyelerin kayıtları kıyı kesimindeki kazalardan başlayarak iç kesimlere doğru bulunan kazaların kaydedilmesiyle devam etmiştir. Bu yol önemli ticaret yollarına işaret etmekte ve bu bölgede kayıtlı bulunan yerleşimlerin daha fazla gelişmiş olduğu tespit edilmiştir¹⁹. Tahrir defterlerindeki verilerden de görüldüğü üzere sancaklarda bulunan derbendler yol ağının bulunduğunu destekler niteliktedir. Kütahya sancağında bulunan Bil-kavak köyünün derbend olduğu ve köy halkının perişan olduğu tahrir defterinde zikredilmiştir. Köy halkının diğer köylere gittiği ve derbendin de hali ve muattıl durumda kaldığı zikredilmiştir²⁰. Muhtemelen yol üzerinde bulunan bu köyün ve halkının perişan olarak tahrirlere yansması geçiş noktasında bulunmasından kaynaklanmaktadır. Bir başka tahrir defterinde dahi derbendler mâhuf (korkulu, tehlikeli) yerler olarak zikredilmektedir. Bu sebepten yaya ve müsellemler taifesinden 89-90 kişinin teftiş için derbendlere yazıldığı görülmektedir²¹. Hatta derbendleri korumak adına bazı kişilere 2 çiftlik yer verildiği de zikredilmektedir²². Üstelik Sandıklı'dan Homa'ya ulaşan derbendin de mâhuf bir mahâl olması nedeniyle yaya taifesinde derbendci taayyin edilmiş olup, Kızılbaşlar'ın bu derbend halkını kırıp geçirdiği görülmektedir²³. Kısacası derbendler tehlikeli yerler olarak kayıtlara geçmiş olsa da yol ağının destekleyen kayıtlar arasındadır. Bu geçiş noktalarının yerleşim yeri olarak tercih edilmesi görüldüğü üzere köylerin yok edilmesine dahi sebebiyet vermiştir.

Nehirler yerleşmelerin kurulmasında önemli bir etkiye sahiptir. Menderes nehirleri Batı Anadolu'yu iç bölgelere bağlayan yolların kilit noktasındadır. Bu konumu ile pek çok yerleşim yerlerinin kurulduğu bölge olmuştur. Menderes nehirleri de ticaret güzergâhlarına yön vermektedir. Nehirler üzerinde ticari taşımacılık yapıldığı için ticari bir rol üstlenmektedir. Aydın sancağı tahrir defterlerinde “keşti” olarak kaydedilen vergilerden de anlaşılacağı üzere Menderes nehri üzerinde taşımacılık yapıldığı

¹⁸ Franz Taeschner, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Anadolu Yol Ağı*, Çev: Nilüfer Epçeli, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2010, s.214-215.

¹⁹ Hüseyin Demir, *I. Süleyman Döneminde Aydın Sancağı'nın Demografik Yapısı*, Adnan Menderes Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2008, s.268.

²⁰ TD, nr. 369, s. 45.

²¹ TD, nr. 49, s. 706.

²² TD, nr. 49, s. 947.

²³ TD, nr. 49, s. 955.

görülmektedir²⁴. Ayrıca Kütahya Sancağı'nda Germiyanogulları kaynaklarında da görüldüğü üzere Menderes nehri üzerinde ticaret yapıldığı görülmektedir²⁵.

Menderes nehri uzun yıllar boyunca ticari iktisadi ve siyasi bağlamda Anadolu'nun kaderini önemli derecede etkileyen bir konuma sahip olmuştur. Eski dönemlerden itibaren bu yollar yapılan ticaret anlaşmaları, ile iç bölgelere uzanan yollar sayesinde büyük bir tarım bölgesi olan Batı Anadolu'nun tarım ürünleri dış pazarlara aktarılmıştır. Bu durum bir fırsat gibi görülse de aslında siyasi yapıya zarar vermiştir²⁶.

Menteşe'nin kuzey kısmı Büyük Menderes havzasının bir parçasıdır. Karacasu, Çine, Karpuzlu, Akçay gibi akarsular güneyden kuzeye doğru akmakta ve sularını Büyük Menderes nehrine ulaştırmaktadır. Aydın livası hem Küçük Menderes hem de Büyük Menderes nehir havzalarından bulunması açısından en önemli konuma sahip sancaktır. Kütahya sancağı ise incelediğimiz yüzyılda Denizli, Uşak illerinin tamamını ve Afyon ilinin de bazı kazalarını içinde barındırır. Bu yüzden Kütahya sancağına ait arşiv belgeleri de son derece kıymetlidir.

Araştırmalarımız neticesinde Menderes havzası verimli ovalara sahip gözükp nüfus açısından yaşama elverişli yerler olarak gözükse de incelediğimiz arşiv belgelerinde nehirde taşkınların olduğu ve bazı köylerin harap olduğu da kaydedilmiştir. 16. yüzyıl insanlığın sel felaketleriyle de boğuştuğu bir dönem olmuştur. Menderes ırmaklarının geçtiği Menderes havzasında olan çoğu bölge defalarca su baskınlarına uğramıştır²⁷. Küçük Menderes nehrinin yatağının değişmesi bazı köylerin boş kalmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle dalyan bulunan köylerin daha fazla sular altında kaldığı gözlemlenmiştir²⁸. 1579-1580 yıllarında Menderes nehrindeki taşkınlar sonucunda nehrin mecrası değişmiş ve Bozdoğan kazasındaki Kalu-begli nahiyesinde bulunan Seyfelü tımar arazisi ile Köşk hasları bu durumdan etkilenmiştir. Bazı tımar arazileri nehrin diğer tarafında kalmış ve bu bölgeleri de has eminleri zapt etmiştir. Bu

²⁴ TD, nr. 571, s. 55b, Ayrıca bkz. Mehmet Akif Erdoğan, *Kanuni Sultan Süleyman Devri Aydın İli Evkaf Defteri*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2016, s.137.

²⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Bizans ve Selçuklularla Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri*, İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1932, s.69.

²⁶ Mehmet Ersan- Mustafa Alican, *a.g.e.* , s. 148.

²⁷ Zafer Karademir, *İmparatorluğun Açlıkla İmtihani Osmanlı Toplumunda Kutluklar(1560-1660)*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2014, s. 64.

²⁸ Ayşe Değerli, "On Altıncı Yüzyıl Sonlarında İzmir'de Terk Edilmiş Köyler Sorunu", İzmir Demokrasi Üniversitesi Uluslararası Beşeri Bilimler Kongresi, İzmir Demokrasi Üniversitesi Yayınları, İzmir 2020, s. 78.

doğrultuda şikâyet üzerine tımar arazilerine has eminlerinin müdahale etmemesi hükmedilmiştir²⁹. Hatta bazen köylerde su taşkınlarının bölgeyi etkilemesinden dolayı hasılda “kesr” olarak tabir edilen azalmalar görülmektedir³⁰. Kısacası Menderes havzası her ne kadar yerleşime elverişli gözüксе de bazen gerçekleşen doğal afetlerde bazı yerleşim yerlerinin yok olduğunu görebiliyoruz. Örneğin; Menteşe sancağına ait TD 338 numaralı evkaf defterinde Menderes’in bazı çiftliklere zarar verdiğiinden bahsedilmiştir³¹.

Menderes havzasında yerleşme ve nüfusu etkileyen diğer bir faktör de bölgede yaşanan siyasi olaylardır. Suhte ayaklanması, Kızılbaş ayaklanmaları ve İran savaşları bölgedeki yerleşmeleri etkileyerek nüfuslarına dahi etki etmiştir. Üstelik bölgede yaşanan olaylar bölgede üretilen ürünlerin ekimini dahi etkilemiş olup, bazı ürünlerin Kızılbaş olaylarından dolayı ekilmediğinden bahsedilmiştir³². Medreseli öğrencilerin çıkardığı karışıklıklar Ege bölgesinde daha yoğun yaşanmıştır³³. Aydın ve Menteşe sancakları bu karışıklıklardan daha fazla etkilenen sancaklardan olmuştur. Suhtelere karşın askerlerin yerini bırakmamasına dair sancaklara gönderilen padişah hükümleri bulunmaktadır. Güvenliğin sağlanamadığı durumlarda halkın Suhte çetelerinden korunamayacağı anlatılmaktadır³⁴. Bu çeteler köyleri talan etmiştir. Daha sonra da Denizli’de suhteler yeni bir çete oluşturmuş ve karışıklıklar daha geniş sahaya yayılmıştır³⁵. 1511 yılındaki Şah Kulu isyanıyla da bir kısım aşiret sürgüne tabi tutulmuştur³⁶.

Çalışmamızın amacı Menderes havzasında bulunan bölgelerin genel itibarı ile tahrir defterlerine dayanarak 15. ve 16. yüzyıllardaki nüfus hareketliliğini ortaya çıkarmaktır. Türkmenler incelediğimiz yüzyıllar içerisinde yerleşik ve konargöçer olmak üzere iki

²⁹ MD, nr. 41/333, s. 149.

³⁰ TD, nr. 1/1M, s.298. “*cemii ’l-cami 1.070, asl 1.620, kesr 550, Fetrek çayı bozduğu sebebeden*”.

³¹ TD, nr. 338, s. 95, “*dört buçuk çiftlik mikdarı altı pare yer ki, haliya bazına(bazısına) Menderos zarar eylemiş*”.

³² TD, nr. 49, s. 915-917.

³³ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası- Celali İsyanları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s. 197.

³⁴ MD, nr. 9, s. 12/31. Ayrıca bkz. Orhan Paşazade, *9 Numaralı Mühimme Defteri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 13-14.

³⁵ Sam White, *Osmanlı’da İsyan İklimi: Erken Modern Dönemde Celali İsyanları*, Çev: Nurettin Elhüseyni, Alfa Yayınları, İstanbul, 2013, s. 138.

³⁶ Alaattin Aköz, *Sürü Peşinde Saban İzinde: Osmanlı Devleti’nde Konargöçerler ve Köylüler*, Palet Yayınları, Konya 2014, s.78.

grupta yaşamışlardır. Osmanlı Devleti merkezîyetçi yapısı gereği bu iki grupta vergiye tabi tutmuştur. Bu doğrultuda vergiye tabi tutulan göçer ve yerleşikler de inceleme alanımıza dahil olmuştur. İncelediğimiz Menderes Havzası Türkmenlerin göçlerine sahne olmuştur. Menteşe ahalisine gelen Türkmenlerin Karia bölgesine gelme amacı henüz tam onlara netleşmiş olmasa da³⁷ Menteşe sancağındaki konargöçer grupların fazlalığına bakılırsa gelen Türkmenler yerleşme amacı gütmüşlerdir. Yerleşik ve konargöçer olarak adlandırılan bu gruplar, devletin merkezîyetçi yapısında dolayı vergiye tabi tutulmuşlardır. Tahrir defterleri de bu yüzden tutulmuş ve dolayısıyla yerleşiklerin ve hatta yörük grupların kayda geçirilen bölümünü inceleme imkânımız olmuştur.

Tahrir defterleri belirli zaman kesitlerinde farklı dönemlerde yapılması bizlere şehirlerin süreç içerisindeki gelişmeleri hakkında fikir vermektedir. Şehirlerin gelişimini yüzyıl içerisindeki değişimini ortaya çıkarabilmemiz açısından tahrir defterleri oldukça önemlidir. Ayrıca derbend bekleyenler, kervansaray hizmetlileri, tuzcular, madenciler ve ortakçılar gibi çeşitli görevlilerin rakamlarıyla birlikte yazılması tahrir defterlerinin niteliğini daha da arttırmaktadır³⁸. Genel itibarıyla nüfus tahminlerinde bulunmamızı sağlayarak biz tarih araştırmacılarının inceleme yapılan yerlerle ilgili olarak değerlendirmelerde bulunmasını sağlamış ve tarihi biraz daha aydınlatmamızı sağlamıştır. Menderes Havzası içerisindeki sancakların kaza merkezleri, kır iskânları ve bu yerleşmelerdeki nüfus, konargöçer grupların nüfusu ve bu rakamlardan elde edilen verilerle tablolar oluşturarak zikredilen bölgenin tamamı çalışılmıştır.

³⁷ İ. Hakkı Uzunçarşılı, “Menteşe Oğulları”, *İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul, 1978, s. 724.

³⁸ Ömer Lütfi Barkan- Enver Meriçli, *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*, TTK. Basımevi, Ankara, 1988, s. 3.

2. 15. VE 16. YÜZYILLARDA MENDERES HAVZASININ TARİHİ COĞRAFYASI

Tarihi coğrafya; fiziki, beşeri ve bölgesel coğrafya konularının geçmişte yapılan araştırmasıdır. Tarihi coğrafyaya kısaca geçmişin coğrafyasıdır diyebiliriz³⁹. Tarihi coğrafya, demografi (nüfus bilimi) alanından faydalandığı için çalışmamızı tarihi coğrafya ekseninde ele aldık. Geçmiş zamanın coğrafyasını ele alarak bölgenin tarihsel coğrafyasını ortaya çıkaracağız. Anadolu coğrafyası eskiden beri idari bölümlere ayrılmıştır. Bir ova veya vadi çevresinde oturanların aynı idari birimde toplanmaları muhtemeldir⁴⁰. Elbette zamanla coğrafi değişimler yaşanmıştır. Ancak bölgeyi birbiri ile bağlantılı hale getiren Menderes nehirlerinin oluşturmuş olduğu havzadır.

Menderes havzasının tarihi coğrafyasını tahrir defterleri sayesinde rahatlıkla ortaya çıkarabiliyoruz. Batı Anadolu'daki pek çok sancağı beraber ele almamız bölgenin büyük çoğunluğunun tarihi coğrafyasına ışık tutmamız açısından mühimdir. Tarihi coğrafya geçmişin tarihi ise tahrir defterlerinin farklı yıllarda meydana gelmesi geçmişten gelen bilgileri bize sunar. Tarihi coğrafya açısından da oldukça önemli olan bu kaynaklar bölgelerin tarihi geçmişi hakkında detaylı yorum yapma imkânı sağlıyor. Bölgelerin coğrafi ve tarihsel değişimlerini bu defterler sayesinde irdeleyebiliyoruz. Tarihi coğrafya bağlamında da incelenen bu defterler bölgenin tarihi açısından mühim kaynaklardır. Bu bağlamda tahrir ve coğrafya ilişkisi kurmak mümkündür. Tahrirler bulunduğu coğrafyaya göre de değişiklik göstermektedir. Eski çağlardan itibaren yaşadığı bölgede hakimiyet kuran devletler kendi nüfuslarını, topraklarının idaresini kontrol altında tutmak istemişlerdir. Bu sebeple eski çağlardan itibaren devletler, vergi veren nüfusunu belirlemek adına pek çok sayım yapmışlardır. Bu doğrultuda arazi, vergi ve nüfus sayımları yapılmıştır. Tahrir defterleri tarihi coğrafya açısından oldukça önemli kaynaklardır. Farklı dönemlerde kayda geçirilen bu defterler tarihi coğrafyanın aydınlatılmasında pek çok bilgi sunmaktadır. Bu kayıtlardan hareketle Batı Anadolu'daki Türkmen beyliklerinin de tarihi topografyası ortaya çıkmış bulunmaktadır⁴¹.

³⁹ Osman Gümüşçü, *Kaynaklarıyla Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2018, s. 18-23.

⁴⁰ Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Bilge Kültür Sanat Yay. Ankara, 2019, s.17.

⁴¹ Feridun M. Emecen, "Beylikten Sancağa", *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Kitabevi, İstanbul 2001, s. 98.

Coğrafi şartların iyileştirdiği veya aynı zamanda yine coğrafi şartların yok ettiği şehirler olmuştur. Coğrafi değişimlerin olup olmadığı bizim temel sorumuzdur. Bu doğrultuda Menderes havzalarındaki değişimi ortaya çıkarmaya çalışacağız. Örneğin, Büyük Menderes nehri deltası eskiden ada üzerinde kurulan ve dört limana sahip şehri olan Milet'i getirdiği maddelerle etrafını çevreleyerek kara içinde bırakmıştır. Coğrafi şartların yerleşme merkezinin seçilmesinde, kurulmasında ve gelişmesinde ne derece önemli olduğunu görebiliyoruz. Büyük ve Küçük Menderes nehirlerinin oluşturduğu zengin alüvyon vadilerinin oluşturan nehirler özellikle Aydın şehrinin kurulduğu yerlerdir⁴². İbn Battûta'nın seyahatnamesinde Ayasuluğ'dan bahsederken bir ırmaktan bahsetmektedir⁴³. Her ne kadar Menderes nehrinin adı geçmese de bu nehrin Küçük Menderes nehri olduğu aşîkârdır.

Beşeri coğrafya tarihe yardımcı ilim dalı olarak toplum ve üzerinde yaşadıkları coğrafi mekân arasındaki ilişkiyi ve karşılıklı tesirleri konusunda tarihe de ışık tutar. Medeniyetlerin gelişmesinde ve yok olmasında ve insanların birbiriyle ilişkisinde bulunduğu ortamın ve yeryüzü şekillerinin de önemli etkisi vardır⁴⁴. Bir bölgede yaşamı en fazla etkileyen coğrafi özelliklerden biri iklimdir. Bir bölgenin coğrafi konumu o yerin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerinin tümünü etkilemektedir. Dolayısıyla bir sancağın konumu o sancağın sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerinin tümünü etkilemektedir⁴⁵. Sınır belirleyicisi olarak sıradağlar, tarihi yollar ve dağ geçitleri büyük önem arz eder. Osmanlı devrinde Osmanlı Anadolu coğrafyasında bulunan sancak merkezlerinin seçiminde ve sınırlarının belirlenmesinde ilkçağ kavimlerinin izledikleri göç veya ticaret yolları üzerinde olmalarına özen gösterilmiştir. Genellikle vadiler içinde ve nehirleri takip ederek ilerleyen bu yollar sancakların sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur⁴⁶. Menderes Havzası'nın

⁴² Michael. A. Cook, *Population Pressure in Rural Anatolia 1450-1600*, London Oxford University Press, Newyork -Toronto 1972, s. 56-57.

⁴³ İbn Battûta Tanci, *İbn Battûta Seyahatnâmesi*, Çev: A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s. 292.

⁴⁴ Muhammed Yazıcı, *XVI. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi'nde (Muğla, İzmir, Aydın, Denizli) Türkmen Yerleşimi ve Demografik Dağılım*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2002, s.6.

⁴⁵ Muhammed Yazıcı, *a.g. t.*, s.6.

⁴⁶ Osman Nuri Akbulut, *Evliya Çelebi'ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli ve Muğla)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2008, s.7.

doğduğu yer olarak bilinen Dinar'da Selçuklu zamanında ticaret yolu bulunduğu ve 1120 yılından sonra bu yolun kullanılmadığı görülmektedir⁴⁷.

Osmanlı Devleti, kurulduğu coğrafya itibarıyla birçok iklimi bünyesinde barındıran bir yapıya sahipti. Ege bölgesi kıyıları girintili çıkıntılı bir yapıya sahiptir. Kıyıların bu yapısı gemilerin barınması bakımından uygun olduğu için bu bölgeler yerleşim kurma yeri olmuştur⁴⁸. Elbette Menderes havzası da ziraat yapmaya elverişli olması sebebiyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Eski çağlardan itibaren yaşanan bölge Roma ve Bizans hâkimiyetlerinden sonra Türklerin eline geçmiştir. Kılıçarslan döneminde genişleme dönemine giren Selçuklular, İznikli Laskarisler ile yaşadıkları mücadelelerde Menderes nehrinin doğusu sınır olarak belirlenmiştir⁴⁹. Bizans ile mücadeleler beylikler döneminde de devam etmiş, Büyük Menderes ve Küçük Menderes arasında kalan bölge için Bizans ile yıllar süren mücadeleler yaşanmıştır⁵⁰.

Bir bölgede yaşamı en fazla etkileyen coğrafi özelliklerden biri iklimdir⁵¹. Bir şehrin coğrafi konumu o şehrin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerinin tümünü etkilemektedir. Dolayısıyla bir sancağın konumu o sancağın sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal özelliklerinin tümünü etkilemektedir⁵². Sınır belirleyicisi olarak sıradağlar, tarihi yollar ve dağ geçitleri büyük önem arz eder. Osmanlı devrinde Osmanlı Anadolu coğrafyasında bulunun sancak merkezlerinin seçiminde ve sınırlarının belirlenmesinde ilkçağ kavimlerinin izledikleri göç veya ticaret yolları üzerinde olmalarına özen gösterilmiştir. Genellikle vadiler içinde ve nehirleri takip ederek ilerleyen bu yollar sancakların sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur⁵³. Menderes vadisi savaşlarda geçit olarak da kullanılmıştır⁵⁴. Osmanlı Devleti sancak merkezlerinin seçimini

⁴⁷ Donald Edgar Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, Çev: Bahar Tırnakçı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2019, s. 49-50.

⁴⁸ Besim Darkot, "Menteşe", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VII, M.E B Yayınları, İstanbul 1979, s.723.

⁴⁹ Donald Edgar Pitcher, *a.g.e*, s. 52.

⁵⁰ Yusuf Ayönü, *a.g.m.*, s. 6-7.

⁵¹ Şahin Sonyıldırım, *17. Yüzyılın İlk Yarısında Manisa*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.31.

⁵² Muhammed Yazıcı, *a.g. t*, s.6.

⁵³ Osman Nuri Akbulut, *a.g.t*, s.7.

⁵⁴ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Çev: Erol Üyepazarcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008, s. 30.

yaparken de sınırlarının belirlenmesi için ilkçağ kavimlerinin izledikleri göç ve ticaret yollarının üzerinde olmasına dikkat etmiştir⁵⁵.

Batı Anadolu, tarih öncesi çağlardan itibaren farklı kültürleri bir araya getiren yerler olmuştur. Bölgedeki Küçük Menderes ve Büyük Menderes akarsuları sayesinde verimli ovalar oluşmuş ve bunun neticesinde yerleşmeler bu alanlarda daha çok yoğunlaşmıştır. Batı Anadolu'nun tarihsel gelişiminde bu gelişmiş bölgeler önemli rol oynamaktadır. Özellikle Büyük Menderes (Maiandros) nehri Batı Anadolu'nun en büyük nehri olması bakımından önemlidir. Ayrıca en verimli ve yerleşme olarak geçmişten günümüze iskân için tercih edilen yerler olmuştur. Menderes havzaları, birçok yerleşmenin kurulmasında ve gelişmesinde önemli özelliklere sahiptir. Bu bakımdan Küçük Menderes Havzası da tıpkı Büyük Menderes Havzası gibi tarih boyunca birçok yerleşmenin kurulup gelişmesine imkân sağlamıştır.

Menderes havzasının eski çağlardan itibaren önem taşımasında bu nehirlerin önemi oldukça fazladır. Bu bölgeye eski çağlardan itibaren kümeler halinde göçmen gruplar gelip yerleşmiştir. Batı Anadolu'da Büyük Menderes ırmağını döküldüğü kıyı şeridi boyunca yerleşmişlerdir⁵⁶. W.M. Ramsay, eserinde Meander (Menderes) ağzında "Bahçeler" adı verilen bir yerden bahsetmektedir⁵⁷. Maiandros ve çevresinin Neolitik dönemde önemli yerleşmelere sahne olduğu bilinmektedir⁵⁸. Hititler Küçük Menderes havzasını, "Assuwa" olarak tanımlamışlardır. Bu isim zamanla değişerek "Asia" olarak adlandırılmıştır⁵⁹. Strabon, Küçük Menderes ırmağının Bozdağ ve Aydın dağları arasında bulunduğunu ifade etmektedir⁶⁰. Küçük Menderes Havzası ise Gediz ve Büyük Menderes havzaları arasında geçit karakterine sahip olduğundan önemli bir noktadır. Moğolların önünden kaçan Türkmen boyları Batı Anadolu'ya Bizans Devleti hududuna kadar gelmişler, bu bölgeye yığılmışlardır. Türk akıncıların Menderes havzasına

⁵⁵ W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: Mihri Pektaş, MEB Yayınları, Ankara 1960, s.52-62.

⁵⁶ Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, TTK. Yayınları, Ankara 2019, s.96.

⁵⁷ W.Ramsay, *a.g.e.*, s.119.

⁵⁸ George E. Bean, *a.g.e.*, 2018, s.20-21.

⁵⁹ Güler Muslu, *Küçük Menderes Havzası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi SBE Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul 2005, s..85-86.

⁶⁰ Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev.Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000, s. 25.

ulaşmasıyla burada yaşayan halk ve hatta papazlar bile başka yerlere gitmişlerdir⁶¹. 13-14. yüzyıllarda Batı Anadolu’da Selçuklu-Bizans sınırlarında binlerce çadırılık göçebelerin bulunduğu ve Moğollar tarafından tazyik olunan Kumanlar’ın Menderes bölgesine iskân etmek için gönderildikleri görülmektedir⁶². Ancak Moğollar’ın Menderes çevresini tahrip ettikleri yönündeki fikirler abartılı bir yaklaşımdır⁶³.

Menderes havzası konumu ve sunmuş olduğu elverişli şartlar sebebiyle en eski zamanlardan beri birçok medeniyete hayat vermiştir. Konumu itibarıyla tarım, ticaret ve ulaşım açısından oldukça stratejik bir öneme sahiptir. Bu yüzden bölge büyük medeniyetlerin kurulması için elverişli bir ortam olmuştur⁶⁴. Küçük ve Büyük Menderes nehirleri arasında kalan ve doğuda da bugünkü Uşak ve Kütahya kentlerinin bulunduğu alanı kapsayan bir bölgedir⁶⁵. Büyük Menderes, Batı Anadolu’nun en büyük nehri olup havzanın ana sulama kaynağını oluşturmaktadır. Genel anlamda Büyük Menderes etrafındaki birçok kaynaktan beslenmiş ve Menderes ovası tarihsel sahnede adından çokça söz ettirmiş ve en verimli alanlardan birisi olmuştur. Büyük Menderes ve Küçük Menderes nehirlerinin oluşturduğu ovalar verim bakımından yüksek olduğu için nüfusun burada yoğunlaşmasını sağlamıştır. Anadolu coğrafyasında bulunun sancak merkezlerinin seçiminde ve sınırlarının belirlenmesinde ilkçağ kavimlerinin izledikleri göç veya ticaret yolları üzerinde olmalarına özen gösterilmiştir⁶⁶. Osmanlı Devleti kurulduğu coğrafya itibarıyla birçok iklimi bünyesinde barındıran bir yapıya sahipti. Ege bölgesi kıyıları girintili çıkıntılı bir yapıya sahiptir. Kıyıların bu yapısı gemilerin barınması bakımından uygun olduğu için bu bölgeler yerleşim kurma yeri olmuştur. Elverişli ovalar ise göçebeler için uygun bir yerdi⁶⁷.

Menderes nehri üzerinde kurulan sancaklar Menteşe, Aydın ve Kütahya sancaklarıydı. Bu sancaklar önemli yollar üzerinde kurulmuştur. Bu yol güzergâhını takip etmek ve

⁶¹ Sadullah Gülten, *Atayurttan Anayurda Yörükler*, Gece Kitabevi, Ankara 2016, s. 36, Feridun Emecen, *XVI. Asırda Manisa Kazası*, TTK. Yayınları, Ankara 2013, s. 115.

⁶² Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 2017, s.409.

⁶³ Mustafa Akdağ, *Türkiye’nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, Cilt: 1, Cem Yayınevi, İstanbul 1995, s. 378.

⁶⁴ Süha Göney, a.g.e., s.257.

⁶⁵ Celal Şimşek, “2003 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”, *26. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, Ankara 2004, s.306.

⁶⁶ Osman Nuri Akbulut, *Evliya Çelebi’ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli ve Muğla)*, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla 2008, s.7.

⁶⁷ Besim Darkot, “Menteşe”, *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VII, MEB. Yayınları, İstanbul 1979, s.723.

içtimai-iktisadi hayata yön vermek gayesiyle akarsuların kenarları şehir yerleşmeleri için daha elverişli ortamlar olmuştur. Ege bölgesindeki kentsel yerleşmelerindiğer bölgelere oranla daha sık yerleşme düzenine sahiptir⁶⁸. Havzadaki sancaklardan Aydın sancağının merkezi olan Aydın şehri Güzel-hisari veya Güzelhisar diye isimlendirilmiştir⁶⁹. Kaza merkezleri de önemli güzergâhlarda kurulmuştur. Menteşe ise sancaklar kaldırılıp vilayetler kurulduğu andan itibaren Muğla olarak anılmaya başlanmıştır⁷⁰. Kütahya sancağına gelince bu sancak şehzade Bayezid'e verilerek sancak yapılmıştır⁷¹. Büyük Menderes nehri, günümüzde Afyon, Denizli, Uşak ve Aydın ilini geçerek, Söke ilçesinden sonra denize akarak birden fazla il sınırlarından geçmektedir. Küçük Menderes ise İzmir ilinin hemen hemen tamamını kapsamaktadır. Bu şehirler beylikler döneminde de cazip şehirlerden olmuştur. Malazgirt zaferinden sonra Denizli çevresindeki yaylaklar uç beylerinin hâkimiyetine geçerek Türkmenler tarafından iskân edilmiştir. Ancak Bizans imparatoru bölgede akınlarına devam ederek 1119 yılında Laodikeia üzerine yürüyüp şehri ele geçirmiş, Gıyaseddin Keyhüsrev ise 1206-1207 yılları arasında Denizli bölgesinin fethini gerçekleştirmiştir⁷². Denizli, Büyük Menderes bölgesinin güneydoğusunda yer alan bölgenin en kalabalık şehirleri arasında yer almaktadır. Menderes nehri üzerinde yer alan şehir yerleşmeye son derece elverişli olması sebebiyle büyük iskânlara sahne olmuştur⁷³. Denizli şehri Roma ve Bizans zamanında Menderes ovasının yakınındaki mevki terkedilmiştir⁷⁴. Denizli ili böylelikle Menderes ovasından uzaklaşmaya başlamıştır. Roma döneminde bölgenin terkedilmesi elimizde somut veriler olmasa da Menderes nehrinde taşkınların olduğu anlamını ifade edebilir.

Aydın, anayol üzerinde bulunduğu için kıyı bölgelerini iç bölgelere bağlayan bir yol ağına sahip olduğu için önemli bir yerleşim yeridir. Batı Anadolu'da Büyük Menderes vadisinin kenarında Aydın Dağları'nın eteğinde kurulmuş bir şehirdir⁷⁵. Menteşe

⁶⁸ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1994, s. 14.

⁶⁹ Besim Darkot, "Aydın", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt II, MEB. Yayınları, İstanbul 1979, s.61.

⁷⁰ Besim Darkot, a.g.m. , s.724.

⁷¹ Besim Darkot-M. Tayyib Gökbilgin, "Kütahya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VI, MEB. Yayınları, İstanbul 1977, s.1120.

⁷² Turan Gökçe, a.g.e., s.29.

⁷³ Turan Gökçe, a.g.e, s.24.

⁷⁴ Süha Göney, a.g.e, s.342.

⁷⁵ Feridun Emecen "Aydın", *DİA*, C. IV, İstanbul, 1991, s. 235.

bölgesini Aydın'a bağlayan ve buradan diğer sancak bölgelerine uzanan bir noktada bulunduğu için çok önemli bir yerleşim yeridir. Bu şehrin idari ve siyasi coğrafyası zaman zaman değişiklikler göstermiş olsa da, giderek olgunlaşan sancak coğrafyası olma özelliğine sahiptir⁷⁶.

Havzada kurulan beyliklerin Menderes Havzasını denetimlerine almaları güçlenmeleri anlamına gelmekteydi. Hatta Menderes Ovası, Menteşe ve Aydın beylikleri arasında hâkimiyet mücadelelerine ve çekişmelere sahne olan bir bölge olmuştur⁷⁷. Aydın, Doğu Avrupa, Orta Asya ve Orta Doğu üçgeninde, Ege Bölgesi'nin ortasında yer alır⁷⁸. Aydın başta olmak üzere Menderes havzasındaki şehirler bölgeye egemen olmaya çalışan milletlerce çok defa yakılıp yıkılmıştır. Özellikle Aydın şehrinin konumu ve stratejik önemi şehrin yeniden doğmasını sağlamıştır⁷⁹.

Büyük Menderes havzasına dahil olan diğer şehirlerden birisi de Afyon'dur. Aslında Menderes havzasının doğduğu yer olarak bilinen Dinar, dönemin Kütahya sancağına bağlı olduğu için Kütahya sancağı tahrir defterlerinden faydalanılmıştır. Yine Uşak Kütahya sancağına dahildir. İzmir şehri ise Küçük Menderes havzasının tamamını oluşturmaktadır. Bulundukları konum itibarıyla Menderes havzasının coğrafi sahasına girmektedir. Küçük Menderes havzasında bulunan İzmir, Aydın sancağı sınırlarında bulunup, bulunduğu konum itibarıyla bir limana sahip olması ticari olarak şehri daha cazip bir hale getirmiştir. Tarih boyunca İzmir için yapılan mücadeleler bu coğrafyanın önemini gözler önüne sermektedir.

⁷⁶ Munis Armağan, "Aydınogulları Sürecinde Anonim Tarihi Coğrafya", *Aydınogulları Tarihi*, Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu, TTK. Yayınları, Ankara, 2013, s.410.

⁷⁷ Donald Edgar Pitcher, *a.g.e.*, s. 56-58.

⁷⁸ Aslı Şahin, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Aydın Sancağı'nın Demografik Yapısı*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2008, s.1.

⁷⁹ Abdullah Uğur, "Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Ankara 2003, s.41.

3. YERLEŞME

3.1 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA ŞEHİR YERLEŞMELERİ

Yerleşme, insanların boş bir bölgeyi ele geçirerek işlemesi ve canlandırması olarak tanımlanmıştır⁸⁰. Yerleşmeler geçici ve daimî olarak ikiye ayrılmıştır. Köyler ve şehirler daimî yerleşmelerden olup, mezra, çiftlik, yaylak ve kışlaklar geçici yerleşmeleri oluşturmaktadır⁸¹. Tahrir defterlerindeki bazı mezralarda nüfusun kayıtlı olmasına bakılırsa mezralarda da belirli kimselerin yaşadığı ve hatta daimî bir nüfus hareketliliği gösterdiğini söylemek hatalı olmaz.

Yerleşmeler, geçim esasına dayalı olarak gruplandırılmıştır. Şehir ve kırsal yerleşmeler olarak iki gruba ayrılmaktadır. Şehir yerleşmelerinde halk genellikle belirli iş gruplarına ayrılmıştır. Bu iş grupları bazen sancaktan sancağa da değişmektedir. Bölgeler doğal kaynakları bakımından hangi alanda zengin ise iş grupları o doğrultuda olurdu. Örneğin; Aydın sancağında kaydedilen meslek grupları Menteşe sancağındaki meslek gruplarından daha fazladır. Defterlerde rastladığımız meslek grupları Aydın sancağında daha çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Aydın sancağında bazı mahalleler adını meslek gruplarından almıştır. “Debbağ Ali, Debbağ Mustafa Mahallesi⁸², Kazancılar ve Debbağlar Mahallesi⁸³” bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Bir yerin yerleşme olarak seçilmesinde coğrafi şartlar çok önemlidir. Yerleşim yeri seçiminde halkın ihtiyaçları temel unsurdur. Bunun içindir ki akarsu kenarları iskân açısından önemli yerleşim yerleri olmuşlardır. Yerleşmelerin tarihi süreçlerini ele alırken beşeri ve fiziki faktörleri de belirtmek gerekmektedir. Doğal şartların elverişli oluşu ve iktisadi hareketlilik yerleşim yerlerinin belirlenmesinde önemli etken oluşturmuştur⁸⁴. Yerleşim yerleri zaman içerisinde değişime uğramıştır. Bunlar kimi zaman doğal afetlerden kaynaklanmıştır. Coğrafi değişimler elbette her dönem yaşanmıştır. Geçmiş zamanın coğrafyasını ele alarak bölgenin yerleşim yerlerindeki

⁸⁰ Sami Öngör, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 1980, s. 108.

⁸¹ Osman Gümüşçü, *XVI.Yüzyıl Larende(Karaman)Kazasında Yerleşme ve Nüfus*, TTK. Yayınları, Ankara 2001, s.67.

⁸² KKA.TD, nr. 144, vrk. 207b-208a, vd. KKA TD, nr. 144, vrk.211a-211b.

⁸³ KKA.TD, nr. 144, vrk. 361a.

⁸⁴ Ömer Faruk Akgün, *Aydın ve Denizli'de Nüfus Hareketleri*, İstanbul Üniversitesi SBE. Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000, s. 22.

değişimleri de belirleyebiliyoruz. Coğrafi değişimler yerleşim yerlerini de etkilemiştir. Yerleşmeler, geçmişin her döneminde tarihi coğrafyanın kaynakları arasında yer almaktadır. Yerleşim yerleri zamanla yok olmuş, başka yere gitmiş ya da isim değiştirmiştir. Göç olgusu, iskân hareketliliğini etkilediği için doğrudan yerleşmeleri de etkilemiştir. Yerleşmelerin kurulması da göç hadisesine dayanmaktadır. Osmanlı devletinin kuruluşu dahi göç olgusuna bağlanmıştır⁸⁵. Bir yere giden veya gelen nüfusun yerleşmelere ve iskâna etkisi kaçınılmazdır⁸⁶. İncelediğimiz sahada yerleşmelerin kurulmasında Menderes nehirlerinin önemi yüksektir. Nehirler şehirlerin kurulmasında büyük öneme sahiptir. Nehirlerin yerleşmelerin kurulmasında etkisi suyu kullanma amacından kaynaklanmaktadır⁸⁷. Menderes nehirleri yerleşmeyi önemli ölçüde etkilemiştir. Turan Gökçe, eskiden beri Büyük Menderes Havzası'nın yoğun bir iskana sahip olduğunu belirtmektedir⁸⁸. Menderes Havzasında nüfusu çekebilecek şehirler ulaşım olanağı tanıyan noktalarda kurulmuştur.

3.1.1 Menteşe Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri

Menteşe'nin hudutları olarak kuzeyde Aydın sancağı, batı ve güneyde Akdeniz, doğuda Teke sancağı ve Kütahya sancağının bir kısmı yer almaktadır⁸⁹. Menteşe sancaklar kaldırılıp vilayetler kurulduğu andan itibaren Muğla olarak anılmaya başlanmıştır⁹⁰. Menteşe sancağı 15. ve 16. yüzyılda geniş bir sahayı kapsamaktadır. Günümüzde Aydın şehri sınırlarında bulunan bazı yerlerin bu yüzyıllarda Menteşe sancağı sınırlarında bulunduğu görülmektedir.

Menteşe toprakları, Osmanlı hâkimiyetine geçmeden önce pek çok defa mücadelelere sahne olmuştur. Elbette bu verimli toprakları zaptetmek için gelen grupların da buraya yerleşmiş olabileceklerini söylemek hatalı olmaz. Bunun en iyi örneğini tahrir defterlerinde görebiliyoruz. Menteşe Sancağı tapu tahrir defterlerine bakıldığı zaman bölgede yaşayan toplulukları genel itibarıyla değerlendirme fırsatına sahip olabiliyoruz.

⁸⁵ Emine Erdoğan, "Göç Olgusunun 16. Yüzyıl Osmanlı Kırsal Yaşamına Etkisi Üzerine Bazı Tespitler", 38. ICANAS, C. I, Ankara 2011, s. 343.

⁸⁶ Alpaslan Demir, "15-16. Yüzyıl Göçlerinin Osmanlı İskân Yapısına Etkisi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 34/ S. 58, 2015, s.579.

⁸⁷ Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*, Çev: Emine Sonnur Özcan, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2018, s.20.

⁸⁸ Turan Gökçe, *a.g.e.*, s. 306-313.

⁸⁹ Paul Wittek, *a.g.e.*, s. 166.

⁹⁰ Besim Darkot, "Menteşe" , s.724.

Yerleşim yerleri kendi içerisinde geçici ve sürekli yerleşim yerleri diye ikiye ayrılabiliriz. Sürekli yerleşim yerleri şehirler, kasaba ve köylerdir. Geçici yerleşim yerleri olarak da yaylak, kışlak ve mezra gibi yerleri örnek gösterebiliriz. Şehir yerleşmeleri ve kırsal yerleşmeler olarak iki gruba ayırdığımız bu bölümde şehir yerleşmelerini anlatırken kazaların nefis olarak tabir edilen şehir merkezlerini ve mahallelerine değindik. Tapu tahrir defterinde verilmiş olan toplam rakamlar kâtip hatası gibi sebeplerden dolayı bizim hesapladığımız sayılarla farklılık göstermektedir. Biz nüfus hesaplamalarında kendi bulduğumuz rakamları dikkate alacağız.

II. Bayezid dönemine atfedilen 1485 tarihli defterde Menteşe sancağına Nefs-i Balat, Nefs-i Layna, Nefs-i Köyceğiz, Nefs-i Mekri şehir yerleşmelerindeki muafların kayıtları mevcuttur. Defter eksik olduğu için şehir yerleşmeleri hakkında bilgiler eksik kalmaktadır. Dolayısıyla 15. yüzyıl sonları şehir yerleşmeleri tam olarak aydınlık kazanmamıştır. Menteşe sancağında II. Bayezid dönemine ait olan iki defterde sancaklara ait mahallelere rastlanmamaktadır. Menteşe sancağı şehir merkezlerini incelerken mahallelere 61 numaralı defterden başlayarak değindik. Ancak her sancakta mahalle kaydı yoktur. Örneğin, Pınaz şehrinde TD 39, TD 47, TD 61, TD 337 ve TD 110 numaralı tahrir defterlerinde mahalleler yoktur. Ayrıca evkaf defterleri olan 338 ve 569 numaralı defterlerde de mahallelere rastlanmamaktadır. TD 337 ve TK.KKA 110 numaralı defterde Pınaz şehri, Rodos livasına ait haslar olarak kaydedilmiştir.

Menteşe sancağı, II. Bayezid döneminde 14 nahiyeye ayrılmıştır. Bunlar Pınaz, Mekri (Megri), Karpuzlu, Çine, Sobuca, Defterân, Balat, Peçin, Bozöyük, Muğla, Tavas, Köyceğiz, Kireniz ve Dalamani nahiyeleridir⁹¹. II. Bayezid dönemine ait bir diğer defterde ise sancak 8 nahiyeye ayrılmaktadır. Bunlar Pınaz, Milas, Peçin, Bozöyük, Muğla, Tavas ve Köyceğiz nahiyeleridir⁹². TD 47 numaralı bu tahrir defterinde önceki tahrir defterinden farklı olarak Nefs-i Balyabolu kaydedilmiştir. Bozöyük'e tabi bu yer aynı zamanda karye olarak kaydedilmiştir. Köy olarak kayıtlı Balyabolu'ya 230 nefer kayıtlıdır. Karyenin yanı sıra tir'lerin de nefis kaydedildiği kayıtlar mevcuttur.

Hicri 923 (1517-1518) tarihli TD 61 numaralı defterde Peçin, Bozöyük, Tavas, Mazun, İsravalos, Milas, Muğla, Köyceğiz, Pınaz, Mekri (Megri), Sobuca, Çine, Mesken ve Defterân nahiye olarak kaydedilmiştir⁹³. Bu nahiyelerden Bozöyük'de Nefs-i Bozöyük,

⁹¹ TD, nr. 39, s.1-95.

⁹² TD, nr. 47, s. 1-312.

⁹³ TD, nr. 61, s. 1-607.

Nefs-i Deşdiğin ve Nefs-i Mesken adıyla 3 nefis kayıtlıdır. Bunun yanı sıra mahallesi bulunan Nefs-i Peçin'e ise bir tanesi gebran mahalle olmak üzere 7 mahalle kaydedilmiştir. Nefs-i Milas'a ise 11 mahalle, Nefs-i Muğla'ya 12 mahalle Nefs-i Balat'a 18 mahalle kayıtlıdır. Nefs-i Çine 5 mahalle ile kayıtlı olup, Nefs-i Köyceğiz, Nefs-i Mekri ve Nefs-i Tavas mahallesi bulunmayan şehirler arasındadır.

1562-63 yıllarına ait TD 337 numaralı defterde Bozöyük'e Nefs-i Bozöyük, Nefs-i Deşdiğin ve Nefs-i Mesken olmak üzere 3 nefis kaydedilmiştir. Nefs-i Peçin'de 6 mahallenin yanı sıra mukataa kaydedilen bir de mahallesi bulunmaktadır. Nefs-i Milas'a 13 mahalle, Nefs-i Muğla'ya 12 mahalle ve Muğla'ya tabi Ula kasabasında 13 mahallenin kaydı bulunmaktadır. Nefs-i Balat ise 16 mahallesi bulunan Menteşe sancağının en büyük şehirlerinden birisi olma vazifesini üstlenmiştir. Nefs-i Çine'de de tıpkı Balat şehrinde olduğu gibi mahalle sayısında azalma görülmektedir. Bu yıllarda Çine şehrinde 3 mahalle kayıtlı olup, Nefs-i Tavas, Nefs-i Mekri ve Nefs-i Köyceğiz ise yine bu tahrir defterinde mahalle kaydı bulunmayan şehirlerdendir.

1583 tarihinde düzenlenen tahrir defterinde ise Eskihisar kaza yapılmış, Milas ise Peçin kazasına bağlı olarak kaydedilmiştir. Balat ve Çine kazaları ise Menteşe sancağından çıkarılmıştır. Menteşe sancağında diğer sancaklardan farklı olarak tir'ler kaydedilmiştir. "Tir" cemaatlerin alt birimleri olarak bilinmektedir. Tir kayıtlarına diğer sancaklara ait tahrir defterlerinde rastlanmamaktadır. TD 110 numaralı bu defterde Nefs-i Peçin'de 6 mahalle, Nefs-i Milas'da 13 mahalle, Nefs-i Muğla'da 12 mahalle bulunmasına rağmen, Nefs-i Tavas, Nefs-i Mekri ve Nefs-i Köyceğiz'e yine mahalle kaydedilmemiştir. Nefs-i Bozöyük, Nefs-i Deşdiğin ve Nefs-i Mesken Bozöyük'e tabi şehir merkezlerindendir.

Yerleşmeler yüzyıllar öncesinden Menderes nehri çevresinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Menderes nehrinin getirdiği verimlilik yerleşmelerde de kendini göstermiştir. Yerleşim yerleri genellikle Menderes nehri çevresinde yoğunlaşmıştır. Bu şehirler Balat, Mazun, Çine ve Bozöyük çevresidir. 16. yüzyıla gelindiğinde yerleşmenin yine aynı bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir.

İncelediğimiz tahrir defterlerinden elde edilen bulgulara göre Menteşe Sancağı'na ait pek çok kaza bulunmaktadır. Bu kazalar yerleştikleri bölgeler açısından birbirinden farklılık arz etmektedir. Özellikle Menderes nehri çevresindeki verimli alanlarda nüfus daha çok yoğunlaşmıştır. Her yapılan tahrirde birbirinden farklılıklar bulunmaktadır. II. Bayezid dönemine ait tahrir defterlerinde yerleşim bölgelerinin az olduğu

görülmektedir. Menteşe Sancağı II. Bayezid (1481-1512) döneminde sekiz büyük kazaya ayrılmıştır.

3.1.2 Aydın Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri

Büyük ve Küçük Menderes nehirleri havzalarının verimli topraklarında bulunan Aydın sancağı stratejik öneme sahiptir. Menderes nehirleri içinde bulundurduğu yerleşim yerlerinin en önemli coğrafi esasını oluşturmaktadır. 16. yüzyılda Büyük Menderes nehri üzerinde gümrük eşdeğerinde bir yer oluşturmuş ve denizcilik faaliyetleri Nazilli başta olmak üzere diğer şehir düzenlemelerinde de temel unsuru oluşturmuştur⁹⁴. Denize kıyısı olmayan Nazilli şehrinde dahi “sefine-i Nazillü” adıyla gemi gelirlerinin kayıt altına alınması Menderes nehirleri için kullanıldığını göstermektedir⁹⁵. Bu coğrafyanın verimliliği pek çok medeniyetin bölgeye yerleşmesine zemin oluşturmuştur. Hakimiyet mücadelelerinde Menderes nehirlerinin üs bölge olarak kullanıldığı tarihi kayıtlarda pek çok kez karşımıza çıkmaktadır. Küçük Menderes Havzası tamamen Aydın sancağına ait kazalardan, yerleşim yerlerinden meydana gelmektedir. Aydın Sancağı, incelediğimiz Menderes havzalarının her ikisine de dahil olması açısından oldukça önemlidir.

Osmanlı Devleti sancak merkezlerinin seçimini yaparken de sınırlarının belirlenmesi için ilkçağ kavimlerinin izledikleri göç ve ticaret yollarının üzerinde olmasına dikkat etmiştir⁹⁶. Aydın şehrinde kurulan kentler genellikle Menderes nehirlerindeki su yolları ve karayolları üzerinde kurulmaya çalışılmıştır. Aydın başta olmak üzere bu önemli yollar üzerinde bulunan şehirler de gelişim göstermiştir⁹⁷. Menderes ovası üzerinde kurulan Aydın Sancağı konumu itibarıyla ticari yol ağının sürdürüldüğü şehirlerdendir. Himmet Akın'ın da ifade ettiği üzere Ayasuluğ'da bir gemi limanı bulunduğu ve Menderes nehrinin gemilerin ticaret yapması için elverişli olduğunu görülmektedir⁹⁸. 15. ve 16. yüzyıllarda da şehirlerarası ticaret gelişmekte ve nüfus giderek artmaktadır⁹⁹.

⁹⁴ Suraiya Faroqhi, *a.g.e.*, s. 20.

⁹⁵ Yavuz Akbaş, *Kestel nam-ı diğer Nazilli Kazası Avarız Defteri Hicri 1111-Miladi 1699 (Nazilli Tarihinin Kaynakları)*, Nazilli Belediyesi Kültür Yayınları-Akademisyen Kitabevi, Ankara 2022, s.6.

⁹⁶ W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev: Mihri Pektaş, Ankara 1960, s.52-62.

⁹⁷ Emine Sönmez, *571 Numaralı Evkaf Defterine Göre Aydın Vakıfları*, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2017, s.18.

⁹⁸ Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Basımevi DTCF. Yayınları, Ankara 1968, s.55.

⁹⁹ Halil Cin, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1985, s. 70.

Küçük Menderes havzasında, şehirleşme ulaşım kolaylığı olan düz ovalara kaymaya başlamıştır.

Küçük ve Büyük Menderes havzalarına ait kayıtları Aydın tahrir defterlerinde bulmak mümkündür. Bu doğrultuda tahrir defterlerinden aldığımız bilgiler doğrultusunda Aydın sancağına bağlı kazalara ve yerleşim birimlerine değindik. Sancağın merkezi konumunda olan Tire kazası beylikler döneminden itibaren önemli şehir merkezlerinden birisi olmuştur. Ticaret yolları üzerinde olması sebebiyle her zaman dikkat çeken bir konuma sahiptir. Tahrir defterlerindeki verilerde de görüldüğü üzere Birgi kazası ise Tire kazası kadar gelişmişlik göstermektedir.

Aydın'a ait en eski tarihli tahrir defteri olması açısından önemli olan 1/1M numaralı tahrir defteri içerisinde Nefs-i Fota, Şehr-i Tire ve Nefs-i Birgi başlığı altında nefis, mahalle ve köyler yazılmıştır. Arpaz, Birgi, Fota, Güzelhisar ve Birgi şehir merkezleri mahalleleri ile birlikte yazılmıştır. Aydın sancağına bağlı en eski tarihli defter olan 1/1M numaralı tahrir defterinde şehir yerleşimlerinden Nefs-i Güzelhisar'a 7 mahalle, Nefs-i Arpaz'a 6 mahalle, Nefs-i Fota'ya 7 mahalle ve Nefs-i Birgi'ye ise 9 mahalle kaydedilmiştir, Öte yandan Bozdoğan, Balyanbolu ve Kestel için nefis tabiri kullanılmasına rağmen bu merkezlere bağlı mahallelerinin bulunmadığı görülmektedir. Bozdoğan'dan Menderes nehrinin büyük bir kolu bulunduğu ve Kutlucak yoluna giden bu güzergâh üzerinde köprü bulunduğu aktarılmıştır¹⁰⁰. Tarihin her döneminde Menderes ovasında ulaşım büyük öneme sahip olmuştur. Bozdoğan'da bu önemli güzergâh üzerinde bulunmaktadır¹⁰¹.

Ayasuluğ şehri TD 08 numaralı tahrir defterinde İshak Paşa haslarına kayıtlıdır. Şehir yaşantısında mahalleler önemli rol oynamaktadır. Ayasuluğ şehir yerleşmelerinde kefare mahallelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Kemer Mahallesi'ndeki kefareler cemaat olarak kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra Hisar-yakası, Eskihisar ve Beg Hamamı Mahalleleri küffar mahallelerdendir¹⁰². Aydın Sancağı'na ait arşiv belgelerinden

¹⁰⁰ TD, nr. 1/1M, s. 239. “Menderos’dan ayrılan büyük azmak ki mezkur Kutlucak yolu geçer köprüsü harab olduğu cihetden iftiharü’l-ümerai’l-izam beglerbegi Ahmed Beg, Aydoğmuş adlı kişiye raiyyet olmadığı sebepten mesalih-i müslimîn için ki meremmet ide padişahımız başı sadakası muaf ve müsellemler ola deyü mektub vermiş teftiş dahi olundu raiyyet olmadığı sebepten defterde sebt olundu”.

¹⁰¹ Kemal Ramazan Haykıran, “Aydinoğulları Beyliği ve Menteşe Beyliği Arasında Bir Türkmen Yerleşimi: Bozdoğan (1258-1426)”, *Aydinoğulları Tarihi Üzerine*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2019, s. 43.

¹⁰² TD, nr. 08, s. 687-694.

görüldüğü üzere şehir yerleşmelerinde halkın meslek grupları çeşitlilik göstermektedir. Papuççu, Çömlekçi, Samsac, Başcı, Çoban, Dellal, Hattat, Eskici, Bezirci gibi belli başlı meslekleri icra eden neferler kaydedilmiştir. Balıkçı, Debbag, Kayukcu, Şerbetçi, Başmakcı, Kapancı, Parpuç, Sustacı ve bunun yanı sıra farklı meslekten neferler de bulunmaktadır. Ayrıca Ayasuluğ şehrinde her mahallede bir kethüdanın bulunduğu görülmektedir.

Şehirdeki halkın bazı vergilerden muaf tutulması şehir halkının deniz kenarında korsanlık faaliyetlerinden etkilenerek şehirde güvende olmadığına bağlanmıştır¹⁰³. Bunun sebebi olarak Ayasuluğ'da şehir halkının deniz kenarında yaşadığı ve bu şehirli halkın vergiden muaf tutulduğu gösterilmektedir¹⁰⁴.

3.1.3 Kütahya Sancağı'nda Şehir Yerleşmeleri

Büyük Menderes nehrinin can verdiği Kütahya sancağında yerleşim yerleri doğal olarak ova, nehir kenarlarında konumlanmaktadır. Şehirlerin kurulmasında coğrafi mevki gayet önemlidir. Genellikle cami, medrese, kale çevrelerinde ve hatta pazar bulunan yerler şehir olarak nitelenmektedir. Menderes ovasının verimli toprakları üzerinde kurulan şehirler pek çok şehri kapsamaktadır. Aydın sancağından sonra Menderes havzasında en geniş topraklara sahip sancak Kütahya sancağıdır. Kütahya sancağında şehir yerleşmelerinde nefis tabiri üzerinde durularak şehir merkezlerinin durumu hakkında değerlendirmelerde bulunduk. Menderes havzasında gelişen ticaret ağı bölgede yeni ticaret şehirlerinin kurulmasına zemin hazırlamıştır. Bu doğrultuda özellikle Tonuzlu Kalesi'nin inşası¹⁰⁵ ticari sebeplerle kurulmuş kalelerdendir.

TD 45 numaralı tahrir defterinde Nefs olarak kayıtlı buluna Homa has kaydedilmiştir. Homa şehrine tabi karyelerde bulunmaktadır. Mahalle kaydı bulunmayan Homa, Geyikler nahiyesi ile birlikte anılmaktadır. Nefs-i Geyikler ise has kaydedilen şehirlerdendir. TD 45 numaralı tahrir defterinde Şeyhlü nahiyesi mahalle kaydı bulunan şehirler arasındadır. 7 mahalleden oluşan Şeyhlü'deki mahalleler genellikle cami, mescid ve şahıs adlarıyla anılmaktadır¹⁰⁶. Şeyhlü'ye TD 49 numaralı tahrir defterinde Menderes havzasındaki şehirlerden sadece Şeyhlü şehri has kaydedilmiştir. Bu tahrir

¹⁰³ Zeki Arıkan, a.g.m., s.149-151.

¹⁰⁴ TD, nr. 148, s.181.

¹⁰⁵ Tuncer Baykara, a.g.e., s. 77.

¹⁰⁶ TD, nr. 45, s. 299-301.

defterinde 6 mahalle¹⁰⁷ kayıtlı olup, TD 48 numaralı tahrir defterinde de şehir merkezlerindeki mahallelerin durumu değişmemiştir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere mahalle adları ve mahalle sayıları dahi aynı kalmış sadece nüfus bakımından artış göstermiştir¹⁰⁸.

Tablo 3.1: Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Şeyhlü Mahalleleri

TD 45		TD 49 ve TD 48	
Nefs	Nefs-i Şeyhlü	Nefs	Nefs-i Şeyhlü
Mahalle	Cami'	Mahalle	Cami'
Mahalle	Oğul-Begi Mescidi	Mahalle	Mescid-i Oğul Begi
Mahalle	Hatib	Mahalle	Hatib
Mahalle	Hacı Sadık	Mahalle	Hacı Sadık
Mahalle	İlyas Beg	Mahalle	İlyas Beg
Mahalle	Bengi	Mahalle	Bengi
Mahalle	Akgöz	Mahalle	-

Sadece TD 45 numaralı tahrirde 7 mahalle ile kayıtlı bulunan Şeyhlü, 1530 yılına ait TD 438 numaralı defter de dahil olmak üzere bütün defterlerde 6 mahalle ile kayıt altına alınmıştır. Tonuzlu (Denizli), TD 45 numaralı tahrir defterinde kaydedilmesine rağmen, TD 48 numaralı tahrir defterinde mahalleleriyle birlikte kaydedilmiştir. Zaten Denizli'ye ait en geniş bilgilere de TD 48 numaralı tahrir defterinde ulaşabiliyoruz.

Tablo 3.2: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Lazıkıyye Mahalleleri

Nefs	Nefs-i Lazıkıyye
Mahalle	Cami'i-kebir
Mahalle	Kudüs
Mahalle	Yayalar
Mahalle	Hoca Sinan
Mahalle	Kupa Mescid
Mahalle	Ahi Dudu
Mahalle	Alaca Mescid
Mahalle	Kadı Emre
Mahalle	Meydan
Mahalle	Kürekçiler
Mahalle	Gazurluk
Mahalle	Asıl-begi
Mahalle	Hamam

¹⁰⁷ TD, nr. 49, s. 26-28.

¹⁰⁸ TD, 48, vrk. 239b-240b.

Mahalle	Gide Mestan
Mahalle	Ece
Mahalle	Kurşunlu
Mahalle	Debbağlar (Tabağlar)
Mahalle	Samuri
Mahalle	Hacı Alamud
Mahalle	Medrese
Mahalle	Hergele
Mahalle	Kefere

Uşak, TD 45 numaralı tahrir defterinde Uşak’a tabi Banaz şehrinde ise mahalle kayıtları bulunmamaktadır. TD 48 numaralı tahrirde de mahalle kaydı bulunmamaktadır. Uşak, TD 49 numaralı tahrir defterinde mahalleleriyle birlikte kaydedilmiştir. TD 49 numaralı tahrir defterinde 10 mahalle¹⁰⁹ kaydı bulunurken TD 48 numaralı tahrir defterinde 12 mahalle bulunmaktadır¹¹⁰.

Tablo 3.3: TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrirlere Göre Nefs-i Uşak Mahalleleri

TD 49	TD 48
Nefs-i Uşak	Nefs-i Uşak
Cami'	Cami'
Mescid-i Hacı Hasan	Mescid-i Hacı Hasan
Mescid-i Hacı Sadık	Mescid-i Hacı Sadık
Mescid-i Memi Çelebi	Mescid-i Memi-Çelebi
İpek Mescid-i Ahmed veled-i Kara	Mescid-i İpek Ahmed veled-i Kara
Mescid-i Meşhed an mahalle-i İpek	Mescid-i Meşhed
Burhan Fakih	Burhan Fakih
Mescid-i Hacı Hızır	Mescid-i Hacı Hızır
Mescid-i Salman Fakih an mahalle-i İpek	Salman Fakih
Mescid-i Hacı Bazarlu	Mescid-i Hacı-Bazarlu
-	Mescid-i Kassab-Hasan
-	Cedid benam Celal

Kütahya Sancağı şehir yerleşmelerinde meslek erbabının tahrirlere detaylı şekilde kaydedilmediği görülmektedir. Aydın Sancağı tahrirlerinde genişçe yer verilen mesleklere bu bölgenin tahrirlerinde yer verilmemesi sancakta bulunan meslek grupları hakkında yorum yapmamızı engellemektedir. Özellikle bazı defterlerde de mücerred

¹⁰⁹ TD, nr. 49, s. 29-35.

¹¹⁰ TD, vrk. 317b-320a.

sayının belirsizliği, hane sayılarının deftere eklenememesi şehir nüfusu hakkında net ifadeler kullanmamıza mani olmaktadır.

3.2 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA KIRSAL YERLEŞMELER

3.2.1 Menteşe Sancağı'nda Kırsal Yerleşme

3.2.1.1 Balat Kırsal Yerleşmeleri

II Bayezid döneminde yapılan TD 39 numaralı tahrir defterinde Balat, nahiye olarak karşımıza çıkmaktadır. TD 39 numaralı defter eksik olduğu için Balat kayıtları da eksiktir. Sadece muaf kaydedilen neferler hakkında yorum yapabiliyoruz. Ancak aynı döneme ait TD 47 numaralı tahrir defterinde Balat kayıtlarına rastlamıyoruz. 1517-1518 numaralı TD 61 numaralı tahrir defterine baktığımızda 71 karye, 6 mezra ve 1 tane de müselleme çiftliği kaydedilmiştir¹¹¹. 1530 yılında kazaya bağlı olarak 87 köy¹¹², TD 337 numaralı defterde ise Balat'a 68 karye, 6 mezra, 2 adet müselleme çiftliği kaydedilmiştir¹¹³. 1583 yılına ait tahrir defterinde Balat'a ait sadece Kösten mukataa cemaat kaydı vardır. Bu dönemde Balat, Sığla sancağında kayıtlı olduğu için KKA.TD 110 numaralı tahrir defterinde Balat'a ait kayıtlar yoktur.

Tablo 3.4 : 1517-18 ve 1562-63 tarihli Tahrir Defterlerinde Balat Kazası Köyleri

TD 61 (1517-1518)	TD 337 (1562-1563)
Afşar	Afşar
Afşarlu	Afşarlu
Akça-hisar	Akça-hisar
Akça-pınar	Akça-pınar
Anamurd	Anamurud
Atı Yavuzca	Atı-yavuzca
Atı Yavuzca-yı diğer	Atı-yavuzca-yı diğer
Balabanlu	Balabanlu
Bayındır	Bayındır
Bersteme/Persitme	Bersteme/Persitme
Biçerlü	Biçerlü
Buruncuk	Buruncuk
Bükrice	Bükricelü

¹¹¹ TD, nr.61, s. 15-184.

¹¹² TD, nr.166, s.506-516.

¹¹³ TD, nr. 337, vrk. 9a-224a.

Büyük-kağılcık	Büyük-Kağılcık
Cihetlü nam-ı diğer Atı yavuzca	Cihetlü nam-ı diğer Atı yavuzca
Çalışlu	Çalışlu
Çalışlu(diğer)	Çalışlu-yı diğer
Çataklu	Çataklu
Danışmend	Danışmend
Donuzlu	Donuzlu
Fatımalu	Fatımalu
Gencerlü	Gencerlü
Gevele	Gevele
Güçcük-kağılcık	Güçcük kağılcık
Güçcük-öyük	Güçcük-öyük
Gül-sir	Gülsir
Haramdan	Haramdan
Hasırcalu	Hasırcalu
İğdir	İğdir
İsmail Burnu	-
Kara-ağaçlu	Kara-ağaçlu
Kara-ağaçlu(diğer)	Kara-ağaçlu(diğer)
Karaca-ayid	Karaca-ayid
Karaca-dağ	Karaca-dağ
Karaca-Hamzalu	Karaca-Hamzalu
Kara-koyunlu	Kara-koyunlu
Kargu	Kargu
Karguluca	Kargulıca-havlı
Karguluca	Karguluca
Kayı	Kayı
Kayı (diğer)	Kayı (diğer)
Kınık	Kınık
Kızılca-Ali	Kızılca-Ali
Kızılca-havlı	Kızılca-havlı
Kum-depe	Kum-depe
Kübyan	Kübyan

Limon-yakası	Limon-yakası
Mandaca	Mandaca
Muhlisin	Muhlisin
Rum-şah	-
Rum-paşa	Rum-Paşa
Salavatlu	Salavatlu
Saru-kemer	Saru-kemer
Saru-kürklü	Saru-kürklü
Sasa-bergozu	Sasa-bergozu
Satılmışlu	Satılmışlu
Sökmen	Sökmen
Şaşcalu	Şaşcalu
Tekürlü	Tekürlü
Tuz bergozu	Tuz-bergozu
Virancık	Virancık
Yarımca	-
Yoran	Yoran

Balat kazasına ait köyler iki tahrir döneminde hemen hemen aynı kalmıştır. 40-45 yıllık tahrir sürecinde iki defter arasındaki farklılık oldukça azdır. Sadece 3 köy 1563 yıllarındaki tahrir defterinde kayıp statüsündedir. Balat'a ait köy altı yerleşim birimlerinden olan mezra ve çiftlikler de aşağıda tablolandırılmıştır (bkz.Tablo: 3.5). Daimi yerleşim olarak görülmeyen mezralar Balat kazasında sadece iki tahrir defterinde görülmektedir. Haramdan Mezraası iki hisse kaydedilmiş olup Ahmed Gazi Kulu Karaca Paşa Kaynağı olarak da zikredilmektedir.

Tablo 3.5.: Balat Kazası Mezraları ve Diğer Yerleşim Birimleri

Yerleşim Birimi	TD 61 (1517-1518)	TD 337 (1562-1563)
Mezra	Kargucak	-
Mezra	Felekü'd-din	Felekü'd-din
Mezra	Haramdan	Haramdan
Mezra	Haramdan (diğer)	Haramdan (diğer)
Mezra	Üveys Beg	Üveys Beg
Mezra	Derüye Satılmış	-
Mezra	-	İsmail-burnu
Çiftlik	Müsellem	Müsellem

3.2.1.2 Bozöyük Kırsal Yerleşmeleri

II. Bayezid döneminde yapılan TD 39 numaralı tahrir defterinde Boz-öyük nahiye olarak kaydedilmiş ve defter eksik olduğu için sadece muaf reayanın kaydedildiği bölümler mevcuttur¹¹⁴. II Bayezid dönemine ait diğer tahrir defteri olan TD 47 numaralı tahrirde ise kazaya bağlı 12 karye bulunmaktadır¹¹⁵. Mesken, Bozöyük’e tabi nahiye olarak kaydedilmiştir. Ama Mesken nahiyelerini bu defterde Bozöyük’le birlikte değil ayrı bir nahiye olarak kaydettik. 1517-1518 tarihlerine ait TD 61 numaralı defterde ise Mesken nahiyesi dahil olmamak üzere Bozöyük kazasına 13 karye kaydı bulunmaktadır¹¹⁶. Menteşe sancağına ait bir diğer tahrir defteri olan 1562-1563 yıllarına ait TD 337 numaralı deftere bakıldığında ise Bozöyük kazasına bağlı karye sayısında artış görülmektedir. Bu tahrirde Bozöyük’e 20 karye ve Nefs-i Bozöyük, Nefs-i Deşdiğin ve Nefs-i Mesken olmak üzere 3 nefis kaydedilmiştir. Bozöyük’e tabi nahiye olan Nefs-i Mesken ile birlikte Bozöyük’de toplam 28 karye bulunmaktadır¹¹⁷. Daha önceki defterlerde kayıtlı Gebye/Gibye karyesi bu defterde Kazgancıyan karyesi ile beraber kaydedilmiştir. Bu karyenin yanı sıra Alışar, Baş-deşdiğin ve Şerif karyeleri de bazı karyelerle birlikte kaydedilmiştir. KKA.TD 110 numaralı tahrir defterinde de bu kazada 28 karye bulunmaktadır¹¹⁸. Hatta birlikte kaydedilen karyeleri de sayarsak 32 karye kayıtlıdır diyebiliriz.

Tablo 3.6: Tahrir Defterlerine Göre Bozöyük Kazası Köyleri

TD 47 (1500)	TD 61 (1517-18)	TD 337 (1562-63)	TD 110 (1583)
-	Ahi Köy	Ahi	Ahi
-	Alışar	Alışar	Alışar
-	Arpa-alanı	-	-
-	-	Baş-Deşdiğin	Baş Deşdiğin
-	Boz-Armud	Boz-Armud	Boz Armud
Dığrak	Dığrak	Dığrak	Dığrak
-	Doğancıyan	Doğancıyan	Doğancıyan
-	-	-	Doğancı
-	Elmas	-	-
-	-	Elmacık	Elmacık
Emre	Emre	Emre	Emre

¹¹⁴ TD, nr. 39, s.65-71.

¹¹⁵ TD, nr.47, s. 134-165.

¹¹⁶ TD, nr.61, s.419-444.

¹¹⁷ TD, nr. 337, vrk. 19b-266b.

¹¹⁸ KKA TD, nr.110, vrk.19b-231b.

Emre(diğer)	Emre(diğer)	Emre(diğer)	Emre (diğer)
Gebye/Gibye	Gebye/Gibye	Gebye/Gibye	Gebye/Gibye
Göknos	Göknos	Göknos	Göknos/(Göğnos)
-	Gök-yaka	-	-
-	Göl-hisar	-	-
-	Kadı	Kadı	Kadı
-	Kapuza	Kapuza	Kapuza
-	Karaca-ayid	Karaca-ayid	Karaca-ayid
-	Karaca-viran	-	-
-	Kazancıyan	Kazgancıyan	Kazgancıyan
Kızılca-börklü	Kızılca-börk	Kızılca-börk	Kızılca-börk
Kızıl-söğüd	Kızıl-söğüd	Kızıl-söğüd	Kızıl-söğüd
-	-	Kuruca-ova	Kuruca-ova
-	Küreci	-	-
-	-	Küre-yakası	Küre-yakası
-	Layna	Layna	Layna
Mesevli/Mesavli	Mesevli	Mesevli	Mesevli
-	Nebi	Nebi	Nebi
-	-	-	Nefs-i Balya-Bolu
-	Rahmanlu	-	-
-	Şeref	Şerif	Şerif
-	Teke	-	-
Tir-i Sazak	Tir-i Sazak	Tir-i Sazak	Tir-i Sazak
Virantaht (Virandad)	Viran-taht	Viran-taht	Viran-taht
-	Yeni-köy	Yeni-köy	Yeni-köy
Zeytün	Zeytün	Zeytün	Zeytün

3.2.1.3 Çine Kırsal Yerleşmeleri

1485 yılına ait TD 39 numaralı tahrir defterinde Karpuzlu nahiyesi Çine kazasına tabi olup, sadece bu nahiyedeki muafan neferler kaydedilmiştir. TD 47 numaralı tahrirde Çine'ye 10 karye, TD 61 numaralı tahrirde 51 karye ve TD 337 numaralı tahrirde ise Çine'ye 73 karye kayıtlıdır. TD 110 numaralı tahrir defterinde Çine, Sığla sancağına geçmiştir. Bu yüzden bu defterde Çine'ye ait kayıtlar bulunmamaktadır.

Tablo 3.7: Tahrir Defterlerine Göre Çine Kazası Köyleri

TD 47 (1500)	TD 61 (1517-1518)	TD 337 (1562-1563)
Akça-ova	Akça-ova	Akça-ova
Akça-ova(diğer)	Akça-ova(diğer)	Akça-ova(diğer)
-	-	Ala-deresi
Arab-hisarı	Arab-hisarı	Arab-hisar

Ayaklu	Ayaklu	Ayaklu
Başı-karaca	Başı-karaca	Başı Karaca
-	Başı-karaca-yı diğer	Başı Karaca-yı diğer
Büyük Ayaklu	Büyük-ayaklu	Büyük-Ayaklu
-	-	Dadak-1 Kebir
Dala (Dalama)	Dalama	Dalama
Dere-köy	Dere-köy	Dere
Emre	Emre	Emre
-	-	Evciler
-	-	Fakirane
Genevis	Genevis	Genevis
Gevderenlü	Gevderenlü	Gevderenlü
Gök-yaka	Gök-yaka	Gök-yaka
Göl-hisar	Göl-hisar	Göl-hisar
Güççük Ayaklu	Güççük-ayaklu	-
-	-	Hacı Sinan
Has-panayır	Has-panayır	Has-panayır
Güççük(küçük)-panayır	Küçük-panayır	Küçük-Panayır
-	-	Güney
İblislü	İblislü	İblislü
İçil	-	-
İncimce	İncimce	İncimce
-	İncin	İncin
-	Kargu	Kargu
Karpuzlu	Karpuzlu	Karpuzlu
-	-	Katrancı
Kavşud	Kavşud	Kavşud
-	-	Kavşud-u Büzürk
-	-	Kavşud-u Küçük
Kayılu/Kayalu	Kayılu/Kayalu	Kayılu/Kayalu
-	-	Kırık Gaşuk/ Kırk Gaşuk
Kırıklar	Kırıklar	Kırıklar
Kırıklar(diğer)	Kırıklar (diğer)	Kırıklar(diğer)

-	-	Kızıl-güne
-	-	Kilisa(Kilise)
Kuru-dere ve Gebgen	Kuru-dere	Kuru-dere
Madran	Madran	Madran/Matran
-	-	Mandıra?
Mesudlu	Mesudlu	Mesudlu
-	-	Ozan-iligi
-	-	Sarnıç-1 Büzürk
Sinanlu	-	Sinanlu
-	-	Soğancılar
Sulhu'd-din	Sulhu'd-din	Sulhu'd-din
Sulhu'd-din Ağacı	Sulhu'd-din Ağacı	Sulhu'd-din Ağacı
-	-	Sülelü(Süleler
Sürü-pusu	Sürü-pusu	Sürü-pusu
-	-	Şahin-deresi
Şahma	Şahma	Şahma
-	Şahma	Şahma nam-1 diğer Dalan
-	Şahma	Şahma nam-1 diğer Dere
-	Şahma	Şahma-yı Diğer
Toyuran	Toyran	Toyran(Doyuran)
Yaka	Yaka	Yaka n.d. Kaya-begi
Yere-giren	Yere-giren	Yere-giren
Yer-köy	-	-
-	-	Yortuç

TD 39 numaralı tahrirde Çine'ye ait mezra ve diğer yerleşimler kaydedilmediği için bu defteri kaydetmedik. Çine şehrine ait mezra ve çiftlik gibi diğer yerleşim birimleri isimlerine TD 47 numaralı tahrir defterinde rastlıyoruz. Bütün tahrir defterlerine bakıldığında Çine'ye kayıtlı sadece 1 tane mezra kayıtlıdır. Çiftlikler de ise TD 47 numaralı tahrirde kayıtlı olan Baş-karaca Çiftliği TD 61 numaralı tahrirde kayıtlı değildir. Ancak TD 337 numaralı defterde yeniden tahrir edilmiştir. TD 61 ve TD 337 numaralı tahrirde kaydedilen Seydihan Çiftliği ise TD 47 numaralı tahrirde kayıtlı değildir.

3.2.1.4 Defteran Kırsal Yerleşmeleri

II. Bayezid dönemine ait TD 39 numaralı defterde Defterân nahiyesine rastlamaktayız. Nahiye bu dönemde 3 karye kayıtlıdır¹¹⁹. TD 47 numaralı deftere bakıldığında Defterân yerleşimiyle ilgili kayıtlara rastlanmamaktadır. Defterân, 1517-1518 tarihlerinde hazırlanan TD 61 numaralı tahrir defterinde ise Mazun kazasına bağlı nahiye konumundaydı. Mazun kazasına tabi bir nahiye olarak karşımıza çıkan Defterân nahiyesine bu dönemde 24 karye, 3 mezra kayıtlıdır. 2 mezranın beraber kaydedildiğini görüyoruz¹²⁰. Daha önce Sobuca nahiyesinde de belirtildiği üzere Defteran ve Sobuca nahiyesindeki karyeler TD 337 ve TD 110 numaralı defterde topluca Mazun kazasında kaydedilmiştir. Bu sebepten aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere sadece 1517-1518 yıllarına ait olan TD 61 numaralı defterde bulunan köyler tablolandırılmıştır. (bkz. Tablo: 3.8)

Tablo 3.8: TD 61 numaralı Tahrir Defterine Göre Defteran Nahiyesi Köyleri

TD 61 (1517-1518)
Ada-gerişi
Akanlu
Bazar-yeri
Bıyıklu
Çukur-pusu
Elekci
Göçeşlü
Has Hatun
Haydarlu
İblislü
Kafacalu
Kara-ağaç
Karaca-dağ
Koca-bey
Orhanlu
Postlu
Postlu (diğer)
Sınur kavak
Sınur-kavak(diğer)
Tekelü
Uşak bergozu
Veled-i Köfun
Yağanlu/ Yeğanlu
Yunus-oğlu

¹¹⁹ TD, nr. 39, s.62.

¹²⁰ TD, nr.61, s.14-470.

Mazun'a tabi olan Defteran, ilk olarak TD 61 numaralı tahrir defterinde karşımıza çıkmaktadır. Bu defterde kayıtlı olan Dadak Mezrası, Depe-Çukur-pusu ve Yenice-köy Mezrası daha sonraki tahrir defterlerinde Mazun'a kaydedilmiştir.

3.2.1.5 Mazun Kırsal Yerleşmeleri

TD 39 ve TD 47 numaralı tahrir defterlerinde Mazun kazasına ait bilgilere rastlamamaktayız. Mazun kazasına ait ilk kayıtlara 1517-1518 tarihli TD 61 numaralı defterde rastlamaktayız. Bu tahrir defterine göre Mazun'a 6 karye, 1 tımar hissesi? kaydedilmiştir¹²¹. Ayrıca yine bu defterde Mazun'a nahiye olarak Sobuca nahiyesi bağlanmıştır. Sobuca nahiyesini ayrıca kaydettik. Mazun'a bu defterde 6 karye kayıtlı olmasının sebebi Mazun'a tabi nahiyelerin bulunmasıdır. TD 61 numaralı defterde idari taksimat bu şekilde olduğu için Mazun'a bağlı karyeler azdır. Diğer tahrir defterlerinde ise bütün karyeler Mazun'a bağlanmıştır. 1530 yılına kayıtlı TD 166 da ise 68 karye, 1 kasaba, 4 mezra ve 10 cemaat kazaya kayıtlıdır¹²². Buradaki kayıtlar muhtemelen Sobuca ile beraber kaydedilmiştir.

1532-1533 yıllarında Mazun kazasına TD 176 numaralı yörükân defterinde Oturakbarza cemaatin kayıtlı olduğu 15 karye ve 1 tir kaydedilmiştir¹²³. TD 337 numaralı tahrir defterinde ise Mazun kaza olarak kaydedilmiş ve bu kazaya bağlı 61 karye, 3 mezra, 1 tımar hissesi, 17 cemaat, 22 tir kaydedilmiştir¹²⁴. 1583 yılında tahrir edilen defterde ise kaza dahilinde 58 karye kaydı vardır. Aslında 3 karye beraber kaydedilmiştir. Bu doğrultuda 60 karye kayıtlıdır diyebiliriz. Ancak bazı karyeler de birkaç kez kaydedilmiştir. Karyelerin yanı sıra 5 mezra ve 1 tımar hissesi kaydedilmiştir.¹²⁵ TD 337 ve TD 110 numaralı tahrirlerde Mazun kazasına kayıtlı yerleşim yerleri sayısının artmasının sebebi Sobuca ve Defteran nahiyelerinin de bu defterlerde Mazun kazasında toplu şekilde kaydedilmesidir.

Tablo 3.9: Tahrir Defterlerine Göre Mazun Kazası Köyleri

TD 61	TD 337	TD 110
-	Ada-gerişi	Ada-gerişi

¹²¹ TD, nr.61. s.8-470.

¹²² TD, nr.166, s.540-545.

¹²³ TD, nr.176, s.1-16.

¹²⁴ TD, nr.337, vrk. 4b-264b.

¹²⁵ TD, nr.110, vrk.3b-229b.

-	Akanlu	Akanlu/Akınlu
-	Alaca-atlu	Alaca-atlu
-	Alaçam	Alaçam
-	Azizlü-oğlu(nısf)	Azizlü-oğlu(nısf)
-	Aziz-oğlu	Aziz-oğlu
Balıkca(Balıkçı)	Balıkçı	Balıkçı
-	Bazar	Bazar
-	Bazar-yeri	Bazar-yeri
-	Bıyıklı	Bıyıklı
-	Büyük-dere	Büyük-dere
Cami	-	-
-	Cincin/Çinçin	Cincin/Çinçin
-	Çerkesteme	Çerkesteme?
-	Çukur-kaynağı	Çukur-kaynağı
-	Çukur-pusu	Çukur-pusu
-	Dündarlu	Dündarlu
-	Dündarlu(diğer)	Dündarlu(diğer)
-	Elekci	Elekci
-	Eynelhanlu	Eynel-hanlu
-	Göçeşlü	Göçeşlü/Göceşlü
-	Hacı Yahşi kaynağı	Hacı Yahşi Kaynağı
-	Halil-beglü	Halil-Beylü
-	Has-Hatun	Has Hatun
-	Hasırcalu	Hasırcılı
-	Haydarlu	Haydarlu
-	Hızırcalu	Hızırcalu
-	Hisar	Hisar
-	Hisse-i Şarabdar Şahin ve Hüseyin-oğlu kaynağı ve Boya-beleni	Hisse-i Şarabdar Şahin ve Hüseyin/Hasan-oğlu kaynağı ve Boya-beleni
-	-	Hoca-beylü
-	İblislü	İblislü
-	Kafacalu	Kafacalu

-	Kara-ağaç	Kara-ağaç
-	Karaca-dağ	Karaca-dağ
Kara-kaya	Kara-kaya	Kara-kaya
Kavacık	Kavacık	Kavacık
-	Koca Bey	-
-	Koçarlu	Koçarlu
-	Koçarlu(diğer)	Koçarlu-yı diğér
-	Muradlu	Muradlu
-	Orhanlu	Orhanlu
-	Ovacık-çadırı	Ovacık Çadırı
-	Persiye (Persiyye)	Persiyye
-	Pınarlu	Pınarlu
-	Postlu/Pusatlu	Postlu
-	Postlu/Pusatlu-yı diğér	Postlu-yı Diğér
-	Reislü	Reislü
-	Reislü(diğer)	Reislü nam-ı diğér Kirişlü
-	Sapa-alanı ve Mazun-alanı ve Ağaçlu-öyük	Sapa-alanı ve Mazun-alanı ve Ağaçlu-öyük
-	Sınur-kavak	Sınur-kavak
-	Sınur-kavak(diğer)	Sınur-kavak(diğer)
-	Sintemürlü	Sintemürlü
-	Şah-porlu	Şah-borlu/Şah-porlu
-	Tekelü	Tekelü
Temür-çayırı(Timur çayırı)	Timur-çayırı	Timur-çayırı
-	Uşak-bergozu	Uşak-bergozu
-	Veled-i Köfün	Veled-i Köfun
Yakacık	Yakacık	Yakacık
-	Yeğanlu	Yeğanlu
-	Yeğanlu(diğer)	Yeğanlu(diğer)
-	Yunus-oğlu	Yunus-oğlu

TD 337 ve TD 110 numaralı tahrir defterinde kayıtlı bulunan mezralar TD 61 numaralı defterlerde Mazun kazasına bağı Defteran ve Sobuca nahiyelerine kayıtlıdır. Yeğan

Mezrası TD 61 numaralı tahrirde Sobuca nahiyesinde kayıtlı bulunmaktadır¹²⁶. Dadak Mezrası, Depe-Çukur-pusu ve Yenice-bük mezraları ise Defteran'a kayıtlıdır¹²⁷.

3.2.1.6 Sobuca Kırsal Yerleşmeler

II. Bayezid dönemine ait 1485 tarihli TD 39 numaralı tahrir defterinde karşımıza çıkan Sobuca yerleşimine bu yıllarda 5 karye kaydedilmiştir. Bunlar Dünderlu, Ovacık, Muradlu, Karaca-dağ ve Bazar-yeri karyeleridir¹²⁸. Bu karyeler muaf statüsündedir. II. Bayezid dönemine ait 1500 tarihli TD 47 numaralı defterde Sobuca yerleşim yerinin adı geçmemektedir. 1517-1518 tarihli TD 61 numaralı tahrirde ise Sobuca, Mazun kazasına tabi nahiye olarak kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlara göre Sobuca nahiyesine 29 karye kaydedilmiştir¹²⁹. Ayrıca bir tane de mukataa-yı Kösten ismiyle bir mukataa kaydı vardır. 1562-1563 yıllarında hazırlanan TD 337 ve 1583 yılına kayıtlı TD 110 numaralı tahrir defterlerinde ise Sobuca nahiyesine rastlanmamaktadır. Çünkü Sobuca ve Defteran nahiyeleri bu defterlerde Mazun'a tabi kaydedilmiştir. Bu sebepten Sobuca kırsal yerleşmelerine sadece TD 61 numaralı defterden ulaşabilir. Daha sonraki yıllarda bu köyler Mazun'a tabi olduğu için Sobuca adı geçmemektedir. 1517-1518 yıllarında Sobuca'ya tabi kırsal yerleşmeler aşağıda tablolandırılmıştır. (bkz. Tablo: 3.10)

Tablo 3.10: Tahrir Defterlerine Göre Sobuca Nahiyesi Köyleri

TD 61 (1517-1518)
Alaca-atlu
Aziz-oğlu
Aziz-oğlu
Bazar
Büyük-dere
Cincin
Çukur-kaynağı
Dirgesne/ Değseme
Dünderlu
Dünderlu
Eynel-hanlu
Hacı Yahşi Kaynağı
Halil Beglü
Hasırcılu
Hızırcalu

¹²⁶ TD, nr.61, s.456.

¹²⁷ TD, nr.61, s.449-469.

¹²⁸ TD, nr.39, s.61.

¹²⁹ TD, nr.61, s.8-471.

Koçarlu
Koçarlu
Muradlu
Ovacık-çadır
Persiye
Pınarlu
Sapa-alanı ve Mazun alanı ve Ağaçlu-öyük
Sintemürlü
Şah-porlu

Sobuca nahiyesine ait mezra ve diğer yerleşim birimlerine ait kayıtlar sadece TD 61 numaralı defterde bulunmaktadır. Diğer defterlerde bu yerleşim birimleri Mazun'a kaydedilmiştir. Buna göre TD 61 numaralı tahrir defterinde Sobuya nahiyesine sadece Yeğan Mezrası kaydedilmiştir.

3.2.1.7 Tavas Kırsal Yerleşmeleri

II. Bayezid döneminde yapılan TD 39 numaralı tahrirde Tavas'a ait elde ettiğimiz bilgiler kısıtlıdır. Bu defterde Tavas'a kayıtlı 11 adet karye bulunmaktadır¹³⁰. Ancak bunlar da sipahiyan, muafan olarak kayıtlı karyelerdir. TD 47 numaralı tahrirde ise kazaya 1 nefis, 51 karye, 13 mezra, 2 çiftlik kaydedilmiştir¹³¹. Bazı karyeler birkaç defa kaydedilmiştir.

1530 yılına atfedilen TD 166 numaralı defterde ise kazaya 53 karye, 1 nefis, 12 mezra bulunmaktadır¹³². TD 61 numaralı deftere bakıldığında Tavas'da 1 nefis, 50 karye, 12 mezra, 1 çiftlik¹³³ kayıtlı iken, TD 337 numaralı tahrir defterinde ise 1 nefis, 52 karye, 13 mezra, 2 koru, 1 çiftlik kaydı görüyoruz¹³⁴. 1583 yılına ait tahrir defterinde ise Tavas kazasına bağlı 54 karye, 12 mezra, 2 çiftlik, 2 koru kaydedilmiştir¹³⁵. Bazı karyeler tımar sahibi farklı olduğu için birkaç kez kaydedilmiştir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Tavas'da yerleşmeler düzenli şekilde gelişme göstermiştir.

¹³⁰ TD, nr. 39, s.66-68.

¹³¹ TD, nr.47, s.213-255.

¹³² TD, nr.166, s.546-551.

¹³³ TD, nr. 61, s.39-310.

¹³⁴ TD, nr. 337, vrk.17b-127a.

¹³⁵ TD, nr.110, vrk.16b-131a.

Tablo 3.11: Tahrir Defterlerine Göre Tavas Kazası Köyleri

TD 47 (1500)	TD 61 (1517-1518)	TD 337 (1562-1563)	TD 110 (1583)
Avdan	Avdan	Avdan	Avdan
Bağcecik(Barza)	Barza	Barza(Bahçecik)	Barza
Barza	Barza	Barza	Barza
-	Barza-dere	-	-
Bazar-ı Soğulmaz	Bazar-ı Soğulmaz	Bazar-ı Soğulmaz	-
-	Çat	Çat	Çat
Deniz	Deniz	Deniz	Deniz
Dilkilü	Dilkülü	Dilkülü	Dilkülü
Ebecik	-	-	Ebecik
Ekin-özü	Ekin-özü	Ekin-özü	Ekin-özü
Eymir	Eymir	Eymir	Eymir
Fazıl ve Dirlisun	Fazıl ve Dirlisun	Fazıl ve Dirlisun	Fazıl ve Dirlisin
Garib-köy	Garib	Garib	Garib
Gerce	Gerce	Gerce	Gerce
Görelle	Görelle	Görelle	Görelle
Hırka /Hadika?	Hırka	Hırka	Hırka
Han?	-	-	-
İl-begi	İl-begi	İl-begi	İl-begi
-	İncik	İncik/ İmcik?	-
İncügez	İncügez	İncügez	İncügez
-	-	-	Kabaca
Kalabut	Kalabut	Kalabut	Kalabut
Kara-köy	Kara-köy	Kara-köy	Kara-köy
Kara-pınar	Kara-pınar	Kara-pınar	Kara-pınar
Kavak	Kavak	Kavak	Kavak
-	-	Kayalıca	-
Kesre	Kesre	Keles?	Kesre
Kızıl-ağaç	Kızıl-ağaç	Kızıl-ağaç	Kızıl-ağaç
-	Kızılca-oluk	Kızılca-oluk	Kızılca-Oluk
Kozca	Kozca	Kozca	Kozca
Kozca-basan	-	Kozlu	Kozlu
Meded	Meded	Meded	Meded
Moğalasun	Moğalasun	Moğalasun	Moğalasun
-	Mukataa Çırak	Mukataa Çırak	Mukataa Çırak
-	-	-	Naıblü
Okçu	Okçu	Okçu	Okçu
-	Olukcıyan	Olukcıyan	Olukcıyan
Papaslık	Papaslık	Papaslık	Papaslık
Sarı-ova	Saru-ova	Saru-ova	Saru-ova
Saru-yar	Saru-yar	Saru-yar	Saru-yar
Sazak	Sazak	Sazak	Sazak
-	-	Sazak(diğer)	Sazak(diğer)
Sevdeş	Sevdeş	Sevdeş	Sevdeş
Soğulmaz	Soğulmaz	Soğulmaz	Soğulmaz
Şam-köy	Şam-köy	Şam	Şam

-	-	Tahtalu	Tahtalu
Taz-ovası	Taz-ovası	Taz-ovası	Taz-ovası
Timurtaş	Timurtaş	Timurtaş	Timurtaş n.d Kaş
Ulu-köy	Ulu-köy	Ulu-köy	Ulu-köy
Uzun-pınar	Uzun-pınar	Uzun-pınar	Uzun-pınar
Valaniyye	Valaniyye(valanya)	Valanya	Valanya
Yaran-gözü	Yaran-gözü	Yaran-gözü	Yaran-gözü
Yaran-gözü(diğer)	Yaran-gözü(diğer)	Yaran-gözü(diğer)	Yaran-gözü(diğer)
Yayla-ovacığı	Yayla-ovacığı	Yayla-ovacığı	Yayla-ovacığı
Yazı-kerce	Yazı-kerce	Yazı-kerce	Yazı-kerce
Yenice-deresi	Yenice-deresi	Yenice-deresi	Yenice-deresi
Yoran	Yoran	Yoran	Yoran
Yusuf –eğini	Yusuf-eğini	Yusuf-eğini	Yusuf -eğini

Tablo 3.12: Tahrir Defterlerine Göre Tavas Kazası Mezra ve Çiftlikleri

	TD 47	TD 61	TD 337	TD 110
Mezra	Saraycık	Saraycık	Saraycık	Saraycık
Mezra	Armile	Armile	Armile	Armile
Mezra	Manastır	Manastır	Manastır	Manastır
Mezra	Toyran ve Sinekci	Toyran ve Sinekci	Toyran ve Sinekçi	Toyran ve Sinekci
Mezra	Kuruca-in	Kuruca-in	Kuruca-in	Kuruca-in
Mezra	Kulu-pınar	Kulu-pınar	Kulu-pınar	Kulu-pınar
Mezra	Yeşermez	-	-	-
Mezra	Kızılca-oluk	-	-	-
Mezra	Doğancı	Doğancı	Doğancı	Doğancı
Mezra	Gökçe-pınar	Gökçe-pınar	Gökçe-pınar	Gökçe-pınar
Mezra	Büksüz	-	-	-
Mezra	Gelibolu	Gelibolu	Gelibolu	Gelibolu
Mezra	Hatib	Hatib	Hatib	Hatib
Mezra	-	Söğüd-özü	Söğüd-özü	Söğüd-özü
Mezra	-	Pişrevlü	Pişrevlü	Pişrevlü
Mezra	-	-	Kışlacık	-
Çiftlik	-	-	-	Kara Musa
Çiftlik	Yorga	-	-	-
Çiftlik	Ahi Halil	Ahi Halil	Ahi Halil	Ahi Halil

3.2.2 Aydın Sancağı'nda Kırsal Yerleşme

3.2.2.1 Alaşehir Kırsal Yerleşmeleri

Tahrir defterleri içerisinde en erken tarihli TD 1/1M numaralı tahrir defterinde yer almayan Alaşehir, TD 08 numaralı tahrir defterinde pek çok nefis ile birlikte tahrir edilmiştir. Bu nefisler aşağıdaki tabloda da köyleri ile birlikte kaydedilmiştir. (bkz.Tablo:3.13) Alaşehir'e tabi nefisler İnegöl, Üzümi, Sart olarak kaydedilmiştir. Bu

şehirleri de içinde barındıran Alaşehir bu dönemde kırsal yerleşmelerin oldukça fazla olduğu bir kaza statüsünde bulunmaktadır.

Tablo 3.13: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir ve Alaşehir’e tabi Nefs-i Üzümi ile Nefs-i İnegöl Kırsal Yerleşmeleri

KÖY ADI
Akça-bergos ve Hisse-i Seyran
Avşarlu
Bahadırlu
Bazar
Boz-burunlu (Zaviye)
Buryalu
Emirhanlu
Eskiyas
Gürallu ve Kara-taş
İlgınlı
Karaca-su
Savcılı
Sığırtmaçlı
Sinanlu
Taciler
Timurhanlu
Paşmaklı
Yılludere
Mezra-i Güdül
ALAŞEHİR’E TABİ ÜZÜMİ KÖY VE MEZRA ADLARI
Alemşahlu ve Kemallü
Arva ve Karacalı
Avcılı
Başlamışlı
Bergos ve mezra-i Sarıca
Dadağlı
Dökük
Hisarcık
İl-düzenlü
İsaca
İsalu
Kabacalı/ Kayacalı
Karacalı
Otağlı
Rub-ı Dünderlu
Rub-ı Dünderlu
Süleymanlu
Süleymanlu Mezra-i İshak veled-i O
Tanrı-vermişli

Tanrı-vermişlü
Yahyalu
Mezra-i Gazi Umur (Hekimgöl)
Oğuz-beglü ve Çamlu
Alaca-atlu
Alihan
Badınca
Bağışlu (Befeşlü)
Bayındırlu
Birce
Buğdaylu
Çakırcalu
Çakırcalu
Çakırlu
Dal-beglü
Davudlu
Dadgâne
Örenlü ve Kasımlu
Örenlü
Hisse-i Nıfs-ı Çok-havlı ve Nısf-ı Kırık-havlı ve -ı Kara-buğdaylu
İl-eminlü
Karesilü
Kayaklu
Kayısanlu
Kilerlü?
Köse kuyusu
Köselü
Mandanya
Nefs-i Karye-i Yavi ve karye-i Kuruca-dere
Pusatlu
Saruhanlu
Sazlu
Sofyalu
Söğütcük
Suyraşan
Şehriyar
Teşnelü
Türkmenlü
Üzümlü
Yahşi
Yavi
Yenice
Zaviye

3.2.2.2 Arpaz Kırsal Yerleşmeleri

Taallûkat-ı Arpaz olarak 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıtlı bulunan Arpaz'a 7 karye kayıtlıdır. Sadece Aruzlu köyü tımar kaydedilirken diğer köyler hassa kaydedilmiştir. Bekirlü ve Manastır köyleri Arpaz'ın en büyük köyleridir. Aruzlu, Bekirlü, Dere, Manastır, Uc-beglü ve Yazırlu köyleri Arpaz kazasının kayıtlı bulunduğu üç tahrir defterinde de görülmektedir.

Tablo 3.14: Tahrir Defterlerine Göre Arpaz Kazası Köyleri

TD 1/1M	TD 08	TD 148
Aruzlu	Aruzlu	Aruzlu
Bekirlü	Bekirlü	Bekirlü
Çeltükçi	Çeltükçi	-
Dere	Dere	Dere
İvazlu	İvazlu	İvazlu
-	-	Küte/Gümme?
-	-	Kızılca
Manastır	Manastır ve Yazırlu	Manastır
-	Persiyye	Persiyye
Uc-beglü	Uc-beglü	Uc-beglü
-	-	Topçu
-	Yazırlu ve karye-i Manastır	Yazırlu
-	-	Yusuflu

TD 08 numaralı tahrir defterinde Arpaz, Yenişehir kazasına tabi nahiye olarak tahrir edilmiştir. Arpaz'a bu tahrirde 8 karye kaydedilmiştir. Hatta Yazırlu ve Manastır karyeleri bu tahrirde birlikte kaydedildikleri için 9 tane karyenin bulunduğunu söyleyebiliriz. Aruzlu karyesi tımara, diğer köyler ise hassa kaydedilmiştir. TD 1/1M numaralı defterden farklı olarak Persiyye ve Yazırlu karyeleri farklılık gösterir¹³⁶.

TD 87 numaralı tahrir defterinde Arpaz'a ait kayıt bulunmamasına rağmen fihristte yer alan kayıtlara göre Arpaz'a 1094 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Arpaz'a ait kayıtlar mevcut değildir. TD 148 numaralı defterde ise Arpaz'a 12 karye kaydedilmiştir. Aslında Persiyye karye olarak kaydedilmişti. Burada sadece zeamet-i Persiyye olarak kaydedilmiştir¹³⁷. Yazırlu ve Manastır karyelerinin bu yıllarda ayrı tahrir edildiği

¹³⁶ TD, nr. 08, s. 308-326.

¹³⁷ TD, nr. 148, s. 634-648.

görülmektedir. Arpaz'da yeni yerleşim olan köyler Kızılca, Küte/Gümme?, Topçu ve Yusufçu karyeleridir.

TD 129 ve TD 144 numaralı tahrirler H.981 yılına ait defterler olup birinci ve ikinci ciltten oluşmaktadır. Arpaz kazasına ait kayıtlar TD 144 numaralı tahrir defterinde yer almaktadır. TD 144 numaralı tahrir defterine göre Arpaz'da toplam 20 köy bulunmaktadır. Kızılca karyesi iki hisse olup birisi Nefs-i Arpaz'da diğeri ise Persiyye zeametinde kaydolunmuştur. Ayrıca 2 tane de mezra bulunmaktadır. Abdü'l-kerim ve Erken-adası mezralarında reaya kaydı bulunmamaktadır¹³⁸. Menderes suyunun geçtiği Yazırlı karyesindeki gemilerden yıllık 1700 akçe alındığı görülmektedir¹³⁹. Menderes nehri üzerinde taşımacılık yapılması Arpaz şehrinin gelişmişliğini arttırmaktadır.

3.2.2.3 Ayasuluğ Kırsal Yerleşmeleri

Ayasuluğ şehrine ait kayıtlarda dönemin ilk tahriri olan TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıtlara rastlanmamaktadır. Ayasuluğ kalesinden bahsedilmekte olup, Ayasuluğ yerleşim birimlerine ait kayıtlar mevcut değildir. Sadece Ayasuluğ kalesi merdlerinin tımarlarını gösteren kayıtlar bulunmaktadır. TD 08 numaralı tapu tahrir defterine bakıldığında Ayasuluğ kırsal yerleşmeleri çoğunlukla has kaydedilmiştir. Bazı köyler birlikte kaydedilmiş ve bunlarla birlikte toplam 23 köyün bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bu tahrir defterinde Ayasuluğ'a tabi Akçaova nahiyesi kaydedilmiştir. Akçaova'ya ise hassa kayıtlı 16 köy kaydedilmiştir. Bu köylerden birisi aynı zamanda nefis tabiriyle nitelenen "Nefs-i Batnos" köyüdür. TD 87 numaralı tahrir defterinde Akçaova ve Ayasuluğ kayıtlarının birlikte daha düzenli şekilde kayıt altına alındığı görülmektedir.

TD 87 numaralı tahrir defterinde ise Ayasuluğ kırsal yerleşmelerinde Akçaova köyleri has kaydedilmiştir. Akçaova ile birlikte toplam 24 köy kaydı bulunmaktadır. Bazı kayıtlarda iki köy bir arada kaydedilmiştir. Buna göre 26 köyün varlığından bahsetmek mümkündür. Ayrıca mukataa köyler de has kaydedilmiş olup 23 köy kayıtlıdır. Tımara kaydolunan köyler has kaydedilen köylerden neredeyse 3 kat daha fazladır. Kanuni dönemine ait bu tahrir defterinde bazı köyler cemaatlerin kayıtlı bulunduğu köylerdir. Bu köylerle birlikte Ayasuluğ 138 köyün kaydı bulunmaktadır. Hüdavendigâr hassı

¹³⁸ TD. nr. 144, vrk. 253b-260b.

¹³⁹ TD. nr. 144, vrk. 263a. "Sefine-i der karye-i Yazırlı ber Ab-ı Menderos Hasıl fî sene: 1700"

olarak kayıtlı bulunan Küffar karyesinin raiyyeti bulunmamaktadır¹⁴⁰. Bu karye bir önceki tahrir defteri olan TD 08 numaralı tahrirde 14 neferle kaydedilmiştir. TD 148 numaralı tahrir defterinden itibaren mezra statüsüne gerilemiştir. Değirmen-deresi köylülerinin burada ziraat ettiği kaydedilmişken TD 148 numaralı tahrirden itibaren hem mezra kaydedilmiş hem de bu mezra Değirmen-deresi köyünün reayası tasarrufuna girmiştir. TD 1080 numaralı tahrir defterinde 17 neferle karye olarak kaydolunan Küffar köyü muhtemelen TD 087 numaralı defterden önce tahrir edilmiştir. Çünkü TD 087 numaralı tahrir defterinde bu karyenin halkının öldüğü ve kalan küffar halkın Değirmen-deresi köyü tasarrufuna girdiği aktarılmıştır.

TD 148 numaralı tahrir defterine bakıldığında Ayasuluğ kırsal yerleşmeleri TD 87 numaralı defterle benzerlik göstermektedir. TD 414 numaralı tahrirde cemaat köyleri kayıtlıdır. TD 537 numaralı tahrirdeki verilere bakıldığında Ayasuluğ kırsal yerleşmelerin sayısında azalma olduğu görülmektedir. TD 1080 numaralı tahrir defterinde ise Ayasuluğ'a tabi Akçaova'ya kayıtlı verilere ulaşmak mümkündür. Daha önce de ifade edildiği üzere tarihsiz olarak kayıtlı bulunan bu tahrir defterinin Kanuni döneminden önceki tahrir defteri olması yüksek muhtemeldir. TD 537 ve TD 129 numaralı tahrirlerde Sığla sancağına kayıtlı bulunan Ayasuluğ'a ait bilgiler oldukça kısıtlıdır. Ancak bütün köylerin kayıtlı olduğu mufassallardan anlaşıldığı üzere Ayasuluğ kazasında yerleşim yerlerinde azalma olduğu görülmektedir.

3.2.2.4 Birgi Kırsal Yerleşmeleri

1480 yılına ait TD 08 numaralı tahrir defterine bakıldığında 57 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir. 1512 yılına ait olan TD 87 numaralı tahrir defterinde kırsal yerleşmeleri şehir yerleşmelerinden fazladır. Balyanbolu zeametine 8 hassa köy kaydedilmiştir. Birgi'deki diğer köylerle birlikte hane kayıtları bulunan mezra ve çiftlik de bulunmaktadır¹⁴¹.

Tablo 3.15: TD 08 ve TD 087 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Birgi Köyleri

TD 08	TD 087
Adı-gözü	-
Ak-keçilü	Ak-keçilü

¹⁴⁰ TD, nr. 087, s. 15 , “Zikr olan karyenin cemaati fevt olub hem-an bir koca kâfir kalup ol dahi Ayasuluğ keferesi içine girüb Ayasuluğ keferesiyle bile yazıldı. Haliya Değirmen-deresi reayası ziraat ederler. Yerlerin hasılı anda bile mündemidir.”

¹⁴¹ TD, nr. 087, s. 189-266.

-	Aktaş ve Biçerlü
Ala-keçilü	Ala-keçilü
Arhonda	-
-	Anavlı
Ayasofya	Ayasofya
Aya-sürûd	Aya-sürûd
-	Ayvacak
Bazbara/Bazbare	Bazbare
Beg	Beg
Beg(diğer)	Beg(diğer)
-	Bergos
Boz	Boz
Cibri/Cebri	Cebri
-	Çağıldık
-	Çamluca-küre
-	Çavuş
-	Çavuşlu
Çaylu	Çaylu
Silik(Çomaklu)?	-
-	Çiftlik-i Büyük n.d. Yenice
Dad-begi ve Ulu-serlü ve Artucak	Dad-begi ve Ulu-serlü ve Artucak
-	Deliklü
Demürcilü ve Seyranlu	-
-	Derelü
Donlukçu (Tonlukçu)	Donlukçu (Tonlukçu)
-	Dümbane
-	Ekinos ve Kemernos
-	Emir-doğan
Ereğlü	-
-	Erhunde
-	Gerne (Girne)
-	Göncülü (Güncelü)
-	Gurga
Gümenos	Gümenos/ Kümenos
-	Güne-deresi
Güvendiklü	-
Hatun deresi	Hatun-deresi
Hisse-i Anamurud	-
Hoca	Hoca
İkizce	İkizce
İlyas Beglü	İlyas-beglü
-	İne-beglü
Kabacılı	Kabacılı
Kara-bergos	Kara-bergos
Kara Dad Begi	-
Kara-burç	Kara-burç
Kara-doğancılı	Kara-doğanlu
-	Kara-koyunlu

Kara-pınar	Kara-pınar
Kavurga	Kavurga
-	Kayı
-	Kayılu
Kazanlu	-
-	Kebece-küre
-	Keles
-	Kızıl-Ali
Kızılca-havlı ve Pırnazlu	Kızılca-havlı ve Pırnazlu ve Alaşehirli
Kızıl-duhan	Kızıl-duhan Çeltükçiyan
-	Köçeklü
Kulfal	Kulfal
Kurt	Kurt
Kuruca dere	Kuruca-deresi
Küre	Küre
Mezekse	-
Mürsellü	Mürsellü
Ödemiş	-
Ömer-gözü	Ömer-gözü ve Musacalu
-	Ördeklü
-	Örenlü
Sasalu	Sasalu
-	Sedere
-	Siyek
Sunarilü	Sunarilü
Sunkurcalu	Sunkurlu
Süle	Süle-gazi
-	Tasahorya
-	Tekür
Tekürlü	Tekürlü
-	Tenderlü
Tezkire ma'a karye-i Gerdeme	Tezkire
-	Toyranlu (Doyuranlu)
-	Urgalu
Uzun dere ve Demircilü Çavuş	Uzun dere ve Demircilü
Üzümlü	-
Üzümlü /Bayram-beglü	-
-	Vakf ve Yazıcı
Yağas	Yağas
-	Yağcı
-	Yazı
Yenice	Yenice
Yenice(diğer)	Yenice(diğer)
-	Yenice-hisarcık
-	Yusuf-deresi
Zeytün	Zeytün

Tablo 3.16: TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Mezra ve Çiftlikleri

MEZRA VE ÇİFTLİK ADI
Mezra-i Yazı-Begi ve Oğuz
Mezra-i İlanlar ve Boz-alan
Mezra-i Kadı ve Çiftlik-i Doğancı
Mezra-i Cemal-depesi ve Doğancı Yusuf
Mezra İman ve Çiftlik-i Gedik
Çiftlik-i Sunkur
Çiftlik-i Poladhan
Çiftlik-i Kızıl-kulağuz
Çiftlik-i Kalabudun
Çiftlik-i Gözlü-baba
Çiftlik-i Dündenci
Çiftlik-i Ahi-kırı

3.2.2.5 Bozdoğan Kırsal Yerleşmeleri

Bozdoğan kazasındaki yerleşmelerin isimlerine ilk olarak TD 1/1M numaralı tahrir defterinden ulaşabiliyoruz. Bu tahrir defterinde Taallukat-ı Bozdoğan olarak kaydedilen Bozdoğan'a 12 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu tahrir defterinde idari birimlerin hangi yerleşim yerine bağlı olduğu detaylı kaydedilmediği için elde ettiğimiz veriler bunlarla sınırlıdır. TD 08 numaralı tahrirde Bozdoğan'a ait kayıtlar daha detaylı şekilde aktarılmıştır. Bu tahrir defterinde Ortasiyye Bozdoğan'a tabi olup birlikte tahrir edilmişlerdir. Bu tahrir defterinde de toplam 39 köy, 5 mezra ve 2 çiftlik kırsal yerleşmelere kaydolunmuştur. TD 87 numaralı tahrir defterinde Bozdoğan'a ait kayıtlar mevcut bulunmayıp TD 148 numaralı tahrirde de 35 köy, TD 144 numaralı tahrir defterinde de 45 karye, 6 mezra ve 3 çiftlik bulunmaktadır. Tahrir defterlerindeki verilere bakılarak Bozdoğan kazasında halkın yoğunluk olarak kırsal kesimlerde yaşadığı görülmektedir.

3.2.2.6 Çeşme Kırsal Yerleşmeleri

Ticari yol ağı bakımından önemli bir üs bölge olan Çeşme 16. yüzyıl ortalarında önemli ticaret limanlarından birisi olmuştur¹⁴². İzmir limanından kalkan gemiler Çeşme, Ayasuluğ, Balat ve Peçin limanlarını takip etmektedir. Bu bölgedeki kaleler de ticari

¹⁴² Mübahat S. Kütükoğlu, *XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, TTK. Yayınları, Ankara 2010, s. 28-30.

sebeplerle kurulan aynı zamanda askeri-ticari yapılanmalardandır¹⁴³. Çeşme'nin ilk ismi TD 08 numaralı defterinde "İsmail karyesi" olarak kaydedilmiştir¹⁴⁴. Karaburun'a tabi İsmail köyü İzmir kazası hassı olarak tahrir edilmiştir. Çeşmeye ait ilk kayıtlar bunda ibaret olup TD 87 numaralı tahrir defterinde Çeşme kaza statüsüyle kayıt altına alınmıştır. Ancak defter eksik olduğundan dolayı Çeşme yerleşmeleriyle ilgili bilgilere ulaşamamaktadır. 1528-1529 tarihli TD 148 numaralı tahrir defterinde Çeşme'ye Sivrihisar ve Hereke nahiyeleri tabi kaydedilmiştir. Çeşme ismiyle karye de kayıtlıdır. Bu köy TD 08 tahrir defterinde karşımıza çıkan İsmail köyüdür. Sivrihisar ve Hereke'de dahil olmak üzere Çeşme kazasında bu yıllarda 41 köy kaydı bulunmaktadır¹⁴⁵. Çeşme kırsal yerleşmelerine sadece köyler kayıtlı olup köyde yaşayan vergi mükelleflerinin oldukça fazla olduğu da tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. TD 537 numaralı tahrir defterinde Sığla sancağına ait tahrir defteri düzenlenmiştir. Bu tahrir defterinde Sivrihisar ve Hereke nahiyelerinin ayrımı yapılmaksızın bütün yerleşmeler Çeşme kazasına kaydedilmiştir. 1575 yıllarına ait bu tahrir defterinde 56 köy yerleşiminin kayıtlı olduğu görülmektedir¹⁴⁶. Tahrir defterlerindeki verilere bakıldığında Çeşme kırsal yerleşmelerinin sayısının yıllara göre arttığı görülmektedir.

3.2.2.7 Güzelhisar Kırsal Yerleşmeleri

Aydın sancağı hem Büyük Menderes hem de Küçük Menderes nehirlerinin oluşturduğu havzada bulunması açısından en önemli sancaklardandır. Aydınoğulları'nın bölgede kesin hakimiyetinden sonra Güzelhisar, Aydın Güzelhisar'ı olarak adlandırılmıştır. Güzelhisar, Büyük Menderes'in kuzey kesimlerinde yer almaktadır. Güzelhisar'ın bu verimli ovalarda bulunması şehrin ticari olarak da gelişmesini sağlamıştır. Tahrir defterlerindeki verilerden yola çıkarak Güzelhisar'da kırsal yerleşmelerin giderek arttığı görülmektedir. Güzelhisar kırsal yerleşmeleri TD 1/1M numaralı tahrir defteriyle birlikte karşımıza çıkmaktadır. Güzelhisar nahiye olup, kırsal yerleşme olarak 34 köy kaydedilmiştir¹⁴⁷. Köylerde vergi mükelleflerinin çoğunluğunu caba karalar oluşturmaktadır. TD 08 numaralı tahrir defterinde ise Güzelhisar kırsal yerleşmelerine

¹⁴³ Mehmet Akif Erdoğan, "1575 Yılında Çeşme Kadılığında Nüfus ve Üretim" *II. Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler, Çeşme Belediyesi Kültür Yayınları*, İzmir 1998, s. 19.

¹⁴⁴ TD, nr. 08, s. 543-545.

¹⁴⁵ TD, nr. 148, s. 92-151.

¹⁴⁶ TD, nr. 537, s. 90-144.

¹⁴⁷ TD, nr. 1/1M, s. 81-125.

50 karye, 4 mezra, 1 çiftlik ve iki hisse yer kaydedilmiştir¹⁴⁸. Bu tahrir defterinde İkizdere karyesi olarak da bilinen Çeltükçü köyü has kaydedilmiş ve bu köye tabi olan bazı karyeler de has kaydedilmiştir. TD 87 numaralı tahrirde 62 köy, bazı cemaat köyleri, 3 mezra ve 1 çiftlik kayıtlıdır¹⁴⁹. TD 148 numaralı tahrir defterinde ise kırsal yerleşmelere 76 karye, 3 mezra ve 1 çift kaydolunmuştur¹⁵⁰. TD 414 ve TD 1080 numaralı tahrirlerde de kırsal yerleşmelere ait kayıtlar sınırlıdır. TD 129 numaralı tahrirde ise Güzelhisar kırsal yerleşmeleri sayısı artmış ve 102 karye, 3 mezra ve 2 çiftlik kırsal yerleşmelere kaydedilmiştir¹⁵¹.

3.2.2.8 İzmir Kırsal Yerleşmeleri

İzmir, Aydın Sancağına bağlı kazalardan olup, 15. yüzyılda İzmir şehrinin sınırları 16. yüzyıldan daha geniş olduğu¹⁵² belirtilmektedir. Küçük Menderes Havzası sahasında bulunan İzmir, TD 1/1M numaralı tahrirde yerleşmeler kayıtlı değildir. Sadece toprak tasarruflarında İzmir çeribaşısının ismi zikredilmektedir. Ayrıca günümüzde İzmir sınırlarında bulunan Fetrek Çayı'nın Nif'e tabi Akça Meşhed karyesini bozmasından dolayı karye hasılinda azalma görülmektedir. TD 08 numaralı tahrir defterinde Urla İzmir'e tabi nahiye olarak kaydedilmiştir. Bu tahrir defterinde Çeşme, İzmir kazasında Karaburun'a tabi İsmail köyü olarak kayda geçmiştir. Bu tahrir defterine göre İzmir kazasına 18 köy, 1 mezra ve 1 çiftlik kırsal yerleşmelere kayıtlıdır¹⁵³. Ayrıca Manda karyesine müteallik bulunan evler kaydedilmiştir. Bu cemaate kayıtlı 48 neferin koyunu olanların bac verdiği ve çiftli olanı da 12 akçe resm verirmiş¹⁵⁴. Manda köyü ise bugünkü Bornova ve civarındır¹⁵⁵. Ancak TD 148 numaralı tahrir defterinde hem Bornova hem de Manda ismiyle bir karye daha kaydedilmiştir. Mukata hanelerin kayıtlı olduğu köylerle birlikte 60 köy ve 2 mezra kaydedilmiştir¹⁵⁶. TD 414 numaralı defterinde kaza statüsü kazanan Karaca-koyunlu cemaatinin İzmir nahiyesinde hangi köylerde mütemekkin oldukları kaydedilmiştir. Kırsal yerleşmeler olarak sadece bu

¹⁴⁸ TD, nr. 08, s. 102-594.

¹⁴⁹ TD, nr. 87, s. 271-316.

¹⁵⁰ TD, nr. 148, s. 460-515.

¹⁵¹ TD, nr. 129, vrk. 147a-181a.

¹⁵² Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 55.

¹⁵³ TD, nr. 08, s. 528-771.

¹⁵⁴ TD, nr. 08, s. 541-542.

¹⁵⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 55.

¹⁵⁶ TD, nr. 148, s. 13-91.

köylerin isimlerini belirleyebiliyoruz. İzmir'in en geniş kırsal yerleşmeleri TD 537 numaralı Sığla sancağı tahrir defterinde ele alınmıştır. Tahrir defterindeki verilere göre İzmir kaza kaydedilmiş ve kazada kırsal yerleşmelere mukata hanelerle birlikte 68 köy ve 2 mezra dahil bulunmaktadır¹⁵⁷. Ayrıca TD 148 numaralı tahrirde hassa kayıtlı Boynuz sekisi isimli köyde yaşayan 61 nefer bulunmaktadır. Bu neferlerin sayısı TD 537 numaralı tahrir defterinde 166'ya yükselmiştir.

3.2.2.9 Kestel Kırsal Yerleşmeleri

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kırsal yerleşmelere 36 karye ve 4 mezra kaydedilmiştir¹⁵⁸. Arslanlu ve Cühudlu karyeleri iki hisse olarak kaydedilmiştir. TD 08 numaralı tahrir defterinde ise 37 karye ve 4 mezra kayıtlı olup¹⁵⁹, bir önceki tahrir defterine göre sadece Sederlü karyesi Kestel yerleşmelerine eklenmiştir. TD 87 numaralı tahrir defterinde ise mukataa hanelerle birlikte Kestel'e 40 karye 6 mezra kaydedilmiştir¹⁶⁰. Mukataa hanelerin yaşadığı köyler ayrıca kaydedilmiştir. TD 148 numaralı tahrirde Bereketlü karyesi Yaycılı karyesi ile tahrir edilmiştir. Ancak Yaycılı karyesinin ayrı kaydedildiği de görülmektedir. Muhtemelen iki hisse olarak kaydedilmiştir. İki hisse olarak kaydedilen yerleşmeleri göz önünde bulundurarak baktığımızda TD 148 numaralı tahrirde kırsal yerleşmelere 47 karye kayıtlıdır. Üç köyün bir arada kaydedildiği kayıtları ve iki hisse olan karyeleri de göz önünde tuttuğumuzda 47 köyün varlığından bahsetmek mümkündür. Ayrıca 3 mezranın birlikte kaydedildiği de görülmektedir. Bu doğrultuda Kestel'de köy alt birimi olarak kabul edilen 9 mezra ve 1 çiftlik kayıt altına alınmıştır¹⁶¹. Bu yerleşmeler aşağıdaki tabloda detaylı şekilde gösterilmiştir. (bkz. Tablo 3.17). Dere-köy TD 148 ve TD 144 numaralı tahrirlerde iki hisse kaydedilmiştir.

Tablo 3.17: Tahrir Defterlerine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri

1/1M	TD 08	TD 87	TD 144	TD 148
Arslanlu(nısf)	Arslanlu(nısf)	Arslanlu	Arslanlu	Arslanlu
Arslanlu(nısf)	Arslanlu(nısf)	-	-	-
-	-	-	Bardakçı	-

¹⁵⁷ TD, nr. 537, s. 11-86.

¹⁵⁸ TD, nr. 1/1M, s.148- 197.

¹⁵⁹ TD, nr. 08, s. 358-775.

¹⁶⁰ TD, nr.87, s. 333-375.

¹⁶¹ TD, nr. 148, s. 534-595.

Bereketlü	Bereketlü	Bereketlü	Bereketlü ve Yaycılı	Bereketlü ve Yaycılı
Bilara	Bilara	-	-	-
Böğrü-delük	Böğrü-delük	Böğrü-delük	Böğrü-delük	Böğrü-delük
Cühudlu(nısf)	Cühûdlu (nısf)	-	Cühudlu	Cühudlu
Cühudlu(nısf)	Cühûdlu(nısf)	-	-	-
-	-	Çevgilü	Çevgilü	Çevgilü
-	-	Çobansalu	Çobansalu	Çobansalu
Dalıca	Dalıca	Dalıca	-	Dalıca
-	-	Damlacık	-	-
Demürciler	Demürciler	Demürcilü	Demircilü	Demürcilü
-	-	-	Dere	Dere-köy
-	-	-	Dere-köy	Dere-köy
Donlukçu	Donlukçu	Donlukçu	Donlukçu	Donlukçu
Durasılı	Durasanlu	-	Durasılı ve mezra' Irga	Durasılı ve mezra' Irga
-	-	Duman	-	-
Eyücelü	Eyücelü	Eyücelü	Eyücelü	Eyücelü
Feslek	Feslek	Feslek	-	-
Gencellü	Gencellü	-	Gencellü	Gencellü
Girenizlü	Girenüzlü	Girenüzlü	Girenüzlü	Girenüzlü
-	-	-	Gök-seki	Gök-seki
-	-	-	Gün-âbı	Gün-âbı
Hacı Beglü	Hacı-beglü	Hacı-beglü	Hacı-beglü	Hacı-beglü
Hamzalu	Hamzalu	Hamzalu	Hamzalu	Hamzalu
Hasünlü	Hasünlü	-	Hasünlu	Hasünlü
Haydarlu	-	-	Haydarlu	Haydarlu
-	-	-	Hisarcık	-
-	-	-	İshaklu	-
-	-	Kamanlu	Kamanlu	Kamanlu
Karaca-ağaç	Karaca-ağaç	-	Kara-ağaç-ı kebir	Kara-ağaç
-	-	-	Kara-ağaç-ı sagir	-
-	-	-	Kara Halil	-
-	-	-	Kavacık	-
-	-	-	Kavaklu-pınar	-
-	-	-	Kaypalu/ Kayabalu	-
Kayranlu	Kayranlu	Kayranlu	Kayranlu	Kayranlu ve İshaklu ve Dere-köy
-	-	Keskünlü	-	-
Kızılca-burun	Kızılca-burun	Kızılca-burun	Kızılca-burun	Kızılca-burun

Kızıl-dere	Kızıl-dere	-	Kızıl-dere	Kızıl-dere
Koz-deresi	Koz-deresi	Kozu-deresi	Kozu-deresi	Kozu-deresi
-	-	-	Koz	-
-	Kökezlü	Kökez	Kökezlü	Kökezlü
Kuyucak	Kuyucak	Kuyucak	-	-
-	-	-	Küçük-Örenlü	-
Mastavra	Mastavra	Mastavra	Mastavra	Mastavra
-	-	Megirgen	Megirgen	Megirgen
Megirgen Deresinde Anlı Kaynağı	Megirgen deresinde Anlı Kaynağı	Megirgen-deresi	-	Megirgen-deresi
Menna-Halil	Menna-Halil	Menna-Halil	Menna-Halil	Menna-Halil
-	-	-	Onarlı	-
Öykenlü	Öykenlü	Öykenlü	Öykenlü	Öykenlü
-	-	-	Sabun-suyu	-
-	-	-	Samayillü	-
Saruca-ova	Saruca-ova	Saruca-ova	Saruca-ova	Saruca-ova
Serimlü	Serimlü	Serimlü	-	-
-	-	-	Sevindik	Sevindik
-	Siderlü	Siderlü	-	-
Sinek	Sinek	-	Sinek/Siyek	Sinek/ Siyek
-	-	Söğüd	-	-
Sülmanşalu	Sülmanşalu	Sülmenşah	Sülmenşah	Sülmenşah
-	-	-	Şikemlü	Şikemlü
Tahtacı	Tahtacı	Tahtacı	Tahtacı	Tahtacı
Tirkemişlü (Dirgemişlü)	Tirkemişlü (Dirgemişlü)	Tirkemişlü	Tirkemişlü	Tirkemişlü
-	-	Uğruca	-	-
-	-	Ulu-örenlü	Ulu-örenlü	Ulu-örenlü
-	-	-	Virancık	-
-	-	-	Yalın-kuyu	-
Yaycılı	Yaycılı	Yaycılı	Yaycılı	Yaycılı
-	-	Yaylak	Yaylak	Yaylada
-	-	Yenice	Yenice	Yenice
Yöre	Yöre	Yöre	Yöre	Yöre
Yusuflu	Yusuflu	-	Yusuflu ve mezra' Kadı	Yusuflu ve mezra' Kadı

Tahrir defterleri arasında Kestel kırsal yerleşmeleri sayısında pek bir fark görülmemektedir. Ancak incelediğimiz son tahrirlerde TD 148 ve TD 144 numaralı tahrir defterleri arasında 12 karye Kestel'de kırsal yerleşmelere dahil edilmiştir. Böylelikle iki hisse kaydedilen köyleri dikkate alarak saydığımızda Kestel'e bu

dönemde 59 karye, 6 mezra ve 2 çiftlik kaydedilmiştir¹⁶². Kestel kazasında buluna köy alt yerleşimleri de aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir. (bkz. Tablo: 3.18).

Tablo 3.18: Tahrir Defterlerine Göre Kestel Kazası Mezra ve Çiftlikleri

	TD 1/1M	TD 08	TD 87	TD 144	TD 148
Mezra	Artana	Artana	-	-	-
Mezra	-	-	Dizdar	-	-
Mezra			Hatib		
Mezra			Hüsamed'-din		
Mezra	İskender Beg	İskender Beg	İskender Beg	İskender Beg	İskender Beg
Mezra	-	-	-	-	Kaypalu
Mezra	-	-	-	-	Kadı
Mezra			Kurd-kuyusu	Kurd-kuyusu ve Kuru-ayid ve Sazlık	Kurd-kuyusu ve Kuru- ayid ve Sazlık
Mezra	Sabun-suyu	Sabun-suyu	-	-	Sabun-suyu
Mezra	-	-	Saru-çolak	-	-
Mezra	-	-	-	Sinan Beg	Sinan Beg
Mezra	Yayabaşı Sinan	Yayabaşı Sinan	-	-	Yayabaşı Sinan
Çiftlik	-	-	-	-	Megrencik
Çiftlik	-	-	-	Müsellem	-
Çiftlik	-	-	-	Piyade	-

3.2.2.10 Sart Kırsal Yerleşmeleri

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde Alaşehir ve Sart’a ait kayıtlar bulunmazken, TD 08 numaralı tahrir defterinde Sart şehri Alaşehir’e tabi kaydedilmiştir. 39 karye ve 2 mezra kırsal yerleşmelere kayıtlıdır. Ayrıca bu tahrir defterinde sancak hassı olarak kayıtlı olan yerler ayrıca kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda sancak hassı olarak da 8 karye tahrir edilmiştir¹⁶³. Aslında tahrir defteri idari taksimat düzenine göre kaydedilmediği için, kısacası bir kazaya ya da nahiyeeye ait idari birimler dağınık halde kaydedildiği ve hangi idari birime ait olduğu tam olarak belirlenemeyen yerler olduğu için belirlenebilen kırsal yerleşmeler bununla sınırlıdır. TD 87 numaralı tahrir defterinde Sart kazasına ait bilgiler eksiktir. TD 148 numaralı tahrirde ise Sart kazasında mukataa hanelere kaydedilen köyler arasında “Elliciler” ve onlara tabi kaydedilen İl-deniz

¹⁶² TD, nr. 144, vrk. 213a-249a.

¹⁶³ TD, nr. 08, s. 180-240, vd. s.749-756.

mukataa haneleri de bulunmaktadır. Mukataa hane olarak kaydedilen köylere 22 köy kaydedilmiştir. Ayrıca Sart zeameti ve cemaat köylerinin de kazada fazla yer aldığı görülmektedir. Sart'a kayıtlı Kozluca karyesinin tahrirde teftiş olmadığı için eski defterdeki neferler aynen kaydolunmuştur. Bu tahrir döneminde Sart, Alaşehir'den ayrılmış ve hatta tahrir defterinde "taht-ı kaza Sart olup" ifadesiyle Alaşehir'e tabi olan Çakırcalı köyünün Sart kazası idaresine girdiği görülmektedir¹⁶⁴. Alaşehir'den ayrıldıktan sonra kazanın yerleşme sayısında da artış görülmüştür. TD 144 numaralı tahrir defterinde ise 34 köy mukataa hanelere kaydedilmiştir. Bu tahrir defterinde Sart zeametine kayıtlı köylerde "tefrik (teferrik)" ifadesi yer almaktadır. Bunun yanı sıra Kurşunlu köyünden tefrik olan köyler de kayıt altına alınmıştır¹⁶⁵.

3.2.2.11 Sultanhisar Kırsal Yerleşmeleri

Sultanhisar TD 1/1M numaralı tahrir defterinde nahiye olarak kayıtlı bulunup, kırsal yerleşmelerine 12 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir¹⁶⁶. TD 08 numaralı tahrir defterinde kırsal yerleşmelerde artış görülmüş ve 17 karye, 2 mezra ve 1 çiftlik kaydedilmiştir¹⁶⁷. Bunun yanı sıra kırsal yerleşmelere TD 87 numaralı tahrir defterinde de 17 karye ve 1 mezra kaydedilmiş¹⁶⁸ olup, kırsal yerleşme sayısında artış görülmemiştir. Sadece cemaatlerin kayıtlı bulunduğu 6 köyde bazı yerleşmeler farklılık göstermektedir. Cemaat köyleri olarak nitelediğimiz bu köylerdeki neferlerin evlisi ellişer akçe, ergeni on ikişer akçe vermektedir. TD 148 numaralı tahrir defterinde de 17 köy 1 mezra kırsal yerleşmelere kaydedilmiştir. Bu kez cemaat köylerine 4 köy kaydedilmiştir. Emir-ahurlu köyü ilk tahrirden itibaren hali kaydedilmiştir. TD 129 numaralı tahrir defterinde bazı köylerin birlikte kaydedildiği görülmektedir. Bunları göz önünde bulundurduğumuzda Sultanhisar kırsal yerleşmelerine 17 köy ve 2 mezra kayıtlıdır¹⁶⁹. Danişmedlü karyesinin bu tahrir defterinde köy statüsünden mezra statüsüne gerilediği görülmektedir. TD 08 numaralı tahrir defterinde reayası bulunan köy, daha sonraki tahrirlerde hali kalmış ve nihai olarak mezra statüsüne gerilemiştir.

¹⁶⁴ TD, nr. 148, s. 847.

¹⁶⁵ TD, nr. 144, vrk. 367b-403b.

¹⁶⁶ TD, nr. 1/1M, s. 126-147.

¹⁶⁷ TD, nr. 08, s.288-516.

¹⁶⁸ TD, nr. 87, s. 317-370.

¹⁶⁹ TD, nr. 129, vrk. 182a-205b.

3.2.2.12 Tire Kırsal Yerleşmeleri

Tire , “Şehr-i Tire” adıyla kayıtlı olup, Taâllûkat-ı Nif kaydıyla da Dad-begi mukata kaydı bulunmaktadır. Dağ-begi mukataasına 10 köy kaydedilmiştir. Ayrıca Nif, “Taâllûkat-ı Nif” adıyla karye olarak da kaydedilmiştir. Bunlardan başka Tire kırsal yerleşmelerine 72 karye ve 3 mezra kayıtlı olup, bazı karyeler birlikte kaydedildiği için köy sayısı daha fazladır diyebiliriz¹⁷⁰. Köy sayısı oldukça fazla olmasına karşın hali kaydedilen karyeler de fazladır. Dad-begi mukataası TD 08 numaralı tahrir defterinde de kaydedilmiştir. Bu mukataaya TD 08 numaralı tahrir defterinde 10 karye kaydedilmiştir¹⁷¹. Nefs-i Fota’ya kayıtlı köyler de dahil olmak üzere 70’den fazla köy, 7 mezra ve 12 çiftliğin kayıtlıdır. TD 87 numaralı tahrir de Dağ-begi mukataasına ise 9 karye kayıtlı olup, bunun yanı sıra Tire kazası mukataa hanelerinin bulunduğu 20 karye Tire kazası mukataa hanelerine kayıtlı olmuştur¹⁷². Fota zeameti ile birlikte kaba hesapla Tire kırsal nüfusuna bazı köylerin birden fazla kaydedilmesi göz önüne alındığında toplam 114 köy 10 mezra ve 3 çiftlik kayıtlıdır¹⁷³. Daha önceki tahrir defterinde görüldüğü üzere Tire Kazası’nda bu tahrir döneminde nüfusun çoğunluğu kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır¹⁷⁴. TD 1080 numaralı tahrir defterine bakıldığında Tire’ye bütün karyeler kaydedilmemiştir. Eğri-dere, Kedefye, Gurgur, Sandıklı, Akça-meşhed, Kuru-dere, Goğaluca (Koğaluca) ve Çanakçı karyeleri hassa köylerdir¹⁷⁵. Hassa köylerin yanı sıra kırsal yerleşmelere hassa çiftlikler de kayıtlıdır. TD 129 numaralı tahrir defterinin baş kısmında yer alan Tire kazasına Dağ-begi perakende reayası, Mukata haneleri, Fota zeametleri şeklinde ayrılan yerleşmeler kaydolunmuştur. Bütün kayıtlar ele alındığında Tire Kazası kırsal yerleşmelerine 14 köy vilayet hassı olarak kaydedilmiştir. Aslında Tire kırsal yerleşmelerine tımara ait topraklar yok denebilecek düzeydedir. Bütün kayıtlar has, zeamet ve mukataa esas alınarak kaydedilmiştir. Dad-begi reayası adı altında 15 köy, Fota zeametine 77 köy ve Tire

¹⁷⁰ TD, nr. 1/1M, s. 259-329.

¹⁷¹ TD, nr. 08, s. 94-144.

¹⁷² TD, nr. 87, s. 129-134. “Mezbur kaza-ı Tire’de vakî olan mukataalu hanelerin hasılları ve resm-i ganemleri ve Tire kadılığından serbest olmayan tımarların reâyâsının cürm-ü cinayât ve resm-i ganemleri ve yave ve kaçgun ki erbab-ı tımara hasıl kayd olunmamış ola.fî sene:18.000.”

¹⁷³ TD, nr. 87, s.99-188.

¹⁷⁴ TD, nr. 148, s. 260-363.

¹⁷⁵ TD, nr. 1080, 11-20.

mukataa hanesine 32 köy kayıtlıdır. Bunun yanı sıra kırsal yerleşmelere 11 mezra ve 6 çiftlik de kayıtlı bulunmaktadır¹⁷⁶.

3.2.2.13 Yenişehir Kırsal Yerleşmeleri

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıtlara rastlanmayan Yenişehir, TD 08 numaralı tahrir defterinde kaza statüsüyle karşımıza çıkmaktadır. Arpaz ise bu dönemde Yenişehir'e tabi nahiye konumundadır. Bunun yanı sıra Yenişehir'e Vakıf, Gerye tabi kaydedilen yerler arasındadır. Yenişehir'e kayıtlı 19 köy, 10 mezra ve 7 çiftlik kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra Yenişehir'e tabi Vakıf ve Gerye daha sonraki tahrirlerde Yenişehir'e tabi kaydedilmişken, Arpaz Yenişehir'den bağımsız şekilde idari birime ayrılmıştır. Vakıf'a 6 karye, Gerye'ye ise 13 köy ve 1 çiftlik kırsal yerleşmelere kayıtlıdır¹⁷⁷. TD 87 numaralı tahrir defterinde de kırsal yerleşmelere ait kayıtlar bulunmazken TD 148 numaralı tahrir defterinde Vakıf ve Gerye ile birlikte kırsal yerleşmelerine 40 köy kayıtlıdır. Cemaat köyleri olarak nitelendirdiğimiz köylere ise 9 köy kayıtlıdır. Bunun yanı sıra 4 mezra ve 3 çiftlik yeri de kırsal yerleşmelerdendir.

TD 144 numaralı tahrir defterinde ise kırsal yerleşmelere Yenişehir' e Vakıf ve Gerye de dahil olmak üzere 44 karye, mezra ve çiftlik kayıtlıdır¹⁷⁸. TD 144 numaralı tahrir defterinde Yenişehir en geniş kırsal yerleşmelere sahip olmuştur. Bu kırsal yerleşmeler aşağıdaki tabloda da detaylı gösterilmiştir. (bkz. Tablo 3.19).

Tablo 3.19: TD 144 numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kırsal Yerleşmeleri

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER
Alıç/Alıncı
Arslan
Balçık-hisarı
Boya-sini/ Boyasine
Eymür
İmanlu
Karaca-kilise
Uzgur
Zeamet-i Vakf
Akça-koşanlı
Emrezlü
Gire/Kire
Kara-hisarlu

¹⁷⁶ TD, nr. 129, vrk. 8b-75b.

¹⁷⁷ TD, nr. 08, s. 408-467.

¹⁷⁸ TD, nr. 144, vrk. 261b-319b.

Kızılca-börklü
Koç-deresi
Mersinlü/Mersinlü
Ozanlu
Vakf
Zeamet-i Gerye
Gerye ve Kırcalu/Kıraçlı
Akça-saz
Asma
Çağşir-ini /Çağşir-eni
Çandır
Çatmaca
Davudlu
Düğrek
Gökçe-burun
Haydarlu
Hereke
Kaşıkcı
Katrancı
Kayı ve Karaca-kaya
Kerdime / Girdeme
Kozalak
Kurkoz//Korkoz
Kuruca-köz
Mihaliç
Ortaluca
Perdünaz/Berdumaz
Rahmanlu
Sek/Seki
Yamalak
Yaycılı
Yazırlu
Mezra-i Kulağuzlu
Mezra-i Bayatcık
Mezra-i Hüsayinlü
Mezra-i Bel/Beyd-pınarı
Çiftlik-i Karaca-kilise
Çiftlik-i Karye-i Genevis
Çiftlik-i Duman
Çiftlik-i Veled

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kazaların ve nahiyelerin ayrımı tam olarak yapılmadığı için tahririn baş kısmındaki köylerin hangi idari birime ait olduğu belirlenememiştir. Bu tahrir Arpaz, Birgi, Bozdoğan, Güzelhisar, Kestel, Ortasiyye, Sultanhisar, Tire ve bu nahiyelere bağlı yerlere ait kayıtları ihtiva eder.

Aydın sancağı yerleşmelerine bakıldığında Menderes Havzası'nda özellikle Aydın Sancağı köylerinde “Ortakçılık” olduğu görülmektedir. Ortakçı olarak kaydedilen pek çok köy kayıtlıdır. Ayrıca, bazı köylerde ise ortakçılar yerleşmişlerdir.

1517-1518 yıllarında Menteşe sancağı ve Aydın sancağındaki bazı köylerde bulunan “Perakende-i Reaya-yı Gereme Berzek” adıyla kayıtlı olan taifeler bu defterlerde yer almaktadır. Bu dönemde Tire, Ayasuluğ, Çeşme kazalarındaki bazı köylerde yaşayan taifeler Menteşe sancağı altında kaydedilmişlerdir¹⁷⁹.

3.2.3 Kütahya Sancağı'nda Kırsal Yerleşme

3.2.3.1 Geyikler Kırsal Yerleşmeleri

Geyikler, Büyük Menderes nehrinin doğduğu yer olarak bilinen Dinar'ın bulunduğu mevkidir. Dinar, günümüzde Afyon şehri sınırlarında olmasına karşın, incelediğimiz yüzyıllarda Kütahya Sancağı dahilindedir. Geyikler, TD 45 numaralı tahrir defterinde Homa'ya tabi nahiye hüviyetine sahip bulunmaktadır. Mezra sayısı fazla olmasına karşın bu mezralarda reaya kayıtları bulunmamaktadır. Saru-kavak karyesi nüfusu en kalabalık köylerdendir. Baş-kaya karyesinin istibdal edildiği kaydedilmiştir. İl Deniz köyünün süvarisiyle ve Geri adlı Vakfı adıyla da bilinen mezra istibdal edilmiştir. Daha sonra bu yere yerleşip köyün adını değiştirmişlerdir¹⁸⁰. Mezra ile İl Deniz köyü süvarileri yer değiştirmiş. Geri-köy reayasından bazı kişiler de buraya yerleşmiş ve Baş-kaya adını verdikleri köy oluşmuştur. Çakı köyünde yazılan reayanın Arucak-viran mezasında oturdukları tahrir edilmiştir.

Tablo 3.20: Tahrir Defterlerine Göre Geyikler Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri

TD 45	TD 49	TD 48
Abdallu	Abdallu	Abdallu
-	-	Akça-saz
Akça-viran	Akça-viran	Akça-viran
-	Apa	Apa
-	Ala-çayır	-
-	Arucak-pınarı	Arucak-viran
-	Aşağa-burgaz	Aşağa-burgaz
Bağcı kuyusu	-	-

¹⁷⁹ KKA TD, nr.110, vrk.62b.

¹⁸⁰ TD, nr. 45, s.370, “Geri köy reayasından bir nice kimesneler ol yerün üzerine va evler yapmışlar. Baş-kaya köyü deyu ad vermişlerdir”.

Bağluca	Bağluca	-
Başı-kaya	Başı-kaya	Başı-kaya
Beg	Beg	-
-	Beyamlu ve Buldacı-kışlası ve Kızcuğar-kışlası ma'a Kızlar kuyusu	-
Cühudlu	Cühudlu	Cühudlu
Çakı ve mezra'-i Arucak- viran	-	-
-	Çaycuğaz	-
-	Çeltükçü	Çeltükçü
-	Çerçin	Çerçin
-	Çoban-kuyusu	Çoban-kuyusu
Deveci	Deveci	-
Dikici	Dikici	Dikici
-	Donuz-deresi	-
-	Duman-adası	Duman-adası
-	Dunrul	Dunrul
-	Düden	-
Eşen	-	-
Geri	Geri	Geri
Göynük	Göynük	Göynük
-	Güdül	Güdül
Hamza-viranı ve mezra'-i Oran	Hamza-viranı	Hamza-viranı
Has	-	-
Hisar	Hisar	-
-	İbik	-
İl-deniz	İl-deniz	-
Kaymac (hisse)	-	-
Kara-kaymac	Kara-kaymaç	Kara Kaymaç
-	Kavak-kuyusu	-
-	-	Kesr-viran
Kılıçcı	Kılıççı	-
Kırka	Kırka (Hırka)	Kırka ve mezra'-i Küçük- kırka
-	-	Kır-oğlu
-	Kızılca	-
Kızıl-viran	Kızıl-viran	-
Kız-oğlu	Kız-oğlu	-
Kızlar-kuyusu	Kızlar-kuyusu	-
Kilif	Kilf-korusu	Kilf-korusu
Konacı	Konacı	Konacı
-	-	Konacı-diğer
Kozca-kuyu	Kozca-kuyu	Kozca
Körpe	Körpe	Körpe
Köseler viranı	-	-
-	Merde	-
-	Moğaltı-öyüğü	Moğaltı-öyüğü

Musa	Musa	-
-	Pınar-başı	-
Polad	Polad	Polad
-	-	Resul
Sakalı uzun	Sakalı-uzun	Sakalı-uzun
-	Samed	Samed
Samed ve mezra'-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcı	Samed ve mezra'-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcı	Samed, mezra'-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcı
Samli ve Bul-dağı kışlası ve Koz-çukuru kışlası	-	-
Saru-kavak	Saru-kavak	Saru-kavak
Semer	-	-
Sultan-söğüdü	Sultan-söğüdü	-
-	Süklü (Sükülü)	-
-	Şüberik	-
Ulu-burgaz	Ulu-burgaz	Ulu-burgaz
Üç-kavak	Üç-kavak	Üç-kavak
Yavi kaşı ve Kara-öyük	Yavi-kaşı ve Kara-öyük	Yavi-kaşı ve Kara-öyük
-	Yaycı-kuyusu	Yaycı-kuyusu
Yaylık	Yaylık	Yaylık
-	-	Yedi-oluk ve Kızıl-kuyu
-	Yuvacı	-
Yüreğir	Yüreğir	-
Diğer Kırsal Yerleşmeler		
TD 45	TD 49	TD 48
Mezra-i Akça-viran	Mezra-i Akça-viran	-
Mezra-i Arucak-viran	-	-
	Mezra-i Avdan	-
Mezra-i Babil-kuyusu	Mezra-i Babil-kuyusu	-
Mezra-i Banaz	Mezra-i Banaz	-
-	-	Mezra-i Baş-alan
-	Mezra-i Bozca-öyük	-
Mezra-i Dolaklu	Mezra-i Dolaklu	-
Mezra-i Dümnaz	Mezra-i Dümnaz	-
-	Mezra-i Eymirli	-
Mezra-i Gazi viranı	Mezra-i Gazi-viranı	-
Mezra-i Gökçekırı ve Kozcı	Mezra-i Gökçe-kırı ve Kozcı	Mezra-i Gökçe-kırı ve Kozcı
Mezra-i İlanlu	-	-
Mezra-i İzci öyüğü	Mezra-i İzci-öyüğü	-
-	Mezra-i Kara-koğa	Mezra-i Kara-koğa
Mezra-i Koru-Vakf	-	-
Mezra-i Koru-oğlu	Mezra-i Koru-oğlu	-
Mezra-i Küçük Kırka	Mezra-i Küçük-hırka	-
Mezra-i Öküz ahırı	Mezra-i Öküz-ahuru	-
-	-	Mezra-i Nohud-adası
-	Yaylak-ı Akdağ ve Gün-kobalı	-

TD 49 numaralı tahrir defterinde Geyikler ve Homa birlikte tahrir edilmiştir. Aşağıdaki tablolarda ayrı ayrı Homa ve Geyikler'e tabi kırsal yerleşimler gösterilmiştir. Üç-kavak, Geri ve Abdallu köyleri Kızılbaş olaylarından etkilenen köylerdendir. Köylerde halkın bazısının öldüğü bazısının da Kızılbaş'a gitmesinden dolayı köylerin boş kaldığı anlatılmaktadır. Köyler hali kalsa da hariçten ekilmişler, ancak çeltik argları muattıl hale gelmiştir. Şöyle ki Abdallu karyesinde de çeltik ekiminin dahi Kızılbaş olayların etkilendiği görülmektedir. Çeltik argının Kızılbaş fitratından beri ekilmediği ve daha sonra bazı kişilerin 15 müdd tohum ektiğinden bahsedilmiştir¹⁸¹. Daha sonraki tahrirlerde Abdallu karyesindeki bazı halkın defter harici olup ve ferman-ı şerif üzerine muaf tutuldukları kaydedilmiştir¹⁸².

Başı-kaya karyesi hali kaydedilmiş ancak statüsü bulunmayan 2 nefer kaydının olduğu görülmektedir. Bunlar da muhtemelen köydeki sipahilerdir. Bazı kayıtlarda iki veya üç tane karyenin birlikte kaydedildiği görülmektedir. Geyikler'de nimçift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluştururken, Kutludiğin'de hanelerin çoğunluğunu çift ve nimçifler oluşturmaktadır. MAD. 262 numaralı defterde Geyikler nahiyesine tabi bazı karyelerin kayıtlarına rastlıyoruz. Bütün karyeleri tespit edememekle birlikte, Duman-adası karyesinde 7 neferin kayıtlı olduğu görülmektedir¹⁸³.

3.2.3.2 Homa Kırsal Yerleşmeleri

Tahrir defterlerinde Homa kırsal yerleşmelerinin zamanla daha geniş sahaları kapladığı görülmektedir. Tahrir defterlerinde en fazla kırsal yerleşmeler TD 48 numaralı tahrir defterinde görülmektedir. Homa kırsal yerleşmelerine bu tahrir defterinde 43 köy, 16 mezra ve 5 çiftlik kaydedilmiştir¹⁸⁴. Homa kırsal yerleşmeleri Işıklı gölü ve çevresinde yoğunlaşmıştır. Ayrıca göle dökülen Büyük Menderes nehri kıyılarında da köyler yerleşmişlerdir. Avdan, Kızıl-viran, Hisar ve Kara-ağaç köyleri bu bölgelerden diğer köylere göre daha yüksek yerlerde Menderes vadisinden uzak bölgelerde konumlanmıştır. Özellikle Yüreğir köyü bu köylere yakın olmakla birlikte Acı Göl kenarında kurulan bir yerleşmedir. Homa'ya TD 438 numaralı muhasebe defterinde 76

¹⁸¹ TD, nr. 49, s.915-917.

¹⁸² TD, nr. 48, vrk. 236a.

¹⁸³ MAD, nr. 262, s.365.

¹⁸⁴ TD, nr. 49, s. 961-984.

köy ve 11 mezranın yerleşmiş olduğu görülmektedir¹⁸⁵. Büyük Menderes nehrinin doğduğu topraklarda bulunan Homa'da geniş ovalar yer almaktadır¹⁸⁶. Homa'da kırsal yerleşmeler, şehir yerleşmelerinden daha geniş bir sahayı kaplamaktadır. Kırsal yerleşmenin fazla oluşunun en büyük sebebi de Homa'da bulunan geniş ovalardır. Homa kırsal yerleşmelerinde görülen artış nüfus artışına paralel olarak artan köy sayısıdır¹⁸⁷.

3.2.3.3 Honaz Kırsal Yerleşmeleri

Lazıkıyye'ye yakın olan Honaz'da yerleşmeler Menderes vadisi boyunca kurulmuştur. 1520 tarihli TD 49 numaralı tahrir defterinde Honaz kırsal yerleşmelerine 32 köy, 9 mezra kayıtlıdır. 1530 yıllarına ait TD 438 numaralı icmal defterde 19 köy kayıtlı olup toplam 23 köy ve 12 mezra kayıtlıdır¹⁸⁸. Kanuni dönemine ait TD 369 numaralı evkaf defterinde ise 8 köy ve 1 mezra kaydedilmiştir. Zaman içinde kırsal yerleşmelerin Honaz'da azaldığı görülmektedir. Honaz, ovalar üzerine kurulu bölge olmasına rağmen zamanla kırsal yerleşmelerin azaldığı görülmektedir.

3.2.3.4 Lazıkıyye (Ladıkıyye) Kırsal Yerleşmeleri

Tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapan Denizli, ilk çağlardan itibaren yerleşim yeri olarak seçilmiş ender bölgelerdendir. İçerisinde barındırdığı insan ırkı çeşitliliğine bakılırsa pek çok medeniyeti içerisinde barındırmaktadır. Lazıkıyye kırsal yerleşmelerine en detaylı şekilde TD 438 numaralı defterden ulaşılmaktadır. TD 48 numaralı tahrirde 31 köy ve 1 çiftlik kayıtlıdır. TD 49 numaralı tahrirde de Lazıkıyye'ye ait kayıtlar sınırlıdır. 1570 yıllarına ait TD 48 numaralı defter ile 1530 yıllarına ait TD 438 numaralı defterleri yerleşim sayısı bakımından kıyaslayacak olursak yerleşme sayısında azalma olduğu görülmektedir. 1530'lu yıllarda 89 köyün bulunduğu Lazıkıyye'ye toplam 137 köy kaydedilmiştir¹⁸⁹. Yerleşmelerin sayısı da nüfusla doğru orantılı bir şekilde azalmıştır.

¹⁸⁵ TD, nr. 438, s. 93-98.

¹⁸⁶ Özer Küpeli, *Tahrir Defterlerine Göre XV- XVI. Yüzyıllarda Homa Kazası*, Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon, 2000, s. 99.

¹⁸⁷ Özer Küpeli, "XV-XVI. Yüzyıllarda Homa Kazası'nın İdari, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Tarihi", *Eskiçağdan Cumhuriyet'e Homa(Gümüşsu) Tarihi*, Gümüşsu Belediyesi Yayınları, Gümüşsu, 2009, s. 57.

¹⁸⁸ TD, nr. 438, s. 81-83.

¹⁸⁹ TD, nr. 438, s. 56

3.2.3.5 Şeyhlü Kırsal Yerleşmeleri

Şeyhlü, Büyük Menderes Havzası içinde Denizli şehri sınırlarında bulunmaktadır. Günümüzde Işıklı adıyla bilinen Şeyhlü, Çivril ilçesine bağlı mahalle konumundadır. TD 45 numaralı defterdeki nahiyelere baktığımızda Menderes Havzası dahilinde bulunan nahiye ve kazalara oranla neredeyse en kalabalık nahiyelerden biridir. Bucak karyesinin halkının da çeltükçü olduğu görülmektedir. 87 karye, 16 mezra, 2 çiftlik ve 1 yaylak kaydı olduğu görülmektedir¹⁹⁰. Bazı köyler mezra ile birlikte tahrir edilmiştir. (bkz.Tablo: 3.21). Pek çok mezra kaydı bulunan Şeyhlü’de reaya kaydı bulunan mezralar da bulunmaktadır. Bu tahrir defterinde Savak mezrası, 1530 yılına ait TD 438 numaralı muhasebe icmal defterinde karye olarak kaydedilmiştir¹⁹¹. Bazı kaynaklarda “Şihlu” veya “Işıklı” olarak okunan Şeyhlü, Kütahya Sancağı’nın en önemli kazalarından birisi olarak tanımlanmıştır¹⁹². Menderes Havzası’ndaki nüfus yoğunluğundan etkilenen en büyük şehirden olan Şeyhlü’de bir önceki tahrir defterine göre kırsal yerleşmelerin sayısında artış görülmektedir. Sadece köylerde değil, mezra ve diğer yerleşim birimleri sayısında da artış gözlemlenmiştir.

Tablo 3.21: TD 45 Numaralı Tahrir Defterine Göre Şeyhlü Kırsal Yerleşmeleri

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER
Ahur- Fatalu
Akça-şehir
Alan
Aşağa-yaka sumak
Bağlık
Balçık-hisar
Bazarlu
Beg (Beyi)
Bekir
Beyi
Bölücek
Bucak
Çay-ağzı
Çıtak (Çatak)
Çoğaçlu
Çomar
Çöplü

¹⁹⁰ TD, nr. 45, s. 313, “Mezkur karyenin halkı çeltükçilerdir deyu defter-i köhnede kayd olmuş girü ber karar-ı sabika”.

¹⁹¹ TD, nr. 438, s. 59.

¹⁹² Çetin Varlık, “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı’nda Yerleşme ve Vergi Nüfusu”, *Belleten*, C.52, S. 202, Ankara 1988, s. 141.

Çubuk
Çukurca
Dede
Delik
Döğer-İni
Dutmaçcı
Eksenlü
Elvan-oğlu
Emir Alilü
Eski-köy
Firuzlu
Gelin-viranı
Gencelü
Gölcek (Gölcük)
Gömice
Göç-begi
Haydan
Hırka
Hızırlu
İğdir
İkiz-depe
İl-pınar
İnciklü
İn-kaya
Kara Hasanlu
Kara Hocalı
Karaca
Karaca
Karamanlu
Kavak
Kılcan
Kaycık
Kayı
Kepür
Kıskamış
Kızılca-söğüd
Kızıl-çubuk
Kızıl-depe
Kilisecik
Koçak
Koz-kuyu
Köselü
Kutluca
Malkoç
Malkoçlu ve mezra'-i Yağcı-kırnı
Mamaklu
Mancılı / Mancalu
Menteşe

Nısf-ı Karye-i Bulgurlu(lar)
Orta
Ota
Oynağan
Öz-temür (Özdemür)
Panayır
Pir-oğlu ve Kara-oğlu
Polad
Saatlü (Sağatlü)
Sunkuru-gömü
Salur
Saru İsa
Sazak
Sökman ve mezra'-i Kıran
Sülmeşlü
Temür
Temürciler(Demirciler)
Ümran
Yaka-sumak
Yeğaller
Yenice
Yiva/ Yeva
Mezra-i Ali Çiftliği
Mezra-i Çivril Çayırı
Mezra-i Halil
Mezra-i İkiz-hisar
Mezra-i Karaca-öyük ve Davud Çiftliği
Mezra-i Kara-Mihmad-çayırı
Mezra-i Kırık-viran çayırı
Mezra-i Koz-ağacı bayırı
Mezra-i Mürsellü
Mezra-i Saraycık
Mezra-i Saru Koca veled-i İne-Gazi
Mezra-i Savak
Mezra-i Söğüd-kuyu
Mezra-i Şeyh Emir-han
Mezra-i Veled-i Savcı
Mezra-i Yenice-öyük (Çayır)
Çiftlik-i Döğere
Çiftlik-i Saru Yahşi
Yaylak-ı Şerafü'd-din Korusu

3.2.3.6 Uşak Kırsal Yerleşmeleri

Uşak, Banaz ile birlikte anılmıştır. TD 45 numaralı tahrir defterinde zeametlere ayrılmış olan Uşak nahiye statüsündedir. Uşak bu tarihlerde 102 köy ile oldukça geniş bir kırsal

yerleşmeye sahiptir. Bunun yanı sıra 9 mezra ve 8 çiftlik de kırsal yerleşmelerdendir. Ancak bazı mezra ve çiftlikler birlikte kaydedilmiştir. Bunda dolayı 11 mezra ve 11 çiftlikten bahsetmek mümkündür. Mezralarda nefer kaydı olup, tahrir edilen halkın yerleşik halk olduğunu söylemek hatalı olmaz. Uşak, Kütahya Sancağı'nın kırsal nüfusun önemli bölümünü içerisinde barındırmaktadır. Menderes havzasına dahil olan yerleşmelerden en fazla kırsal nüfusu içinde barındıran nahiye olma hüviyetine sahiptir diyebiliriz. TD 49 numaralı tahrir defterinde de bir önceki tahrirle hemen hemen aynı sayıda yerleşmeler bulunmaktadır.

4. NÜFUS

Sınırları belirli bir sahanın içerisinde bulunan ve belirli bir tarihte yaşayan insan sayısına nüfus denilmektedir. Herhangi bir zaman ve coğrafyada yaşamış olan toplumun siyasi, sosyal ve iktisadi yapısının ortaya konulabilmesi için bölgenin nüfus yapısını bilmek gerekmektedir¹⁹³. Geçmişten günümüze devletler nüfusunu tespit etme ihtiyacı hissetmektedir. Bu yüzden nüfus sayımlarının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Milattan öncelerde Mezopotamya şehir devletlerine ve krallıklara ait nüfus bilgilerini içeren kil tabletleri bulunmuştur. Nüfus dağılışı, artışı, azalışı ve nüfus yoğunluğu bölgelerin iklimine, toprak yapısına ve hatta yer şekillerine bağlıdır.

Hane terimi nüfus değerlendirilirken üzerinde durmamız gereken temel konulardan birisidir. Nüfus hesaplaması yapılırken “5 çarpanı” ortalama rakam olarak Ömer Lütfi Barkan tarafından ortaya konulmuştur. Hane, 5 rakamı ile çarpılmış ortaya çıkan rakam o yerin ortalama nüfusu olarak hesaplanmıştır. Bu rakam bölgeden bölgeye değişiklik göstermiştir¹⁹⁴. Her ne kadar tahrirlerde hane rakamı önemliyse de Osmanlı Devleti’nin tahrir yapmadaki asıl amacı tahrir yapılan bölgede yaşayan tespit etmek değil o bölgede yaşayan vergi nüfusunu belirlemektir. Aslında bizim tahrir defterlerindeki demografik çalışmalarımız bize tam nüfus bilgilerine ulaştırmaz. Bizim amacımız tahrir defterlerini kullanarak bölgenin tahmini nüfusunu ortaya koymaktır. Hane, köylü ailesidir, daha doğru bir ifade ile ailenin üretici emek ünitesidir¹⁹⁵. Hane sayılarından nüfusu hesaplamak için kullanılan 5 rakamı ilmi bir rakam olmayıp her bölgeye, her zümreye ve ailelerin yaşam şartlarına göre değişiklik göstermektedir¹⁹⁶. Bu doğrultuda ilmi bir rakamı ifade etmeyen 5 çarpanını her yerleşimde, her topluluğa uygulayıp nüfus hesaplamak da bizi yanlışla sürükler. Bununla birlikte bir ailenin ortalama kaç kişiden oluştuğu hakkında kesin bir değerlendirme yapmamızın imkânı yoktur. Hane teriminin karşılığını tam olarak açıkça belirtilmeden ve diğer değişkenleri hesaba katmadan nüfusun az ya da çokluğuna dair sınıflandırıcı sonuçlara ulaşmak hatalı olacaktır¹⁹⁷.

¹⁹³ Osman Gümüşçü, 2001, s.144.

¹⁹⁴ Nejat Göyünç, “Hane Deyimi Hakkında”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul, 1979, s. 332.

¹⁹⁵ Halil İnalcık, *a.g.e.*, s.7.

¹⁹⁶ Ömer Lütfi Barkan, *a.g.m.*, s.12.

¹⁹⁷ Rafet Metin, *XVI. Yüzyılda Orta Anadolu’da Nüfus ve Yerleşme (Bozok, Kırşehir, Niğde, Nevşehir ve Keskin Örneği)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2007, s.79.

Hıristiyan nüfus söz konusu olduğunda mücerred genellikle kaydedilmektedir¹⁹⁸. Hatta nüfusun tam olarak belirlenememesinin bir sebebi de toprakları ortak kullanan kardeşlerdir¹⁹⁹. Tahrir defterleri bu sebepten tahmini nüfusu açığa çıkarmamıza olanak tanımaktadır.

Ömer Lütfü Barkan'a göre tahrir defterleri nüfus sayımları için eşsiz bir kaynaktır²⁰⁰. Tahrir defterlerinin uygulanmasında idari, mali ve hatta askeri zorunluluklardan oluşmaktadır²⁰¹. Tahrirlerin yapılması, İmparatorluğun topraklarındaki insan gücünü ve nüfusunu bilmesi daha kararlı adımların atılmasında şüphesiz yardımcı oluyordu²⁰². Bütün bir çiftlik birimine (tam çift) tasarruf eden evli köylüler, bir çiftlik biriminin yarısına (nîmçift) tasarruf edenler, topraksız ya da çok az toprağı olan evli veya bekâr köylüler hep ayrı kaydedilirdi²⁰³. 15. ve 16. yüzyıl boyunca vergi mükelleflerinin sık sık sayımlarının yapıldığı ve her sayımın ayrı ayrı defterlere kaydolunduğu görülmektedir. Zaman zaman bazı yerleşmeler “hin-i tahrirde hazır olmadığı sebepten” ifadesiyle eski tahrirde göre kayıt altına alınmışlardır. Bu özellikle iki tahrir arasında fazla uzun zaman olmadığı durumlarda geçerlidir.

İncelediğimiz tahrirler nüfusun bütün kesimlerini kapsamaz. Vergilendirme amacıyla hazırlanmış olmaları, tahrirlerin kullanılabilirliğiyle ilgili sakıncalar ortaya çıkarmaktadır²⁰⁴. Ayrıca defterler ülkedeki vergiye tabi reaya sayısını öğrenmek olduğundan, tahrirler beşeri coğrafya için oldukça fazla veri sunarlar²⁰⁵. Kırsal ve şehirli nüfusun toplam nüfus içindeki yeri, mesleklere ve dinlere göre oran ve dağılımı, göçebe nüfusun miktarı, nüfusun artış ve azalışını saptayabildiğimiz eşsiz kaynaklardır.

¹⁹⁸ Huricihan İslamoğlu-İnan, *a.g.e.*, s.61.

¹⁹⁹ Numan Elibol, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF. Dergisi*, C.12/2, 2007, s.141.

²⁰⁰ Ömer Lütfü Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi”, *Türkiyat Mecmuası*, C. X, İstanbul 1953, s. 9-10.

²⁰¹ Mehtap Özdeğer, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Miri Arazi Rejimi ve Tahrir Geleneği”, *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.3, S.5, 2003, s.6-7.

²⁰² M. Mehdi İlhan, “Mufassal Tahrir Defterlerindeki Şahıs Adların Önemine Dair Bazı Örnekler”, *Uluslararası Üçüncü Türk Kültürü Kongresi, Bildiriler* 25-26 Eylül 1993, s. 42.

²⁰³ Halil İnalcık, “Köy, Köylü ve İmparatorluk” *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları ve İncelemeler*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1996, s.175-178.

²⁰⁴ Huricihan İslamoğlu-İnan, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Devlet ve Köylü*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.58-61.

²⁰⁵ Osman Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016, s.261-265.

Braudel, 16. yüzyılda nüfusun her yerde arttığını söylemiştir. Nüfus artışının insanlığın tümüne yayıldığını savunmuştur. Nüfusun 1450-1550 yıllarında çok canlı olduğunu bu artışın 1550'den 1650'ye kadar olan kısımda nüfus yavaşlamıştır²⁰⁶. Anadolu'nun farklı yerlerinde farklı coğrafi şartların olması ve kısa mesafelerde çok büyük değişikliklerin olması sebebiyle her tarafta nüfus artış hızı yaşanmadığı gibi, artan yerlerde de artış hızı aynı değerlerde olmamıştır²⁰⁷. Faroqhi de Osmanlı dönemi Anadolu'sunda ortalama yaşam süresi hakkında bilgi olmaması nedeniyle, artan fazla nüfusu göçe bağlamaktadır²⁰⁸. İslamoğlu Anadolu'daki nüfus artışını özellikle Osmanlı-İran mücadelesi neticesinde meydana gelen göçle ilişkilendirilmiştir. 16. yüzyılın sonlarında mücerred ve caba sayılarındaki önemli artışların da göçle olabileceğine dair işaretler bulunduğunu ifade etmektedir²⁰⁹. Ayrıca nüfus artışıdaki etkenlerden biri konargöçerlerin yerleşik hayata geçmiş olmasıdır diyebiliriz. Tahrirlerde pek çok mezra ve zeminin konargöçerler tarafından işlenmesi bunların yerleşme eğiliminde olduklarını göstermektedir²¹⁰. Konargöçerler devlet idaresinin güçlü olduğu dönemlerde devlet için bir sıkıntı oluşturmamış, tam aksine devlete vergi kaynağı oluşturmuşlardır. Ancak otoritenin zayıfladığı, yerleşmelerin çoğalması, nüfusun artması ve tarım alanlarının yetersizliği nedeniyle konargöçerler, yerleşik halkın yerlerini terk etmesine sebebiyet vermiştir²¹¹. Nüfus arttıkça, tarım alanlarının yetersizliği kişi başına düşen üretimi de etkilemiştir. Haliyle gelirlerde bir düşüş yaşanmıştır²¹².

16. yüzyıl sonlarından itibaren kırsal bölgelerinden şehirlere doğru küçümsenemeyecek bir nüfus akını meydana gelmiştir. Bunun sonucunda Batı Anadolu'da nüfusun yoğunlaştığı görülmüştür. Menderes havzasında sancakların etnik dağılımına baktığımızda Müslüman nüfusun en fazla olduğu sancak yine nüfusun da en fazla yaşadığı Kütahya sancağıdır. Bunu Aydın, Karahisar ve Menteşe takip etmektedir. Bu sancaklar içinde en

²⁰⁶ Fernand Braudel, *II. Filipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, Cilt I, Eren Yayıncılık, İstanbul 1989, s.269-270.

²⁰⁷ Alpaslan Demir, *XVI. Yüzyılda Samsun- Ayıntab Hattı Boyunca Yerleşme, Nüfus ve Ekonomik Yapı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2007, s.143-144.

²⁰⁸ Suraiya Faroqhi, *a.g.e.*, s. 327.

²⁰⁹ Huricihan İslamoğlu-İnan, *a.g.e.*, s.175.

²¹⁰ Alpaslan Demir, *a.g. t.*, s.146.

²¹¹ Alpaslan Demir, *a.g.m.*, 2017, s. 20.

²¹² Mehmet Öz, "XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylülerin Vergi Yüğü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma", *Osmanlı Araştırmaları*, XVII, İstanbul 1997, 89-90.

fazla Hristiyan'ın yaşadığı sancak Aydın Sancağı iken bunu Kütahya, Karahisar ve Menteşe sancakları takip etmektedir.

Osman Gümüşçü, Osmanlı'nın klasik döneminde genellikle Anadolu nüfusunun pek hareketli olmadığını söyleyenlerin aksine nüfustaki hareketliliğe dikkat çekmiştir²¹³. Bu dönemde, Osmanlı'da yaşanan bazı ekonomik, sosyal ve siyasi olumsuzluklar nedeniyle köylü yerini terk ederek şehirlere göç ettiği vurgulanmıştır. İncelediğimiz tahrir defterleri doğrultusunda özellikle 16.yy sonlarında Menderes Havzası'nda da nüfus hareketliliği görülmektedir. Nüfus artışı bu yüzyıla kadar görülmesine rağmen 16.yy'ın ikinci yarısından itibaren özellikle Anadolu'nun kırsal kesiminde görülen Suhte Olayları Batı Anadolu hattına yayılmıştır. Suhteler, bu bölgede kendilerini devlet görevlisi olarak tanıtır köylülerden ağır vergiler almaktaydı²¹⁴. Bu medrese talebeleri özellikle Aydın ve Menteşe Sancakları'ndaki köyleri yağmalamışlardır²¹⁵. Aydın alaybeyine gönderilen hükümde²¹⁶ ve Saruhan, Menteşe ve Aydın kadılarına gönderilen hükümde²¹⁷ bu sancaklardaki suhtelerin köylere, şehirlere ve hatta pazarlara girip taşkınlıklar yapmışlardır.

Nüfus hareketlerini etkileyen başka bir unsur da coğrafi faktörlerdir. Bir bölgenin coğrafyası yaşama elverişli ise o bölgede nüfus yoğunlaşmaları daha çok görülüyordu. Verimli ovalarda akarsu boylarında nüfus daha çok yoğunlaşmıştır. Menderes Havzası'ndaki nüfus hareketliliğini bu durum en iyi şekilde açıklamaktadır. Havza'ya can veren Büyük ve Menderes nehirlerinin oluşturduğu verimli ovalar bölgeye göçleri arttırmıştır.

16. yüzyılın ortalarından itibaren artan göçler Celali isyanlarının da etkisiyle yadsınamayacak miktarda artış göstermiştir²¹⁸. Celali isyanları halkın daha güvenilir bölgelere göç etmesine neden olmuştur. Kargaşa dönemi olarak nitelenen bu dönemde pek çok köy harap edilerek terk edilmiştir²¹⁹. Bunun yanında salgın hastalık, kuraklık

²¹³ Osman Gümüşçü, "İnternal Migrations in Sixteenth Century Anatolia", *Journal of Historical Geography*, S. 30/2, April 2004, s. 231.

²¹⁴ Karen Barkey, *Eşkîyalar ve Devlet*, Çev: Zeynep Altok, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 161.

²¹⁵ Sam White, *a.g.e.*, s. 138.

²¹⁶ MD, nr. 44, s. 178/373.

²¹⁷ MD, nr. 3, s. 153/411.

²¹⁸ Alpaslan Demir, *a.g. t.*, s.203.

²¹⁹ Alpaslan Demir, "Osmanlı Devleti'nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi", *Gazi Akademik Bakış*, (11/21), Ankara 2017, s. 19.

gibi nedenler de göçlere sebep olan diğer etkenlerdir²²⁰. 16. yüzyıl sonlarında nüfus artışının durduğunu görmekteyiz. Anadolu’da Celali isyanları yüzünden halk, köylerden kalkıp surlarla donatılmış kentlere göç etmiştir²²¹. Celali hareketleri hiç şüphesiz ki şehir halkından çok kırsal bölgede yaşayan köylüyü etkilemiştir. Köylerdeki halkın yoksullaşmasına ve nüfuslarının azalmasına sebebiyet vermiştir²²². Celali korkusuyla vilayete surlar ve kaleler inşa edilmiştir²²³. İsyanlarla birlikte Batı Anadolu sancaklarındaki nüfus göç etmeye başlamıştır. İsyanlar bütün Osmanlı İmparatorluğunu etkilemiş ve Menderes Havzası’ndaki sancaklar da fazlasıyla etkilenmiştir. İncelediğimiz tahrir defterlerinde nüfus hareketliliğindeki başka bir etkende Kızılbaş etkisidir. Özellikle Kütahya sancağındaki Kızılbaş hareketliliği bölgede bazı köylerin boş kalmasına sebebiyet vermiştir. Üç-kavak ve Geri adlı karyelerde yaşayan halkın bazısının öldüğü ve bazısının Kızılbaş’a katılmasından dolayı köylerin boşaldığı görülmektedir²²⁴.

Tahrir Defteri’nde nüfus, avarız hanesi ve hane-i gayr-i ez- avarız olarak ikiye ayrılırdı. Avarız haneleri, vergilendirilebilir yahut fiilen vergilendirilmiş olan haneleri gösterirdi. 1500 ve 1522 tarihli tahrir defterlerinde normal hanelerin hane-i avarız, muafların da hane-i gayr-i ez-avarız şeklinde kaydedilmiştir. 16. yüzyıl tahrirlerinde hakiki hane ile avarız hanesi arasında bir fark bulunmamaktadır²²⁵.

Aynı toprak parçasını işleyen kardeşler bile ayrı ayrı avarız hanesi sayıldıklarına göre, 15. ve 16. yüzyılda hanenin aynı çatı altında yaşayan kişilerin teşkil ettiği ve aynı zamanda mali niteliği olan bir birim olduğu söylenebilir. Bütün bunlara rağmen bu asırlarda bir ailenin ortalama kaç kişiden oluştuğu, çekirdek ailenin mi yoksa geniş ailenin mi yaygın olduğu gibi hususunda bir değerlendirme yapma imkânımız yoktur²²⁶.

²²⁰ İbrahim Etem Çakır, “Uşak Kazası (1676 Tarihli Avârız Defterine Göre)”, *OTAM*, S. 28, 2010, s.33.

²²¹ Suraiya Faroqhi, “İktisat Tarihi (1500-1600)”, *Türkiye Tarihi- Osmanlı Devleti*, Cilt 2, Cem Yayınları, İstanbul 2002, s.202.

²²² Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1999, s. 14.

²²³ Seyit Ali Kahraman, *a.g.e.*, s.204.

²²⁴ TD, nr. 49, s. 915-916.

²²⁵ Mübahat Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*, TTK. Yayınları, Ankara, 2010, s.2

²²⁶ Alpaslan Demir, *a.g.t.*, s.138-139.

Nüfus hesaplanırken genellikle Ömer Lütfü Barkan'ın öne sürdüğü 5 çarpanı kullanılmaktadır. Hane genellikle beş kişi olarak kabul edilmiş ve muaflar da hane sayılarına eklenerek nüfus hesaplamaları yapılmıştır. Ancak tahrir defterlerinde bazen muafların deftere kaydedilmediği görülmektedir. Tahrir defterlerin güvenilirliğini tartışırken tahrir defterlerindeki bu karmaşık sayımlar bizlere 5 çarpanının tam bir nüfus sayımını vermeyeceğini göstermektedir. Bu şekilde yapılan sayımların da güvenilir olmayacağı düşünülmüştür. Bütün bu etkenlere rağmen nüfus hakkında bilgi alacağımız en önemli kaynak tahrir defterleridir. Bu defterler genel itibarıyla nüfus tahminlerinde bulunmamız bakımından önemli kaynaklardır. Ancak biz çalışmamızda 5 çarpanı kullanıp net tahmin vermek yerine, vergi nüfusu kategorisini nefer miktarı ve terminolojisini anlatmaya çalışılmıştır. Genel nüfus tahminleri üzerinde bulunup tahrirleri birbiriyle kıyaslayarak azalış ve artış üzerine durduk. Vergiden kaçan neferler, bazı yerlerde mücerredlerin hane kaydedilmesi gibi durumlar bizi bu net tahminleri vermekten alıkoymaktadır. Osmanlı nüfusunu böylelikle birçok faktör üzerinden değerlendirerek nüfus tahminlerinde bulunmaya çalıştık. Zaten hane sayısının beş olarak kabul edilmesindeki amaç genel bir değerlendirme mahiyetindedir. Hane terimi sadece bölgeden bölgeye değil, aynı sancağa ait tahrir defterlerinde dahi farklılık göstermektedir. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak tam ve kesin nüfus istatistiklerini vermemizin mümkün olmadığı unutulmamalıdır.

4.1 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI ŞEHİR NÜFUSU

4.1.1 Menteşe Sancağı Şehir Nüfusu

Tahrir defterlerinde şehir merkezleri “nefs” olarak nitelendirilmiştir. Nefs tabiri genellikle şehirler için kullanılmaktadır. Ancak tahrir kayıtlarında bazı karyelerin “nefs” olarak kaydedildiğini görebiliyoruz Nefs olarak kaydedilen bu karyelerin diğer karyelere göre daha fazla nüfusu içerisinde barındırdığı görülmektedir. Örneğin; Bozüyük kazasında bulunan “Nefs-i Balya-bolu” karyesi 230 neferle kazanın en büyük karyeleri arasındadır²²⁷. Balya-bolu aslında bir cemaat ismidir. Muhtemelen karyeye bu ismin verilmesi karyede Balya-bolu cemaatinin yaşadığının göstergesidir. Balya-bolu TD 337 numaralı tahrir defterinde karye olarak değil de bu kez sadece “nefs” tabiriyle kaydedilmiştir²²⁸. Köyler için nefis tabirinin kullanıldığı yerlerden birisi de TD 338 numaralı defterde karşımıza çıkmaktadır. Menteşe sancağında Nefs-i karye-i Dalama²²⁹ 59 neferle deftere kaydedilmiş olup vakıf köyü olduğu görülmektedir Bu köyün İbrahim Paşa vakfı olduğu görülmektedir²³⁰.

Bazı nefis kayıtları da diğer bir tahrirde karye olarak karşımıza çıkmaktadır²³¹. Hatta bazı tir kayıtlarında da “nefs” tabirine rastlıyoruz²³². Menteşe sancağında şehir merkezi olarak kaydedilen nefslere baktığımız zaman çok büyük bir şehir nüfusu yoğunluğu göremiyoruz.

Nefs olarak kaydedilen yerler genellikle has veya zeamet kaydedilmiştir. Menteşe Sancağı’nda Nefs olarak tabir edilen yerler Bozüyük’de Nefs-i Layna 41 neferle kaydedilmiştir²³³. Bozüyük’e tabi Mesken nahiyesinde Nefs-i Mesken ise 98 neferle TD 47 numaralı tahrir defterinde kaydedilmiştir²³⁴. Yine Bozüyük’e tabi “Balyabolı” ise karye olarak kaydedilmiştir. Nefs-i Karye-i Balya-bolu ismiyle kaydedilen bu yer 230

²²⁷ TD, nr. 47, s.151-153, Balya-bolu karyesi “Nefs-i Karye-i Balya-bolu” şeklinde kaydedilmiştir..

²²⁸ TD, nr. 337, vrk.257a-257b.

²²⁹ TD, nr. 338, s.80.

²³⁰ Ömer Lütfi Barkan- Ekrem Hakkı Ayverdi, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953(1546) Tarihli*, Baha Matbaası, İstanbul, 1970, s. 82-83.

²³¹ Bir tahrirde nefis olarak kaydedilen yerleşme, diğer bir tahrirde karye olarak karşımıza çıkabilmektedir. TD 47 numaralı defterde Nefs-i Layna olarak kaydedilen yer TD 61 numaralı defterde karye olarak kaydedilmiştir. TD, nr. 47, s.134, TD, nr.61, s.419-420.

²³² TD, nr. 61,s.102-103.

²³³ TD, nr. 47, s.134.

²³⁴ TD, nr. 47,s.144-145.

nefere sahiptir²³⁵. Balya-bolu, TD 337 numaralı tahrir defterinde karye değil sadece nefis olarak kaydedilmiştir. Nefs-i Balya-bolu has olarak kaydedilmiş ve bu defterde 185 neferle tahrir edilmiştir²³⁶. KKA.TD 110 numaralı tahrirde Nefs-i Balya-bolu has olarak kaydedilmiş ve 168 neferle Bozöyük’e tabi kaydedilmiştir²³⁷.

Nefs-i Tavas ise 147 neferle deftere kaydedilmiştir. Hane aslında deftere 147 kaydedilmiştir. Bu nefer sayısına denk gelir. Defterde görüldüğü üzere nefer değil hane baz alınmış olup mücerred ve diğer muaf kişiler hariç tutulmaksızın bütün neferler hane kabul edilmişlerdir²³⁸.

TD 61 numaralı tahrir defterinde ise nefis olarak kaydedilen “tır” 126 neferle kaydedilmiştir. Çine’de Karaca-koyunlu cemaatinden Nefs-i Kızıl-depe tiri²³⁹ diğer tirlere daha fazla nefere sahiptir. Görüldüğü üzere nefis tabiri sadece şehir merkezleri için değil büyük yerleşim birimleri ve nefer sayısı fazla olan idari birimler için de kullanılmaktadır. Menteşe sancağı tahrir defterlerinden TD 337 numaralı tahrir defterinde ise bu tir 153 neferle kayıtlıdır²⁴⁰. Yine bu tahrir defterinde Bozöyük 14 neferle nefis olarak kaydedilmiştir²⁴¹. Bozöyük sancağında ayrıca “Nefs-i Deşdiğin yerleşimi kayıtlıdır. Nefs kayıtlarının genellikle Bozöyük kazasında olduğu görülmektedir. Bu durum Bozöyük kazasının diğer kazalardan daha çok şehirleştiğini göstermektedir. TD 337 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Bozöyük 29 nefer²⁴², TD 110 numaralı tahrirde ise 30 nefer bulunmaktadır. Nefs-i Deşdiğin ise yine Bozöyük’e tabi kaydedilmiştir²⁴³.

Peçin, TD 61 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Peçin²⁴⁴, Nefs-i Milas²⁴⁵, Nefs-i Muğla²⁴⁶, Nefs-i Köyceğiz, Nefs-i Mekri ve Nefs-i Balat²⁴⁷ da has olarak kayıtlıdır.

²³⁵ TD, nr. 47, s.151-153.

²³⁶ TD, nr. 337, vrk. 257a-257b.

²³⁷ TD, nr. 110, vrk. 225a-225b.

²³⁸ TD, nr. 47, s. 213-214.

²³⁹ TD, nr. 61, s. 102-103.

²⁴⁰ TD, nr. 337, vrk. 51b-52a.

²⁴¹ TD, nr. 61, s. 126.

²⁴² TD, nr. 337, vrk. 249b-250b.

²⁴³ TD, nr. 110, vrk. 217b-219a.

²⁴⁴ TD, nr. 61, s. 159.

²⁴⁵ TD, nr. 61, s. 162.

²⁴⁶ TD, nr. 61, s. 167.

Nefs-i Köyceğiz ve Nefs-i Mekri'ye bağlı mahalleler yoktur. Nefs-i Köyceğiz 82 nefer, Nefs-i Mekri 160 neferle tahrir defterine kaydedilmiştir. Mahalle kaydı bulunmayan nefslerde nefer kayıtları yazılıdır. Mahalle kaydı bulunan nefslerin diğer nefslere oranla daha büyük bir bölgeye yayıldığı ve daha fazla nüfusa sahip olduğunu söylemek hatalı olmaz. 1500 tarihli TD 47 numaralı tahrirde 230 nefere sahip olan Nefs-i Balya-bolu karyesi, 1517-1518 yıllarına ait olan tahrirde 176 neferle kayıt altına alınmıştır²⁴⁸. Nefs-i Mesken ise bir önceki tahrirde 98 neferle kayıtlıyken bu tahrirde 134 neferle tahrir edilmiştir²⁴⁹. 1562-1563 tarihli TD 337 numaralı tahrir defterinde 152 nefer kaydedilen Nefs-i Mesken, Bozöyük'e tabii olup Lütfi Paşa hassı kaydedilmiştir²⁵⁰. TD 110 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Mesken²⁵¹ Bozöyük'e tabi kaydedilmiş olup bu şehre bağlı karyeler de bulunmaktadır. Nefs-i Peçin, Nefs-i Milas ve Nefs-i Muğla TD 337 numaralı tahrir defterinde mahalle kaydı bulunan şehirlerdendir²⁵². 1583 tarihli TD 110 numaralı tahrir defterinde yine bu nefslar mahalle kayıtlarıyla kaydedilmiştir²⁵³. Nefs-i Milas, Peçin kazasına tabidir. Nefs-i Mekri, TD 337 numaralı tahrir defterinde 190 nefer bulunmasına rağmen bu neferlerden 50 nefer hane statüsündedir²⁵⁴. Diğer 140 neferin statüsü bulunmamaktadır. Padişah hassı olarak kaydedilen Nefs-i Mekri hasılinda çeltik argı da kayıtlıdır. 1583 tarihli TD 110 numaralı tahrirde ise Nefs-i Mekri neferleri başka karyede oturduğu için hali kaydedilmemiştir²⁵⁵.

Nefs-i Köyceğiz ise 1562-1563 tarihlerine ait bu tahrir defterinde 89 neferle Şehzade Sultan Selim hazretlerinin hassıdır²⁵⁶. 1583 yılına ait tahrir defterinde ise Nefs-i Köyceğiz, 92 neferle yine has kaydedilmiştir²⁵⁷. Nefs-i Balat ve Nefs-i Çine 1562-1563 tarihli TD 337 numaralı tahrir defterinde mahalleleriyle birlikte kayıt altına alınmıştır²⁵⁸.

²⁴⁷ TD, nr. 61, s. 173-176.

²⁴⁸ TD, nr. 61, s. 422-423.

²⁴⁹ TD, nr. 61, s. 436-437.

²⁵⁰ TD, nr. 337, vrk. 254a-254b.

²⁵¹ TD, nr. 110, vrk. 222b.

²⁵² TD, nr. 337, vrk. 56a-83b.

²⁵³ TD, nr. 110, vrk. 51b-80b.

²⁵⁴ TD, nr. 337, vrk. 128b-129a.

²⁵⁵ TD, nr. 110, vrk. 132b.

²⁵⁶ TD, nr. 337, vrk. 168b.

²⁵⁷ TD, nr. 110, vrk. 178b.

²⁵⁸ TD, nr. 337, vrk. 205b-225b.

TD 61 numaralı tahrirde Nefs-i Çine²⁵⁹ mahallesi bulunan şehirler arasındadır. 1583 tarihli TD 110 numaralı tahrirde ise Balat ve Çine kayıtları olmadığı için nefis kayıtları da mevcut değildir.

TD 47 numaralı tahrir defterinde 147 neferle kayıtlı olan Nefs-i Tavas ise TD 61 numaralı tahrirde 190 neferle kayıtlıdır²⁶⁰. Ancak tahrir defterinde hane 191 kaydedilmiştir. 34 nefer mücerred olmasına rağmen bütün neferler hane kaydedilmiştir. Nefs-i Tavas'a TD 337 numaralı tahrir defterinde ise 150 nefer kaydedilmiştir. Yine bu neferlerin hepsi hane kaydedilmiştir²⁶¹. TK. KKA.TD 110 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Tavas'a 236 nefer kaydedilmiştir²⁶². Bir önceki tahrir defterine oranla nefer sayısının önemli oranda arttığı görülmektedir.

4.1.1.1 Nefs-i Çine ve Mahalleleri

II. Bayezid dönemine ait TD 39 ve TD 47 numaralı tahrirlerde mahalle kayıtları bulunmadığı için Çine şehrine kayıtlı mahallelere ilk olarak TD 61 numaralı tahrir defterinde rastlıyoruz. 1517-1518 tarihlerine kayıtlı bu tahrir defterinde 5 mahalle kaydedilmiştir. Bunlar Hatib, Koz-köy, Hacı Yahşi, Mescid-i Cami ve Çeşme adlı mahallelerdir. 1530 tarihli TD 166 numaralı defterde ise Çine'ye 4 adet mahalle kayıtlıdır. Bunlar, Hatib nam-ı diğer Dibek Mahallesi, Hacı Yahşi, Mescid-i Cami ve Çeşme mahalleleridir²⁶³. TD 337 numaralı tahrir defterine baktığımızda ise mahalle sayısının azaldığını görüyoruz. 1562-1563 tarihlerine kayıtlı bu defterde 3 adet mahalle kaydedilmiştir²⁶⁴. Bu mahalleler Hacı Yahşi, Çeşme ve Cami mahalleleridir. Mahalleler her bir tahrirde azalmıştır. TD 61 numaralı tahrirde kayıtlı olan Koz-köy Mahallesi hali kaydedilmiştir. Diğer defterlerde de bu mahalleye ve Hatib Mahallesi'ne rastlanmamıştır. TD. 110 numaralı defterde Çine kazası kayıtlı olmadığı için bu defteri yorumlayamıyoruz. Bütün defterler incelendiğinde Çine kazasında mahalle sayısının diğer kazalara oranla az olduğunu görüyoruz. TD 61 numaralı defterde mahallelerde hane kayıtları bulunmadığı için hane sayısına değinmedik. 1530 yılında Hacı Yahşi mahallesinde 7 kara ve 3 imam neferinin hane kaydedilmediği görülmektedir.

²⁵⁹ TD, nr. 61, s. 512.

²⁶⁰ TD, nr. 61, s. 281-282.

²⁶¹ TD, nr. 337, vrk. 110b-111a.

²⁶² TD, nr. 110, vrk. 111b-112b.

²⁶³ TD, nr.166, s.497.

²⁶⁴ TD, nr. 337, vrk.225b.

Tablo 4.1: Çine Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 61 (1517-1518)			TD 166 (1530)			TD 337 (1562-1563)		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Hatib	7	-	3	7	4	-	-	-	-
Kozköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hacı Yahşi	11	-	4	14	4	-	20	20	-
Mescid-i Cami'	4	-	-	6	4	-	9	3	-
Çeşme	16	-	3	16	12	-	1	-	-
TOPLAM	38	0	10	43	24	0	30	23	0

4.1.1.2 Nefs-i Milas ve Mahalleleri

Menteşe sancağına ait ilk tahrir defteri olan TD 39 numaralı tahrir defterinde ve TD 47 numaralı tahrir defterlerinde Milas mahallelerine rastlanmamıştır. Milas şehrine ait ilk mahalle kayıtlarına TD 61 numaralı tahrir defterinde rastlıyoruz. Bu deftere göre Milas şehrine 11 tane mahalle kaydedilmiştir. Bu mahalleler Cami Ahmed Gazi, Beş-kapu, Mescid-i Selahaddin, Hoca Firuz Paşa, Mescid-i Hacı Kasım, Hoca Bedreddin, Hacı Mukbil, Eyne Gazi, Çalçıl, Gümüşlük ve Gebran mahalleleridir²⁶⁵.

1530 yıllarına kayıtlı TD 166 numaralı muhasebe defterinde Milas şehrine biri Gebran mahallesi olmak üzere toplam 12 adet mahalle kaydedilmiştir. TD 61 numaralı defterden farklı olarak Kadı-ı Siyah mahallesi kaydedilmiştir²⁶⁶. TD 337 numaralı tahrir defterine baktığımızda ise Milas şehrine 13 adet mahalle kaydedilmiştir. Bunlar Camii Ahmed Gazi, Hoca Bedreddin, Hacı Mukbil, Selahaddin, Mescid-i Hacı Kasım, Mescid-i Beş-kapu, Mescid-i Eyne-gazi, Çalçıl, Mescid-i Pınarcık, Mescid-i Hoca Firuz Paşa, Mescid-i Hisarardı, Mescid-i Gümüşlük ve Mescid-i Kadı-i Siyah mahalleleridir²⁶⁷.

1583 tarihli TD 110 numaralı tahrirde ise 13 mahalle kaydedilmiştir. Camii Ahmed Gazi, Hoca Bedreddin, Hacı Mukbil, Selahaddin, Mescid-i Hacı Kasım, Mescid-i Beş-kapu, Mescid-i Eyne-gazi, Çalçıl, Mescid-i Pınarcık, Mescid-i Hoca Firuz Paşa (nam-ı diğer Kızılcaburgaz), Mescid-i Hisarardı, Mescid-i Gümüşlük ve Mescid-i Kadı-i Siyah

²⁶⁵ TD nr.61, s.162-165.

²⁶⁶ TD, nr.166, s.517.

²⁶⁷ TD, nr.337,vrk. 56b-58b.

(nam-ı diğer Mescid-i Hacı Satı) mahalleleridir²⁶⁸. Kısacası mahalleler TD 337 ve TD 110 numaralı defterde aynıdır. TD 337 numaralı defterde Milas şehrine ait karyeler Peçin kazasına tabii kaydedilmiştir. Bu durum TD 110 numaralı defterde de aynıdır. 1530 yılında kaydedilen TD 166 numaralı muhasebe icmal defterinde ve TD 61 numaralı tahrir defterinde kayıtlı olan “Mahalle-i Gebran” olarak kaydedilen Hristiyan mahallesi bu tahrirde bulunmamaktadır.

TD 61’deki bazı mahallelerin başına TD 337 ve TD 110 numaralı tahrirlerde “mescid” eklenmiştir. Ayrıca TD 61 de “Cami’i Mahallesi” olarak kaydedilen mahalle TD 337 ve TD 110 numaralı defterlerde “Cami Ahmed Gazi Mahallesi” olarak kaydedilmiştir. Ayrıca TD 61 numaralı tahrirde Beş-kapu, Firuz Paşa, Eyne Gazi ve Gümüşlük Mahallesi olarak kaydedilen mahalleler de TD 337 ve TD 110 numaralı tahrirlerde “Mescid” adıyla kaydedilmişlerdir. (bkz. Tablo 4.2) Mahallelerin cami, mescid gibi isimlerle birlikte anılması doğal bir sonuçtur. Şehirlerdeki mahalleler bu yapılar etrafında kurulduğu için genellikle yakınında bulunan cami ve mescid gibi yapıların isimleriyle anılmaktadır. Bu sayede mahallelerin kurulduğu yer hakkında yorum yapabilme imkânı bulunmaktadır.

Tablo 4.2: Milas Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 61 (1517-1518)			TD 337 (1562-1563)			TD 110 (1583)		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami’ Ahmed Gazi	21	21	2	42	42	-	70	-	-
Mescid Beş-kapu	11	11	6	6	6	-	6	-	-
Mescid-i Selaha’d-din	58	58	6	26	26	-	33	-	-
Mescid-i Hoca Firuz Paşa	54	54	9	54	54	-	60	-	-
Mescid-i Hacı Kasım	17	17	3	20	20	-	22	-	-
Hoca Bedrü’d-din	36	36	-	35	35	-	41	-	-
Hacı Mukbil	33	33	3	12	12	-	12	-	-
Mescid-i Eyne-Gazi	34	34	-	25	25	-	21	-	3
Çal-çil	15	15	1	23	23	-	35	-	-
Mescid-i Gümüşlük	14	14	3	15	15	-	43	-	1
Gebran	5	5	-	-	-	-	-	-	-
Mescid-i Pınarcık	-	-	-	5	5	-	5	-	-

²⁶⁸ TD, nr.110, vrk.52b-54b.

Mescid-i Hisar-ardı	-	-	-	21	21	-	38	-	-
Mescid-i Kadı-yı Siyah	-	-	-	20	20	-	12	-	-
TOPLAM	298	298	33	298	298	0	398	0	4

Yukarıdaki tabloda da anlaşılaacağı üzere Milas kazasında bulunan mahallelerde mücerred ayrımı yapılmamış ve mahallede bulunan bütün neferler hane kabul edilmiştir. 1583 yılındaki tahrir defterinde de haneler kaydedilmemiş olup, 1562-63 yıllarındaki tahrir defterinde de mücerred kaydı olmayıp yine bütün neferler hane sayılmış ve nefer ve hane sayısı bir önceki tahrir defteri ile aynıdır.

4.1.1.3 Nefs-i Peçin ve Mahalleleri

Peçin şehrine ait mahallelere II. Bayezid döneminde tutulan TD 39 ve TD 47 numaralı tahrir defterlerinde rastlayamadık. TD 61 numaralı deftere baktığımızda Peçin şehrine bir tanesi Gebran mahallesi olmak üzere 7 tane mahalle kaydedilmiştir. Bunlar Camii, Mescid-i Dirgemiş, Mescid-i Kızılca Hayrû'd-din (Hayreddin), Mescid-i Ahi Hüseyin Paşa, Mescid-i Ahmed Beg, Kepez ve Gebran-ı İn-pınarı mahalleleridir²⁶⁹.

1530 yılında tutulan TD 166 muhasebe-icmal defterinde de yine Peçin'de 7 mahalle bulunmaktaydı. Mahalleler TD 61 numaralı defterdeki aynı mahallelerdir²⁷⁰. TD 337 numaralı defterde ve TD 110 numaralı defterde ise Peçin'e 6 mahalle kayıtlıdır. Bunlar Cami, Mescid-i Ahmed Bey, Mescid-i Dirkemiş, Çağatay Hamza, Mescid-i Kızılcalu (Hayreddin Çelebi Mahallesi) ve Kepez mahalleleridir²⁷¹. Her iki defterde de Gebran mahallesi olan İn-pınarı mahallesi kaydedilmemiştir. Ahi Hüseyin Paşa Mescidi mahallesi ise sadece TD 61 numaralı defterde kayıtlıdır. Bu mahalleler aşağıdaki tabloda detaylı şekilde gösterilmiştir. (bkz. Tablo: 4.3).

Tablo 4.3: Peçin Kazası Mahalleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 61			TD 337			TD 110		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami'	68	68	26	58	58	-	58	-	-
Mescid-i Dirgemiş	39	39	5	14	14	-	15	-	-
Mescid-i									

²⁶⁹ TD, nr.61,s.159-161.

²⁷⁰ TD, nr.166, s.481.

²⁷¹ TD, nr. 337, vrk.56a-56b, vd. TD, nr.110, vrk.51b-52a,

Kızılcalu (Hayr�'d-din �elebi)	24	24	8	16	16	-	23	-	-
Mescid-i Ahi Hüseyin Paşa	24	24	8	-	-	-	-	-	-
Mescid-i Ahmed Beg	21	21	4	20	20	-	26	-	-
Kepez	20	20	6	6	6	-	7	-	-
Gebran-ı �n- pınarı	7	7	-	-	-	-	-	-	-
Çağatay Hamza	-	-	-	6	6	-	2	-	-
TOPLAM	203	203	57	120	120	0	132	0	0

4.1.1.4 Nefs-i Muğla ve Mahalleleri

Daha  nceki şehirlerde de belirtildiği üzere TD 39 ve TD 47 numaralı defterde mahalle kayıtları mevcut değildir. 1530 yılına kayıtlı TD 166 numaralı muhasebe-icmal defterinde ise Muğla'ya 11 mahalle kaydedilmiştir. Camii, Mescid-i Hacı Rüstem, Mescid-i Kadı, Hacı Bayezid, Bali Hoca, Mescid-i Bazerganlar (nam-ı diğer Kerimüddin), Kızılcadere, Deksekli, Mescid-i Sofu Hüseyin, Hacı Timurhan ve Yeni Cami mahalleleridir²⁷². TD 61 numaralı deftere bakıldığında Muğla şehrine 12 mahalle kaydedilmiştir. TD 166 muhasebe-icmal defterinden farklı olarak bu deftere Mescid-i Hacı Mustafa mahallesi kaydedilmi tir²⁷³. TD 337 numaralı defterde ise Muğla kazasına 12 mahalle kayıtlıdır²⁷⁴. TD 61 ve TD 337 numaralı defterlere 1530 tarihli muhasebe-icmal defterinden farklı olarak Mescid-i Hacı Mustafa mahallesi eklenmiştir.

1582-83 yıllarına ait TD 110 numaralı deftere baktığımızda da Muğla kazasına 12 mahalle kaydedildi ini görüyoruz. Cami-i Kebir, Mescid-i Hacı Rüstem, Hacı Bayezid, Mescid-i Kadı, Mescid-i Deksekl , Hacı Timur Han, Yeni Camii nam-ı diğer Emir Küçük, Bali Hoca, Mescid-i Sofu Hüseyin, Mescid-i Bazarganlar nam-ı diğer Kerimüddin, Mescid-i Hacı Mustafa ve Mescid-i Kızılca-dere mahalleleridir²⁷⁵. Mahalle kayıtlarında g r ld  i üzere mücerred neferleri de hane kaydedilmiştir. Kadı Mescidi,  eyh Bedreddin tarafından 16. yüzyılda merkez mescitlerden olmu tur²⁷⁶. Mahalleye de

²⁷² TD, nr.166, s.529.

²⁷³ TD, nr. 61,s.167-172.

²⁷⁴ TD, nr.337, vrk.83b-85b.

²⁷⁵ TD, nr.110, vrk.80b-83b.

²⁷⁶ Suraiya Faroqi, "Mente eo ullarından Osmanlılara Muğla", *Tarih   inde Muğla*, (Der. İlhan Tekeli), Muğla Belediyesi Yayınları I, Muğla, 2006, s. 16-33.

ismi verilen Kadı Mescidi Mahallesi'nin bütün tahrir defterlerde en büyük mahalleler arasında yer almıştır.

Tablo 4.4: Muğla Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 61			TD 337			TD 110		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami'i Kebir	77	77	14	82	82	-	97	97	-
Mescid-i Hacı Rüstem	44	44	9	48	48	3	57	57	1
Mescid-i Kadı	71	70	20	54	54	-	101	101	-
Hacı Bayezid	39	39	13	31	31	-	37	37	-
Balı Hoca	44	44	9	28	28	1	41	41	-
Mescid-i Bazerganlar	50	50	14	37	37	-	52	52	-
Mescid-i Kızılcadere	1	1	-	10	10	-	18	18	-
Mescid-i Deksenlü	73	73	15	52	52	6	73	73	1
Mescid-i Sofu Hüseyin	29	29	9	38	38	1	38	38	-
Hacı Timurhan	63	63	23	29	7	2	36	36	-
Yeni Cami'	56	55	18	37	37	1	51	51	-
Mescid-i Hacı Mustafa	43	43	9	27	27	-	24	24	-
TOPLAM	590	588	153	473	451	14	625	625	2

4.1.1.5 Nefs-i Balat ve Mahalleleri

Balat şehrine ait en detaylı kayıtlara TD 61 numaralı tahrir defterinde rastlıyoruz. Bu tahrirde bir tanesi gebran olmak üzere 18 adet mahalle kaydedilmiştir²⁷⁷. 1530 taihli TD 166 numaralı muhasebe-icmal kaydında ise yine 18 mahalle kayıtlıdır. Bu mahalleler Cami İbrahim Bey, Helva-yı, Kayalu, Hacı İshak, Mescid-i Lala, Mescid-i Kazancıyan, Göçi, Mescid-i Hacı Mahmud, Şeyhler, Karyecik, Mescid-i Kızıl Ali, Zaviye-i Ahmed Gazi, Mescid-i Hüsameddin, Çerçi Ömer, Mürgabi, Mescid-i Merinlü, Subaşı ve Mahalle-i Gebran mahalleleridir²⁷⁸. TD 61 ve TD 166 numaralı defterlerdeki mahalle kayıtları aynıdır. TD 337 numaralı tahrirde ise Çerçi Ömer ve Gebran Mahalleleri

²⁷⁷ TD, nr.61. s.176-183.

²⁷⁸ TD, nr.166, s.506.

eksiktir. Kısacası bu iki mahalle hariç deftere toplam 16 mahalle kaydedilmiştir²⁷⁹. İki mahalleden hariç diğer mahalleler aynı şekilde defterde yerini almaktadır. TD 110 numaralı son tahrir defterinde ise Balat kazası kayıtlı olmadığı için bu dönem mahalleleri hakkında yorum yapamıyoruz. Balat mahallelerinden Helva-yı adıyla anılan mahalle TD 1156 numaralı mukataa kayıtlarını içeren tahrir defteri parçasında Tire şehrinde sancak mukataası arasında gösterilmektedir²⁸⁰.

Tablo 4.5: Balat Kazası Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 61			TD 337		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami’i İbrahim Beg	47	47	12	45	-	1
Helvayı / Halvani	24	24	8	16	-	1
Kayalu n.d Kubbelü	68	68	22	49	-	3
Hacı İshak	23	23	7	40	-	-
Mescid-i Lala	79	79	22	20	-	-
Mescid-i Kazancıyan	57	56	17	24	-	-
Göçi	49	48	17	31	-	2
Mescid-i Hacı Mahmud	28	28	6	31	-	1
Şeyhler	55	55	14	58	-	-
Karyecik	14	14	4	23	-	3
Mescid-i Kızıl Ali	26	26	2	23	-	1
Zaviye-i Ahmed Gazi	13	13	1	17	-	-
Mescid-i Hüsamü’ddin	36	36	5	41	-	3
Çerçi Ömer	15	15	4	-	-	-
Mürgabi	14	14	3	20	-	-
Mescid-i Merinlü?	30	30	8	30	-	-
Subaşı	24	24	7	12	-	-
Gebran	29	29	-	-	-	-
TOPLAM	631	629	159	480	0	15

Menteşe sancağındaki şehir nüfusunun belli başlı sancaklarda geliştiğini görebiliyoruz. Mentese sancağında Çine, Peçin, Milas, Muğla ve Balat kazalarında mahalle nüfusuna rastlıyoruz. Mentese Sancağına ait TD 39 ve TD 47 numaralı defterlerde bütün kazalara ait mahallelere ait veriler kaydedilmemiştir. Sancağa ait mahalle kayıtları TD 61 numaralı defterden başlamaktadır. Ancak Pınaz kazasındaki mahallelere hiçbir defterde de değinilmemiştir. Bu durumda Pınaz kazasındaki mahallelerle ilgi bir bilgiye rastlayamıyoruz. Şehir yerleşmeleri hakkında bir yorumda bulunamıyoruz. Dolayısıyla

²⁷⁹ TD, nr. 337, vrk. 205b-207b.

²⁸⁰ TD, nr. 1156, s. 9.

Pınaz şehrinde şehir nüfusundan çok kırsal nüfus gelişmiştir. Pınaz şehri TD 337 ve TD 110 numaralı defterde Rodos livası hassı olarak kaydedilmiştir.

1517-1518 yıllarında Menteşe sancağı mahallelerinde toplam 593 hane, 1562-1563 yıllarına ait tahrir defterine bakıldığında ise Menteşe sancağındaki mahallelerde 474 hanenin bulunduğu görülmektedir. 1583 yılına ait defterde ise hane sayısı bir önceki tahrir defterine göre artış göstermiştir. Bu tahrir defterine göre de Menteşe sancağında toplam 625 hane bulunmaktadır²⁸¹. Zekai Mete, nüfusu hesaplarken beş katsayısını kullanarak Menteşe sancağı şehir nüfusunun 1517 yılında 2950-3000 kişi arasında olduğunu ifade etmektedir. Yine 1562-1563 yılında yaklaşık 2900 kişinin ve 1583 yılında da 3600 kişinin şehir nüfusunu oluşturduğu görülmektedir²⁸².

4.1.2 Aydın Sancağı Şehir Nüfusu

Aydın sancağına bağlı en eski tarihli defter olan 1/1M numaralı tahrir defterinde Nefs kaydedilen dört tane yerleşim vardır. Bunlar Güzelhisar, Arpaz, Fota ve Birgi'dir. Nefs-i Güzelhisar 7 mahalleden oluşmaktadır. Tahrire göre şehir merkezindeki 7 mahalle 199 haneden oluşmaktadır. Nefs-i Arpaz 6 mahalle ve 190 haneden, Nefs-i Fota 7 mahalle ve 291 haneden ve Birgi ise 9 mahalleden oluşup 241 haneden ibarettir. Öte yandan "nefs" kaydedilip mahalleleri olmayan şehir merkezleri bulunmaktadır. Balyanbolu, Kestel ve Bozdoğan bu yerlerdendir. Nefs-i Kestel 20 neferle kaydedilmiş ve bütün neferler hanedir. Aydın Sancağı arşiv belgelerine göre nüfusun çoğunluğu kırsal yerleşmelerde görülmektedir.

4.1.2.1 Nefs-i Bozdoğan ve Mahalleleri

Mahalle kaydı olmayan Nefs-i Bozdoğan ise Bazarköy ismiyle de bilinmektedir. Tahrir kaydına göre Bozdoğan'a 91 nefer ve 91 hanedir. Mücerred kaydı olmasına rağmen bütün neferlerin hane kaydedildiği görülmektedir. Bu tahrir defterinde Çiftli Kara ve Caba Kara neferlerinin ayrımı yapılmıştır. Nefs-i Bozdoğan'da Caba Kara neferlerinin hanenin çoğunluğunu oluşturduğunu görmekteyiz²⁸³.

Nefs kaydedilen başka bir yerleşim merkezi de Bozdoğan şehridir. Bozdoğan'a kayıtlı mahalle yoktur. Nefs-i Bozdoğan'a 122 nefer kaydedilmiştir. 96 haneden oluşan

²⁸¹ Zekai Mete, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004, s.126-127.

²⁸² Zekai Mete, "Muğla", *DİA*, Cilt 30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, 2007, s. 378.

²⁸³ TD, nr.1/1M, s. 208-210.

Bozdoğan. 26 çift, 4 nimçift, 43 bennak ve 22 kara neferi Bozdoğan'a kayıtlı hanelerdir²⁸⁴. Nefs-i Bozdoğan TD 144 numaralı defterde yeniden tahrir edilmiştir. Bu tahrir defterine göre Nefs-i Bozdoğan'a Yenice Mahallesi de kaydedilmiştir. Daha önceki kayıtlarda Bozdoğan'da mahalle kayıtları bulunmamaktaydı. Ancak bu tahrirde nefsi-i Bozdoğan'a bir tane mahalle kaydedilmiştir. TD 144 numaralı tahrir defterine göre Nefs-i Bozdoğan'a 64 nefer kaydedilmiştir. Ancak 65 neferin kayıtlı olduğunu söylemek daha doğrudur. Ayrıca 15 mücerred neferi bulunmasına rağmen kayıtlarda 18 mücerredin bulunduğu kaydedilmiştir. Muhtemelen statüsü kayıtlı olmayan bazı neferler de mücerred kaydedilmiştir. Nefs-i Bozdoğan'daki Yenice Mahallesi'ne ise 28 nefer kayıtlıdır. Bunun yanı sıra 21 nefer de sipahiyan ve sipahizâdegân kaydı bulunmaktadır. Mahalle ile birlikte Nefs-i Bozdoğan'a 8 çift, 12 nimçift, 29 bennak ve 26 da mücerred neferi bulunmaktadır²⁸⁵.

4.1.2.2 Nefs-i Fota ve Mahalleleri

Nefs-i Fota 1/1 M numaralı tahrirde 7 mahalleden oluşmaktadır. 291 haneden oluşan Nefs-i Fota, sadece bu tahrir defterinde mahalleleriyle birlikte kaydedilmiştir. Mahalleler detaylı şekilde aşağıda tablolandırılmıştır²⁸⁶. Bu mahalleler büyük ihtimalle Nefs-i Fota'ya değil de Tire'ye ait mahallelerdir. Çünkü bu mahallelerin sonraki tahrirlerde Nefs-i Tire'ye ait olduğu görülmektedir. 1/1 M numaralı tahrirde genellikle idari taksimat belirsizdir. Yani yerleşimlerin nereye bağlı oldukları kanıtlı değildir. Bu yüzden Nefs-i Fota'ya bu mahalleler kayıtlı gibi tahrir edilmiştir. Ama bu mahallelerin Tire mahalleleri olduğunu söylemek daha doğrudur.

Tablo 4.6: TD 1/1M Tahrir defterine göre Nefs-i Fota Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred
Kadioğlu	21	21	0
Debbağlar	8	8	0
Hatib	35	36	0
Kalamus	34	34	0
Paşa	41	41	0
Mescid-i Cami	46	46	0

²⁸⁴ TD, nr. 08, s.327-329.

²⁸⁵ TD, nr. 144, vrk.268b-269a.

²⁸⁶ TD, nr.1/1M, s. 251-258.

Küffaran	46	46	0
TOPLAM	231	232	0

08 numaralı tahrir defterinde Fota nefis kaydedilmiş ancak 1/1M numaralı tahrirde olduğu gibi mahalle kayıtları bulunmamaktadır. Tire’ye bağılı bulunan Nefs-i Fota’ya bu tahrir defterinde 81 nefer, 65 hane ve 16 mücerred kaydedilmiştir²⁸⁷. TD 087 numaralı tahrirde ise Fota zeamet kaydedilmiştir. Nefs olarak kaydedilmemiş ancak zeamete kayıtlı karye ve cemaat bulunmaktadır. Fota, TD 148 numaralı tahrirde nefis olarak kaydedilmiştir. Zeamete kayıtlı olan Fota 72 nefer, 53 hane ve 13 mücerred neferiyle tahrir edilmiştir²⁸⁸. Nefs-i Fota, TD 148 numaralı tahrirden sonra bir de TK.KKA. TD 129 numaralı tahrir defterinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tahrirde göre Nefs-i Fota’ya 144 nefer ve 65 hane kayıtlıdır. Tüm bunların yanı sıra Nefs-i Fota’da 23 tane de zemin kaydı vardır²⁸⁹.

4.1.2.3 Nefs-i Sart ve Mahalleleri

Nefs-i Sart, TD 08 numaralı tahrir defterinde Alaşehir’e tabi kaydedilmiştir. Nefs-i Sart’a 73 nefer, 57 hane ve 16 mücerred kaydı bulunmaktadır²⁹⁰. TD 87 numaralı tahrirde kaydı bulunmayan Sart, TD 148 numaralı tahrir defterinde 65 nefer, 49 hane ve 12 mücerred kaydedilmiştir²⁹¹. 6 çift, 18 nimçift ve 26 bennak neferi vardır. 1 bennak neferi aynı zamanda müezzin kaydedilmiştir. Bu yüzden hane 50 değil de 49 kaydedilmiştir. TD 144 numaralı tahrirde Nefs-i Sart 54 neferle tahrir edilmiştir²⁹². Ayrıca zeamete kayıtlı olan Nefs-i Sart’da “*Cemaat-i Kürekçiyan ve Karye-i Gök ve Karye-i Araklu ve Nefs-i mezburede sakin olan Karaca-Koyunlu taifesi Nefs-i Sart hududunda ziraat idenler bennak öşrün zeamet-i mezbure sipahisine eda ideler deyu defter-i cedide kaydolundu.*” ifadesinden anladığımız kadarıyla nefis sınırlarında da ziraateden halkın bulunduğu ve dolayısıyla elimizdeki kayıtlardan daha fazla neferin Nefs-i Sart’da yaşadığı düşünülmektedir.

²⁸⁷ TD, nr. 08, s.136.

²⁸⁸ TD, nr. 148, s. 319-320.

²⁸⁹ TD, nr. 129, vrk.38a-38b.

²⁹⁰ TD, nr. 08, s. 179-180.

²⁹¹ TD, nr. 148, s.807.

²⁹² TD, nr. 144, vrk.375b.

4.1.2.4 Nefs-i İnegöl ve Mahalleleri

İnegöl, aslında bugünkü adıyla Manisa'nın Sarıgöl ilçesidir. TD 08 numaralı tahrir defterinde nefis olup mahalle kaydı olmayan nefis'lerden biri Alaşehir kazasına tabi İnegöl, bir diğeri de Nefs-i Sart'tır. Nefs-i İnegöl 81 nefer, 67 hane ve 14 mücerred kaydedilmiştir²⁹³. Taallukât-ı İnegöl başlığıyla da kaydedilen 15 nefer kaydı bulunmaktadır.

TD 148 numaralı tahrir defterinde de Alaşehir'e tabi kaydedilen Nefs-i İnegöl, hane sayısındaki düşüşle dikkat çekmektedir. 50 nefer, 28 hane ve 14 mücerred kayıtlıdır²⁹⁴. 1 bennak neferi aynı zamanda imam ve 1 bennak neferi müteveli ve 1 nim neferi de nesl-i sipahi kaydedilmiştir. Bu neferlerin hane kaydedilmediği görülmektedir. Yoksa hane 31 olurdu. Nefs-i İnegöl, daha sonraki tahrir defterleri arasında bir de TD 144 numaralı tahrir defterinde kayıt altına alınmıştır. Bu tahrirde göre Nefs-i İnegöl'de 66 nefer bulunmaktadır²⁹⁵. Bennaklar şehirdeki nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Tahrir kayıtlarına bakıldığında İnegöl'de en fazla neferin TD 08 numaralı defterde yani 1480'li yıllarda kaydolanmıştır. Nefs-i İnegöl'e karye ve gebran cemaati de kaydedilmiştir. Ayrıca İnegöl'de kayıtlı olan gebran halkın da çeşitli mahallelerde kayıtlı olduğu görülmektedir.

4.1.2.5 Nefs-i Güzelhisar ve Mahalleleri

Nefs-i Güzelhisar'a TD 1/1M numaralı tahrir defterinde 7 mahalle kaydedilmiştir. BOA TD 08 numaralı tahrir defterine bakıldığında da Nefs-i Güzelhisar'a 7 mahalle kaydedilmiştir. Cami, Kilise Cami, Hacı İsa, Köprülü, Kadı ve Hisar-yakası Mahallesi'dir²⁹⁶. TD 08 numaralı tahrirde baktığımızda TD 1/1M numaralı tahrirde nispeten nefer sayısında azalma mevcuttur. Dolayısıyla hanenin de azaldığı görülmektedir.

TD 087 numaralı tahrir defterinde ise 6 mahallesi bulunan Nefs-i Güzelhisar'da bazı mahalleler değişmiştir. Hacı İsa, Kadı ve Yenice Mahalleleri bu tahrir defterinde yer almamaktadır. TD 08 numaralı tahrirde Kilise Cami Mahallesi olarak kaydedilen mahallenin TD 087 tahrirde Kilise Mescid Mahallesi olarak kaydedildiği görülmektedir.

²⁹³ TD, nr. 08, s.145-148.

²⁹⁴ TD, nr. 148, s. 704.

²⁹⁵ TD, nr. 144, vrk.326b.

²⁹⁶ TD, nr. 08, s.254.256.

Diğer tahrirlerden farklı olarak Nefs-i Güzelhisar'a kaydedilen mahalleler, Cemal ve Sinile mahalleleridir. Cemal Mahallesi'nde 23 nefer 18 hane ve 4 mücerred neferinin yanı sıra 1 tane de imam kaydedilmiştir. Sinile Mahallesi'nde ise 8 nefer, 6 hane, 1 imam ve 1 na-bedid neferi bulunmaktadır²⁹⁷. TD 148 numaralı tahrir defterinde ise yine 6 mahalle kayıtlıdır. TD 087 numaralı tahrir defterindeki mahalleler ile aynı mahallelerin kayıtlı olduğu görülmektedir. TD 148 numaralı tahrir defterinde de diğer mahallelerde olduğu gibi en büyük mahalle Cami ve Köprülü Mahallesi'dir. Mahallelerde genel bir düşüşün olduğu görülmektedir²⁹⁸. TD 1/M numaralı tahrir defterinde hane sayıları yerleşmelerdeki nefer sayılarından fazla gösterildiği için hane sayıları fazla hesaplanmaktadır. (bkz. Tablo: 4.7).

Tablo 4.7: Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Güzelhisar Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 1/1 M			TD 08			TD 87			TD 148		
Mahalle Adı	N	H	M	N	H	M	N	H	M	N	H	M
Cami	43	47	0	33	27	6	31	24	1	25	19	3
Kilise Cami	41	41	0	30	26	4	24	23	1	18	13	1
Hacı İsa	23	23	0	20	16	4	-	-	-	-	-	-
Köprülü	42	45	0	32	27	5	43	30	8	31	23	7
Kadı	17	17	0	15	11	4	-	-	-	-	-	-
Hisar-yakası	15	15	0	12	11	1	23	16	4	24	16	6
Yenice	13	11	0	10	10	0	-	-	-	-	-	-
Cemal	-	-	-	-	-	-	23	18	4	25	18	4
Sinile	-	-	-	-	-	-	8	6	0	2	1	0
TOPLAM	194	199	0	152	128	24	152	117	18	125	90	21

TD 129 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Güzelhisar 6 mahalleden oluşmaktadır. Hassa kaydedilen Nefs-i Güzelhisar mahallelerinde hane kayıtları bulunmamaktadır. Kilise-mescid Mahallesi 32 nefer, Hisar-yakası Mahallesi 35 nefer, Cami Mahallesi 20 nefer, Cemal Mahallesi 29 nefer, Köprülü 33 nefer ve Yenice Mahallesi de 6 nefer kaydedilmiştir²⁹⁹. Köprülü Mahallesi günümüzde dahi varlığını koruyan mahallelerdendir. Arşiv kayıtlarına göre ilk tahrir defterinden itibaren Güzelhisar şehir nüfusunda azalma görülmektedir. Bu durum şehirlerden kaçıp köylere gidildiğini

²⁹⁷ TD, nr. 087, s.281-282.

²⁹⁸ TD, nr. 148, s.472-474.

²⁹⁹ TD, nr. 129, vrk.144b-145a.

göstermektedir. Çünkü 1530 yılından itibaren Güzelhisar şehir nüfusunda önemli bir düşüş yaşanmış, 1461 yılından 1530 yılına kadar olan süreçte mahallelerdeki nüfus neredeyse yarı yarıya azalmıştır.

4.1.2.6 Nefs-i Arpaz ve Mahalleleri

TD 1/1M numaralı tahrirde 6 mahalle ile kayıtlı bulunan Nefs-i Arpaz, TD 08 numaralı tahrir defterinde Cami, Mescid-i Hoca, Ak Mescid, Dolayca Mescid?, Yenice-köy ve Kefere mahallesi isimleriyle 6 adet mahalle kaydedilmiştir³⁰⁰. TD 87 numaralı tahrirde Nefs-i Arpaz kaydı bulunmamaktadır.

Tablo 4.8: TD 1/1M ve TD 08 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Arpaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 1/1 M			TD 08		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami'i	38	36	0	58	45	13
Mescid-i Dolayca	27	27	0	26	20	6
Yenice-köy	34	34	0	25	17	8
Mescid-i Hoca	29	30	0	32	20	12
Ak Mescid	45	45	0	47	36	11
Kefere	10	10	0	5	3	2
TOPLAM	183	182	0	193	141	52

TD 148 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Arpaz 5 mahalleden oluşmaktadır. Bu kez Kefere Mahallesi'nin kaydı bulunmamaktadır. Bu tahrirde Ak Mescid Mahallesi Nefs-i Arpaz'daki en büyük mahalledir. Yenice-köy ve Dolayca Mahallesi'ndeki hane sayılarında da ilk tahrirden itibaren azalma görülmektedir. Tahrir defterinde de görüldüğü üzere Nefs-i Arpaz 131 tane avarız hanesi kaydedilmiştir³⁰¹.

TD 144 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Arpaz 5 mahalleden oluşmaktadır. Cami, Mescid-i Hoca, Mescid-i Dolayca, Yenice ve Ak-mescid Mahallesidir. Mahalle sayısında bir önceki tahrir defterine göre bir farklılık görülmemektedir. TD 144 numaralı tahrir defterine göre Nefs-i Arpaz'a birkaç tane köyün de dahil olmasıyla 12 çift, 60 nimçift, 49 bennak ve 52 mücerred kaydedilmiştir³⁰². Mahalle kayıtlarına göre Nefs-i Arpaz'da 5 mahalle kayıtlı olup defterdeki reaya dağılımı aşağıda

³⁰⁰ TD, nr. 08, s. 305-307.

³⁰¹ TD, nr. 148, s. 632-634.

³⁰² TD, nr. 144, vrk.251b-253a.

tablolandırılmıştır. Mahallelerin en kalabalığı Ak Mescid Mahallesi'dir. Defterde hane kayıtları yoktur. Ancak neferan kayırlarına baktığımız zaman bütün mahallelerde nüfusun arttığını söylemek hatalı olmaz. Cami Mahallesi de nefer sayısı bakımından en kalabalık ikinci mahalledir.

Tablo 4.9: TD 148 ve TD 144 Numaralı Tahrir Defterlerine göre Nefs-i Arpaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 148			TD 144		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Ak-Mescid	89	51	34	115	0	0
Mescid-i Hoca	31	21	7	61	0	0
Cami'i	62	34	24	95	0	2
Dolayca Mescid	17	12	5	37	0	0
Yenice-köy	16	13	2	25	0	0
TOPLAM	215	131	72	333	0	2

TD 144 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Arpaz'a müteferrik reaya da kaydedilmiştir. Eşhas-ı müteferrik olarak kayıtlı bu şahıslar Ak Mescid mahallesinde 20 nefer, Mescid-i Hoca mahallesinde 20 nefer, Mescid-i Dolayca mahallesinde 5 nefer ve Yenice mahallesinde 4 nefer kaydedilmişlerdir³⁰³. Böylelikle 49 neferin müteferrik şahıs olarak mahallelerde kayıtlı olduğu görülmektedir.

4.1.2.7 Nefs-i Yenişehir ve Mahalleleri

TD 08 numaralı tahrir defterinde nefis kaydedilen Yenişehir 96 neferle tahrir defterine kayd olunmuştur. 58 haneden oluşan nefis-i Yenişehir'de Hatib ve İmam neferleri aynı zamanda mücerred kaydedilmiştir. Ancak hane kaydında bu neferlerin mücerred olarak hesaplanmayıp imam ve hatib neferi olarak kaydedildiğini görüyoruz³⁰⁴. Genellikle mahallelerin şehir merkezlerinde bulunduğunu görüyoruz. Ancak burada durum diğer mahallelerden farklıdır. Nefs-i Yenişehir'den ayrı olarak Yozgatlı ve Arslan Mahallesi

³⁰³ TD, nr. 144, vrk.253a.

³⁰⁴ TD, nr.08, s. 408-409.

olarak kaydedilen iki mahalle Boyasin karyesine tabii kaydedilmiştir. Yozgatlu Mahallesi 64 nefer, Arslan Mahallesi ise 57 neferden oluşmaktadır³⁰⁵.

TD 087 numaralı tahrirde kaydı bulunmayan Nefs-i Yenişehir, TD 148 numaralı tahrirde yeniden tahrir olunmuştur. 45 nefer, 29 hane ve 10 mücerred kaydedilmiştir. 3 çift, 16 nimçift ve 12 bennak neferi haneleri oluşturmaktadır. 1 bennak neferi aynı zamanda imam ve 1 nim neferi de müezzin kaydedilmiştir. Bu yüzden bu neferler hane kaydedilmemiştir. Yoksa hane 31 nefer olurdu. Nefs-i Yenişehir'e nefer sayısından farklı olarak 7 tane de sipahizadegân kaydedilmiştir. TD 08 numaralı tahrir defterinde de görüldüğü üzere Boyasini? İsimli karyeye tabi Arslan Mahallesi de Nefs-i Yenişehir'e kaydedilmiştir. Ancak önceki tahrirde olduğu gibi Yozgatlu mahallesinin kaydı bulunmamaktadır. Arslan Mahallesi'nde de 88 nefer, 69 hane ve 12 mücerred bulunmaktadır. 64 bennak neferi hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır³⁰⁶.

4.1.2.8 Nefs-i Vakf ve Mahalleleri

TD 08 numaralı tahrirde Yenişehir'e tabi kaydedilen Nefs-i Vakf'da ise nefer sayısı 60, hane 38 ve mücerred 22 neferdir³⁰⁷. Mücerred 21 neferdir ancak deftere 22 kaydedilmiştir. Muhtemelen imam neferi de mücerred kaydedilmiştir. TD 087 numaralı tahrirde ismine rastlayamadığımız Nefs-i Vakf, TD 148 numaralı tahrir defterinde yeniden karşımıza çıkmaktadır. Zeamet kaydedilen Nefs-i Vakf'da 61 nefer, 50 hane ve 6 mücerred bulunmaktadır. Bunun yanı sıra 1 muaf ve müselleme, 1 pir, 3 na-bedid neferi kaydedilmiştir³⁰⁸.

4.1.2.9 Nefs-i Köşk ve Mahalleleri

Güzelhisar kazasına tabi kaydedilen Nefs-i Köşk'e TD 08 numaralı tahrir defterinde padişah hassı olarak 4 mahalle kaydedilmiştir. Bu mahalleler; Cami Mahallesi, Medrese Mahallesi, Kır Mescid Mahallesi ve Bağçe Mahallesi'dir. Cami Mahallesi'nde 91 nefer ve 78 hane, Medrese Mahallesi'nde 18 nefer ve 16 hane, Kır-Mescid Mahallesi'nde 28 nefer ve 21 hane, Bağçe Mahallesi'nde ise 33 nefer ve 28 hane kaydedilmiştir. Nefs-i Köşk'e bağlı mahallelerdeki toplam nefer sayısı 170, hane sayısı 143 ve mücerred ise

³⁰⁵ TD, nr.08, s. 414-415.

³⁰⁶ TD, nr.148, s.650-652.

³⁰⁷ TD, nr.08, s. 450.

³⁰⁸ TD, nr. 148, s. 673.

27 nefer kaydedilmiştir³⁰⁹. Medrese Mahallesi'nde yapılan kayıta sonradan 2 mücerred neferinin mahalleye kayıtlı olduğu görülmektedir. Ancak bu iki mücerred neferinin hane kaydında tahrir edilmediği görülmektedir.

TD 087 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Köşk yine Güzelhisar'a tabi olup, 4 mahalleden oluşmaktadır. Bağçe Mahallesi'ne 71 nefer ve 53 hane, Kır Mescid Mahallesi'nde 30 nefer ve 26 hane, Cami Mahallesi'nde 82 nefer ve 76 hane, Medrese Mahallesi'nde ise 26 nefer ve 16 hane kaydedilmiştir³¹⁰. Bir önceki tahrir defterine nispeten Nefs-i Köşk mahallelerine kayıtlı neferlerde ve hanelerde artış olsa da Cami Mahallesi'ndeki azalış dikkat çekmektedir. Yerleşim birimlerinin genellikle cami, medrese gibi yerlerin çevresinde kurulduğunu düşünecek olursak Cami Mahallesi'ndeki nüfusun diğer mahallelere oranla daha fazla artması gerekirdi.

TD 148 numaralı tahrir defterine bakıldığında ise Nefs-i Köşk'e yine 4 mahalle kaydedilmiştir. Güzelhisar kazasında kayıtlı bulunan Nefs-i Köşk'e Bağçe, Kır- Mescid, Cami ve Medrese Mahalleleri kayıtlıdır. Bağçe Mahallesi 55 nefer 45 hane, 8 mücerred, 1 imam, 1 gaib neferiyle tahrir edilmiştir. Kır Mescid Mahallesi'nde ise 37 nefer ve 27 hane kayıtlıdır. Medrese Mahallesi 32 nefer, 24 hane, 7 mücerred ve hatib neferinden oluşmaktadır. TD 148 numaralı tahrirde en büyük mahalle 75 nefer, 58 hane ve 13 mücerredle kayıtlı olan Cami Mahallesi'dir. Gaib, kethüda, na-bedid ve müezzin de diğer neferleri oluşturmaktadır³¹¹. Cami Mahallesi'ne tahrir dönemleri boyunca kayıtlı kişilerin azaldığı görülmektedir. TD 08 numaralı tahrir defterinden itibaren Cami Mahallesi'nde hane sayısındaki azalma dikkat çekicidir.

TD 537 numaralı tahrirde kaydedilmeyen Nefs-i Köşk, TD 1080 numaralı tahrir defterinde yeniden tahrir edilmiştir. TD 1080 numaralı tahrirde Nefs-i Köşk'e 4 mahalle kaydedilmiştir³¹². Bir önceki tahrir defteriyle aynı mahallelerin kaydedildiği görülmektedir. Hatta Nefs-i Köşk'de tahrir edilenlerin sayısı da yine TD 148 numaralı tahrir defteriyle birbirine yakındır. Cami, Medrese, Mescid ve Bağçe Mahalleleri arasında en fazla nüfusu içinde barındıran Cami Mahallesi'dir.

³⁰⁹ TD, nr.08, s. 595-597.

³¹⁰ TD, nr. 087, s. 269-270.

³¹¹ TD, nr. 148, s. 458-460.

³¹² TD, nr. 1080, s. 30-32.

Tablo 4.10: Tahrir Defterlerine göre Nefs-i Köşk Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 08			TD 087			TD 148			TD 1080		
Mahalle	N	H	M	N	H	M	N	H	M	N	H	M
Cami	91	78	13	82	76	2	75	58	13	89	75	14
Medrese	18	16	2	26	19	4	32	24	7	22	18	4
Kır-mescid	28	21	7	30	26	0	37	27	9	38	31	7
Bağçe	33	28	5	71	53	12	55	45	8	43	29	14
TOPLAM	170	143	27	209	174	18	199	154	37	192	153	39

TD 129 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Köşk'e yine aynı mahalleler kaydedilmiştir. Mahallelerde hane kaydı yoktur. Bağçe Mahallesi'nde 35 nefer, Kır Mescid Mahallesi'nde 14 nefer, Cami Mahallesi'nde 76 nefer, Medrese Mahallesi'nde 40 nefer olmak üzere toplam 165 nefer yaşamaktadır. Çoğu neferin statüsü kayıtlı değildir. Bağçe Mahallesi'ne 3 çift ve 3 nimçift kaydedilmiştir. Kır Mescid Mahallesi'nde ise 1 çift neferinin statüsü kayıtlıdır. Cami Mahallesi'nde 12 çift ve 11 nimçift neferi kayıtlıdır. Cami Mahallesi'nde bulunan 3 nefer ikişer çiftliğe sahiptir. Dolayısıyla bu mahallede 12 çift hesaplamıştır. Medrese Mahallesi'nde 3 çift ve 3 nimçift kayıtlıdır. Nefs-i Köşk ve buradaki Yavli karyesi ile birlikte toplam birlikte 25 çift, 35 nimçift, 52 bennak ve 51 mücerred kaydedilmiştir³¹³.

4.1.2.10 Nefs-i Sultanhisar ve Mahalleleri

TD 08 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Sultanhisar'a mahalle kaydedilmemiştir. Sadece Kürekçi Cemaati kaydedilmiştir. Nefs 44 nefer, 36 hane ve 8 mücerredten oluşmaktadır³¹⁴. Sultanhisar bu tahrir defterinde Nefs-i Sultanhisar (tetimme) şeklinde yeniden tahrir edilmiştir. Bu kayıttan nefs-i Sultanhisar'a 66 nefer, 56 hane ve 10 nefer de mücerred kaydedilmiştir³¹⁵. Bu kayıttan da Sultanhisar'a mahalle değil Kefere Cemaat kaydedilmiştir. Cemaatlarla birlikte Nefs-i Sultanhisar'da 21 çift, 17 bennak ve 44 kara neferi hane kaydedilmiştir. TD 087 numaralı tahrirde Sultanhisarı yine bir önceki tahrirdeki gibi ayrı ayrı kaydedilmiştir. Ancak ikinci kayıttan Nefs-i Sultanhisar cemaat olarak kaydedilmiştir. Nefs-i Sultanhisar'a 189 nefer, 151 hane ve 26 mücerred kayıtlıdır. Burada kayıtlı olan Kürekçi Cemaat ise 31 nefer kaydedilmiştir. Bu Kürekçilerin hane kaydedilmediği görülmektedir. Nefs-i Sultanhisar olarak kaydedilen

³¹³ TD, nr. 129, vrk.146b-148a.

³¹⁴ TD, nr.08, s. 599.

³¹⁵ TD, nr.08, s. 600.

cemaat ise 66 nefer, 54 hane ve 8 mücerred kaydedilmiştir. Bu kayıtlara göre Nefs-i Sultanhisar'da toplam 205 hane kayıtlıdır. Bunlardan çift 12, nimçift 48, bennak 101, kara 44 ve mücerred 33 kaydedilmiştir³¹⁶. TD 148 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Sultanhisar'da 143 nefer, 104 hane ve 34 mücerred hesaplanmıştır. Mücerred 33 kaydedilmiş ancak 34 mücerred bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Nefs-i Sultanhisar'da müteferrik ve Kürekçi cemaatler de kayıtlıdır. Kürekçi cemaatten 17 hane, müteferrik cemaatten 40 hane olmak üzere Nefs-i Sultanhisar'a 161 hanenin kayıtlı olduğunu görüyoruz³¹⁷. TD 1080 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Sultanhisar'a 104 nefer, 82 hane ve 17 mücerred kaydedilmiştir. 18 çift, 37 bennak ve 27 kara neferiyle tahrir edilmiştir³¹⁸. Ayrıca Nefs-i Sultanhisar'a Kürekçi ve Kefere cemaatte kaydedilmiştir. 20 Kürekçi ve 8 Kefere Cemaat neferi kaydedilmiştir. Nefs-i Sultanhisar daha önceki tahrir defterlerinde olduğu gibi iki kez tahrir edilmiştir. İkinci kayıta Nefs-i Sultanhisar'a 28 nefer kaydedilmiş ve hane kaydını bulunmadığı görülmektedir³¹⁹.

Nefs-i Sultanhisar'a TD 129 numaralı tahrir defterinde 136 nefer bulunmaktadır. Ancak 135 neferin kayıtlı olduğu bulunmaktadır. Tahrirde hane kayıtları bulunmamaktadır. Nefs-i Sultanhisar'da beş kürekçi neferi vardır. Bunlar aynı zamanda 1 çift, 3 bennak ve 1 de mücerred neferidir. Ancak bu beş nefer kürekçi statüsünde değerlendirilmiştir. Ayrıca 2 neferin ikişer çiftliğe sahip olduğu görülmektedir. Bennakların sayısı ise deftere 31 kaydedilmiştir³²⁰. Nefs-i Sultanhisar'da 46 neferin perakende reayanın kaydedildiği görülmektedir. Bu perakende reaya ile Nefs-i Sultanhisar'a toplam 13 çift, 42 nimçift, 52 bennak, mücerred 70 kaydedilmiştir³²¹.

4.1.2.11 Nefs-i Ayasuluğ ve Mahalleleri

Nefs-i Ayasuluğ ise TD 08 numaralı tahrirde 13 mahallesi olan bir şehir merkezidir. Mahaleler arasında Kayacık ve Beg Hamamı Mahalleleri en fazla nefere ve haneye sahiptir. Ayasuluğ mahallelerinde meslek gruplarının çeşitlilik gösterdiğini ifade etmek hatalı olmaz. Küffar olarak kaydedilen 3 mahalle kaydına rastlıyoruz. Bunlar Eskihisar ve Beg Hamamı mahallesindeki küffarlar, Hisar-yakası'ndaki küffar ve Kemer

³¹⁶ TD, nr. 087, s. 317-319.

³¹⁷ TD, nr. 148, s. 516-518.

³¹⁸ TD, nr. 1080, s. 28-29.

³¹⁹ TD, nr. 1080, s. 29.

³²⁰ TD, nr. 129, vrk.182b-183a.

³²¹ TD, nr. 129, vrk.183a.

mahallesindeki Kefere cemaattir. Kemer mahallesinde kefere kaydedilen cemaat arasında bir neferin “Çingene” kaydedildiğini görüyoruz. Sadece meslek gruplarının değil Ayasuluğ’da yaşayan halkın da çeşitli gruplardan oluştuğunu görmekteyiz. Ayrıca Eskihisar ve Beg Hamamı’ndaki kefere halk da mahalle olarak kaydedilmiştir. Hisar-yakası köyündeki kefere halk da mahalle olarak tahrir edilmiştir. Tahrir defteri kaydına göre Nefs-i Ayasuluğ’da Müselleman ve Gebran olmak üzere 484 nefer, 429 hane ve 55 mücerred kaydedilmiştir³²². Bunlardan 72 nefer Gebran olarak hesaplanmaktadır.

Nefs-i Ayasuluğ TD 087 numaralı tahrirde Ayrıca Nefs-i Ayasuluğ’a da 11 mahalle kaydedilmiştir. Bu mahalleler Burak, Kara-Fakih, Penbegân, Bengi-Süle, Hatib nam-ı diğer Marlacık/Alaca-kara, Kemer, Kubbe-mescid ve Şadgam, Kayacık, Şeyhlü nam-ı diğer Yegan, Kadı, Küffaran mahalleleridir³²³. 97 neferle Nefs-i Ayasuluğ’un en büyük mahallesi Kayacık Mahallesi’dir. Ayrıca Nefs-i Ayasuluğ’da “*reaya-yı müteferrik*” adı altında cemaat gu da yer almaktadır³²⁴. Bu müteferrik reaya 92 neferden oluşmasına rağmen tahrir defterinde hane sayısı 93 kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra Menteşe yörüklerinden 40 neferlik bir grubun da Nefs-i Ayasuluğ’da kayıtlı olduğunu görüyoruz³²⁵. Daha önceki tahrirde de belirttiğimiz üzere Nefs-i Ayasuluğ’da halk çeşitli gruplardan meydana gelmektedir.

TD 148 numaralı tahrir defterine Nefs-i Ayasuluğ “*kasaba*” olarak kaydedilmiştir. Nefs-i Ayasuluğ’a yine 11 mahalle kaydedilmiştir. Mahalleler bir önceki tahrir defteriyle aynıdır. En büyük mahalle yine Kayacık Mahallesi’dir. Toplam avarız hanesi ise 496 kaydedilmiştir³²⁶. Aşağıdaki tabloda iki tahrir arasındaki nüfus farklılıklarını görmek mümkündür. Bazı mahallelerde bir önceki tahrire göre artış görülse de genel olarak Nefs-i Ayasuluğ’da azalma görülmektedir. Genel olarak Nefs-i Ayasuluğ’a bakıldığında hane sayısı ise % 49 oranında azalma göstermektedir. Mücerred sayısında ise %21 artış görülmektedir. Ayrıca Kefere Mahallesi’nde de artış gözükmemektedir. Müteferrik reaya ve Menteşe yörükleri de daha önceki tahrirde de zikredildiği gibi kaydedilmiştir.

³²² TD, nr. 08, s.687-694.

³²³ TD, nr. 087, s.32-38.

³²⁴ *Reaya-yı müteferrika ki hayli zamandan beri nefsi-i Ayasuluğ’da mütemekkin olmuşlardır.*

³²⁵ *Cemaat-i Yörükân-ı Menteşe ki gelüp nefsi-i Ayasuluğ’da 20–30 yıldan beri mütemekkin olmuşlardır.*

³²⁶ TD, nr. 148, s.181-190.

Tablo 4.11: TD 087 ve TD 148 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Ayasuluğ Mahalleleri Nüfus Dağılımı

TD 087	Mahalle Adı	Nefer	Hane	Müc.	TD 148	Mahalle Adı	Nefer	Hane	Müc.
Mahalle	Burak	65	59	5	Mahalle	Burak	54	40	13
Mahalle	Kara-Fakih	44	40	3	Mahalle	Kara-Fakih	47	31	15
Mahalle	Penbegân	52	45	7	Mahalle	Penbegân	53	35	17
Mahalle	Bengi-Süle	54	45	2	Mahalle	Bengi-süle	32	22	7
Mahalle	Hatib	72	61	5	Mahalle	Hatib	64	49	8
Mahalle	Kemer	68	62	5	Mahalle	Kemer	65	38	25
Mahalle	Kubbe mescid ve Şadgam	73	64	6	Mahalle	Kubbe Mescid	69	45	17
Mahalle	Kayacık	97	89	3	Mahalle	Kayacık	86	60	19
Mahalle	Şeyhlü	42	29	1	Mahalle	Şeyhlü	33	16	12
Mahalle	Kadı	70	68	2	Mahalle	Kadı	63	40	21
Cemaat	Reaya-yı Müteferrika	92	93	0	Cemaat	Reaya-yı Müteferrika	58	32	25
Cemaat	Yörükân-ı Menteşe	40	36	4	Cemaat	Yörükân-ı Menteşe	47	31	15
Mahalle	Küffaran	50	50	0	Mahalle	Keferân	68	57	10
TOPLAM		819	741	43	TOPLAM		739	496	204

TD 537 numaralı tahrir defterine baktığımızda Nefs-i Ayasuluğ'a 10 mahalle kaydedilmiştir. Bu mahallelerden Şeyhler (hala Alaçesme demekle maruftur) Mahallesi'nde 71 nefer, Penbegân Mahallesi'nde 55 nefer, Budak Mahallesi'nde 54 nefer, Kaba-mescid Mahallesi'nde 54 nefer ve 3 sipahiyan ve sipahizadegân, Bengi-Süle Mahallesi'nde 50 nefer, Kara-Fakih Mahallesi'nde 33 nefer, Kayacık Mahallesi'nde 48 nefer, Kemer Mahallesi'nde 66 nefer, Gebran Mahallesi'nde 59 nefer ve Kadı Mahallesi'nde 21 nefer kayıtlıdır³²⁷. Mahallelerde hane kaydı yoktur. Genel olarak TD 537 numaralı tahrir defterinde hane kayıtları bulunmamaktadır. Nefer sayısına bakarak Şeyhler Mahallesi'nde daha fazla nefer barınmaktadır. İlk tahrir defterinden itibaren 13 mahallesi bulunan Ayasuluğ'un mahalleleri sonraki tahrir defterlerinde azalmaya başlamış ve ilerleyen yüzyıllar içerisinde Ayasuluğ'da mahalle kalmamış ve bunlar köye dönüşmüştür³²⁸.

³²⁷ TD, nr. 537, s. 168-172.

³²⁸ Cahit Telci, "Ayasuluğ Kazasının XIX. Yüzyılın İlk Yarısındaki Sosyal ve Ekonomik Durumu", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.XIX, S. 2, Aralık 2004, s. 106.

4.1.2.12 Nefs-i Nazilli ve Mahalleleri

Nazilli, Menderes havzasında bulunması hasebiyle bölgedeki hareketlilikten belki de en çok etkilenen şehirlerinden birisidir. Hem Büyük Menderes hem de Küçük Menderes'e olan sınırları Nazilli'nin ehemmiyetini ortaya çıkarmaktadır. Tahrir defterlerine “*Nazlu*” olarak kaydedilen şehir Menderes havzalarının önemli şehirlerindendir.

Nefs-i Nazilli, TD 1/1 M numaralı tahrir defterinde kayıtlı değildir. Kestel kayıtlarına baktığımız zaman da Nazilli ismiyle karşılaşmıyoruz. Nazilli ilk olarak TD 08 numaralı tahrir defterinde Kestel'e tabi “*nefs-i Nazillü*” kaydıyla karşımıza çıkmaktadır. Nefs-i Nazilli'de 3 mahalle kayıtlıdır. Bunlar Cami Mahallesi, Ilgınlı Mahallesi ve Yire-girenlü (Yere-girenlü) Mahallesi'dir. TD 08 numaralı tahrirde göre, Nazilli mahallelerinde toplam nüfusun 800'den fazla olduğu, TD 87 numaralı tahrirde ise nüfusun 1500 kişiye yakın olduğu görülmektedir³²⁹. Diğer tahrir defterlerine de bakıldığında Nazilli'de nüfusun hızlı şekilde arttığını görmekteyiz.

Nefs-i Nazilli, Kestel'e bağlı bir şehir merkezidir. Nefs-i Nazilli'de TD 08 numaralı tahrirde 3 mahalle kayıtlıdır. Bunlar Cami Mahallesi, Ilgınlı Mahallesi ve Yire-girenlü (Yere-girenlü) Mahallesi'dir. Cami Mahallesi'nde diğer mahallelere oranla daha fazla neferin kayıtlı olduğunu görmekteyiz. Yerleşim yerlerinin cami, medrese vb. birimlerin etrafında kurulduğunu düşünürsek nüfusun da burada daha fazla olduğunu söylemek hatalı olmaz. Cami Mahallesi'nde 154 nefer, 118 hane ve 36 mücerred kaydedilmiştir. Bizim sayımımıza göre mahallede 35 nefer bulunmaktadır. Cami Mahallesi'nde hane sayılan neferler arasında 100 bennak, 5 Kara neferi bulunmaktadır. Bennaklar mahallenin çoğunluğunu oluşturmaktadır. “Ortakçı” kaydedilen 12 neferin de hane kaydedildiğini görüyoruz. Bir başka dikkat çekici husus da imam kaydedilen neferlerin de hane sayıldığıdır. Bu mahallede imam neferi de hane sayılmış ve hane toplam 118 nefer kaydedilmiştir. “Şeyh-i fani” kaydedilen nefer de muhtemelen mücerred olarak hesaplanmıştır. Çünkü 35 olması gereken mücerred sayısı deftere 36 kaydedilmiştir. İmam neferlerinin hane kaydedilmesine diğer mahallelerde de görmekteyiz. Ilgınlı mahallesinde de 2 imam neferi vardır. Ancak hane kaydına baktığımızda bu neferlerin de hane kaydedildiğini görmekteyiz. Ilgınlı Mahallesi'nde de 40 bennak, 3 kara, 1 ortak neferi ve 2 imam neferinin hane sayılmasıyla birlikte toplam 46 nefer hane kaydedilmiştir. Yire-girenlü mahallesinde de 37 bennak, 1 kara neferi ve 1 imam

³²⁹ Yavuz Akbaş, *a.g.e.*, s.2-4.

neferinin hesaplanmasıyla birlikte hane 39 kaydedilmiştir. 3 mücerred neferiyle birlikte mahalleye toplam 42 nefer kaydedilmiştir³³⁰.

TD 087 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Nazilli, Kestel kazasına bağlıdır. Nefs-i Nazilli'deki mahalleler diğer tahrirlerde olduğu gibi 3 mahalleden oluşmaktadır. Bunlar; Cami Mahallesi, Ilgınlı Mahallesi ve Yere-giren Mahallesi'dir. Has olarak kaydedilen mahallelerde en fazla nefer Cami Mahallesi'nde kaydedilmiştir. Mahallelerde bennak neferlerinin fazlalığı yine dikkat çekmektedir. Mahallede 273 nefer, 199 hane ve 51 mücerred kaydedilmiştir. Hanenin çoğunluğunu 114 bennak neferi oluşturmaktadır. Diğer haneler ise 1 çift, 45 nimçift ve 39 kara neferidir³³¹. Böylelikle Cami Mahallesi'nde toplam 199 hane kayıtlıdır. Ayrıca en sonda kaydedilen 6 neferin de defter-i atikte sancakbeyine mukataa kaydedildiği belirtilmiştir. Ilgınlı Mahallesi'nde ise 134 nefer kayıtlıdır. Bunlardan 114 nefer hane kaydedilmiştir. Bu hanelerin çoğunluğunu 54 bennak neferi oluşturmaktadır. Ayrıca 1 çift, 30 nimçift ve 28 kara neferi de hane sayılmıştır. Diğer neferler ise 13 mücerred, 3 na-bedid, 2 ma'sum, 1 pir, 1 divane ve 1 imam neferidir³³². Bu sayıma göre hane 113 olmalıydı. Ancak Nazilli Mahalleleri'nde imam neferlerinin hane sayıldığını daha önceki kayıtlarımızda görmüştük. Öyle ki imam neferinin de hane sayılmasıyla birlikte Ilgınlı Mahallesi'nde toplam hanenin 114 olarak hesaplandığı ihtimali daha yüksektir. Yire-giren Mahallesi ise 62 nefer 54 haneden oluşmaktadır. Ayrıca 5 mücerred, 2 imam kaydedilmiştir³³³. Hane 54 kaydedilmiş ancak hanenin 55 olması gerekirdi. Hatta Nazilli mahallelerinde imamların hane olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda hanenin 57 olması da abartılı bir rakam olmazdı.

TD 148 numaralı tahrir defterinde Kestel kazasına tabi Nefs-i Nazillü'ye 3 mahalle kayıtlıdır. Cami Mahallesi 209 nefer ve 193 hane ile şehrin en büyük mahallesidir. 153 bennak neferi hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Zaten daha önceki tahrirlerde de görüldüğü üzere Nefs-i Nazillü mahallelerindeki hanelerin çoğunluğunu bennaklar oluşturmaktadır. Hanelerin diğer kısmını ise 39 nimçift neferi oluşturmaktadır. Ancak bu neferlerin toplamı 192 hanedir. 12 mücerred, 2 sahib-i berat, 1 tekke-nişin, 1 a'ma ve 1 pir neferi diğer neferleri oluşturmaktadır. Ilgınlı Mahallesi'nde 121 neferden 85

³³⁰ TD, nr. 08, s.710-713.

³³¹ TD, nr. 087, s.341-343.

³³² TD, nr. 087, s.343-344.

³³³ TD, nr. 087, s.345.

tanesi hane kaydedilmiştir. 22 nefer nimçift ve 63 bennak haneleri oluşturmaktadır. Ayrıca 31 mücerred, 1 imam, 2 gaib, 1 divane, 1 na-bedid neferleri de mahalle neferleri arasında yer almaktadır. Yere-giren Mahallesi'nde ise 69 nefer, 49 hane ve 16 mücerred bulunmaktadır. Aslında mahallede 50 bennak neferi kayıtlı olmasına rağmen hane 49 kaydedilmiştir. Ayrıca mahalleye 3 pir neferi de kaydolunmuştur. Tahrir defterindeki kayıtlarda da görüldüğü üzere Nefs-i Nazilli'ye toplam 327 avarız hanesi kaydedilmiştir. Bunlar 61 nimçift ve 266 bennak neferinden oluşmaktadır³³⁴. Mahsulatta bulunan bennak kaydından da anlaşılacağı üzere Yere-giren mahallesindeki bennak neferi 50 olarak hesaplanmıştır. TD 087 numaralı tahrir defterinde görülen artış TD 148 numaralı tahrir defterinde görülmemektedir. Cami mahallesinde ise 20 yıl aradan sonra dini görevlilerin kayıt altına alınmadığı görülmektedir³³⁵.

Nefs-i Nazillü, incelediğimiz tahrir defterleri arasında TD 144 numaralı defterde de kayıt altına alınmıştır. Bu tahrirde Nazilli'ye bağlı mahalle sayılarında artış olduğu görülmektedir. TD 129 numaralı tahrir defterinin devamı olan TD 144 numaralı defterde ilk kayıtlar Nazilli şehri üzerinedir. TD 144 numaralı tahrir defterine göre Nefs-i Nazillü'ye 14 mahalle kaydedilmiştir. Bu tahrir defterinde de hane kayıtları yoktur. Nefer kayıtları üzerinden yapacağımız yorumlamalara göre en fazla nüfusu içinde bulunduran mahalle Yere-giren (Yire-giren) Mahallesi'dir. Nefer sayısı üzerinden en kalabalık mahalleleri bu mahalleden sonra Cami, Debbağ Ali, Hacı Nasuh mahalleleri takip eder. Mevlana Üveys Mahallesi tahrir defterinde 49 nefer kaydedilmesine rağmen mahallede 51 neferin kayıtlı olduğunu görmekteyiz. 5 çift, 2 nimçift, 21 bennak, 21 mücerred, 1 gulam-şahi ve 1 imamdan oluşan mahallede görüldüğü üzere 51 nefer kayıtlıdır. Ayrıca tahrir defterindeki kayıtlarda mahallede 20 bennak bulunduğu kaydedilmiş olmasına rağmen 21 bennak bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere tahmini olarak hesapladığımız hanelere göre Mevlana Üveys Mahallesi'nde en az 28 hanenin olması gerekmektedir. (bkz.Tablo: 4.12) Hacı Nasuh Mahallesi'nde ise 4 nefere ikişer çift kaydolunmuştur. Dolayısıyla mahalledeki çift sayısı da 12 kaydedilmiştir. Ayrıca 18 bennak kaydedilen mahallede 19 bennak neferinin kayıtlı olduğu görülmektedir. İlginli Mahallesi'nde ise mücerred 25 ve nimçift 14 kaydedilmesine rağmen mahallede 15 nimçift ve 24 mücerred neferi kayıtlıdır. Bayramlı-oğlu Mahallesi'nde ise 13 mücerred neferi bulunmasına rağmen 12

³³⁴ TD, nr. 148, s. 547-550.

³³⁵ Yavuz Akbaş, a.g.e. , s. 5.

mücerredin kayıt altına alındığını görüyoruz. Mahallede bir tane çift neferi vardır. Ancak bu neferin de statüsü kayıt altına alınmamıştır. Derviş Çelebi Mahallesi’nde bu tahrir defterinde mücerred 27, bennak 31 kaydedilmiştir. Ancak 26 mücerred ve 32 bennak neferinin kayıtlı olduğunu görüyoruz. Yere-giren Mahallesi’nde mücerred 65 nefer, bennak 45 nefer kaydedilmiştir. Ancak mahallede 67 mücerred ve 44 bennak neferinin kayıtlı olduğunu görmekteyiz³³⁶. Cafer Çelebi Mahallesi’nden sonra 11 nefer sipahiyan kayıt altına alınmıştır. Bu sipahileri de Nefs-i Nazilli nefer sayısına eklersen Nefs-i Nazilli’de toplam 799 neferan kaydedilmiştir³³⁷.

Tablo 4.12: TD 144 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Nazilli Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Cami'	85	38	45	4	4	30
Debbağ Mustafa	54	39	14	0	5	34
Debbağ Ali	77	44	33	0	9	35
Mevlana Üveys	51	28	21	5	2	21
Hacı Nasuh	63	29	33	12	2	19
Yakub-oğlu	30	17	13	1	7	9
Ilgunlu	56	32	24	1	15	16
Hızır Fakih	43	27	15	0	12	15
Bayramlı-oğlu	35	21	13	1	7	13
Hacı Kara	40	23	15	0	2	21
Derviş Çelebi	63	37	26	0	5	32
Mescid-i Cafer Çelebi	43	21	22	0	0	21
Hacı Can Paşa ³³⁸	19	8	10	0	1	7
Yere-giren	129	62	67	1	17	44
TOPLAM	788	426	351	25	88	317

TD 144 numaralı tahrirde “Eşhas Müteferrika-i Nefs-i Nazillü” başlığı altında dağınık halde bulunan şahıslar kayıt altına alınmıştır. Bu şahıslar aşağıdaki mahallelerde dağılım göstermiştir.

Tablo 4.13: TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Nazilli’de Müteferrik Şahısların Mahallelerdeki Dağılımı

Mahalle Adı	Nefer	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Cami'	11	4	0	0	7
Debbağ Ali	23	7	0	0	16

³³⁶ TD, nr. 144, vrk.207b-211a.

³³⁷ TD, nr. 144, vrk.210b.

³³⁸ Hacı Can Paşa Mahallesi’nin, Hacı Canbaşa Mahallesi olarak da okunduğu görülmektedir. Mahalleler ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Yavuz Akbaş, *a.g.e.*, s. 9.

Debbağ Mustafa	13	6	0	1	6
Mevlana Üveys	18	0	0	0	5
Hacı Nasuh	2	0	0	0	2
Yakub-oğlu	17	4	1	0	12
Hızır Fakih	4	0	0	0	4
Hacı Kara	7	2	0	0	5
Derviş Çelebi	35	17	0	1	17
Hacı Can Paşa	18	5	0	0	13
TOPLAM	148	45	1	2	87

Mahallelerdeki 799 nefer kaydından sonra 148 müteferrik neferle birlikte Nefs-i Nazilli'ye toplam 947 nefer kaydedilmiştir. Tahrir defterindeki kayıtlara bakıldığında da 25 çift, 78 nimçift, 367 bennak ve 364 mücerred kaydedilmiştir³³⁹. Derviş Çelebi Mahallesi'nde bir neferin statüsü kayıtlı değildir. Ancak hane kayıtlarında görüldüğü üzere bu neferin bennak kaydedildiği görülmüştür.

4.1.2.13 Nefs-i Kestel ve Mahalleleri

TD 08 numaralı tahrirde Nefs kaydedilen bir diğer yerleşim yeri Kestel'dir. Tahrir defterinde Nefs-i Kestel'e kayıtlı 50 nefer olmasına rağmen nefer sayısı 59 kaydedilmiştir. Ancak hane ve mücerred kaydından da karyede 60 neferin bulunduğu görülmektedir³⁴⁰.

TD 087 numaralı tahrirde Nefs-i Kestel kaydını da görmekteyiz. Zeamet kaydedilen Nefs-i Kestel'de 68 nefer bulunmaktadır. 56 hane ve 6 mücerred kayıtlıdır. Diğer neferler ise imam, pir, na-bedid, kethüda, a'ma, ma'lul gibi neferlerden oluşmaktadır³⁴¹. Nefs kaydından sonra da hizmetgâran-ı sipahiyan ve esâmi sipahiyan ve sipahizadegân başlıkları altında yirmişer tane nefer kaydedilmiştir. TD 148 numaralı tahrir defterinde de zeamet kaydedilen Nefs-i Kestel 67 nefer, 48 hane ve 17 mücerredle tahrir edilmiştir. Diğer neferler de divane ve kethüda neferleridir. Ayrıca yine TD 087 numaralı tahrirde olduğu gibi bu tahrirde sipahi kayıtları mevcuttur. Hizmetgâran-ı sipahiyan 25, esami sipahiyan ve sipahizadegân adı altında 20 nefer olmak üzere toplam 45 nefer kaydedilmiştir³⁴². TD 144 numaralı defterde tahrir olunan Nefs-i Kestel'de 92 neferan kaydedilmiş ancak 95 neferin bulunduğu görülmektedir. Zeamete kayıtlı olan Kestel

³³⁹ TD, nr. 144, vrk.211a-212b.

³⁴⁰ TD, nr.08, s. 358.

³⁴¹ TD, nr. 087, s.360.

³⁴² TD, nr. 148, s. 562-564.

şehrinde statüsü kayıtlı olan sadece 10 nimçift, 4 bennak ve 1 imam neferi bulunmaktadır³⁴³. Bu defterde hane kayıtları bulunmadığı için nefer sayısı üzerinden nüfus değerlendirmesi yapabiliyoruz. Bir önceki tahrir nispeten Nefs-i Kestel'deki nefer sayısı artış göstermiştir.

4.1.2.14 Nefs-i Tire ve Mahalleleri

TD 1/1 M numaralı tahrir defterinde Şehr-i Tire olarak kaydedilen Tire'de mahalle kayıtları bulunmamaktadır. Kırsal yerleşmelere ait kayıtlar mevcuttur. Şehr-i Tire bu tahrir defterinde şubası hassı olarak kayıt altına alınmıştır. TD 08 numaralı tahrirde en çok mahalleye sahip olan Nefs-i Tire'ye 26 mahalle kaydedilmiştir. Bütün mahalleler sancak hassıdır. Ayrıca en sonda Kefere mahallesi kaydedilmiştir. Tahrir defterindeki kayıtlara göre Nefs-i Tire'de Müselleman ve Gebran 1172 nefer, 989 hane ve 183 mücerred kaydedilmiştir³⁴⁴. Görüldüğü üzere TD 08 numaralı tahrirde şehir merkezleri arasında en fazla nüfusa sahip olan yer Tire şehridir. Bunlar; Veled-i Çanakçı, Hisar-içi, Yahşi Beg, Taş-bazar, Yaviler, Paşa, Alihan, Veled-i Kadı, Küçük Hafız, Turunç, Kalamus, Cami Atik, Doğancı, Mekabir, Meskençe, Mısırlu/Meseklü?, Alaca Mescid, Darb-hane, Yayla Fakih, Sufiler(Sofular), Ağaççılar(defter-i atik'de Kadı Mahallesi), Tahte'l-kala, Debbağlar, Hatib, Ma'ruf ve Küffaran Mahalleleridir. Nefs-i Tire mahalleleri olan şehirlerdendir. TD 08 numaralı tahrir defterinde Tire'ye 26 mahalle kayıtlıydı. TD 87 numaralı tahrirde baktığımızda da Tire'de mahalle sayısının arttığını görmekteyiz. Nefs-i Tire'ye Cami'-atik, Debbağlar, Mescid-i Hasan Çelebi, Veled-i Çanakçı, Mescid-i Tarakçı, Mescid-i Merhum Tekyeci-zade, Kalamus Ma'ruf, Turunç, Mısırlu, Mescid-i Mevlana Hacı Muslihü'd-din, Hatib, Yahşi Beg, Ağaççıyan, Alaca Mescid, Doğancılar, Paşa, Kara-Hasan Oğlu, Taht'el Kal'a, Mescid-i Hacı Ahmed, Sufiler(Sofular), Mescid-i Yunus Emre, Mescid-i Hoca Bahşayış, Miskince/Meskençe, Taş-bazarı, Urgancılar, Tanrı-vermiş, Mekabir, Küçük Hafız, Veled-i Kadı, Hisar-içi, Darb-hane, Alihan, İmam-zade, Yaviler ve Gebran Mahallesi olmak üzere toplam 36 mahalle kayıtlıdır³⁴⁵.

TD 148 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Tire'ye 38 mahalle kayıtlı bulunmaktadır. Ayrıca Nefs-i Tire'de yaşayan Salih-köy cemaati ve Yahudi cemaatlerinin kaydı da

³⁴³ TD, nr. 144, vrk.223b-224a.

³⁴⁴ TD, nr. 08, s.723-740.

³⁴⁵ TD, nr. 087, s. 105-121.

bulunmaktadır. Sofular Mahallesi TD 148 numaralı tahrirde diğer mahallelere oranla en büyük mahalledir. Taş-bazarı ve Cami-atik Mahallesi de bunlardan biridir. Bu tahrir kaydına göre Nefs-i Tire’de cemaatler de dahil 1224 avarız hanesi kaydedilmiştir³⁴⁶.

Tablo 4.14: TD 148 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Tire Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred
Mahalle	Cami'-i Atik	85	58	20
Mahalle	Debbağlar	20	14	5
Mahalle	Mescid-i Hasan Çelebi	35	20	4
Mahalle	Veled-i Çanakçı	55	33	14
Mahalle	Mescid-i Tarakçı	43	37	2
Mahalle	Mescid-i Merhum Tekyeci-zade	51	30	15
Mahalle	Kalamuş-Kalamus	45	37	6
Mahalle	Müteferrika	37	28	8
Mahalle	Turunc	45	29	10
Mahalle	Mescid-i Hacı Mehmed	32	24	7
Mahalle	Mescid-i Mısırlu	66	47	14
Mahalle	Mescid-i Mevlana Hacı Muslihü'd-din-Müderriş	23	15	7
Mahalle	Hatib	47	36	5
Mahalle	Yahşi Beg	28	18	6
Mahalle	Ağaçcıyan	67	41	19
Mahalle	Alaca-Mescid	30	17	7
Mahalle	Doğancılar	50	33	8
Mahalle	Paşa	45	29	10
Mahalle	Kara Hasan Oğlu	19	10	5
Mahalle	Tahte'l-kal'a	53	43	6
Mahalle	Mescid-i Hacı Ahmed	11	9	1
Mahalle	Sofular/ Sufiler	98	69	23
Mahalle	Mescid-i Yunus Emre	47	27	19
Mahalle	Mescid-i Hoca Bahşayış	49	27	18
Mahalle	Miskince	24	15	5
Mahalle	Taş-bazar	89	60	24
Mahalle	Urgancılar	73	41	24
Mahalle	Tanrı-vermiş	51	35	7
Mahalle	Mekabir	35	27	4
Mahalle	Küçük Hafız	32	21	6
Mahalle	Veled-i Kadı	61	34	17
Mahalle	Hisar-içi	24	11	4
Mahalle	Darb-hane	27	18	6
Mahalle	Alihan	27	15	11
Mahalle	İmam-zade	18	9	0
Mahalle	Yayla-Fakih	25	16	2
	Nefs-i Tire (Salih-köy cemaati)	78	43	27

³⁴⁶ TD, nr. 148, s. 270-286.

Mahalle	Yaviler	54	35	16
Mahalle	Gebran	64	49	9
Cemaat	Yahudiyan	68	47	18
Cemaat	Müteferrika-i Yahudiyan	18	17	0
	TOPLAM	1849	1224	419

1573-1574 tarihli, TD 129 numaralı defterde ilk olarak Nefs’-i Tire’de sakin olan 39 “çingene” neferinden bahsedilmiştir. Hane kaydı olmayan 39 çingene neferinin müteferrik halde yaşadığı görülmektedir³⁴⁷. TD 129 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Tire’ye 46 mahalle kaydedilmiştir. Bir önceki tahrir defterinde ise 38 mahalle kaydı bulunan Tire, incelediğimiz tahrirlerde görüldüğü üzere en gelişmiş şehirler arasında yer almaktadır.

Nefs-i Tire’de mahalle sayısındaki büyük artış dikkat çekmektedir. Aydın Sancağı’nın en büyük şehirlerinden olan Tire’nin en kalabalık mahallesi Yaviler ve Kara Kadı Mahalleleridir. Yaviler Mahallesi’ne bir önceki tahrir defterinde 54 nefer ve 35 hanenin kayıtlı olduğu bilinmektedir. Nefs-i Tire’de mücerred ve hane kayıtlarının olmaması dikkat çekmektedir. İki tahrir arasında geçen döneme baktığımızda mahalledeki nüfusun iki kattan fazla arttığı görülmektedir. TD 129 numaralı tahrirde Yahudiyan ve Hariciyan Cemaatleri de Nefs-i Tire’de sakinlerdir. Hariciyan Cemaati adı altında 76 nefer ve 46 hane tahrir olunmuştur. Ayrıca Yahudi Cemaati de 89 nefer ve 55 hane kaydedilmiştir³⁴⁸. Yahudilerin varlığı Tire şehrinde giderek artış göstermiştir.

Tablo 4.15: TD 129 numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Tire Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	MAHALLE ADI	Nefer	Hane	Mücerred
Mahalle	Cami'-i atik	73	48	0
Mahalle	Debbağlar	19	11	0
Mahalle	Mescid-i Hasan Çelebi n.d Çanakçı	35	24	0
Mahalle	Çanakçı-zade	24	11	0
Mahalle	Mescid-i Tarakçı	31	18	0
Mahalle	Takyacı-zade/ Takyeci-zade	90	50	0
Mahalle	Kalamus	83	48	0
Mahalle	Ma'ruf n.d Hekim	34	16	0
Mahalle	Turunç	63	0	0
Mahalle	Mescid-i Kasım-zade	44	20	0
Mahalle	Mısırlu n.d Hacı Mehmed	82	50	0
Mahalle	Mescid-i Mevlana Hacı Muslihü'd-din	14	5	1

³⁴⁷ TD, nr. 129, vrk.11a.

³⁴⁸ TD, nr. 129, vrk. 19b-30a.

Mahalle	Hatib	55	35	0
Mahalle	Yahşi Beg	30	21	0
Mahalle	Ağaççıyan	51	35	0
Mahalle	Alaca-mescid	22	13	0
Mahalle	Doğancılar	81	43	0
Mahalle	Paşa	88	47	0
Mahalle	Kara Hasan-oğlu	24	15	0
Mahalle	Kara-Kadı	102	60	0
Mahalle	Sufiler/Sofular	81	40	0
Mahalle	Yunus Emre	87	43	0
Mahalle	Hoca-Bahşayış	57	0	0
Mahalle	Miskince	16	0	0
Mahalle	Taş-bazarı	30	0	0
Mahalle	Ahi İman	30	0	0
Mahalle	Seydi	27	0	0
Mahalle	Mescid-i Arpacı	27	0	0
Mahalle	Urgancılar	42	30	0
Mahalle	Tanrı-vermiş	71	50	0
Mahalle	Mekabir	51	30	0
Mahalle	Küçük Hafız	44	25	0
Mahalle	Kara-Kadı	36	20	0
Mahalle	Hisar-ıç	11	5	0
Mahalle	Darb-hane	36	18	0
Mahalle	Alihan	29	13	0
Mahalle	İmam-zade	41	20	0
Mahalle	Yayla-Fakih	20	10	0
Mahalle	Yaviler	119	70	0
Mahalle	Hacı Abdi	37	25	0
Mahalle	Şeyh Abdü'l-vahhab	67	41	0
Mahalle	Zaviye-i Ahmed Paşa	53	41	0
Mahalle	Mart-ağacı	31	15	0
Mahalle	Börekçi Bağı	42	18	0
Mahalle	Şeyh-köy	41	20	0
Mahalle	Ahi Sinan	38	25	0
Cemaat	Hariciyan	76	40	0
Cemaat	Yahudiyan	89	55	0
	TOPLAM	2374	1224	1

4.1.2.15 Nefs-i Kızılhisar ve Mahalleleri

TD 087 numaralı tahrir defterindeki nefis olarak tabir edilen yerlerin başında Ayasuluğ'a tabi Kızıl-hisar merkezi yer almaktadır. Nefs-i Kızıl-hisar 91 nefer, 82 hane ve 7 mücerredle tahrir olunmuştur³⁴⁹. TD 148 numaralı tahrirde kaydı bulunmayan Nefs-i Kızılhisar, TD 537 numaralı Sığla Sancağı tahrir defterinde yeniden kayda alınmıştır.

³⁴⁹ TD, nr. 087, s.27.

Ayasuluğ'a tabi kaydedilen Nefs-i Kızıl-hisar'da bazı neferlerin iki çiftlik yere sahiptir. Aşağıda görsel olarak da belirttiğimiz üzere bu neferlerin ikişer çiftten hesaplandığı görülmektedir. TD 537 numaralı tahrir defterine göre Kızılhisar'a 5 çift, 32 nimçift, 21 bennak ve 16 mücerred kayıtlıdır³⁵⁰.

Görsel 1: TD 537 Numaralı Tahrir Defterinde Nefs-i Kızılhisar

Nefs-i Kızılhisar		Mücerred	
1	2	3	4
5	6	7	8
9	10	11	12
13	14	15	16
17	18	19	20
21	22	23	24
25	26	27	28
29	30	31	32
33	34	35	36
37	38	39	40
41	42	43	44
45	46	47	48
49	50	51	52
53	54	55	56
57	58	59	60
61	62	63	64
65	66	67	68
69	70	71	72
73	74	75	76
77	78	79	80
81	82	83	84
85	86	87	88
89	90	91	92
93	94	95	96
97	98	99	100

4.1.2.16 Nefs-i Balyanbolu ve Mahalleleri

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde Nefs-i Balyanbolu 17 neferle kaydedilen bir mahalledir. Balyanbolu'ya tabi bir de Kefere mahallesi kayıtlıdır. 6 neferden oluşan gayrimüslimler ile birlikte Nefs-i Balyanbolu'ya 23 nefer kaydedilmiştir. Bu neferlerin hepsi aynı zamanda hane kaydedilmiştir³⁵¹. Ayrıca bu defterden anlaşıldığı üzere

³⁵⁰ TD, nr. 537, s. 178-179.

³⁵¹ TD, nr.1/1M, s.48.

Balyanbolu şehrinin dağ eteklerinde civa madeni çıkarılmaktadır. TD 08 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Balyanbolu Birgi'ye bağlı bir şehir merkezidir. Nefs-i Balyanbolu'ya 18 nefer kaydedilmiştir. Ayrıca bu tahrirde 3 neferle kaydedilen Kefere Mahallesi bulunmaktadır. Bu tahrirde Nefs-i Balyanbolu'ya toplam 21 nefer ve 21 hane kaydedilmiştir³⁵². Sayısal verilerden de anlaşıldığı üzere nefer sayısının artmadığı aksine azaldığı görülmektedir.

TD 087 numaralı tahrirde nefis olarak kaydedilen Balyanbolu TD 1/1M numaralı tahrirde de 23 neferle, TD 08 numaralı tahrir defterinde 21 neferle kaydedilmiştir. TD 087 numaralı tahrirde baktığımızda önceki iki tahrirden farklı olarak nefer sayısının arttığını görüyoruz. Bu tahrirde göre Nefs-i Balyanbolu'da 35 nefer ve 32 hane kaydedilmiştir³⁵³. Ayrıca diğer tahrirlerde Kefere Mahallesi bulunmasına rağmen, bu tahrir kaydında kefer mahallesine rastlanmamaktadır. Nefs-i Balyanbolu'ya TD 148 numaralı tahrir defterinde de mahalle kayıtlı değildir. Bir önceki tahrirlerle kıyasladığımızda azalma görülmektedir. Nefs-i Balyanbolu'ya 32 nefer, 27 hane ve 4 mücerred kaydedilmiştir³⁵⁴. Hanelerin hepsini bennaklar oluşmaktadır. TD 129 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Balyanbolu'ya 43 nefer, 33 hane ve 9 mücerred kaydedilmiş ancak mücerredin 10 tane olduğu görülmektedir. Bu tahrirde göre Nefs-i Balyanbolu zeamete kaydedilmiş olup 1 çift, 10 nimçift ve 22 bennak hanesi tahrir edilmiştir³⁵⁵.

4.1.2.17 Nefs-i İzmir ve Mahalleleri

TD 148 numaralı tahrir defterine baktığımızda ilk kayıt Nefs-i İzmir'e aittir. Nefs-i İzmir'e kayıtlı 4 mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler Faik Paşa Mahallesi, Mescid-i Selâtin-zade Mahallesi, Bazar Mahallesi olarak da bilinen Han Beg Mahallesi ve Limon (Liman)-ı İzmir Mahallesi'dir. Faik Paşa Mahallesi ve Selâtin-zade Paşa Mahallesi diğer mahallelerden hane olarak daha fazladır. 70 nefer, 45 hane ve 17 mücerred kaydedilen Faik Paşa Mahallesi'nde 7 neferin Tuzcu kaydedildiği görülmektedir. Tuzcu neferlerinin hane kaydedildiği görülmektedir. Selâtin-zade Mahallesi 61 nefer, 38 hane ve 18 mücerred kaydedilmiştir. Han Beg Mahallesi ise 39 nefer, 27 hane ve 9 mücerredle tahrir olunmuştur. Limon-ı İzmir Mahallesi ise 25 nefer, 17 hane ve 7

³⁵² TD, nr. 08, s.34.

³⁵³ TD, nr. 087, s. 189.

³⁵⁴ TD, nr. 148, s. 395.

³⁵⁵ TD, nr. 129, vrk.101a.

mücerred neferinden oluşmaktadır³⁵⁶. Nefs-i İzmir ve mahalleleri TD 537 numaralı defterde de tahrir edilmiştir. TD 148 numaralı tahrirden farklı olarak Ali Çavuş, Yazıcı ve Şeyhler Mahallesi Nefs-i İzmir'e kaydolunmuştur. TD 537 numaralı tahrir defterinde hane kayıtları yoktur. Sadece neferan kayıtları mevcuttur. Sığla Sancağı adıyla kayıtlı tahrir defterinde Nefs-i İzmir'e 7 mahalle kaydedilmiştir. 92 neferle Han Beg Mahallesi ve 83 neferle Cami Mahallesi İzmir'in en büyük mahalleleridir³⁵⁷. Han Beg Mahallesi, Bazar adıyla da anılmaktadır. Eski mahallelerde nüfusun daha fazla olduğu görülmektedir. Yeni yerleşim olan mahallelerde nüfus daha azdır. Han Beg ve Limon Mahallesi'ndeki artış diğer mahallelerden fazladır. Bu iki mahalledeki nüfus iki kattan fazla artış göstermiştir. Mahallelerdeki "tuzcu" neferleri oldukça fazladır. Faik Paşa Mahallesi'ne 16 Tuzcu, Selâtin-zade Mahallesi'nde 6 Tuzcu, Han Beg Mahallesi'ne 8 Tuzcu, Ali Çavuş Mahallesi'ne 3 Tuzcu, Yazıcı Mahallesi'ne 7 Tuzcu, Limon Mahallesi'ne 9 Tuzcu bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre Nefs-i İzmir mahallelerinde 49 tuzcu neferi kaydedilmiştir. Boynuz-sekisi karyesinde sakin olan 166 nefer de Nefs-i İzmir'e kayıtlıdır. Ayrıca 10 nefer de tuzcu kaydedilmiştir. Bu karyede sakin olan neferlerin yanı sıra bir de 110 neferle Gebran cemaati Nefs-i İzmir'de kayıtlıdır. TD 571 numaralı evkaf defterinde ise İzmir'de Urla'ya tabi 6 mahalle kayıtlıdır. Bunlar Cami, Hatib, Yenice, Çıra, Rüstem ve Naiblü mahalleleridir³⁵⁸.

Tablo 4.16: TD 148 ve TD 537 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i İzmir Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 148			TD 537		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Faik Paşa	70	45	17	83	0	4
Mescid-i Selatin-zade	61	38	18	56	0	0
Han-Beg	39	27	9	92	0	1
Ali Çavuş	-	-	-	35	0	0
Yazıcı	-	-	-	32	0	0
Limon	25	17	7	54	0	0
Şeyhler	-	-	-	30	0	0
TOPLAM	195	127	51	382	0	5

³⁵⁶ TD, nr. 148, s.8-9.

³⁵⁷ TD, nr. 537, s. 8-13.

³⁵⁸ TD, nr. 571, s. 15b-20a.

4.1.2.18 Nefs-i Sivrihisar (Seferihisar) ve Mahalleleri

1528-1529 tarihli TD 148 numaralı tahrir defterinde ilk kez kayda alınan Nefs-i Sivrihisar(Seferihisar) Çeşme Kazası'na tabi olup, 5 mahalleden oluşmakta ve zeamete kaydolunmaktadır. Mescid-i Fenârî-zade, Çıra Bazarı, Mescid-i Yenice-oğlu, Cami ve Hızırlık mahalleleridir³⁵⁹. Ayrıca 2 neferle gebran cemaat kaydedilmiştir. 2 gebran neferiyle birlikte Nefs-i Sivrihisar'da toplam 200 nefer kaydedilmiş ve bunlardan 147'si hane kabul edilmiştir. En büyük mahalle 82 neferle Hızırlık Mahallesi'dir. Bu 82 neferden 58'i hane hesaplanmış ve bu hanelerin tamamını da bennak neferleri oluşturmaktadır. Mücerred neferi tahrir defterine 19 nefer kaydedilmiş ama bizim sayıımıza göre mahalleye 20 nefer mücerred kaydedilmiştir. Diğer mahallelerde hanelerde çift-bennak statüsünün bulunmaması insanların yaşamlarını ziraatle değil de esnaflıkla sürdürdükleri yorumunu yapmamızı sağlar³⁶⁰. Mescid-i Fenârî-zade Mahallesi 30 nefer, 22 hane ve 5 mücerredten oluşmaktadır. Diğerleri ise imam, muhassıl ve kethüda neferleridir. Çıra-bazarı Mahallesi ise 23 nefer ve 18 hane ile Sivrihisar'ın en küçük mahallesidir. Mescid-i Yeniceoğlu Mahallesi'nde ise 32 nefer, 24 hane ve 4 mücerred kayıtlıdır. Diğer neferleri ise 2 imam neferi, 1 gaib ve 1 pir neferi oluşturmaktadır. Cami Mahallesi ise 31 nefer 23 hane ve 5 mücerredle kaydedilmiştir. Aslında Cami etrafında kurulduğu düşünülen bu mahallenin diğer mahallelerden daha fazla haneye sahip olması gerekirken burada bu mahallenin diğer mahallelere göre nüfus yoğunluğu azdır. Nefs-i Sivrihisar'da nüfusun çoğunluğunu da Hızırlık Mahallesi'nin oluşturduğunu görmekteyiz.

1575 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Seferihisar olarak kayıtlıdır. Ayrıca Çeşme kazasına tabi kaydedilmiş olup 5 mahalleyle tahrir olunmuştur. Cami Mahallesi'nde nüfusun yoğunlaştığını söyleyebiliriz. 1528-1529 tahririnde 200 neferle kaydedilen Nefs-i Sivrihisar'a, 1575 numaralı tahrir defterinde 389 nefer kaydedilmiştir. Ayrıca mahallelere kayıtlı sipahiyan ve sipahizadegân kayıtlıdır. Çıra- bazarı Mahallesi'nde 7, Hızırlık Mahallesi'nde 4 neferdir. Bunların yanı sıra mahalle kayıtlarında sonra Nefs-i Seferihisar'da sakin olan “Çingâni” başlığıyla kayıtlı 3 çingene neferi kaydedilmiştir. Bunlar 2 bennak ve 1 mücerred neferinden oluşmaktadır. Bu neferlerle birlikte Nefs-i Seferihisar'a 403 nefer kayıtlıdır³⁶¹.

³⁵⁹ TD, nr. 148, s.114-116.

³⁶⁰ Mübahat S. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s.58.

³⁶¹ TD, nr. 537, s. 112-115.

Tablo 4.17: TD 148 ve TD 537 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Seferihisar Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 148			TD 537		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Mescid-i Fenari-zade	30	22	5	87	0	13
Çıra-bazarı	23	18	3	55	0	4
Mescid-i Yenice-oğlu	32	24	4	0	0	0
Cami'i	31	23	5	104	0	10
Hızırlık	82	58	20	93	0	3
Topraklı	0	0	0	50	0	6
TOPLAM	198	145	37	389	0	36

4.1.2.19 Nefs-i Batnos ve Mahalleleri

Nefs-i Batnos, 1/1 M numaralı tahrir defterinde kayıtlı bulunmayıp, BOA TD 08 numaralı tahrir defterinde ise Ayasuluğ'a tabi hassa kaydedilen bir karyedir. Nefs-i Batnos, nefis kaydedilmesine rağmen 29 nefer ve 23 haneden oluşan bir köydür. Hanenin dışında Nefs-i Batnos'a 6 tane de mücerred kaydedilmiştir³⁶². TD 87 numaralı tahrir defterinde ise yine karşımıza karye olarak çıkan Nefs-i Batnos, 46 nefer ve 39 haneyle tahrir olunmuştur. Diğer neferler ise 2 mücerred, 2 pir, 2 gaib ve 1 na-bedid neferidir³⁶³. Batnos, TD 148 numaralı tahrirde bu kez karye olarak değil nefis olarak tahrir defterine kaydedilmiştir. Nefs-i Batnos, 58 nefer, 31 hane ve 24 mücerredle tahrir olunmuştur³⁶⁴. Nefs-i Batnos, TD 537 numaralı tahrir defterinde 63 nefer kaydedilmiştir. *Tuzcıyan* adı altında da 25 tane tuzcu neferi kaydedilmiştir. Hane kaydı olmamasına rağmen çift-bennak olan reayanın aynı zamanda tuzcu da kaydedildiği görülmektedir. Ayrıca 19 mücerred neferi de kayıtlıdır³⁶⁵. TD 1080 numaralı tahrir defterinde ilk olarak karşımıza çıkan yerleşim yeri Nefs-i Batnos karyesidir. Hassa kaydedilen Batnos'a 31 nefer kaydedilmiş ve bütün neferlerin hane olduğu görülmektedir. Bu neferler 17 çift, 2 nimçift, 3 bennak ve 8 kara neferinden oluşmaktadır³⁶⁶. Kayıtlara bakıldığında statüsü olmayan neferin de hane olduğu görülmektedir.

³⁶² TD, nr. 08, s.590.

³⁶³ TD, nr. 087, s.10-11.

³⁶⁴ TD, nr. 148, s.158.

³⁶⁵ TD, nr. 537, s. 162.

³⁶⁶ TD, nr. 1080, s. 1.

4.1.2.20 Nefs-i Birgi ve Mahalleleri

Beylikler döneminde Aydınoğulları'nın merkezliğini yapmış olan Birgi³⁶⁷ Türkler 'in bölgeye gelişinden sonra önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemlerden itibaren önemli şehirlerden olan Nefs-i Birgi 1461-1462 yıllarına ait TD 1/1M numaralı tahrir defterinde 9 mahalleden ibarettir. Birgi'deki mahalleler toplam 241 neferden oluşmaktadır. Bütün bu neferler aynı zamanda hane kaydedilmiştir. 9 mahalleden oluşan Nefs-i Birgi, 241 hane ile en kalabalık şehir olma hüviyetine sahiptir. Birgi'deki mahallelerden Sinli(Sinili) ve Samut 46 hane ile Birgi'nin en kalabalık mahalleleri arasındadır.

TD 08 numaralı tahrir defterinde ise Birgi 8 mahalleden oluşmaktadır. Birgi'de Samut mahallesinde nefer 85 kaydedilmiştir. Ama 86 nefer kaydı vardır. Nefs-i Birgi'de nefer 345, hane, 259 ve mücerred 86 kaydedilmiştir³⁶⁸. Ancak Samut Mahallesindeki eksik kayıttan dolayı durum böyledir. Aslında Birgi mahallesinde 346 nefer ve 87 mücerred olmalıydı. TD 1/1 M tahrir defterinde 9 mahalleden oluşan Birgi, bu tahrir döneminde 8 mahalleden oluşmaktadır. Demür-boğa Mahallesi bu tahrirde yer almamaktadır. Sinili Mahallesi TD 08 numaralı tahrirde Elekçi Mahallesi ile birlikte kaydedilmiştir. TD 87 numaralı tahrir defterinde Birgi'de 13 mahalle bulunmaktadır. TD 08 numaralı tahrirde kayıtlı bulunmayan Demir-boğa karyesi bu tahrirde yeniden karşımıza çıkmaktadır. Diğer tahrirlerden farklı olarak defterde Kızıl-mescid, Sasalu, Saru Beg mahalleleri kaydedilmiştir. Bu bize Birgi'de şehir hayatının giderek geliştiğini göstermektedir. Sadece mahalle sayısında değil genel olarak Birgi'de şehir nüfusunun arttığını görmekteyiz. Kadı Mahallesi de iki ayrı şekilde kaydedilmiştir. Ayrıca bu tahrirde Kefere mahallesine de rastlamaktayız. 26 neferden oluşan Kefere Mahallesi'nde hane 24 neferden oluşmaktadır. Bu tahrirde Nefs-i Birgi'de 131 neferle en büyük mahalle Samut Mahallesi'dir³⁶⁹. Ancak aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere bizim tahmini sayımlarımız farklılık göstermektedir.

Tablo 4.18: TD 1/1 M, TD 08 ve TD 087 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Birgi Mahalleleri

	1/1M			TD 08			TD 87		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Müc.	Nefer	Hane	Müc.	Nefer	Hane	Müc.
Dernek-bazarı	18	18	0	15	8	7	20	10	7

³⁶⁷ Mehmet Şeker, *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2020, s. 257-258.

³⁶⁸ TD, nr. 08, s.1-5.

³⁶⁹ TD, nr. 087, s.204-205.

Kadı	20	20	0	34	29	5	32	21	1
Ahi Germiyan	26	26	0	48	33	15	62	61	0
Sinili ve Elekçi	46	46	0	50	35	15	38	33	0
Hisar-içi	40	40	0	56	44	12	37	28	6
Sasalu	19	19	0	22	13	9	33	27	0
Taş-bazar	20	20	0	35	29	6	46	35	1
Samut	46	46	0	86	68	18	131	118	7
Demür-boğa	6	6	0	-	-	-	15	15	0
Saru Beg	-	-	-	-	-	-	37	32	1
Kadı-yı diğer (Hızırlık)	-	-	-	-	-	-	20	17	0
Kızıl Mescid	-	-	-	-	-	-	13	9	0
Kefere	-	-	-	-	-	-	26	24	0
TOPLAM	241	241	0	346	259	87	520	430	23

TD 148 numaralı tahrir defterinde Kaza-i Birgi'nin merkezi olarak kaydedilen Nefs-i Birgi'ye 12 mahalle kaydedilmiştir. Mahallelerin Ayanı sıra Samut Mahallesi'nde yaşayan Vakkaslar ve Danişmendlü cemaati neferleri de kaydolanmıştır. Bundan başka Nefs-i Birgi'ye Eğrice-dere cemaati ve Medine-i Birgi kefare cemaati kaydedilmiştir³⁷⁰. Aşağıdaki tabloda da detaylı olarak gösterildiği üzere Nefs-i Birgi'de toplam avarız hanesi de 330 kaydedilmiştir. TD 087 numaralı tahrirde olduğu gibi Nefs-i Birgi'nin en kalabalık mahallesi Samut Mahallesi'dir. Samut Mahallesi'ndeki cemaatleri de sayarsak mahallenin nüfusu diğer mahallelere oranla oldukça fazladır. Ayrıca bu tahrirde Kadı Mahallesi iki ayrı şekilde kaydedilmiştir. Kadı Mahallesi'nde mahalleye 10 nefer nesl-i sipahi kayıtlıdır. Diğer Kadı Mahallesi ise Hızırlık ismiyle de anılmaktadır.

Tablo 4.19: TD 148 ve TD 129 numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Birgi Mahalleleri Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	TD 148			TD 129		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Dernek-bazarı	19	13	2	30	0	3
Kadı	27	15	0	26	0	0
Hisar-içi	27	17	2	118	0	0
Saru Beg	30	17	2	42	0	0
Kadı-yı Diğer	16	11	4	46	0	0
Ahi Germiyan	48	33	5	38	0	0
Taş-bazarı	39	35	2	54	0	0
Sasalu	27	20	4	97	0	0
Demür-boğa	13	9	1	18	0	0
Kızıl Mescid	13	8	1	28	0	0

³⁷⁰ TD, nr. 148, s. 364-369.

Sinili(Sinile) ve Elekçi	31	23	4	62	0	0
Samut	83	67	11	130	0	0
Çelebi Kadı	-	-	-	7	0	0
Cami' Hacı Seydi Ahmed	-	-	-	8	0	0
Mescid-i Abdü'l-kerim Çelebi	-	-	-	38	0	0
Mescid-i Hacı Ali	-	-	-	24	0	0
Fatıma Bola	-	-	-	20	0	0
Mescid-i Hacı Kerim	-	-	-	14	0	0
Cemaat Vakkaslar	13	13	0	-	-	-
Cemaat Danişmendlü	6	5	1	-	-	-
Cemaat Kutlubeglü	13	12	0	-	-	-
Cemaat Eğrice-dere	16	13	3	-	-	-
Cemaat Kefere Medine-i Birgi	21	19	1	-	-	-
TOPLAM	442	330	43	800	0	3

TD 129 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Birgi'ye 18 mahallenin kayıtlı olduğu görülmektedir. TD 148'de 12 mahallesi bulunan Birgi'nin cemaatlerle birlikte 442 nefer ve 330 hane bulunmaktadır. TD 129 numaralı tahrirde ise cemaatler dahil olunmadan Nefs-i Birgi'ye 800 nefer kaydedilmiştir. Mahallelerde hane kaydı bulunmamasına rağmen nüfusun iki kat arttığını söylemek hata olmaz. Hisar-ıç Mahallesi, Sasalu Mahallesi ve Samut Mahallesi en kalabalık mahallelerdir. TD 148 numaralı tahrir defterinden farklı olarak Çelebi Kadı, Cami Hacı Seydi, Mescid-i Abdü'l-kerim, Mescid-i Hacı Ali, Fatıma Bola ve Mescid-i Hacı Kerim mahalleleri Nefs-i Birgi'ye kaydedilmiştir³⁷¹. Hisar-ıç Mahallesi'nde çok büyük miktarda nüfus artışı gerçekleşmiştir. 1528-1529 yıllarına ait TD 148 numaralı tahrirde 27 neferle kayıtlı olan mahallede 1573-1574 numaralı yıllarda 118 neferin kayıtlı olduğunu görüyoruz. Bunun yanı sıra Sasalu Mahallesi, Sinile ve Elekçi Mahallesi ve Samut Mahallelerindeki nefer sayısındaki artış bu mahallelerde nüfusun hızla arttığını bize göstermektedir.

4.1.3 Kütahya Sancağı Şehir Nüfusu

Kütahya Sancağı'nda 15. ve 16. yüzyıllarda nefis kaydedilen 15 yerleşim yeri kayıtlıdır. Kütahya Sancağı'nda Nefs-i Simav, Nefs-i Gediz, Nefs-i Küre, Nefs-i Kula, Nefs-i Banaz, Nefs-i Şeyhlü, Nefs-i Homa, Nefs-i Geyikler, Nefs-i Kütahya, Nefs-i Selendi, Nefs-i Uşak, Nefs-i Altuntaş, Nefs-i Eğrigöz, Nefs-i Honaz ve Nefs-i Lazıkıyye (Ladıkıyye) kayıtlıdır. Ancak tezimizi hazırlarken Menderes havzasına dahil olan

³⁷¹ TD, nr. 129, vrk.84b-88a.

kazaları incelemeyi daha uygun gördük. Bu doğrultuda Menderes havzasına dahil ola şehirleri aşağıda tek tek inceledik.

4.1.3.1 Nefs-i Şeyhlü ve Mahalleleri

16. yüzyılda Şeyhlü olarak anılan kaza merkezi günümüzde Denizli'nin Işık ilçesi olarak bilinmektedir. Milattan önceki yıllardan itibaren yerleşime sahne olan Şeyhlü'nün, kökeni ilkçağlara kadar inmektedir. Nefs-i Şeyhlü, Denizli'de Çivril, Çal, Bekilli ve Baklan ilçelerini kapsamaktadır. TD 45 numaralı tahrir defterine göre Nefs-i Şeyhlü'ye 7 mahalle kaydedilmiştir³⁷². Bu deftere göre mahallelerde nüfus yoğunluğu bulunmamaktadır. Hacı Sadık Mahallesi'nde 2 nefer sipahizadegan kaydedilmiştir. TD 49 ve KKA.TD 48 numaralı tahrir defterlerinde ise Nefs-i Şeyhlü'ye 6 mahalle kaydedilmiştir³⁷³. Her yeni tahrirde nefer ve vergilendirilebilir haneler de az da olsa artış görülmektedir. Her iki defterde de Ak-gür Mahallesi tahrir edilmemiştir.

Tablo 4.20: TD 45, TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Şeyhlü Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 45			TD 49			KKA.TD 48		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Müc.	Nefer	Hane	Müc.	Nefer	Hane	Müc.
Cami'	25	20	2	22	14	3	30	0	0
Mescid-i									
Oğul-beg(i)	26	20	5	38	27	6	19	0	0
Hatib	18	15	0	28	22	4	37	0	0
Hacı Sadık	31	29	2	59	40	11	67	0	0
İlyas Beg	21	16	3	32	15	11	47	0	0
Bengi	21	14	5	33	20	8	27	0	0
Ak-göz	5	5	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	147	119	17	212	138	43	227	0	0

4.1.3.2 Nefs-i Homa ve Mahalleleri

Homa, Menderes nehri vadisinin doğu kısmında yer alan şehirlerden biridir. Bugün Gümüşsu adıyla Denizli'nin Çivril ilçesinde bir köy konumundadır. Menderes

³⁷² TD, nr.45, s. 299-301.

³⁷³ TD, nr.49, s. 26-28, TD, nr. 48, vrk. 239b-240b.

Havzası'na dahil olan Nefs-i Homa'ya TD 45 numaralı tahrir defterinde mahalle kaydedilmemiştir. Bu tahrir defterine göre Nefs-i Homa'da 119 nefer, 102 hane ve 7 mücerred tahrir edilmiştir. Ayrıca mahalleye 3 imam neferi kaydedilmiş olup, pir-i fani, şeyh-i fani, kethüda, müezzin vs. vergi mükellefi olmayan neferler de kaydedilmiştir³⁷⁴. TD 49 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Homa'ya 170 nefer kaydedilmiştir. Ayrıca 4 nefer de sipahi kaydı bulunmaktadır. Tımara kayıtlı olan Nefs-i Homa'da vergi mükellefleri 125 haneden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra 25 mücerred, 2 imam, 7 pir ve birçok nefer de kaydedilmiştir³⁷⁵. KKA.TD 48 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Homa'ya vergi mükellefi neferler kaydedilmemiştir. Sadece 5 zemin, 1 mukataa zemin ve dekakin kaydedilmiştir³⁷⁶. Ayrıca TD 48 numaralı defterde Homa ve Geyikler nahiye olarak birlikte kaydedilmiştir.

4.1.3.3 Nefs-i Geyikler ve Mahalleleri

Geyikler, bugünkü Afyon ilinin Dinar ilçesidir. Kütahya Sancağı'nda bulunan Geyikler, tahrir defterlerinde nahiye olarak tanzim edilmiştir. "*Nahiye-i Geyikler tabi Homa*" tabiri bizlere Geyikler'in Homa'ya bağlı bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Homa'nın bir alt birimi olan Geyikler ilerleyen tahrirlerde birlikte kaydedildiğini görmekteyiz. MAD 262 numaralı defterde yine Homa ve Geyikler'in birlikte bir nahiye kaydedildiği ve nefis tabiri kullanılmadığını görmekteyiz³⁷⁷. TD 369 numaralı evkaf defterinde ise Homa ve Geyikler kaza idari birimiyle tahrir edilmiştir³⁷⁸. 1494-1495 yıllarına tekabül eden Kütahya Sancağı nahiyelerini ihtiva eden TD 1190 numaralı mufassal tahrir defteri parçası olarak kayıtlı defterde Homa ve Geyikler'in birlikte kaydedildiği görülmektedir³⁷⁹.

TD 45 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Geyikler mahalle kaydı olmayan şehirlerden biridir. Bu tahrirde göre Geyikler'e 55 nefer, 44 hane ve 1 mücerred kaydedilmiştir. Diğer muaf neferler ise muhassıl, hatib, türbedar, müezzin vb. kişilerden oluşmaktadır³⁸⁰. TD 49 numaralı tahrir defterinde Geyikler, Homa ile birlikte anılmaya

³⁷⁴ TD, nr.45, s.365-366.

³⁷⁵ TD, nr.49, s. 949-950.

³⁷⁶ TD, nr. 48, vrk.189b-191a.

³⁷⁷ MAD.nr. 262.s.353.

³⁷⁸ TD, nr. 369, s. 270.

³⁷⁹ TD, nr. 1190, s.11.

³⁸⁰ TD, nr.45. s.369.

başlamıştır. “*Nahiye-i Homa ve Geyikler*” olarak tahrir edilen nahiyelerde iki nefis de ayrı ayrı bulunmaktadır. TD 49 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Geyikler’e 50 nefer, 35 hane ve 7 mücerred kaydedilmiştir³⁸¹. 1 çift, 11 nimçift, 23 bennak ve 5 kara neferidir. Hane sayımlarına göre kara neferlerinin bu tahrirde hane kaydedilmediğini söyleyebiliriz. Eğer kara neferleri hane sayılıysa hanelerin 40 kaydedilmesi gerekirdi. 7 mücerred neferinin yanı sıra 2 muhassıl ve 1 sahib-i berat neferi de diğer muaf neferlerdir. İmam neferi aynı zamanda nimçift kaydedilmiştir. İmam neferinin de tarımla uğraştığı ve vergiye tabi tutulduğu görülmektedir.

1570-71 yıllarda hazırlanan tahrir defterine göre Nefs-i Geyikler’e 126 nefer kaydolunmuştur. 5 çift, 27 nimçift, 61 bennak, 18 kara ve 7 mücerred neferi tahrir edilmiştir³⁸².

4.1.3.4 Nefs-i Uşak ve Mahalleleri

Uşak, TD 45 numaralı tahrir defterinde nahiye olarak kayıt altına alınmıştır. Uşak’ın nefis olarak kaydedilmesi TD 49 numaralı tahrir defterinde görülmektedir. TD 49 numaralı tahrirde Nefs-i Uşak’ın 10 mahallesi bulunmaktadır. Cami ve Burhan Fakih Mahalleleri Uşak’ın en kalabalık mahallelerindendir³⁸³. TD 48 numaralı tahrir defterinde ise Nefs-i Uşak’a 12 mahalle kayıtlı bulunmaktadır³⁸⁴. Defterde hane kayıtları bulunmasa da nefer sayıları üzerinden yapacağımız nüfus tahminlerine göre mahallelerde nüfusun azaldığı görülmektedir. Sadece Burhan Fakih Mahallesi ve Mescid-i Meşhed Mahallesi’nde nüfusun arttığını söylemek daha olur. Ayrıca TD 48 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Uşak’a iki mahalle daha eklenmiş olsa dahi nefer sayısında da yıllara göre bir artış sağlanamamıştır.

Tablo 4.21: TD 49 ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Nefs-i Uşak Mahalleleri ve Nüfus Dağılımı

	TD 49			KKA.TD 48		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Cami'	95	73	14	86	0	0
Mescid-i Hacı Hasan	35	28	5	25	0	0
Mescid-i Hacı Sadık	52	45	6	47	0	0
Mescid-i Memi Çelebi	62	49	11	46	0	0

³⁸¹ TD, nr. 49, s.914-915.

³⁸² TD, nr. 48, vrk.206a-207a.

³⁸³ TD, nr. 49, s.29-35.

³⁸⁴ TD, nr. 48, vrk.317b-320a.

İpek Mescid-i Ahmed veled-i Kara	39	25	9	23	0	0
Mescid-i Meşhed	29	21	7	32	0	0
Burhan Fakih	78	56	14	89	0	0
Mescid-i Hacı Hızır	53	42	9	42	0	0
Mescid-i Salman Fakih	25	16	5	19	0	0
Mescid-i Hacı Bazarlı	54	42	8	37	0	0
Mescid-i Kassab Hasan	0	0	0	41	0	0
Cedid benam Celal	0	0	0	39	0	0
TOPLAM	522	397	88	526	0	0

4.1.3.5 Nefs-i Lazıkıyye(Ladıkıyye) ve Mahalleleri

Bizans’a ait olan *Laodikeia* şehri, bölgenin Türkler tarafından fethedilmesiyle birlikte ismi değiştirilmiş ve Ladıkıyye (Lazıkıyye), Ladik olarak anılmıştır. Şehrin yakınına XIII. Yüzyıllarda yerleşim yerleri kurulmuş ve bu bölge de Tonuzlu, Toğuzlu isimleriyle anılmıştır³⁸⁵. II. Bayezid devrine ait olduğu bilinen TD 1051 numaralı tahrir defteri parçasında Denizli, “*Tonuzlu*” ismiyle zikredilmiştir³⁸⁶. Defter eksik olduğu için Lazıkıyye şehri hakkında detaylı bilgiye ulaşamıyoruz. Diğer tahrir defterlerine bakıldığında Nefs-i Lazıkıyye sadece TD 48 numaralı defterde kayıtlıdır. Defterde Lazıkıyye şehrine bir tanesi Kefere Mahallesi olmak üzere toplam 22 tane mahalle kaydedilmiştir³⁸⁷. Hane kayıtları bulunmayıp, nefer sayısına göre nüfus tahmini yaptığımız Nefs-i Lazıkıyye’de Meydan, Kudüs, Kürekçiler ve Cami-i Kebir Mahalleleri en kalabalık mahallelerdendir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere Kütahya Sancağı’na kayıtlı şehirler arasında en kalabalık şehir nüfusuna sahip yerin Lazıkıyye olduğunu görmekteyiz. 1228 nefer sayısı ile Kütahya’da kalabalık şehirlerden birisidir.

Tablo 4.22: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Nefs-i Lazıkıyye Mahalleleri ve Nüfus Dağılımı

Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred
Cami'i-Kebir	93	0	0
Kudüs	103	0	0
Yayalar	48	0	0
Hoca Sinan	11	0	0

³⁸⁵ Turan Gökçe, *a.g.e.*, s.15.

³⁸⁶ TD, nr. 1051, s. 1-18.

³⁸⁷ TD, nr. 48, vrk. 103b-109b.

Kupa Mescid	38	0	0
Ahi Dudu	88	0	0
Alaca Mescid	59	0	0
Kadı Emre	31	0	0
Meydan	106	0	0
Kürekçiler	95	0	0
Gazurlık	30	0	0
Asıl-Begi	33	0	0
Hamam	28	0	0
Gide Mestan	59	0	0
Ece	46	0	0
Kurşunlu	73	0	0
Debbağlar	86	0	0
Samudi	77	0	0
Hacı Alamud	23	0	0
Medrese	46	0	0
Hergele /Mergele?	11	0	0
Kefere	44	0	0
TOPLAM	1228	0	0

4.1.3.6 Nefs-i Honaz ve Mahalleleri

Nefs-i Honaz, incelediğimiz defterler arasında sadece TD 49 numaralı mufasssal tahrir ve TD 369 numaralı evkaf defterinde görülmektedir. Honaz bu defterde nahiye kaydedilmiş ve Nefs-i Honaz'a TD 49 numaralı defterde 3 mahalle kaydedilmiştir. Nefs-i Honaz'da Yenice, Belen ve Kadı Mahalleleri kaydedilmiştir. Yenice Mahallesi 137 nefer, 96 hane ve 15 mücerred kaydıyla şehrin en kalabalık mahallesidir. Ayrıca Yenice Mahallesi kaydından sonra 13 sipahizadegân kaydedilmiştir. Kadı Mahallesi, 113 nefer, 74 hane ve 15 mücerredle Belen Mahallesi de 76 nefer, 50 hane ve 19 mücerredle tahrir olunmuştur³⁸⁸. Kadı Mahallesi'nde de 6 sipahizadegân neferi kaydedilmiştir. Honaz'da ayrıca Kefere cemaat kaydı da vardır. Cemaate 65 nefer 51 hane ve 14 mücerred kayıtlıdır. Kefere cemaatten sonra kaydedilen toplama göre 284 hane ve 49 mücerred kaydedilmiştir. Ancak cemaate kayıtlı 14 mücerred neferi mücerred sayısına eklenmediğini görüyoruz. Yüksek ihtimalle bu neferler hane kaydedilmiştir. Çünkü TD 369 numaralı evkaf defterinde 93 neferle kaydedilen

³⁸⁸ TD, nr. 49, s.957-961.

cemaatin bütün neferleri hane kaydedilmiştir. 14 mücerred neferinin bulunmasına rağmen bütün neferlerin hane kaydedilmesi bu ihtimalimizi ispatlar niteliktedir³⁸⁹.

TD 369 numaralı evkaf defterindeki kayıtlara göre Nefs-i Honaz'a 4 mahalle kaydedilmiştir. Kayıtlara göre Yenice Mahallesi bu defterde kayıtlı değildir. Cami-i Kebir ve Cami' Köhne Mahalleleri Nefs-i Honaz mahallelerine dahil olmuştur³⁹⁰. Cami-i Köhne Mahallesi'ne ayrıca 3 sipahizadegân neferi kaydedilmiştir. Aşağıdaki tabloda da detaylı görüldüğü üzere nefer ve hane sayısında az da olsa artış görülmektedir. Kadı Mahallesi diğer mahalleler arasında en kalabalık olanıdır.

Tablo 4.23: TD 49 ve TD 369 Numaralı Defterlere Göre Nefs-i Honaz Mahalleleri Nüfus Dağılımı

	TD 49			TD 369		
Mahalle Adı	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Yenice	137	96	15	0	0	0
Belen	76	50	19	70	46	18
Kadı	113	74	15	159	118	35
Cami' Kebir	0	0	0	101	59	20
Cami' Köhne	0	0	0	73	51	17
TOPLAM	326	220	49	403	274	90

³⁸⁹ TD, nr. 369, s. 248-249.

³⁹⁰ TD, nr. 369, s. 246-248.

4.2 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI KIRSAL NÜFUSU

4.2.1 Menteşe Sancağı'nda Kırsal Nüfus

Menteşe Sancağı'na ait tahrirlerin çoğu eksik olduğunda dolayı köy sayılarını ve dolayısıyla kazalara ait toplam köy nüfusunu tam anlamıyla hesaplamak mümkün değildir. Tahrir defterlerine dayanarak eldeki veriler ışığında Menteşe Sancağı'nda Menderes Havzası'nda bulunan köylerin nüfusunu aydınlatmaya çalıştık. Menderes Havzası'na dahil olan Menteşe Sancağı'ndaki kaza ve nahiyeler Balat, Bozüyük, Çine, Defteran, Mazun, Milas, Peçin, Sobuca, Tavas'dır. Bunlar Liva-i Menteşe adı altında Pınaz, Çine, Milas, Peçin, Bozüyük, Muğla, Tavas ve Köyceğiz'dir. 1522 tarihinde defterde toplam, 381 cemaat, 15.910 hane, 5666 kara, 1113 mücerred, 249 muaf kaydedilmiştir.

4.2.1.1 Balat Köyleri

TD 39 numaralı tahrir defterinde Balat'a ait kayıtlarda sadece muaf neferleri görebiliyoruz. Nefs-i Balat ve köylerindeki muafları ve muaf sayyadlar kaydedilmiştir. TD 47 numaralı tahrir defterinde ise Balat kayıtlarına rastlayamadık. TD 61 numaralı tahrir defterinde ise Balat'a bazı köylerin birkaç defa kaydedilmesiyle birlikte 71 karyenin bulunduğunu görüyoruz.

Tablo 4.24: TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Balat Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Afşar	23	21	2	4	3	13	1
Afşarlu	8	4	4	0	0	4	0
Akça-hisar	6	6	0	2	1	1	2
Akça-pınar	10	8	1	0	3	2	3
Akça-pınar	10	10	0	2	0	6	2
Atı Yavuzca(diğer)	2	2	0	0	0	2	0
Ayamurd	17	16	0	2	5	7	2
Balabanlu	7	6	1	3	2	1	0
Bayındır	5	5	0	1	0	3	1
Bayındır(nısf)	6	6	0	1	1	4	0
Bersteme/Persitme?	0	0	0	0	0	0	0
Biçerlü	31	31	0	5	5	17	4
Burçak	0	0	0	0	0	0	0
Bükrice	0	0	0	0	0	0	0
Büyük-kağılcık	7	7	0	1	1	4	1

Cihetlü nam-ı diğer Atı yavuzca	0	0	0	0	0	0	0
Çalışlu	50	46	3	4	12	27	3
Çalışlu	18	17	1	0	7	10	0
Çalışlu	10	8	2	3	3	2	0
Çataklı	8	8	0	1	1	6	0
Çataklı	0	0	0	0	0	0	0
Danışmend	11	11	0	1	3	3	4
Donuzlu	52	44	5	16	11	12	5
Fatımalu?	0	0	0	0	0	0	0
Gencerlü	40	36	4	3	6	23	4
Gevele/ Küle?	0	0	0	0	0	0	0
Gevele/ Küle?	16	15	1	3	3	7	2
Güççük-kağılcık	14	13	1	0	1	11	1
Güççük-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Gül-sir	334	308	19	22	81	144	61
Haramdan	0	0	0	0	0	0	0
Hasırcalu?	0	0	0	0	0	0	0
İğdir?	24	22	2	3	3	14	2
İsmail-burnu	0	0	0	0	0	0	0
Kara-ağaçlu	9	7	1	3	0	4	0
Karaca-ayid	157	127	27	16	33	64	14
Karaca-dağ	0	0	0	0	0	0	0
Karaca-hamzalı	0	0	0	0	0	0	0
Kara-koyunlu	0	0	0	0	0	0	0
Kargu	60	50	9	11	11	25	3
Karguluca	14	12	2	1	4	6	1
Karguluca(diğer)	6	6	0	1	0	3	2
Kayı	13	12	1	5	1	3	3
Kımık	35	34	1	8	2	22	2
Kızılca-Ali	0	0	0	0	0	0	0
Kızılca-havlı	50	47	1	10	6	23	8
Kum-depe	13	13	0	6	0	6	1
Kübyan	22	21	1	6	5	7	3
Limon-yakası	0	0	0	0	0	0	0
Mandaca	203	189	14	20	46	105	18
Muhlisin	90	79	8	19	14	41	5
Rum-paşa	4	4	0	1	2	0	1
Rum-şah	11	11	0	3	2	6	0
Salavatlu	6	6	0	2	1	1	2
Saru-kemer	127	114	13	21	34	38	21
Saru-kürklü	53	45	6	5	16	12	12
Sasa-bergozu	8	8	0	2	2	3	1

Satılmışlu	0	0	0	0	0	0	0
Sökmen	0	0	0	0	0	0	0
Şaşcalu	11	9	2	0	1	8	0
Tekürlü	26	24	1	6	6	7	5
Tuz bergozu	8	8	0	2	1	5	0
Virancık	13	12	1	0	5	7	0
Yarımca	18	17	1	3	4	5	5
Yoran(diğer)	6	6	0	3	2	0	1
Yoran	43	31	12	7	11	10	3
Yortan	38	35	3	5	11	16	3
TOPLAM	1753	1577	150	243	372	750	212

Balat Kazası'na 1530 yılında tutulan TD 166 numaralı defterde 87 köy ve 8 mezra kaydedilmiştir³⁹¹. TD 337 numaralı defterde ise Balat'a 68 karye ve 6 mezra kayıtlıdır³⁹². Ancak KKA. TD 110 numaralı tahrirde Balat, Sığla Sancağı idaresinde olduğu için Balat kayıtları bu defterde mevcut değildir. TD 337 numaralı tahrir defterindeki karyelerin dağılımı da aşağıdaki tablodaki gibidir. (bkz. Tablo: 4.25).

Tablo 4.25: TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Balat Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Afşar	23	23	0	4	3	15	1
Afşarlu	8	8	0	0	0	8	0
Akça-hisar	21	21	0	0	8	8	5
Akça-pınar	16	16	0	0	3	8	5
Akça-pınar(diğer)	4	4	0	1	2	1	0
Anamurud	15	15	0	1	3	9	2
Balabanlu	7	7	0	0	2	3	2
Barakça/Yarımca	3	3	0	0	0	3	0
Bayındır	1	1	0	0	0	1	0
Bersteme/Persitme?	0	0	0	0	0	0	0
Biçerlü	11	11	0	4	1	5	1
Buruncuk	0	0	0	0	0	0	0
Bükriceü?	15	14	1	0	2	8	4
Büyük-Kağılcık	6	6	0	0	0	3	3
Cihetlü nam-ı diğeri Atı Yavuzca	0	0	0	0	0	0	0
Çalışlu	67	66	1	1	15	32	18
Çalışlu	2	2	0	0	0	1	1
Çalışlu-yı diğeri	33	32	0	0	7	17	8
Çataklu	0	0	0	0	0	0	0

³⁹¹ TD, nr.166, s.506-516.

³⁹² TD, nr. 337, vrk. 207b-224a.

Danışmend	8	8	0	0	6	0	2
Diğer Atı Yavuzca	0	0	0	0	0	0	0
Diğer Atı Yavuzca	0	0	0	0	0	0	0
Donuzlu	47	45	1	9	7	13	16
Fatımalu	0	0	0	0	0	0	0
Gencerlü	50	49	0	3	4	27	15
Gevele	37	37	0	4	11	12	10
Güççük/Küçük-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Güççük Kağılcık	32	32	0	1	4	19	8
Gülsir	241	240	0	2	67	110	61
Haramdan	0	0	0	0	0	0	0
Hasırcalu	0	0	0	0	0	0	0
İğdir	12	11	0	3	2	6	0
Kara-ağaçlu	12	11	1	3	0	6	2
Kara-ağaçlu	0	0	0	0	0	0	0
Karaca-ayid	89	87	2	1	26	31	29
Karaca-dağ	0	0	0	0	0	0	0
Karaca-Hamzalu	1	1	0	0	0	1	0
Kara-koyunlu	0	0	0	0	0	0	0
Kargu	45	44	0	2	10	20	12
Kargulıca-havlı	6	6	0	1	0	3	2
Karguluca/Kargulıca	10	9	0	0	2	5	2
Kayı	11	10	1	2	1	6	1
Kımık	5	5	0	0	2	2	1
Kızılca-Ali	0	0	0	0	0	0	0
Kızılca-havlı	27	27	0	4	5	12	6
Kum-depe	3	3	0	0	0	3	0
Kübyan	16	16	0	6	2	2	6
Limon-yakası	0	0	0	0	0	0	0
Mandaca	181	179	0	13	34	90	42
Muhlisin	39	37	0	0	0	28	9
Nısf-ı Bayındır	5	5	0	4	0	1	0
Rum-Paşa	5	5	0	1	2	1	1
Salavatlu	3	3	0	1	0	2	0
Saru-kemer	100	99	1	0	39	36	24
Saru-kürklü?	40	38	0	1	9	14	14
Sasa-bergozu	17	17	0	2	2	7	6
Satılmışlu	0	0	0	0	0	0	0
Sökmen	0	0	0	0	0	0	0
Şaşcalu/Şaşacalu	16	16	0	0	3	8	5
Tekürlü	45	44	0	5	8	11	20
Tuz-bergozu	7	7	0	4	0	2	1
Virancık	22	21	0	2	0	10	9
Yoran	26	25	1	6	9	7	3
Yoran(diğer)	1	1	0	1	0	0	0
Yortan	45	43	2	0	16	18	9
TOPLAM	1436	1410	11	92	317	635	366

4.2.1.2 Bozöyük Köyleri

Büyük Menderes Havzası sınırlarına dahil olan Bozöyük kazasına pek çok şehir merkezi dahil olmuştur. Tahrir defterlerine sırasıyla baktığımızda TD 39 numaralı muaf kaydedilenlerin belirlendiği köylerin yanı sıra TD 47 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Layna kaydından sonra kaydedilen 8 karye, Nefs-i Mesken’de 5 karye kaydedilmiştir. Mesken’de en kalabalık köy Kadı karyesidir. Nefs kaydedilen Balya-bolu karyesine ise bir tane gebran cemaat kaydedilmiştir. Bu köye 230 neferden hane kaydedilen 10 çift, 74 nimçift, 40 bennak ve 80 kara bulunmaktadır. Dolayısıyla hanelerin toplam 204 nefer kaydedildiği görülür. Ancak bizim tespit edebildiğimiz 12 çift, 77 nimçift, 41 bennak ve 84 kara neferi bulunmaktadır. Hesaplamalarımıza göre hanelerin 213 olması gerekliydi. Bu karyeden başka Virandad (Virantaht), Kızıl-söğüd, Mesavli köyleri de Bozöyük’e bağlı köyler arasında yer almaktadır. Nefslerdeki köyler Balya-bolu reayasının bulunduğu Tir-i Sazak karyesinde ise 153 nefer kayıtlı bulunmaktadır. Kısacası nefslerdeki karyelerle birlikte Bozdoğan’da toplam 17 karye kaydedilmiştir³⁹³.

Tablo 4.26: TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozöyük Kazası Köyleri Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Emre	5	4	1	3	1	0	0
Emre	1	1	0	0	0	1	0
Dığrak	7	6	1	2	2	1	1
Kızılca-börklü	2	2	0	1	1	0	0
Zeytün	23	22	1	1	5	7	9
Tir-i Sazak	153	145	5	7	54	27	57
Gibye	118	111	4	23	15	35	38
Gekünos?	103	100	2	26	23	27	24
Kadı	93	86	1	11	14	33	28
Karaca-Ayid	70	70	0	9	25	16	20
Kızılca-ova	42	41	0	1	14	16	10
Elmacık	66	65	0	4	12	22	27
Nebi ?	61	58	1	5	7	23	23
Nefs-i Balya-bolu	230	213	13	12	77	41	83
Virandad (Viran-taht)	157	139	11	11	45	26	57
Kızıl-söğüd	6	6	0	2	1	0	3
Mesavli	92	84	7	9	31	22	22
TOPLAM	1.229	1153	47	127	327	297	402

³⁹³ TD, nr. 47, s. 134-165.

TD 47 numaralı defterde nefis olarak kaydedilen Layna, 61 numaralı tahrir defterinde karye olarak kaydedilmiştir. Mesken bu defterde Bozöyük'e tabi nahiye olarak kaydedilmiştir. Mesken'deki köy kayıtlarıyla beraber Bozöyük'e 18 köy bulunmaktadır³⁹⁴. TD 47 numaralı tahrir defterinde kara ve nimçiftler hanelerin çoğunluğunu oluştururken TD 61 numaralı tahrir defterinde bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Balya-bolu ve Tir-i sazak karyeleri en kalabalık köylerdir.

Tablo 4.27: TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozöyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Dığrak	8	8	0	2	4	2	0
Elmas	47	45	0	0	2	41	2
Emre	8	4	1	2	1	0	1
Emre	2	2	0	0	0	1	1
Gebye / Gibye	75	73	1	7	7	44	15
Göknoş/Geknoş	79	78	0	0	27	38	13
Kadı	113	107	0	0	3	73	31
Karaca-ayid	79	79	0	0	11	53	15
Kızılca Börk	3	2	1	0	1	1	0
Kızıl-söğüd	4	4	0	0	2	1	1
Kuruca-ova	45	45	0	0	3	34	8
Layna	30	29	1	0	1	25	3
Mesevli	83	78	5	0	6	54	18
Nebi	55	54	0	2	1	35	16
Nefs-i Balya-bolu	176	169	0	2	44	98	25
Tir- Sazak	166	161	0	1	33	85	42
Virandad	153	114	32	2	16	85	11
Zeytün	30	27	0	0	5	14	8
TOPLAM	1156	1079	41	18	167	684	210

TD 337 numaralı tahrirde Nefs-i Deşdiğin, Nefs-i Balyanbolu ve Nefs-i Mesken dahilindeki karyelerle birlikte Bozöyük'e 28 karye kaydedilmiştir³⁹⁵. Balyabolu burada nefis kaydedilmiştir. Ancak TD 110 numaralı defterde yeniden karye kaydedilmiştir. Tir-i Sazak, Virandad (virantaht) ve Gibye karyeleri Bozöyük'ün en kalabalık köyleridir. Bazı köylerin beraber kaydedildiği görülmektedir. Yine TD 47 numaralı tahrirde görüldüğü gibi bennaklar nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır.

³⁹⁴ TD, nr. 61, s. 419-444.

³⁹⁵ TD, nr. 337, vrk. 249b-266b.

Tablo 4.28: TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozöyük Kazası Köyleri Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ahi	8	8	0	0	1	4	3
Alışar ma' Sinekci ve Küreci	65	65	0	3	10	33	19
Başı-Deşdiğin ma' Teke	65	65	0	0	12	22	31
Boz-Armud	23	23	0	2	4	7	10
Dığrak	6	6	0	1	2	2	1
Doğancı	0	0	0	0	0	0	0
Doğancıyan	10	9	0	1	2	4	2
Elmacık	84	84	0	0	3	55	26
Emre	8	8	0	0	1	5	2
Emre-yı diğer	0	0	0	0	0	0	0
Gibye	121	113	0	7	7	57	42
Göknos	62	61	0	1	10	38	12
Kadı	98	97	0	0	0	79	18
Kapuza	44	42	0	8	2	11	21
Karaca-ayid	91	91	0	4	17	49	21
Kazgancıyan ma' Gibye	15	15	0	1	4	7	3
Kızılca-börk	0	0	0	0	0	0	0
Kızıl-söğüd	2	2	0	1	0	1	0
Kuruca-ova	89	89	0	3	15	32	39
Küre-yakası	67	67	0	0	1	49	17
Layna	78	72	0	6	0	45	21
Mesavli	66	65	0	0	20	26	19
Nebi	73	69	0	0	0	51	18
Şerif ma' karye-i Karaca- viran	98	98	0	0	14	24	60
Tir-i Sazak	205	203	0	0	14	110	79
Viran-taht(Virandad) nd. Çavdar	128	128	0	1	5	70	52
Yeni-köy	15	14	0	0	3	5	6
Zeytün	42	41	0	2	1	20	18
TOPLAM	1563	1535	0	41	148	806	540

TD 110 numaralı tahrirde Mesken, Balyan-bolu ve Deşdiğin nefis olarak tabir edilmiştir. Nefs-i Bozöyük'de 6 karye, Nefs-i Deşdiğin'de 10 karye, Nefs-i Mesken'de 7 karye kaydedilmiştir. Ayrıca Nefs-i Balyanbolu'da TD 110 numaralı tahrir defterinde karye olarak kaydedilmiştir. Toplam 29 köy kaydedilmiştir³⁹⁶. TD 337 numaralı tahrir defterinden farklı olarak Doğancı ve nefis kaydedilen Balyanbolu köyü bu tahrir defterinde yer almamaktadır. TD 337 numaralı tahrir defterine göre vergi mükellefleri sayısında azalma görülmektedir.

³⁹⁶ TD. nr.110, vrk. 217b-231b.

Tablo 4.29: TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozüyük Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ahi	19	19	0	0	1	8	10
Alışar ma'a karye-i Sinekci ve karye-i Küreci	27	27	0	3	4	13	7
Başı Deşdiğin? ma'a karye-i Teke	24	24	0	0	8	12	4
Boz Armud	17	17	0	1	2	6	8
Dığrak/Dağrak	6	6	0	1	2	2	1
Doğancı	59	59	0	0	2	31	26
Doğancıyan ma'a karye-i Gök-yaka	8	3	0	0	0	2	1
Elmacık	43	43	0	0	1	31	11
Emre	4	4	0	0	1	2	1
Emre-yı diğer	0	0	0	0	0	0	0
Gibye	131	119	0	3	6	56	54
Göknos/ Göğnos	40	39	0	1	5	15	18
Kadı	108	108	0	0	0	67	41
Kapuza	23	21	0	4	3	3	11
Karaca-ayid	41	41	0	0	11	21	9
Kazgancıyan ma' karye-i Gebye	15	15	0	1	4	7	3
Kızılca-Börk	0	0	0	0	0	0	0
Kızıl-söğüd	2	2	0	1	0	1	0
Kuruca-ova?	40	40	0	0	11	18	11
Küre-yakası	26	26	0	0	0	15	11
Layna	56	47	0	4	0	27	16
Mesevli	49	49	0	0	11	18	20
Nebi	76	73	0	0	0	38	35
Nefs-i Balya-Bolu	168	167	0	0	9	97	61
Şerif ma' karye-i Karaca-viran	40	40	0	0	10	23	7
Tir-i Sazak	162	162	0	0	6	76	80
Viran-taht nam-ı diğer Çavdir	76	75	0	0	4	38	33
Yeni-köy	8	8	0	0	3	3	2
Zeytün	27	24	0	2	0	13	9
TOPLAM	1295	1258	0	21	104	643	490

4.2.1.3 Çine Köyleri

Çine, tahrir defterleri arasında TD 47 numaralı tahrir defterinde detaylı olarak kaydedilmiştir. TD 47 numaralı tahrir defterinde Çine'de 45 köyün kayıtlı olduğunu görüyoruz. Çine köylerinde vergi mükellefi reayanın çoğunluğunu nimçift ve bennaklar

oluşturmaktadır. Bu tahrir defterine göre kalabalık köy Has-Panayır köyüdür³⁹⁷. Köylerde genellikle hane kayıtları bulunmamaktadır. Bazı köyler farklı tımar sahiplerine ait olduğu için birkaç kez kaydedilmiştir.

Tablo 4.30: TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-ova	0	0	0	0	0	0	0
Akça-ova	0	0	0	0	0	0	0
Arab-hisarı	66	0	5	11	25	8	16
Ayaklu	4	4	0	0	4	0	0
Başı-karaca	75	0	2	7	34	11	19
Büyük Ayaklu	80	0	5	12	36	12	20
Dala (Dalama)	15	12	3	2	5	1	4
Dere-köy	5	0	1	2	1	0	0
Emre	4	4	0	1	1	0	2
Genevin?	94	0	4	8	32	22	23
Genevis	86	0	2	21	31	14	22
Gevderenlü	5	0	1	2	2	0	0
Gevderenlü	0	0	0	0	0	0	0
Gök-yaka	20	20	0	4	5	6	5
Göl-hisar	4	3	0	1	1	1	0
Güççük Ayaklu	20	0	3	4	4	4	4
Has-panayır	113	0	2	3	23	30	53
İblislü	38	0	0	11	11	9	6
İçil	36	0	2	2	10	8	12
İncimce	34	0	0	2	3	8	19
Karpuzlu	68	0	4	3	16	14	30
Karpuzlu (diğer)	17	16	1	1	4	6	5
Kavşud	13	12	0	3	5	1	3
Kayalu/Kayılu?	9	7	1	2	1	4	0
Kırıklar	8	7	1	1	3	1	2
Kırıklar	7	7	0	2	2	3	0
Kırıklar	0	0	0	0	0	0	0
Kuru-dere ve Gebgen	15	0	1	5	1	4	4
Küçük-panayır	8	0	1	0	5	0	2
Madran	21	0	0	3	7	1	9
Mesudlu	14	0	1	2	6	0	5
Sinanlu	21	0	0	1	12	3	5
Sulhu'd-din	22	0	0	3	7	3	8
Sulhu'd-din Ağacı	76	0	6	7	22	11	30
Sulhu'd-din Ağacı	28	0	2	1	11	5	8
Sürü-pusu	79	0	1	3	23	22	28
Şahma	21	0	0	1	11	0	9
Şahma	2	2	0	1	0	1	0

³⁹⁷ TD, nr. 47, s. 43-71.

Şahma	0	0	0	0	0	0	0
Şahma	17	0	0	1	5	2	8
Toyuran	5	5	0	0	1	1	3
Yaka	25	0	1	1	5	9	7
Yere-giren	3	0	0	0	2	0	1
Yere-giren	0	0	0	0	0	0	0
Yer-köy	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1.178	99	50	134	377	225	372

TD 61 numaralı tahrir defterinde Çine'ye 55 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu tahrirde hanelerin kayıtlı olduğu görülmektedir. TD 47 numaralı deftere göre nefer ve dolayısıyla hane sayısında artış görülmektedir. En kalabalık köyler Baş-karaca, Haspanayır, Genevis ve Sulhu'd-din-ağacı köyleridir³⁹⁸.

Tablo 4.31:TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-ova	0	0	0	0	0	0	0
Akça-ova	2	2	0	0	0	2	0
Ancin / İncin	58	48	5	1	12	28	7
Arab-hisarı	73	73	0	3	8	34	28
Ayaklu	9	7	2	0	4	1	2
Ayaklu	34	31	2	1	2	21	7
Baş-karaca	75	75	0	0	8	33	34
Baş-karaca	291	282	3	3	45	122	112
Baş-karaca-yı diğer	168	164	1	0	32	82	50
Büyük-ayaklu	98	90	3	6	22	45	17
Dalama	13	10	2	1	1	6	2
Dere-köy	7	6	1	3	0	0	3
Emre	1	1	0	1	0	0	0
Genevis	88	85	0	3	19	41	22
Genevis	84	82	1	5	23	40	14
Genevis	23	21	0	0	6	7	8
Genevis-i Küçük	66	64	0	2	19	18	25
Gevderenlü	0	0	0	0	0	0	0
Gevderenlü	0	0	0	0	0	0	0
Gevderenlü	3	3	0	0	0	2	1
Gök-yaka	21	20	0	2	6	11	1
Göl-hisar	8	7	0	0	0	5	2
Güçcük(küçük)-panayır	13	13	0	2	8	2	1
Güçcük-ayaklu	25	24	0	2	5	12	5

³⁹⁸ TD, nr. 61, s.533-565.

Has-panayır	137	134	1	2	15	94	23
İblislü?	47	41	5	1	10	20	10
İncimce	32	32	0	1	11	12	8
Kargu	46	41	3	3	8	19	11
Karpuzlu	9	9	0	0	3	5	1
Karpuzlu	71	64	6	1	14	37	12
Kavşud	18	17	1	1	5	7	4
Kayalu / Kayılı	6	6	0	0	3	1	2
Kırıklar	8	8	0	0	1	5	2
Kırıklar (diğer)	2	2	0	0	1	0	1
Kuru-dere	10	10	0	1	3	2	4
Madran	0	0	0	0	0	0	0
Mesudlu	14	13	1	1	2	8	2
Sulhu'd-din Ağacı	64	62	1	0	15	36	11
Sulhu'd-din Ağacı	94	91	0	1	14	55	21
Sulhu'd-din	17	16	0	0	4	10	2
Sürü-pusu	80	73	3	0	6	38	29
Şahma	15	15	0	0	2	11	2
Şahma	2	2	0	0	0	2	0
Şahma	0	0	0	0	0	0	0
Şahma	21	21	0	0	2	19	0
Toyran	5	5	0	0	1	3	1
Yaka	36	36	0	0	4	28	4
Yere-giren	0	0	0	0	0	0	0
Yere-giren	1	1	0	0	1	0	0
TOPLAM	1895	1807	41	47	345	924	491

TD 337 numaralı tahrir defterinde ise Çine kazasına ait 73 köy kaydedilmiştir³⁹⁹. Köy sayısındaki artış vergi mükellefleri sayısında da artış olduğunu gösterir. En kalabalık köyler yine Baş-karaca köyleridir. Bu köylerden sonra Has-panayır, Sulhu'd-din-ağacı ve Genevis köyleridir. Hanaların çoğunluğunu 1979 neferle bennaklar oluşturmaktadır.

Tablo 4.32: TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çine Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-ova	0	0	0	0	0	0	0
Ala-deresi	73	73	0	0	0	64	9
Ancin/İncin	62	62	0	0	0	37	25
Arab-hisar	37	37	0	5	0	24	8
Ayaklu	21	21	0	0	3	12	6
Başı Karaca(hisse)	23	22	0	0	0	20	2
Başı Karaca(hisse)	177	177	0	0	49	86	42
Başı Karaca-yı diğer	216	215	0	2	27	145	41

³⁹⁹ TD, nr. 337, vrk. 225b-248a.

Başı-Karaca	51	50	0	0	3	39	8
Büyük-Ayaklu	212	208	0	1	17	132	58
Dadak-ı Kebir	60	60	0	0	0	56	4
Dalama	17	16	1	1	0	10	5
Dere	11	10	0	0	3	4	3
Emre	5	5	0	0	0	4	1
Evciler	49	49	0	0	0	42	7
Fakirane	33	33	0	0	0	32	1
Genevis	76	76	0	0	8	47	21
Genevis	15	15	0	0	2	8	5
Genevis-i Büzürk	46	42	0	3	9	20	10
Genevis-i Küçük	46	45	1	2	10	22	11
Gevderenlü	3	3	0	0	0	3	0
Gök-yaka	19	19	0	0	5	8	6
Göl-hisar	6	6	0	0	0	5	1
Güney	137	137	0	0	0	131	6
Hacı Sinan	8	8	0	0	0	7	1
Has-panayır	141	140	1	7	9	97	27
İblislü	35	35	0	0	5	20	10
İncimce	27	26	1	1	0	17	8
Kandıra/Mandıra?	36	36	0	0	0	35	1
Kargu	43	43	0	1	8	28	6
Karpuzlu n.d. Ayak	80	78	0	0	6	42	30
Karpuzlu n.d Büyük tımar	0	0	0	0	0	0	0
Karpuzlu nam-ı diğer Kara Şahin	5	5	0	0	1	3	1
Katrancı	49	49	0	0	0	45	4
Kavşud	8	8	0	1	0	5	2
Kavşud-u Büzürk	78	78	0	0	0	68	10
Kavşud-u Küçük	11	11	0	0	0	10	1
Kayılu/Kayalu?	6	6	0	0	0	6	0
Kırık Gaşuk	25	25	0	0	0	19	6
Kırıklar	36	36	0	0	0	30	6
Kırıklar	11	11	0	1	3	6	1
Kırıklar	0	0	0	0	0	0	0
Kırıklar-ı Diğer	0	0	0	0	0	0	0
Kızıl-güne	41	41	0	0	0	37	4
Kilisa/Kilise	15	15	0	0	0	14	1
Kuru-dere	11	11	0	0	4	4	3
Küçük-Panayır	20	20	0	0	1	12	7
Madran	0	0	0	0	0	0	0
Mesudlu	21	21	0	0	0	18	3
Ozan-iliği	23	23	0	0	0	20	3
Sarnıç-ı Büzürk	77	77	0	0	0	65	12
Sinanlu	27	27	0	0	1	20	6
Soğancılar	48	48	0	0	0	43	5
Sulhu'd-din Ağacı	45	45	0	0	6	36	3

Sulhu'd-din Ağacı	108	108	0	0	15	61	32
Sulhu'd-din	38	38	0	0	4	34	0
Sülelü/Süleler	47	47	0	0	0	39	8
Sürü-pusu	87	87	0	0	5	54	28
Şahin-deresi	73	73	0	0	0	63	10
Şahma nam-ı diğer Dalan	23	23	0	7	0	9	7
Şahma nam-ı diğer Dere	21	21	0	0	4	9	8
Şahma	0	0	0	0	0	0	0
Şahma-yı Diğer	0	0	0	0	0	0	0
Toyran	0	0	0	0	0	0	0
Yaka nam-ı diğer Kaya-begi	42	42	0	1	6	24	11
Yere-giren	0	0	0	0	0	0	0
Yortuç	31	30	0	0	0	28	2
TOPLAM	2792	2773	4	33	214	1979	547

Çine Kazası'na tabi kaydedilen Karpuzlu, TD 39 numaralı tahrir defterinde nahiye kaydedilmiş ve sadece muaf neferlerin kaydedildiğini karyeleri tespit edebiliyoruz. Ancak TD 47 numaralı, TD 61 numaralı, TD 337 numaralı ve hatta sonraki defterlerde Karpuzlu, Çine'de köy olarak kaydedilmiştir.⁴⁰⁰ Tımar sahipleri farklı olduğu için Karpuzlu karyeleri ikişer defa kaydedilmiştir. TD 39 numaralı defterde muafların bulunduğu köylerin isimlerinden yola çıkarak, diğer defterlerde Çine'ye kayıtlı olan köylerin bu defterde Çine'ye bağlı Karpuzlu nahiyesine kayıtlı olduğu görülmektedir. Karpuzlu'da yerleşmelerin yoğun olduğu görülmektedir.

4.2.1.4 Defteran Köyleri

Defteran, TD 39 numaralı tahrir defterinde nahiye kaydedilmiş ve sadece muaf neferlerin kaydedildiği görülmektedir. 1517-1518 tarihlerinde hazırlanan TD 61 numaralı tahrir defterinde ise Mazun kazasına bağlı nahiye konumundaydı. Mazun kazasına tabii bir nahiye olarak karşımıza çıkan Defterân nahiyesine bu dönemde 24 karye kayıtlıdır. TD 337 ve TD 110 numaralı tahrirde Defteran nahiyesine ait köyler bağlı bulunduğu Mazun kazası dahilinde toplanmıştır. TD 61 numaralı tahrir defterine göre bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁴⁰¹.

⁴⁰⁰ TD, nr.47, s.60-61 vd. s. 67, vd. TD. nr. 61. s.536 vd. s.558.

⁴⁰¹ TD, nr. 61, s. 448-469.

Tablo 4.33: TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Defteran Nahiyesi Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ada-girişi /Ada-gerişi	0	0	0	0	0	0	0
Akanlu	15	14	0	4	0	8	2
Bazar-yeri	17	15	0	3	1	6	5
Bıyıklu	0	0	0	0	0	0	0
Çukur-pusu	5	3	2	0	0	2	1
Elekci	0	0	0	0	0	0	0
Göçeşlü	22	22	0	0	4	12	6
Has Hatun	4	3	1	1	0	1	1
Haydarlu	18	17	1	1	2	9	5
İblislü	15	14	1	3	3	5	3
Kafacalu	0	0	0	0	0	0	0
Kara-ağaç	36	34	0	4	10	14	6
Karaca-dağ	42	40	1	0	10	22	7
Koca-bey	1	1	0	0	0	1	0
Orhanlu	0	0	0	0	0	0	0
Postlu	4	4	0	0	3	0	1
Postlu (diğer)	0	0	0	0	0	0	0
Sınur kavak	0	0	0	0	0	0	0
Sınur-kavak	0	0	0	0	0	0	0
Tekelü	21	21	0	3	0	15	3
Uşak bergozu	33	33	0	7	3	9	14
Veled-i Köfun	0	0	0	0	0	0	0
Yağanlu/ Yeğanlu	25	23	1	2	5	10	6
Yunus-oğlu	11	11	0	0	2	4	5
TOPLAM	269	255	7	28	43	118	65

4.2.1.5 Mazun Köyleri

TD 61 numaralı tahrir defterinde kayıtlar idari taksimattan dolayı Sobuca ve Defteran nahiyesinde kaydedilmiştir. Ancak diğer tahrir defterlerine bakıldığında Mazun kazası Sobuca'ya ait köylerle birlikte kaydedilmiştir. Sobuca ve Defteran Mazun Kazası altında toplu şekilde kaydedilmiştir. 1530 yılına kayıtlı TD 166 da ise Mazun kazasına 68 karye kayıtlıdır. Ayrıca 4 mezra ve 7 çiftlik kaydedilmiş olup avarız hanesi 1188, gayr-ez avarız hanesi de 32 neferden oluşmaktadır⁴⁰². Buradaki kayıtlar muhtemelen Sobuca ve Defteran ile beraber kaydedilmiştir.

1562-1563 yıllarına ait tahrir defterinde ise Mazun'a 60 karye kayıtlıdır. Hatta bazı karyeler birkaç kez kaydedildiği için sayının daha az olduğunu söyleyebiliriz. Aşağıdaki

⁴⁰² TD, nr.166, s.540-545.

haritada detaylı görüldüğü üzere Mazun kazasında Hisar ve Kara-kaya karyeleri en kalabalık köylerdir⁴⁰³. Hanelerin çoğunluğunu bennakların oluşturduğu görülmektedir. Defterde numaralandırma hataları olduğu için bazı sayfalar birbirinin devamı değildir. 199b'deki Hisar karyesinin devamı 198a varak numarasında kayıtlıdır. 199a varağı ise 200b'deki Timur-çayırı karyesinin devamıdır.

Tablo 4.34: TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Mazun Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ada-gerişi	0	0	0	0	0	0	0
Akanlu	9	9	0	0	4	5	0
Alaca-atlu	0	0	0	0	0	0	0
Alaçam	15	15	0	0	0	14	1
Aziz-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Balıkçı	92	91	0	3	1	64	23
Bazar	13	13	0	0	4	6	3
Bazar-yeri	5	5	0	0	0	5	0
Bıyıklı	0	0	0	0	0	0	0
Büyük-dere	16	16	0	1	4	7	4
Cincin/Çinçin	32	32	0	1	2	19	10
Çerkesteme	6	6	0	1	0	2	3
Çukur-kaynağı	3	3	0	1	0	2	0
Çukur-pusu	9	9	0	0	0	7	2
Dündarlu	9	9	0	0	0	7	2
Dündarlu	7	7	0	0	1	6	0
Elekci	13	13	0	0	3	10	0
Eynelhanlu	25	25	0	0	5	17	3
Göçeşlü	26	26	0	0	3	18	5
Hacı Yahşi kaynağı	0	0	0	0	0	0	0
Halil-beglü	23	23	0	1	5	11	6
Has-Hatun	12	11	0	2	0	9	0
Hızırçalı	36	36	0	2	1	24	9
Haydarlu	19	18	0	0	4	10	4
Hisar	0	0	0	0	0	0	0
Hisar	145	145	0	2	6	96	41
İblislü	3	3	0	0	1	1	1
Kafacalı	0	0	0	0	0	0	0
Kara-ağaç	19	19	0	0	4	8	7
Karaca-dağ	25	25	0	0	2	19	4
Kara-kaya	116	111	1	0	2	65	44
Kavacık	54	53	0	8	1	32	12
Koçarlu	0	0	0	0	0	0	0
Koca Bey	0	0	0	0	0	0	0
Muradlu	18	18	0	1	5	7	5

⁴⁰³ TD, nr.337,vrk. 189b-204b.

Nısf-1 Azizlü-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Orhanlı	48	48	0	1	3	35	9
Ovacık-çadırı	8	8	0	4	1	2	1
Persiyeye/Persiyeye	7	7	0	0	1	3	3
Pınarlı	84	84	0	1	16	43	24
Postlu-yı diğer	0	0	0	0	0	0	0
Pusatlı/Postlu	12	12	0	1	4	3	4
Reislü	1	1	0	0	0	1	0
Sapa-alanı ve Mazun- alanı ve Ağaçlı-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Sınur-kavak	0	0	0	0	0	0	0
Sintemürlü	3	3	0	0	1	1	1
Şah-porlu	11	11	0	1	3	5	2
Tekelü	19	16	1	1	0	11	4
Timur-çayırı	62	62	0	4	1	37	20
Uşak-bergozu	56	54	2	4	6	36	8
Veled-i Köfün	0	0	0	0	0	0	0
Yağanlı/ Yeğanlı	2	2	0	0	1	1	0
Yağanlı/ Yeğanlı	21	21	0	1	3	12	5
Yakacık	91	88	0	1	1	46	40
Yunus-oğlu	14	14	0	0	2	7	5
TOPLAM	1189	1172	4	42	101	714	315

1583 tarihli TD 110 numaralı tahrir defterinde ise karye sayısı ile birlikte nefer ve hane sayısının azaldığı görülmektedir. 58 karyenin kayıtlı olduğu tahrir defterinde hanelerin çoğunluğunu bennak ve kara neferleri oluşturmaktadır⁴⁰⁴.

Tablo 4.35: TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Mazun Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ada-gerişi	0	0	0	0	0	0	0
Akanlı/Akınlu	5	5	0	0	2	2	1
Alaca-atlu	0	0	0	0	0	0	0
Alaçam	15	15	0	0	0	9	6
Aziz-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Balıkçı	57	51	0	0	0	35	16
Bazar	13	13	0	0	3	4	6
Bazar-yeri	15	12	0	0	0	6	6
Bıyıklı	0	0	0	0	0	0	0
Büyük-dere	12	12	0	0	3	7	2
Cincin	32	31	0	1	2	9	19
Çerkesteme	2	2	0	1	0	0	1
Çukur-kaynağı	3	3	0	1	0	2	0
Çukur-pusu	9	9	0	0	0	7	2

⁴⁰⁴ TD, nr. 110, vrk. 200b-215b.

Dündarlu	9	9	0	0	0	8	1
Dündarlu	5	5	0	0	1	0	4
Elekci	0	0	0	0	0	0	0
Eynel-hanlu	19	19	0	0	4	7	8
Göçeşlü	24	23	0	0	3	10	10
Hacı Yahşi Kaynağı	0	0	0	0	0	0	0
Halil-Beylü	17	17	0	0	3	6	8
Has Hatun	11	9	0	2	0	3	4
Haydarlu	32	20	0	0	3	10	7
Hızırcılu	24	23	0	2	1	11	9
Hisar	143	138	0	0	9	60	69
İblislü	4	4	0	0	1	2	1
Kafacalu	0	0	0	0	0	0	0
Kara-ağaç	9	9	0	0	4	2	3
Karaca-dağ	23	23	0	0	1	14	8
Kara-kaya	59	56	0	0	1	35	20
Kavacık	75	74	0	2	0	44	28
Koca-beylü	0	0	0	0	0	0	0
Koçarlu	0	0	0	0	0	0	0
Muradlu	13	13	0	1	3	5	4
Nısf-ı Azizlü-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Orhanlu	44	44	0	1	3	20	20
Ovacık Çadırı	11	10	0	4	1	3	2
Persiyye	14	14	0	0	1	5	8
Pınarlu	53	53	0	1	11	21	20
Postlu	9	9	0	1	1	4	3
Postlu-yı Diğer	0	0	0	0	0	0	0
Reislü	0	0	0	0	0	0	0
Reislü n.d Kirişlü	1	1	0	0	0	1	0
Sapa-alanı ve Mazun- alanı ve Ağaçlu-öyük	19	17	0	0	0	4	13
Sınur-kavak	0	0	0	0	0	0	0
Sınur-kavak	0	0	0	0	0	0	0
Sintemürlü	5	5	0	0	1	2	2
Şah-borlu/Şah-porlu	9	9	0	1	3	4	2
Tekelü	20	19	0	1	0	10	8
Timur-çayırı	62	62	0	4	1	37	20
Uşak-bergozu	13	13	0	1	2	7	3
Veled-i Köfun	0	0	0	0	0	0	0
Yakacık/Yağacık	70	68	0	0	0	34	34
Yeğanlu	26	20	0	1	3	6	10
Yeğanlu	0	0	0	0	0	0	0
Yunus-oğlu	14	14	0	0	2	7	5
TOPLAM	1000	953	0	25	73	463	393

4.2.1.6 Sobuca Köyleri

Sobuca, Mazun kazasına bağlı bir nahiye olarak defterlerde kaydedilmiştir. İlk kayıt TD 39 numaralı tahrir defterindedir. Ancak bu kayıtlarda da muaf neferlerin kayıtlı olduğu görülmektedir. TD 47 numaralı defterde kaydı bulunmayan Sobuca, TD 61 numaralı tahrir defterinde bazı karyelerin birkaç defa kaydedilmesiyle birlikte 27 karyeden oluşmaktadır⁴⁰⁵. Aslında bu karyelere Mazun kazasına ait karyeler dememiz daha doğru olacaktır. Pınarlu ve Halil Beglü karyeleri en çok neferin kayıtlı olduğu köylerdir. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tablo 4.36: TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sobuca Nahiyesi Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Alaca-atlu	0	0	0	0	0	0	0
Azizlü-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Aziz-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Bazar	18	17	1	0	4	12	1
Büyük-dere	24	23	1	5	1	9	8
Cincin	19	19	0	2	1	10	6
Çukur-kaynağı	0	0	0	0	0	0	0
Dirgesne	12	12	0	1	1	7	3
Dündarlu	0	0	0	0	0	0	0
Dündarlu	4	4	0	0	1	3	0
Eynel-hanlu	18	17	1	3	4	7	3
Hacı Yahşi Kaynağı	0	0	0	0	0	0	0
Halil Beglü	43	38	4	6	9	12	11
Hızırcalu	0	0	0	0	0	0	0
Hisarcalu	21	21	0	0	0	14	7
Koçarlu	0	0	0	0	0	0	0
Koçarlu	0	0	0	0	0	0	0
Muradlu	29	29	0	2	7	12	8
Ovacık-çadır	15	14	1	2	2	6	4
Persiye	3	1	0	0	0	1	0
Pınarlu	56	56	0	3	10	34	9
Reislü	2	2	0	0	1	1	0
Sapa-alanı ve Mazun alanı ve Ağaçlu-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Sintemürlü	30	29	1	0	4	16	9
Şah-porlu	21	21	0	3	8	7	3
Yağanlu/ Yeğanlu	4	4	0	0	1	3	0
TOPLAM	319	307	9	27	54	154	72

⁴⁰⁵ TD, nr. 61, s.447-469.

4.2.1.7 Tavas Köyleri

TD 39 numaralı tahrir defterinde muafların kaydedildiği 11 köyü belirleyebiliyoruz. TD 47 numaralı tahrir defterine bakıldığında zaman bazı karyelerin birkaç kez kaydedilmesiyle birlikte 51 köy kaydedilmiştir⁴⁰⁶. Papaslık, Fazıl ve Dirlisun köyleri şehrin en kalabalık köyleridir. Aşağıdaki tabloda da detaylı olarak görüldüğü üzere çift ve nimçift kaydedilen vergi mükellefleri hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tablo 4.37: TD 47 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Avdan	12	10	2	4	3	0	3
Ba..dın? (Bağcecik dahi derler)	1	1	0	0	1	0	0
Barza	5	5	0	3	0	2	0
Bazar-ı Soğulmaz	1	1	0	0	1	0	0
Deniz	32	29	1	3	10	4	12
Dilkilü	40	37	1	18	5	6	8
Ebecik	42	34	8	18	10	0	6
Ekin-özü	0	0	0	0	0	0	0
Eymir	0	0	0	0	0	0	0
Fazıl ve Dirlisun	105	103	1	33	33	5	31
Garib-köy	28	24	4	10	5	1	8
Görel	48	42	6	14	13	5	10
Hırka	28	24	4	14	2	2	6
Han	1	1	0	0	0	0	1
İl-beyi	1	1	0	1	0	0	0
İncüğez	17	15	2	4	5	0	6
Kalabut	40	38	1	5	18	8	7
Kara-köy	8	7	1	4	0	0	3
Kara-pınar	3	3	0	1	2	0	0
Kavak	0	0	0	0	0	0	0
Kerce	10	9	1	4	0	1	4
Kesre	65	61	4	8	27	11	15
Kızıl-ağaç	31	27	3	12	2	6	7
Koruca(kuruca)	18	14	4	4	6	3	1
Kozca-basan	64	61	3	6	17	15	23
Meded	47	45	2	19	4	11	11
Moğalasun	2	2	0	1	1	0	0
Okcu	24	24	0	11	2	4	7
Papaslık	158	157	1	21	80	25	31
Sarı-ova	5	4	1	1	2	0	1
Saru-yar	38	38	0	15	13	1	9
Sazak	3	3	0	1	2	0	0

⁴⁰⁶ TD, nr. 47. s. 215-254.

Sevdeş	27	25	1	15	2	4	4
Soğulmaz	2	1	1	1	0	0	0
Şam-köy	7	6	1	2	2	0	2
Taz-ovası	11	11	0	5	2	0	4
Timurtaş	4	4	0	3	0	1	0
Ulu-köy	26	22	4	7	4	3	8
Uzun-pınar	37	37	0	8	11	4	14
Valaniyye	52	45	7	5	17	11	12
Yaran-gömü	30	28	2	15	1	3	9
Yayla-ovacığı	0	0	0	0	0	0	0
Yazı-kerce	0	0	0	0	0	0	0
Yenice-deresi	1	1	0	0	0	0	1
Yoran	30	26	4	8	7	3	8
Yusuf Eğini(ekini)	63	60	3	24	25	3	8
TOPLAM	1.167	1086	73	328	335	142	280

TD 61 numaralı tahrir defterinde Tavas'a bağlı köyler ise en kalabalık köyler Fazıl ve Dirlisun, Kesre, Papaslık, Yusuf-eğini ve Valanya köyleridir. Tavas'da köy sayısında bir artış bulunmamasına rağmen nüfusun köylerde arttığı görülmektedir. Yaran-gömü köyü de 16.yüzyıl boyunca nüfusu artan köyler arasındadır⁴⁰⁷. Kesre köyündeki halkın neredeyse iki kat arttığı görülmektedir⁴⁰⁸. TD 47 numaralı tahrirde çift ve nimçift haneleri vergi nüfusunun çoğunluğunu oluştururken, TD 61 numaralı defterde de nimçift hanelerinin sayısında artış olmakla birlikte bennaklardaki artış da önemli ölçüde dikkat çekicidir.

Tablo 4.38: TD 61 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Avdan	26	25	0	7	11	3	4
Barza	0	0	0	0	0	0	0
Barza-dere	0	0	0	0	0	0	0
Bazar-ı Soğulmaz	0	0	0	0	0	0	0
Çat	0	0	0	0	0	0	0
Deniz	56	49	6	2	17	11	19
Dilkülü	43	42	0	15	6	7	14
Ebecik/İncik	43	41	2	2	15	17	7
Ekin-özü	0	0	0	0	0	0	0
Eymir	0	0	0	0	0	0	0
Fazıl ve Dirlisun	158	148	9	11	54	35	48
Garib	16	15	1	2	0	9	4

⁴⁰⁷ Mübahat Küttükoğlu, *XVI. Asırda Tavas Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Ofset Hazırlık ve Baskı, İstanbul 2002, s. 38.

⁴⁰⁸ TD, nr. 61, s. 283-310.

Görelle	36	34	1	7	10	10	7
Hırka	38	35	3	16	8	7	4
İl-beyi	0	0	0	0	0	0	0
İncüğez	21	18	1	2	11	4	1
Kalabut	35	34	0	6	11	8	9
Kara-göz	21	19	2	3	2	10	4
Kara-pınar	0	0	0	0	0	0	0
Kavak	0	0	0	0	0	0	0
Kerce/ Gerce	3	3	0	2	1	0	0
Kesre	128	121	4	8	46	35	32
Kızıl-ağaç	46	43	2	10	14	8	11
Kızılca-oluk	0	0	0	0	0	0	0
Kozca	14	14	0	5	5	1	3
Meded	30	24	6	4	7	9	4
Moğalasun	0	0	0	0	0	0	0
Mukata-yı Çırak	64	64	0	8	27	25	4
Okcu	11	10	0	3	3	2	2
Olukcıyan	17	14	2	4	2	6	2
Papaslık	154	148	1	6	72	36	34
Saru-ova	7	7	0	3	1	1	2
Saru-yar	46	46	0	18	10	4	14
Sazak	6	5	1	1	3	1	0
Sevdeş	28	28	0	5	13	6	4
Soğulmaz	21	20	1	2	3	12	3
Şam-köy	9	8	1	1	3	1	3
Taz-ovası	13	12	0	4	4	3	1
Timurtaş	41	40	1	3	8	13	16
Ulu-köy	30	29	0	4	11	8	6
Uzun-pınar	35	34	1	1	16	8	9
Valaniyye(valanya)	100	99	1	9	36	23	31
Yaran-gözü	55	51	1	7	10	22	12
Yayla-ovacığı	12	12	0	0	5	4	3
Yazı-kerce	0	0	0	0	0	0	0
Yenice-deresi	1	1	0	0	0	1	0
Yoran	13	13	0	2	5	3	3
Yusuf-eğini	110	94	13	6	50	18	20
TOPLAM	1487	1400	60	189	500	371	340

TD 337 numaralı tahrir defterine bakıldığında 54 köyün kayıtlı olduğu Tavas kazasında hanelerin çoğunluğunu bu kez bennaklar oluşturmaktadır. Tavas'da vergilendirilebilir nüfusun ve dolayısıyla nüfusun düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir. Valanya ve Yusuf-eğini köyleri en kalabalık köyler olarak görülmektedir⁴⁰⁹.

⁴⁰⁹ TD, nr. 337, vrk. 111a-126b.

Tablo 4.39: TD 337 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Avdan	20	14	0	0	4	7	3
Barza	0	0	0	0	0	0	0
Barza	0	0	0	0	0	0	0
Bazar-ı Soğulmaz	0	0	0	0	0	0	0
Çat	0	0	0	0	0	0	0
Deniz	37	35	1	2	7	16	10
Dilkülü	42	41	0	9	13	12	7
Ebecik/Emcin?	46	43	2	7	10	18	8
Ekin-özü	0	0	0	0	0	0	0
Eymir	0	0	0	0	0	0	0
Fazıl ve Dirlisun	108	108	0	0	52	25	31
Garib	7	6	0	0	0	2	4
Görele	32	32	0	6	8	10	8
Hırka	57	57	0	10	17	13	17
İl-begi	0	0	0	0	0	0	0
İncügez / Silik?	32	31	1	8	6	5	12
Kalabut?	37	36	1	4	12	11	9
Kara-köy	23	23	0	2	6	4	11
Kara-pınar	7	6	1	1	1	3	1
Kavak	0	0	0	0	0	0	0
Kayalıca?	33	33	0	6	3	10	14
Keles /Kesre?	92	86	6	13	26	24	23
Kerce/ Gerce	3	3	0	1	0	1	1
Kızıl-ağaç	32	27	3	4	8	4	11
Kızılca-oluk	0	0	0	0	0	0	0
Kozca	28	26	2	5	4	7	10
Kozlu	38	36	1	15	11	2	8
Meded	17	17	0	1	6	7	3
Mirza	0	0	0	0	0	0	0
Moğalasun	0	0	0	0	0	0	0
Mukata'a-i Çırak	80	79	0	4	5	61	9
Okcu	26	26	0	2	4	10	10
Olukçıyan	19	19	0	1	2	12	4
Papaslık	82	81	1	1	26	29	25
Saru-ova	14	13	1	3	2	6	2
Saru-yar	36	35	0	8	6	13	8
Sazak	80	80	0	17	10	27	26
Sazak	15	15	0	3	2	4	6
Sevdeş	36	34	2	10	1	14	9
Soğulmaz	40	36	2	1	2	21	12
Şam	6	6	0	0	1	3	2
Tahtalu	29	29	0	1	9	7	12
Taz-ovası	30	28	1	1	5	16	6
Timur-taş	22	22	0	3	4	7	8
Ulu-köy	42	40	2	2	7	22	9

Uzun-pınar	67	66	0	7	15	28	16
Valaniyye/Valanya	139	138	0	10	37	56	35
Yaran-gömü	82	70	6	6	14	30	20
Yaran-gömü	0	0	0	0	0	0	0
Yayla-ovacığı	22	22	0	0	5	15	2
Yazı-Kerce	0	0	0	0	0	0	0
Yenice-deresi	0	0	0	0	0	0	0
Yoran	13	13	0	1	7	5	0
Yusuf-eğini	125	121	3	6	50	42	23
TOPLAM	1696	1633	36	181	408	609	435

TD 110 numaralı tahrir defterinde ise Tavas Kazası'na 54 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir⁴¹⁰. Yusuf-eğini, Yaran-görü (Yaren-güme) ve Fazıl ve Dirlisün kalabalık köylerdendir. Bu tahrir defterinde de hanelerin çoğunluğunu Kara haneleri, daha sonra da bennaklar oluşturmaktadır. Bütün tahrir defterleri değerlendirildiğinde ilk tahrirlerden itibaren çift ve nimçiftlerin çoğunlukta olduğu görülürken bu hanelerin yerini bennaklar almış ve son tahrirde de kara hanelerinin Tavas köylerinde çoğunluğunu oluşturduğunu görmekteyiz.

Tablo 4.40: TD 110 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tavas Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Avdan	13	12	0	0	3	5	4
Barza	0	0	0	0	0	0	0
Çat	0	0	0	0	0	0	0
Deniz	40	40	0	1	4	16	19
Dilkülü /Delenlü	93	93	0	9	11	29	44
Ebecik?	66	66	0	6	7	20	33
Ekin-özü	0	0	0	0	0	0	0
Eymir	0	0	0	0	0	0	0
Fazıl ve Dirlisin	123	123	0	0	34	43	46
Garib	11	9	0	0	0	3	6
Görele	56	56	0	5	8	15	28
Hırka	58	58	0	9	13	12	24
İl-beyi	0	0	0	0	0	0	0
İncügez	31	31	0	8	4	9	10
Kabaca / Kayıcı	13	13	0	2	2	5	4
Kalabut	21	21	0	2	6	8	5
Kara-köy	25	25	0	1	4	10	10
Kara-pınar	8	8	0	0	1	3	4
Kavak	0	0	0	0	0	0	0
Kerce/Gerce	3	3	0	1	0	1	1

⁴¹⁰ TD, nr. 110, vrk. 112b-130b.

Kesre	90	90	0	11	17	36	26
Kızıl-ağaç	37	37	0	3	7	6	21
Kızılca-Oluk	0	0	0	0	0	0	0
Kozca	30	30	0	4	4	7	15
Kozlu	61	61	0	8	23	12	18
Meded	20	20	0	0	5	4	11
Moğalasun	2	2	0	0	0	1	1
Mukata'a-i Çırak	84	83	0	0	10	41	32
Naiblü	0	0	0	0	0	0	0
Okçu	31	31	0	2	3	8	18
Olukcıyan	21	21	0	0	0	10	11
Papaslık	101	101	0	1	20	41	39
Saru-ova	12	12	0	0	0	6	6
Saru-yar	40	40	0	4	5	19	12
Sazak	44	44	0	0	8	22	14
Sazak(diğer)	10	10	0	2	1	3	4
Sevdeş	37	37	0	8	0	10	19
Soğulmaz	51	51	0	0	4	18	29
Şam	8	8	0	0	1	3	4
Tahtalu	23	23	0	7	6	4	6
Taz-ovası	60	60	0	1	3	28	28
Timur-taş n.d.Kaş	14	14	0	2	2	3	7
Ulu-köy	77	77	0	2	7	25	43
Uzun-pınar	96	96	0	1	16	34	45
Valanya/Valaniyye	85	84	0	9	25	31	19
Yaran-gömü	124	122	0	3	13	44	62
Yayla-ovacığı	33	33	0	0	3	15	15
Yazı-kerce	0	0	0	0	0	0	0
Yenice-deresi	0	0	0	0	0	0	0
Yoran	25	25	0	1	5	8	11
Yusuf Eğini	126	126	0	4	39	48	35
TOPLAM	1903	1896	0	117	324	666	789

İncelediğimiz tahrir defterlerinden elde edilen bulgulara göre Menteşe Sancağına ait pek çok kaza bulunmaktadır. Bu kazalar yerleştikleri bölgeler açısından birbirinden farklılık arz etmektedir. Özellikle Menderes nehri çevresindeki verimli alanlarda nüfus daha çok yoğunlaşmıştır. II. Bayezid dönemine ait tahrir defterlerinde yerleşim bölgelerinin az olduğu görülmektedir. Menteşe Sancağı II. Bayezid (1481-1512) döneminde sekiz büyük kazaya ayrılmıştır. Bunlar Pınaz, Çine, Milas, Peçin, Bozüyük, Muğla, Tavas ve Köyceğiz'dir. 1532-1533 yıllarına ait tahrir defterinde kaza ayrımı yapılmamıştır. Kazalarda bulunan konar-göçer topluluklar cemaat başlığı altında verilmiştir. Fakat cemaatlerin bağlı bulundukları kazalara bakıldığında bu tarihte Menteşe sancağının idari yapısında bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır. 1583 yılında düzenlenen tahrir

defterinde ise Eskihisar kaza yapılmıştır. Milas ise Peçin kazasına bağlı olarak kaydedilmiştir. Balat ve Çine kazaları ise Menteşe sancağından çıkarılmıştır. Böylece bu tarihte Menteşe Sancağının kazalarını Peçin, Eskihisar, Muğla, Tavas, Meğri, Pınaz, Köyceğiz, Mazon, Bozöyük, İsravalos oluşturmuştur. Görüldüğü üzere her tahrirde kazaların sınırları değiştirilmiştir.

TD 166 numaralı tahrir defteri ile 1517-1518 yıllarına ait TD 61 numaralı tahrir defteri benzerlik göstermektedir. İki defterde de köyler ve nüfus neredeyse aynıdır. Menteşe sancağında diğer sancaklarda olduğu gibi kırsal nüfusun fazlalığı görülmektedir. Menteşe sancağında kırsal yerleşmelerde köy sayılarının tahrir yıllarına göre düzenli olarak arttığı görülmektedir. 1517-1518 senelerinde Menteşe sancağında köylerdeki hane sayısı 15.517 kaydedilmiştir⁴¹¹. Ancak 1583 yılına ait TD 110 numaralı tahrir defterinde köy sayısında düşüş yaşanmıştır. Bunun sebebi de yüzyıl sonunda görülen toplumsal ve iklimsel sorunlardan kaynaklandığı görülmektedir. Ayrıca Menteşe bölgesinde etkili olan suhte ayaklanması 1581 yılında Batı Anadolu'da saldırgan bir hâl almış ve suhteler bazı köyleri yağmalamıştır⁴¹².

4.2.2 Aydın Sancağı'nda Kırsal Nüfus

4.2.2.1 Alaşehir Köyleri

TD 1/1M numaralı tahrir defterde kaydı bulunmamaktadır. TD 08 numaralı tahrir defterinde İnegöl, Üzümi ve Sart şehrinde Alaşehir'e tabi kaydedilen şehirlerdendir. Nefs-i İnegöl'de 18 karye kaydı vardır. Ancak bazı karyelerin beraber kaydedildiği görülmektedir. Gürallu ve Karataş karyeleri en fazla nüfusu içinde barındıran köylerdir. Ayrıca 2 çift neferinin kayıtlı olduğu Güdül Mezrası vergi mükelleflerinin bulunduğu mezralar arasındadır⁴¹³.

Tablo 4.41: TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir'e tabi İnegöl Şehrinde Kırsal Nüfus

KÖY ve MEZRA ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-bergos ve Seyran	34	22	9	11	1	2	8
Avşarlu	55	45	10	11	4	22	6
Bahadırlu	25	19	6	6	0	9	3
Bazar	32	23	9	7	0	1	13

⁴¹¹ Ekrem Uykucu, *XVI. Yüzyılda Menteşe Sancağı*, İstanbul Üniversitesi SBE. Doktora Tezi, İstanbul, 1974, s. 72.

⁴¹² Mustafa Akdağ, *a.g.e.*, s. 294.

⁴¹³ TD, nr.08, s.145-191.

Boz-burunlu (Zaviye)	17	12	5	1	1	10	0
Buryalu	13	9	4	8	1	0	0
Emirhanlu	25	20	4	15	0	6	0
Eskiyas	24	17	7	8	0	3	6
Gürallu ve Kara-taş	145	133	12	3	21	61	47
İlgınlı	7	7	0	3	0	3	1
Karaca-su	0	0	0	0	0	0	0
Savcılı	28	18	10	11	1	4	2
Sığırtmaçlı	33	26	7	8	8	3	6
Sinanlı	1	1	0	1	0	0	0
Taciler	35	24	11	5	8	1	9
Timurhanlu	0	0	0	0	0	0	0
Yaşmaklı / Paşmaklı	5	3	2	1	0	2	0
Yılludere	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Güdül	2	2	0	2	0	0	0
TOPLAM	481	381	96	101	45	127	101

TD 087 numaralı tahrir defterinde İnegöl'e ait kayıtlar bulunmamasına rağmen tahrir defterinin fihristinde Alaşehir Kazası'na 3535 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Ancak defterde Alaşehir kayıtlarına rastlanmamaktadır. TD 148 numaralı tahrirde İnegöl'e 6 köy kayıtlıdır. Nefs-i İnegöl dahil olmak üzere Doğuş, Sığırtmaç, Geri-köy, Ali Fakih, Yalın-ayak ve Koçaklar köyünde toplam 5 çift, 28 nimçift, 83 bennak neferi hane kaydedilmiştir. Hatta Koçaklar köyündeki neferlerin hepsi sipahizade olduğu için hane kayıtları yoktur. İnegöl karyelerinde Koçaklar karyesindeki 94 neferin yanı sıra Doğuş köyünde 19, Sığırtmaç köyünde 23, Geri köy'de 14, Yalın-ayak karyesinde 29 nefer ve Koçaklar karyesinde bütün neferler sipahi ve sipahizadegân kaydedilmiştir. Koçaklar karyesindeki 94 neferle birlikte 179 neferin sipahi ve sipahiyan olduğu görülmektedir. “*Mezkurlar sipahizadelerdir deyu defter-i sabıkada mukayyed bulunmağın defter-i cedidde dahi üslub-ı sabık üzere sebt kılındı*”⁴¹⁴. Alaşehir kazasına kayıtlı sipahi ve sipahizadelerin fazla olduğu görülmektedir. Diğer Alaşehir köylerinde de görüleceği üzere Alaşehir kazasında sipahi gruplarının oldukça fazla olduğu görülmektedir.

TD 144 numaralı tahrir defterinde Nefs-i İnegöl ve karyelerine 6 çift, 12 nimçift, 7 bennak ve 43 mücerred kaydedilmiştir. Sığırtmaç, Doğuş?, Geri, Ali Fakih, Yalın-ayak ve Koçaklar karyesi de dahil olmak üzere Nefs-i İnegöl'e 148 sipahiyan ve sipahizadegân neferi kaydedilmiştir⁴¹⁵. Alaşehir kazasına tabi şehirlerden Üzimi ise 21

⁴¹⁴ TD, nr. 148, s. 704-708.

⁴¹⁵ TD, nr. 144, vrk. 326b-328b.

karye ve 2 mezra kaydedilmiştir. Mezralardan birisinde haneler kayıtlıdır. Ayrıca içerisinde 15 neferin bulunduğu mezra kaydı da bulunmaktadır. Mezralarda genellikle reaya kaydedilmez. Ancak Aydın sancağında bazı mezralarda vergi mükelleflerinin kaydedildiği görülmektedir. 2 çift, 1 nimçift, 8 bennak ve 2 kara neferi mezraya kayıtlı olup 2 mücerred neferi de bulunmaktadır. Bazı karyeler de mezra ile birlikte kaydolunmuştur⁴¹⁶.

Tablo 4.42: TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir’e tabi Üzümi Şehrinde Kırsal Nüfus

KÖY VE MEZRA ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Alemşahlu ve Kemallü	48	32	15	7	9	13	3
Arva ve Karacalu	122	96	24	17	21	45	13
Avcılu	8	2	6	2	0	0	0
Başlamışlı	51	32	19	15	1	2	13
Bergos /mezra-i Sarıca	7	6	1	3	1	0	2
Dadağlı	19	13	6	0	0	11	2
Dökük	17	11	6	0	3	6	1
Hisarcık	13	10	3	6	2	1	1
İl-düzenlü	34	32	2	11	1	16	2
İsaca/İsacı	11	10	1	0	4	4	1
İsalu	3	3	0	0	0	0	0
Kabacalu/ Kayacalu	37	25	12	8	7	5	4
Karacalu/Kıraçlı	14	12	2	1	7	4	0
Otağlı	18	15	3	2	5	4	4
Rub-ı Dünderlu	0	0	0	0	0	0	0
Rub-ı Dünderlu	11	7	4	1	0	2	4
Süleymanlu	30	18	8	5	7	2	3
Süleymanlu/Salmanlu							
Mezra-i İshak veled-i O	0	0	0	0	0	0	0
Tanrı-vermişlü	26	17	9	5	5	0	7
Tanrı-vermişlü	18	14	5	5	0	4	4
Yahyalu	18	15	3	1	4	7	2
Mezra-i Gazi Umur ve 1 pare yer Hekimgöl dimekle ma'ruf	15	13	2	2	1	8	2
TOPLAM	520	383	131	91	78	134	68

TD 08 numaralı tahrir defterinde Alaşehir’e tabi kaydedilen Sart, diğer tahrir defterlerinden Alaşehir’e tabi nefis olarak kaydedilmemiştir. Nefs-i Sart köyleri Alaşehir’e tabi olduğu için burada kaydedilmiştir. Bu tahrir defterine göre Sart’a 39

⁴¹⁶ TD, nr.08, s. 163-178.

karye kaydedilmiştir⁴¹⁷. TD 08 numaralı tahrirde son olarak Alaşehir'deki köylere değindik. Alaşehir'de Badınca Mukataası adı altında mukataa köyler kaydedilmiştir. Alaşehir'e tabi 43 karyenin kayıtlı olduğu görülmektedir⁴¹⁸. Çakırcalu karyesinin daha sonra Sart kazasına tabi olduğu görülmektedir. Yahşi, Örenlü ve Kasımlı köyleri en kalabalık köyler arasındadır. Bu tahrir defterinde çift haneler vergi mükelleflerinin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tablo 4.43: TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir Kazası Kırsal Nüfusu

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Oğuz-beglü ve Çamlu	25	22	3	2	4	14	1
Alaca-atlu	42	37	5	13	3	14	6
Alihan	27	26	1	8	7	6	3
Badanca/Badınca	30	26	4	10	4	1	0
Bağışlu	13	9	4	0	2	1	6
Bayındırlu	0	0	0	0	0	0	0
Birce	5	5	0	0	0	1	4
Buğdaylu	0	0	0	0	0	0	0
Çakırcalu	10	9	1	3	2	0	4
Çakırcalu	22	18	4	12	3	0	0
Çakırlu	7	5	2	2	0	1	2
Dal-beglü	16	13	2	5	1	6	1
Davudlu	13	10	3	9	0	0	1
Dadgâne	27	21	5	11	0	0	5
Örenlü ve Kasımlı	85	73	12	7	8	51	6
Örenlü	32	30	2	9	6	0	14
Hisse-i Mandanya	26	24	2	12	0	6	6
Nıfs-ı Çok-havlı ve Nısf-ı Kırık havlı ve Rub-ı Kara-buğdaylu	28	25	2	5	2	8	10
İl-eminlü	43	34	10	21	8	0	1
Karesilü	26	21	5	10	5	0	2
Kayaklu/Kapaklu	1	0	1	0	0	0	0
Kayısanlu/Kaysanlu	24	24	0	7	3	0	1
Kilerlü	13	7	6	6	0	1	0
Köse kuyusu	5	4	1	4	0	0	0
Köselü	30	25	5	11	3	5	6
Mandanya	40	28	11	17	3	2	5
Nefs-i Karye-i Yavi ve karye-i Kuruca-dere	11	11	0	6	4	1	0
Postlu	23	16	8	4	0	7	1
Postlu	2	2	0	1	0	1	0

⁴¹⁷ TD, nr.08, s. 179-207.

⁴¹⁸ TD, nr. 08, 208-226.

Rub-ı karye-i Buğdaylu ve Nısf-ı karye-i Kırık-havlı ve nısf-ı karye-i Çok-havlı	4	4	0	2	0	1	1
Saruhanlı	14	12	2	2	3	6	0
Sazlu	17	13	5	5	4	0	2
Sofyalı	15	9	4	1	0	5	3
Söğütcük	1	0	0	0	0	0	0
Suyraşan	15	14	1	7	3	0	2
Şehriyar	0	0	0	0	0	0	0
Taşnalı/Teşnelü	12	11	1	7	0	3	1
Türkmenlü	18	13	6	2	5	3	2
Üzümlü	21	14	7	7	3	1	3
Yahşi	163	130	34	39	0	0	18
Yavi	10	7	3	5	0	0	2
Yenice	48	34	14	0	0	33	1
Zaviye	14	12	2	9	0	0	3
TOPLAM	978	798	178	281	86	178	123

TD 148 numaralı tahrir defterinde Badınca zeametine 8 köy dahil edilmiştir. Badınca köyü ve diğer köylerde toplam 225 hane kaydedilmiştir⁴¹⁹. TD 148 numaralı tahrir defterinde Alaca-atlu zeametine 8 karye tahrir edilmiş ve 241 avarız hanesi kaydedilmiştir. Bunlar 3 çift, 75 nimçift ve 166 bennak neferinden oluşmaktadır⁴²⁰. Alaşehir kazasında Cemaat köyü olarak pek çok kayıt bulunmaktadır. Bu köylere cemaatlerin kaydedildiği bölümde değindik.

TD 144 numaralı tahrir defterinde Badınca zeametine kayıtlı köylerde ise 58 nimçift, 556 bennak ve 240 mücerred kaydedilmiştir⁴²¹. Alaca-atlu zeametine ise bu tahrirde 7 çift, 48 nimçift, 259 bennak ve 76 mücerred kaydedilmiştir⁴²².

Alaşehirde perakende haneleri kaydedilmiş, Tanrıvermiş, Avşarlı, Karacalı, İldüzenlü, Dadağlı, Avcılı, Dindarlı, İsalı ve Yahyalar köyünde perakende hanelerin bulunduğu köylerdir. Perakende haneler ve Alemşalı, Kemallü, Hisarcık ve Kabacalı köylerindeki hanelerle birlikte toplam 215 hane kayıtlıdır. 1 çift, 76 nimçift ve 141 bennak hanesi bulunmaktadır⁴²³. TD 144 numaralı tahrirde ise karye-i Alemşa,

⁴¹⁹ TD, nr. 148, s.722-725.

⁴²⁰ TD, nr. 148, s.748-751.

⁴²¹ TD, nr. 144, vrk.334a-341a.

⁴²² TD, nr. 144, vrk. 347b- 349b.

⁴²³ TD, nr. 148, s.744-747.

Kemallü, Hisarcık, Kabacalu ve perakende hanelerin bulunduğu köyler olan Avşarlu ve Tanrıvermişler'e toplam 1 çift, 48 nimçift, 56 bennak ve 35 mücerred kaydedilmiştir⁴²⁴.

Karadağ ve Dağ karyelerine 98 avarız hanesi, Erde/ Adak? ve Karacalu, Düğün? Karyelerine ise 184 avarız hanesi, Başlamışlu ve Küçük-başlamışlu karyelerinde ise 39 avarız hanesi kaydedilmiştir⁴²⁵. TD 144 numaralı tahrirde ise Adak? Karacalu ve Düğün? Karyelerine 35 nim, 59 bennak ve 62 mücerred vardır. Ancak nim neferlerinin sayısı 76 olmalıydı. Başlamışlu ve Küçük-başlamışlu karyelerinde ise 1 çift, 4 nimçift, 41 bennak ve 33 mücerred kaydedilmiştir⁴²⁶. TD 148 numaralı tahrirde 98 hane kaydedilen Karadağ ve Dağ karyelerine TD 144 numaralı tahrirde 20 nimçift, 82 bennak ve 45 mücerred tahrir edilmiştir⁴²⁷.

TD 148 numaralı tahrirde Savcılı, Avcılı ve Tahtalu karyelerine toplam 37 hane kaydedilmiştir. Ancak Savcılı karyesinde hane sayısında çok sipahi ve sipahiyan kayıtları mevcuttur. Savcılı karyesinde 30 sipahi ve sipahizaden sayısı kayıtlı iken, köy 25 neferden oluşmaktadır. Sadece bu karyelerde değil Alaşehir'in diğer köylerinde sipahi ve sipahizade kayıtları oldukça fazladır. Sinanlı ve bu karyeye tabi Akçalar karyesinde ise hane olarak 32 bennak neferi kaydedilmiştir. Sinanlı 11 ve Akçalar karyesinde de 16 sipahi ve sipahizadegan esamisi kaydedilmiştir. Avşarlu, 143 neferli bir köydür. Ancak 112 hanenin kayıtlı olduğu köyde 51 sipahi ve sipahizadegan neferinin kayıtlı olduğu görülmektedir. İl-düzenlü ve Küçük Toyduk Aşık? karyelerinde ise haneler 5 çift, 13 nim ve 12 bennaktan oluşmaktadır⁴²⁸. Alaşehir'de Küçük Şeyhlü karyesi ise eskiden vakıf köyü iken Fatih Sultan Mehmed döneminde mensuh olan yerlerdendir⁴²⁹. Nasuh ve Hacı, Armud-çukuru, Gazi-emür? Mezralarından başka Alaşehir'e kayıtlı mezralar arasında İdris Fakih veled-i Güvendik mezrası kayıtlıdır. Bu mezra reayası olan mahalleler arasındadır. 4 neferin yanı sıra 2 nefer Zaim Halil Ağa'nın hizmetgârı, 2 nefer de sipahi ve sipahiyan kaydı bulunmaktadır. Böylelikle mezrada 8 neferin kaydına rastlıyoruz. Bazı mezralarda karyelerle birlikte

⁴²⁴ TD, nr. 144, vrk.343a-344a.

⁴²⁵ TD, nr. 148, s.751-757.

⁴²⁶ TD, nr. 144, vrk.345b-346a.

⁴²⁷ TD, nr. 144, vrk.350a-350b.

⁴²⁸ TD, nr. 148, s.757- 763.

⁴²⁹ TD, nr. 148, s.772-773.

kaydedilmiştir. Çok sayıda çiftlik ve mezranın yanı sıra yayla kaydı da bulunan Alaşehir Kazası'na toplam 3166 avarız hanesi kaydedilmiştir⁴³⁰.

TD 144 numaralı tahrirde 346b varaklarından itibaren numaralandırma hatası yapılmıştır. Bu yüzden özellikle Savcılı ve Avşarlu karyelerindeki neferan ve hanelerini tespit edemiyoruz. İl-düzenlü ve Küçük Toyduk Aşık? karyesinde 15 nimçift ve 8 bennak yanı sıra 7 mücerred neferi de kayıtlıdır.

TD 148 numaralı tahrirde Alaşehir'de Akça-bergoz zeametne kayıtlı 3 karyede 138 avarız hanesi kaydedilmiştir. 4 çift, 25 nimçift, 109 bennak hanesi bulunmaktadır. Akça-bergoz karyesinde 18 hane, Delüler karyesinde 81 hane, Çub? Karyesinde 39 hane bulunmaktadır. Bu köylerde de sipahi gruplarının fazla olduğunu görmekteyiz. Akça-bergoz'da 41 nefer, Delüler köyünde 31 ve Çub köyünde de 31 sipahi ve sipahiyan gu yer almaktadır⁴³¹. TD 144 numaralı defterde de kaydedilen Akça-bergoz zeametinde yine 3 köy kayıtlı olup Akça-bergoz'a 9 nefer, Delüler karyesine 77 neferan kaydedilmesine rağmen 84 nefer bulunmaktadır. Çub? Karyesinde ise 18 nefer kayıtlı olup 5 tane de zemin kayıtlıdır⁴³².

Alaşehir'de mukataa hanelerinin perakende reaya olduğu ve müteferrik karyelerde bulundukları kaydedilmiştir. Bu müteferrik karyeler Dönüş, Yalın-ayak, Savcılı, Avşarlu, Alemşalu, Kabacalu, İl-düzenlü, karye-i Süleymanlu Dadağlu dahi derler. Bunun yanı sıra karye-i Köse İmam, Bezirganlu, Kulaksuz, Bergos, Buryalu, Taciler, Çub, Espaslar ve Karataş, Eskiyaş, Küçük Şeyhlü, Oğul-beglü, Karacalu, Şerafeddünlü, Piran/Payran? karyeleridir. 2 müteferrik cemaat ve Nefs-i İnegöl'deki müteferrik neferlerle birlikte 271 avarız hanesi kayıtlıdır⁴³³. TD 144 numaralı tahrir defterinde mukataa hanelerin perakende reaya olduğu kaydedilmiş olup bu reayanın defter-i atikde mücerredleri ile 285 neferdir. Ayrıca başka memleketlerden olanlar diye atfedilen neferlerin de Kestel Kökezlü karyesi, Birgi Sakallar karyesinden bazı kişilerde bu mukataa haneler içinde kaydedilmişlerdir⁴³⁴.

TD 148 numaralı tahrir defterinde Kızılca-yer karyesi hassa kaydedilmiş ve bu karye ile birlikte Tekke/Tekye, Şeyhler, Ak-keçilü, Helvacı köylerinde ve 6 Ortakçı cemaat

⁴³⁰ TD, nr. 148, s.764-784.

⁴³¹ TD, nr. 148, s.708-711.

⁴³² TD, nr. 144, vrk.341b-342b.

⁴³³ TD, nr. 148, s.713-717.

⁴³⁴ TD, nr. 144, vrk. 362b-363a.

neferleriyle birlikte toplam 171 avarız hanesi kaydedilmiştir. Bunlar 17 çift, 98 nimçift ve 60 bennak hanelerinden oluşmaktadır. Bu kayda göre hane 175 olmalıydı ancak karyelerdeki bazı neferler hem bennak hem de ortakçı ya da hem imam hem de nimçift kaydedilmiş ve avarız hanesi sayılmamıştır. Karyelerdeki toplam haneler şöyledir: Kızılca-yer 78 hane, Tekke/Tekye 20 hane, Şeyhler 14 hane, Ak-keçilü 38 hane ve Helvacı 16 hanedir. Cemaatteki 5 ortakçı da hane kaydedilerek ve hane toplamı 171 kaydedilmiştir⁴³⁵.

TD 144 tahririnde hassa kaydedilen Kızılca-yer, Tekye, Şeyhler, Ak-keçilü ve Helvacı karyelerine ise 9 çift, 85 nimçift, 67 bennak ve 93 mücerred kaydedilmiştir⁴³⁶. 38 neferin yanı sıra Tekye karyesinde Şeyh Sümbül evladından olan 12 neferin bulunduğu görülmektedir. Bu neferlerle birlikte Tekye karyesinde 50 neferin bulunduğu görülmektedir. Karyeye bir de 20 dönümlük zemin kaydedilmiştir. Tasarrufu İsa Dede zaviyesi şeyhine aittir.

Alaşehir'e ait kayıtlara TD 144 numaralı tahrir defterinde de rastlanmaktadır. Eskiyaş ve Kargucak, Başmaklu, Nısf-ı karye-i Yavi ve Kuruca-dere ve Pusatlu ve Gazal mezrasına toplam 40 nefer kaydedilmiştir. Bu defterde hane kayıtları mevcut değildir. Nasuh ve Hacı mezrasında ise reaya kayıtlı değildir⁴³⁷. TD 144 numaralı tahrir defterinde 336 neferin mukataa hanesi olarak kaydedildiği görülmektedir. Hane kaydı bulunmayan defterde mukataa hanesi olarak bazı cemaatlerdeki neferlerde kaydedilmiştir⁴³⁸. 11 çiftlik, 1 yaylak ve 3 mezranın kayıtlı bulunduğu TD 144 numaralı tahrir defterinde nefer kaydı bulunan İdris Fakih mezrası 13 neferle tahrir edilmiştir. Bunlar 6 bennak, 2 mücerred, 2 sipahi, 1 sipahizade, 1 imam ve 1 merd-i tımar neferleridir. Ayrıca mezraya 34, 40, 20 ve 30 dönümden oluşan dört tane zemin kaydedilmiştir⁴³⁹. Alaşehir kazasında TD 571 numaralı evkaf defterinde 1206 avarız hanesi kaydedilmiştir⁴⁴⁰.

⁴³⁵ TD, nr. 148, s.718-721.

⁴³⁶ TD, nr. 144, vrk.332a-333b.

⁴³⁷ TD, nr. 144, vrk.322b-326a.

⁴³⁸ TD, nr. 144, vrk.328b-331b.

⁴³⁹ TD, nr. 144, vrk.362b-365a.

⁴⁴⁰ TD, nr. 571, vrk. 146b-165a.

4.2.2.2 Arpaz Köyleri

Taallukat-1 Arpaz olarak 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıtlı bulunan Arpaz'a 7 karye kayıtlıdır. Sadece Aruzlu köyü tımar kaydedilirken diğer köyler hassa kaydedilmiştir. Bekirlü ve Manastır köyleri Arpaz'ın en büyük köyleridir diyebiliriz. Bekirlü karyesine 46 nefer kaydedilmiş olmasına rağmen hane 50 kaydedilmiştir. Ayrıca hane kaydında 4 çift, 8 çiftli kara ve 29 caba kara neferi tahrir edilmiş olmasına rağmen karyede 5 çift, 9 çiftli kara ve 28 caba kara kayıtlı olduğu görülmektedir. Manastır karyesinde ise çift 7, çiftli kara 8, caba kara 22 kaydedilmiştir. Ancak bu karyedeki farklılıklar aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir. (bkz. Tablo: 4.44). Çeltükçi karyesinde ise hane kaydı yoktur. Sadece 2 nefer kayıtlı olup bu neferler de *Ortakçı* kaydedilmiştir. Ortakçıların genellikle hane kayıtlı olduğunu bildiğimiz için bu karyedeki ortakçıların hane kaydedilmemesi dikkat çekicidir⁴⁴¹.

Tablo 4.44: TD 1/1M numaralı Tahrir Defterine Göre Arpaz Köyleri

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Çiftli Kara	Caba Kara
Aruzlu	11	11	1	7	0	0	0	3
Bekirlü	46	50	1	5	0	0	9	28
Çeltükçi	2	0	0	0	0	0	0	0
Dere	21	21	1	5	0	0	3	9
İvazlu	8	8	0	1	0	0	4	3
Manastır	41	41	1	6	0	0	6	24
Uc-beglü	21	21	0	4	0	0	1	15
TOPLAM	150	152	4	28	0	0	23	82

TD 08 numaralı tahrir defterinde Arpaz, Yenişehir kazasına tabi nahiye olarak tahrir edilmiştir. Arpaz'a bu tahrirde 8 karye kaydedilmiştir. Hatta Yazırlu ve Manastır karyeleri bu tahrirde birlikte kaydedildikleri için 9 tane karyenin bulunduğunu söyleyebiliriz. Aruzlu karyesi tımara, diğer köyler ise hassa kaydedilmiştir. TD 1/1M numaralı defterden farklı olarak Persiyye ve Yazırlu karyeleri farklılık gösterir. Daha önceki tahrirde kayıtlı olmayan Persiyye köyünde hanenin oldukça fazla olduğu görülmektedir. TD 1/1M numaralı tahrirde hanelerin çoğunluğunu Caba kara neferleri oluştururken, TD 08 numaralı tahrirde Caba ve Çiftli kara tabirleri yer almamış ve en az haneyi de kara neferleri oluşturmaktadır⁴⁴².

⁴⁴¹ TD, nr. 1/1M, s. 202-207.

⁴⁴² TD, nr. 08, s. 308-326.

Tablo 4.45: TD 08 ve TD 148 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Arpaz Kazası Kırsal Nüfusu

KÖY ADI	TD 08							TD 148					
	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Aruzlu	10	9	1	4	1	3	1	40	25	13	0	5	20
Bekirlü	78	48	30	20	7	10	10	46	38	7	1	16	21
Çeltükçi	1	1	0	0	0	0	0						
Dere	29	19	10	6	1	11	0	27	21	6	1	11	9
İvazlu	8	5	3	3	0	0	1	20	12	7	0	3	9
Kızılca	-	-	-	-	-	-	-	28	25	3	0	0	25
Güte/Gümme	-	-	-	-	-	-	-	227	166	52	5	49	113
Manastır	-	-	-	-	-	-	-	28	24	4	3	2	19
Persiyye	397	301	96	50	93	99	58	327	270	46	1	113	160
Topçu	-	-	-	-	-	-	-	3	3	0	0	0	3
Uc-beglü	47	30	17	11	4	12	3	65	45	18	0	13	32
Yazırlu ve Manastır	40	27	13	8	6	7	4	62	42	12	2	17	23
Yusuflu	-	-	-	-	-	-	-	11	11	0	0	0	11
TOPLAM	610	440	170	102	112	142	77	884	682	168	13	229	445

TD 87 numaralı tahrir defterinde Arpaz’a ait kayıt bulunmamasına rağmen fihristte yer alan kayıtlara göre Arpaz’a 1094 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Arpaz’a ait kayıtlar mevcut değildir. TD 148 numaralı defterde ise Arpaz’a 12 karye kaydedilmiştir. Aslında Persiyye karye olarak kaydedilmişti. Burada sadece zeamet-i Persiyye olarak kaydedilmiştir⁴⁴³. Yazırlu ve Manastır karyelerinin bu yıllarda ayrı tahrir edildiği görülmektedir. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Arpaz’da yeni yerleşim olan köyler Kızılca, Küte/Gümme?, Topçu ve Yusufçu karyeleridir. Tabloda da görüldüğü üzere Arpaz köylerindeki vergilendirilebilir nüfusun düzenli bir şekilde arttığı görülmektedir.

TD 129 ve TD 144 numaralı tahrirler H.981 yılına ait defterler olup birinci ve ikinci ciltten oluşmaktadır. Arpaz kazasına ait bölüm ise ikinci ciltte, yani TD 144 numaralı tahrir defterinde yer almaktadır. TD 144 numaralı tahrir defterine göre Arpaz’da Kızılca karyesinin iki defa kaydedilmesiyle birlikte toplam 21 köy bulunmaktadır. Kızılca karyelerinden birisi Nefs-i Arpaz’da diğeri ise Persiyye zeametinde kaydolunmuştur. Ayrıca 2 tane de mezra bulunmaktadır. Abdü’l-kerim ve Erken-adası Mezraları’nda reaya kaydı bulunmamaktadır⁴⁴⁴.

Menderes suyunun geçtiği Yazırlu karyesindeki gemilerden yıllık 1700 akçe alındığı görülmektedir⁴⁴⁵. 1573-1574 yıllarına ait bu tahrir defterinde Menderes nehri üzerindeki gemilerden alınan vergiden yola çıkarak, bölgede ulaşım ağının hala Menderes nehri

⁴⁴³ TD, nr. 148, s. 634-648.

⁴⁴⁴ TD, nr. 144, vrk. 253b-260b.

⁴⁴⁵ TD, nr. 144, vrk. 263a. “Sefine-i der karye-i Yazırlu ber Ab-ı Menderos Hasıl fi sene: 1700”

üzerinden yapıldığı söylemek hatalı olmaz. Ayrıca Arpaz'ın o dönemde ticari faaliyetlerinin yoğun olduğunu da görmekteyiz.

4.2.2.3 Ayasuluğ Köyleri

Ayasuluğ'a ait ilk kayıtlar TD 87 numaralı tahrir defterinde bulunmaktadır. Defterin fihristinde Ayasuluğ kazasına 3532 hanenin kayıtlı olduğu yazılmıştır. Çapak, Hortma, Dirmil, Demürcilü, Bozköy, Fetrek, Muharremler, Demürcilü (Tetimme), Cebye, Zeytün, Kızılca, Gelevre, Ilıca, Germiyancık, Üzümi ve İsalır, Uşak-pınarı, Sasalı, Boz-alan, Çavdar?, Boynak, Dünderlu, Hızır-beglü ve Kızılca(tetimme) mukataa hanelerin kaydolunduğu köylerdir. Kayıtlara göre 216 neferin kayıtlı bulunduğu görülmektedir. Ayasuluğ mukataa hanelerinin rüsumu Güzelhisar nahiyesindeki mukataa haneleri hasılında kaydedilmiştir⁴⁴⁶. Hassa kaydedilen köylerde Akça-ova ve Akçaşehir'e tabi köyler de bulunmaktadır. Ayasuluğ'daki köylerin çoğunun Akça-ova'da olduğu görülmektedir⁴⁴⁷.

Hassa kaydedilen köyler aşağıdaki tabloda detaylıca gösterilmiştir. Danişmedlü, Sunkurlu ve Büklü karyelerine toplam hane 86 kaydedilmiştir. Küffar karyesindeki *“Zikrolan karyenin cemaati fevt olub heman bir koca kâfir kalup ol dahi Ayasuluğ keferesi içine girüb Ayasuluğ keferesiyle bile yazıldı. Haliyâ Değirmen-deresi reayası ziraat ederler yerlerini hasılı anda bile mündemicdir”*. kayıtlı ifadede de anlaşılaacağı üzere fevt olan keferelerden kalan kafir neferi ayasuluğ keferesine dahil edilmiş ve Köyde Değirmen-deresi reayasının ziraat ettiğı görülmektedir. Hassa köylerde hanelerin çoğunluğunu bennak ve nimçiftler oluşturmaktadır⁴⁴⁸.

Tablo 4.46: TD 87 numaralı Tahrir Defterine Göre Ayasuluğ Kazası Hassa Köyleri

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ak	21	15	1	2	3	5	5
Akça-şehir ve Kızılca	52	42	7	7	18	10	7
Anduz	15	13	2	0	3	10	0
Bergos (Çınar)	61	47	6	1	11	30	5
Büklü?	35	31	1	0	5	15	11
Çakır Ali	30	20	6	1	6	11	2
Danişmedlü	62	47	9	5	15	20	7
Değirmen deresi	56	45	3	3	15	16	11
Dere	18	15	2	2	7	4	2

⁴⁴⁶ TD, nr. 87, s.28-31.

⁴⁴⁷ M.A. Cook, a.g.e. , s. 56-57.

⁴⁴⁸ TD, nr. 87, s.7-26.

Devlethan	21	21	0	0	12	4	5
Feyyale ve Ahi	55	43	12	9	12	13	9
Havuçlu	49	31	7	0	10	18	3
Hüsamü'd-dinlü	7	6	1	1	2	2	1
İne / Eyne	85	51	20	7	16	34	4
Kaffal/Küffal	20	16	1	1	9	3	3
Kayağlu?	16	13	2	1	4	7	1
Küffar	0	0	0	0	0	0	0
Küplüce	61	51	5	6	18	13	11
Nefs-i Batnos	46	39	2	1	18	13	7
Savcı	58	46	5	1	8	35	2
Sunkurlu	13	8	4	1	6	1	0
Sürten	10	9	1	0	7	1	1
Uşak-pınarı	79	62	11	1	13	38	10
Uysal	17	13	1	0	11	1	1
TOPLAM	887	684	109	50	229	304	108

TD 87 numaralı tahrirde Çamlu ve Azhab reayası olarak kaydedilen neferlerin yanı sıra Ortakçı cemaatin de hane toplamı beraber verilmiştir. 4 çift, 27 nimçift, 69 bennak ve 15 kara neferi hesaplanmıştır. Hane 115 kaydedilmiş olup Çamlu karyesindeki 87 hane çoğunluğu oluşturmaktadır. Azhab reayası olarak kaydedilen neferler de uzun zamandır burada bulunmuş ancak yerleşmemişlerdir. Çamlu karyesine kayıtlı olan bu reaya 26 neferden oluşmaktadır. 19 bennak ve 4 kara neferinden oluşan reayanın 23 haneden oluştuğu görülmektedir⁴⁴⁹.

TD 87 numaralı tahrir defterinde Hortma ve ona tabi köylerde toplam 9 çift, 52 nimçift, 39 bennak ve 14 kara kaydolunmuştur⁴⁵⁰. Söke karyesi adı altında kayıtlı bulunan 3 köy kaydı bulunur. Sökünez, Adil, Çakırlı ve Trablus ve Böğürdelen? karyeleri birlikte kaydedilmiştir. Yenice-köy kaydıyla birlikte bu 3 köy kaydında toplam hane 209 hesaplanmıştır. 4 çift, 37 nimçift, 129 bennak ve 39 kara hane kaydedilmiştir. Söke karyesi ve ona tabi karyelerin de Menteşe Sancağı'ndan geldikleri görülmektedir⁴⁵¹. Kemer karyesi ve ona tabi diğer karye ve cemaate toplam 119 hane kaydolunmuş ve haneleri 10 çift, 24 nimçift, 77 bennak ve 8 kara oluşturmaktadır. Ancak bizim hesaplarımıza göre kayıtlardan farklı olan 11 çift ve 75 bennak bulunmaktadır⁴⁵².

⁴⁴⁹ TD, nr. 87, s.40-41.

⁴⁵⁰ TD, nr. 87, s. 41-43.

⁴⁵¹ TD, nr. 87, s. 43-46. “Karye-i Söke der Ayasuluğ haric ez defter ki, Menteşe Sancağından gelüb mütemekkin olub müddet-i medideden berü tavattun etmişlerdir. Haliya emr-i sultani üzere kayd olundu.”

⁴⁵² TD, nr. 87, s. 46-47.

Ayasuluğ'a kayıtlı tımara kaydolunan diğer karyeler de aşağıda tablolandırılmıştır. Tabloda görüldüğü üzere bennak ve nimçiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁴⁵³.

Tablo 4.47: TD 87 numaralı Tahrir Defterinde Ayasuluğ Kazasında Tımara Kaydolan Köyler

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ağzı-kara	19	19	0	0	11	4	4
Ak-koyunlu	24	18	5	1	4	8	5
Argulı/Argavlı?	9	11	2	0	0	5	1
Arvaliyye?	3	3	0	1	0	2	0
At-bergosu(zu)	38	31	6	2	3	20	6
Boynak	72	66	4	5	18	34	9
Boz-köy	85	66	10	0	29	16	22
Cebye?	14	12	2	2	1	6	3
Çapak	35	32	1	1	18	6	7
Çavdar	21	19	2	0	3	10	6
Çengele	43	34	6	3	10	18	3
Çölmekci	40	31	2	1	14	11	7
Depecik	20	17	2	0	5	10	2
Dirmillü	33	20	1	0	5	11	4
Donuz-bergosı(z)	33	23	6	4	5	10	4
Dündarlu	41	29	7	4	8	10	7
Emir-gazilü	48	44	1	3	15	15	11
Fetrek	25	21	3	0	11	7	0
Gelevere	51	42	4	3	18	15	7
Germiyanlu	0	0	0	0	0	0	0
Germiyanlu	40	33	3	2	7	19	5
Gök-yaka	12	12	0	2	3	3	3
Gönanlu	11	11	0	0	6	5	0
Halil-depecüğü	6	6	0	0	0	5	1
Hatunlu ve Depe-inanlu ve de Altınlu	91	85	3	8	25	40	12
Hızır-beglü	43	29	6	2	7	13	7
Hisar-yakası	54	35	14	2	7	20	6
Kadı-kaynağı	6	5	1	0	3	1	1
Kafalu	8	5	0	0	2	2	2
Kayaş	71	48	13	0	4	34	10
Kazancılı	14	10	4	1	4	4	1
Kızılca	38	29	7	1	4	16	8
Kızılca	43	34	7	4	10	16	4
Kızılca (Söğüd-özü)	15	12	2	0	4	3	5
Kızıl-kilise	46	37	8	6	16	13	2
Kızıl-kilise	51	42	8	0	11	22	9
Kilisa/Kilise	27	23	2	2	5	13	3

⁴⁵³ TD, nr. 87, s.48-92.

Koru-yı Kızılhisar ve Kabalcı korusu	31	25	4	2	10	5	8
Kürekçilü	29	20	5	0	3	9	8
Mahmudlu	37	28	3	1	9	10	8
Melic	9	7	2	0	1	6	0
Muharremler	75	58	12	9	23	19	7
Mürsellü ve Kara-ağaç	41	32	6	1	9	16	6
Nısf-ı karye-i Çasnigirlü	14	11	1	1	5	3	2
Nısf-ı karye-i Ortaluca	7	5	0	1	0	3	1
Odasiyye	16	16	0	3	3	10	0
Odasiyye	9	9	0	1	5	3	0
Ömer-beglü ve Baklacı	64	55	6	3	28	20	5
Sağırlu	17	17	0	0	4	9	4
Sakız-ağacı	2	2	0	0	0	2	0
Samsun	14	10	3	0	2	7	1
Sasalu	19	16	2	0	5	9	2
Sinanlu	30	24	4	3	2	12	8
Sökünez	43	37	3	4	18	9	6
Temürcilü/Demürcilü	109	86	16	4	47	23	11
Tırha	77	66	2	7	24	32	3
Tomarya/Tomadya	56	48	6	1	21	18	8
Uşak-pınarı	20	16	1	0	6	6	4
Uzgur	131	106	18	4	31	53	18
Üzümi ve İsarlar ve Mahmudlu	50	43	5	5	16	16	6
Yaycılı	0	0	0	0	0	0	0
Yayla-yakası	19	18	1	3	5	6	4
Yedi-bergos(z)	7	4	3	2	1	1	0
Yuvacılı/Yavaçlı	7	7	0	1	2	4	0
Zekerıyyalı	2	2	0	0	1	1	0
Zeytün	32	24	5	7	9	8	0
TOPLAM	2197	1786	250	123	586	767	307

Kümenos karyesine ve ona tabi karyeler de Ayasuluğ'a kayıtlı olup bu karyeler aşağıda tablolandırılmış olup defterin fihrist bölümünde de vurgulandığı üzere Ayasuluğ'a kaydedilen hanelerin çoğunluğunun köylerde yaşadığı görülmektedir⁴⁵⁴. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturur. Ayrıca Ayasuluğ kazasında da Alaşehir'de olduğu gibi sipahi ve sipahiyan kayıtları oldukça fazladır. Ayasuluğ'da toplam 111 sipahiyan ve sipahizadegan kaydı bulunmaktadır.

⁴⁵⁴ TD, nr. 87, s. 93-95.

Tablo 4.48: Ayasuluğ Kazası'nda Kümenos'a tabi Köyler ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Anduz	14	14	0	0	0	14	0
At-bergosu(zu)	3	3	0	0	0	3	0
Büklü	18	17	0	0	0	15	2
Çobanlı	8	0	0	0	0	0	0
Dündarlı	2	0	0	0	0	0	0
Hatunlu ve Altunlu	7	7	0	0	0	7	0
Karamanlı	2	0	0	0	0	0	0
Kayaş	4	4	0	0	0	4	0
Kümenos	73	61	7	8	15	35	3
Ömer-beglü	4	4	0	0	0	4	0
Sağırlı	4	4	0	0	0	4	0
Yayla-yakası	11	10	1	0	0	8	2
TOPLAM	150	124	8	8	15	94	7

Ayasuluğ'a ait kayıtların bulunduğu bir başka tahrir de TD 148 numaralı tahrir defteridir. Akça-ova'ya tabi köyler hassa olup ve bir tane de cemaat kaydı bulunmaktadır. Karye-i İne, Küplüce, Bergos, Dere, Batnos, Akçaova, Havuçlu, Değirmen deresi, Kayağlu?, Uysal, Çakır Ali, Kulfal, Devlethan, Sınur-begi, Mezra-i Küffar ve Cemaat-i Köselü'de toplam 359 hane kayıtlıdır⁴⁵⁵. Cemaate 36 nefer ve 27 hane kayıtlıdır. Bunları hane sayısından çıkarırsak köylerde 332 hanenin olduğunu söyleyebiliriz. TD 87 numaralı tahrir defterinde halkının fevt olduğu ve Değirmen-deresi reayasının bu köyde ziraat yaptıkları kaydedilmiştir. TD 148 numaralı tahrirde de bu köyün eskiden gelişmiş bir köy olduğu aktarılmıştır. Küffar köyü bu tahrirde mezra olarak kaydedilmiş olup, Değirmen-deresinin reayasına dahil olmuşlardır. TD 1080 numaralı tahrir defterinde Akçaova'da kayıtlı Küffar köyüne 17 nefer ve 15 bennak kaydolunmuştur.

TD 148 numaralı tahrirdeki diğer köylerden Hüsamü'd-dinlü, Uşak-pınarı ve Daru-deresi köylerinde de toplam 68 neferden 57 hane kayıtlıdır. Danişmendlü, Sunkurlu ve Büklü karyelerinin de toplu halde hanesi hesaplanmış ve bu karyelere toplam 69 hane kayıtlı bulunmaktadır. Büklü köyü neferleri eskiden Sunkurlu köyü sınırına gelip burada yerleşmişler ve Sunkurlu karyesine tabi olmuşlardır. Ayrıca Feyyale, Ahi ve bu karyelere tabi olan Anduz karyesine toplam 39 hane kaydedilmiş ve 8 çift, 16 nimçift ve 15 bennaktan oluşmaktadır. Akçaşehir ve Savcı karyelerinin yanı sıra Akçaşehir ve Kızılca-köy Ortakçı cemaat neferleri de kaydedilmiştir. Cemaat neferleriyle birlikte 113

⁴⁵⁵ TD, nr. 148. s.156-162.

hane ve 55 mücerred bulunmaktadır. Kızılhisar köyünde ise 81 nefer bulunmasına rağmen 10 neferin çeltükçü olduğu ve hane-i avarızdan muaf olmuşlardır ⁴⁵⁶.

Ayasuluğ kazasındaki mukataa haneler ise TD 148 numaralı tahrir defterinde 21 karye ve 2 mezradan oluşmaktadır. Bazı köyler beraber kaydedilmiş olup, bazı karyeler de mezralarla birlikte kaydedilmiştir. Perakende olarak kayıtlı olan karyelerde toplam 146 hane kaydedilmiştir ⁴⁵⁷. 4315 avarız hanesi kaydedilmiştir. Yörük kaydedilen 1182 haneyi hesaplamazsak Ayasuluğ'a 3133 avarız hanesi bulunmakta olup bunların çoğunluğunu da köy nüfusu oluşturmaktadır ⁴⁵⁸. Ayasuluğ'da TD 148 numaralı tahrir defterindeki kayıtlara bakıldığında TD 87 tahrir oranla kırsal nüfusta düşüş yaşandığı görülmektedir. TD 414 numaralı tahrir defterinde Ayasuluğ'a ait kayıtlar sadece cemaat köylerinden ibarettir. Bunları cemaat kayıtlarında kaydettik.

Sığla sancağı kayıtlarının olduğu TD 537 numaralı tahrir defterinde Ayasuluğ kazasına ait kısım sayfa 150'den başlamaktadır. Bu tahrir defterinde Ayasuluğ'a cemaatlere kayıtlı Hisar-yakası ve Kirce karyeleri Hamid karyesi olarak da adlandırılmaktadır. 61 neferin bulunduğu köyde hane kaydı bulunmamaktadır. 1 çift, 7 nimçift, 29 bennak, 22 mücerred ve 2 imam neferi kayıtlıdır ⁴⁵⁹. TD 537 numaralı tahrir defterinde Köselü cemaatinin kayıtlı bulunduğu köyler de bulunmaktadır. Bunlara cemaatlerin kayıtlı olduğu bölümde detaylıca değindik. Ancak bu köyler Derbend, Kayaş, Kızıl-kilise, Söke ve Tire kazasına tabi İncircik karyesidir. 41 çift, 132 nimçift, 153 bennak ve 180 mücerred neferi kaydedilmiştir ⁴⁶⁰. En eski tarihli defterlerden birisi olan bu tahrir defterindeki Ayasuluğ kazası köyleri aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır. (bkz. Tablo: 4.49.)

Tablo 4.49: TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Ayasuluğ Kazası Köy Nüfusu

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ak	23	0	10	2	7	3	0
Bergos	36	0	13	2	5	12	0
Çakır Ali	11	0	1	0	2	7	0
Değirmen deresi	47	0	15	3	12	16	0
Derbend	4	0	1	0	0	3	0

⁴⁵⁶ TD, nr. 148, s. 165-176.

⁴⁵⁷ TD, nr. 148, s.176-179.

⁴⁵⁸ TD, nr. 148, s.254.

⁴⁵⁹ TD, nr. 537, s. 152-153.

⁴⁶⁰ TD, nr. 537, s. 158-163.

Dere	6	0	0	0	4	2	0
Devlethan	39	0	12	4	11	11	0
Havuçlu	32	0	13	0	6	12	0
Hüsamü'd-dinlü	3	0	1	0	0	2	0
İne	82	0	25	15	19	22	0
Kayaş	4	0	1	0	0	3	0
Kızıl-kilise	5	0	2	0	0	3	0
Kulfal?	24	0	11	0	13	0	0
Küplüce	55	0	14	3	22	11	0
Söke	2	0	1	0	0	1	0
Sürtek	6	0	1	0	4	1	0
Uysal	20	0	8	3	4	4	0
Yenice	16	0	9	0	0	6	0
Yuvacalu	21	0	8	0	6	6	0
TOPLAM	436	0	146	32	115	125	0

Danişmend, Sunkurlu, Büklü ve Hacı köy karyelerine ise toplam 7 çift, 21 nimçift, 10 bennak ve 13 mücerred kayıtlıdır. Uşak-pınarı ve Darı deresi, Hacı ve Kızılca, Hisarcık, Eşrefler karyelerine ise 2 nimçift, 40 bennak ve 19 mücerred neferi de bu karyelere kayıtlı bulunmaktadır. Kabala, Ahi? ve Anduz karyelerine ise 11 çift, 13 nimçift, 15 bennak ve 16 mücerred kayıtlıdır⁴⁶¹. Bu karyelerin yanı sıra Ayasuluğ'da pek çok karye, mezra ve çiftlik kayıtları bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere Ayasuluğ'da nefer kaydı bulunan sadece Anbarcık mezrası bulunmaktadır. Hane kaydı bulunmayan bu tahrir defterinde nefer kayıtlarından yola çıkarsak köylerde de yaklaşık bin neferin üzerinde hane bulunduğunu söyleyebiliriz. Bu tahrir defterinde Kara neferlerine dair kayıtlar bulunmamaktadır. Ayrıca nimçift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁴⁶².

Tablo 4.50: TD 537 numaralı Tahrir Defterinde Ayasuluğ'da Köyler, Mezralar ve Çiftlikler

Köy, Mezra ve Çiftlikler	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ağzı-kara	26	0	3	4	8	11	0
Ak-koyunlu	14	0	7	2	0	5	0
Anduz	28	0	0	0	0	0	0
Boz-köy	25	0	4	0	10	11	0
Cebye	19	0	9	3	2	4	0
Çapak	30	0	7	3	7	13	0
Çavdar	22	0	7	1	4	8	0
Çengele	23	0	4	0	7	12	0

⁴⁶¹ TD, nr. 537, s.164-178.

⁴⁶² TD, nr. 537, s.178-222.

Çölmekçi	13	0	1	0	9	2	0
Dirmillü	64	0	14	2	8	40	0
Dündarlu	31	0	14	5	7	5	0
Ergülü/ Argavlı	12	0	2	0	0	6	0
Firek/Fırın?	78	0	11	2	17	42	0
Gelevere	13	0	6	0	1	5	0
Germiyanlu	20	0	8	1	9	2	0
Germiyanlu ve Depecik	42	0	16	3	5	18	0
Gök-yaka	10	0	1	0	7	2	0
Gönanlu	14	0	5	0	6	3	0
Halil-depecüğü	0	0	0	0	0	0	0
Hatunlu ve İl-beglü	40	0	8	3	15	14	0
Hızır-beglü	50	0	20	7	11	12	0
İrvalya/Arvalya	35	0	18	3	3	11	0
Kaba-kavak	16	0	5	0	3	8	0
Kafalu	13	0	3	0	7	3	0
Karamanlu	46	0	10	1	17	16	0
Kazancılı	14	0	3	0	0	11	0
Kızılca	68	0	8	0	18	41	0
Kızılca	79	0	24	3	18	34	0
Kızılca	13	0	3	0	2	7	0
Kızılca-gök	26	0	10	7	1	8	0
Kızıl-kilise	26	0	6	1	7	11	0
Kilise	44	0	18	2	12	11	0
Koru-yı Kızıl-hisar ve Kabalcı-korusu	20	0	2	1	8	9	0
Köseler	58	0	21	2	4	29	0
Küreçcilü /Kır-cemallü?	4	0	0	1	0	3	0
Meliç	6	0	1	0	4	1	0
Muharremler	33	0	11	1	18	3	0
Mürsellü	39	0	6	4	9	20	0
Nısf-ı karye-i Çaşnigirlü	25	0	7	0	10	6	0
Odesye?	19	0	7	0	10	2	0
Odesye?	12	0	2	0	10	0	0
Ömer-beglü ve Baklacı	49	0	14	3	16	12	0
Ömer-gazilü /Emir Gazilü	75	0	27	9	19	14	0
Örtülüce/ Avratluca?	4	0	1	0	1	2	0
Sağırlu	15	0	3	0	4	7	0
Sasalu	23	0	8	1	11	3	0
Sinanlu / Senatlu	41	0	9	0	11	21	0
Söğüd	19	0	6	1	10	2	0
Tırha	23	0	7	0	10	6	0
Turnacı	0	0	0	0	0	0	0
Uşak-pınarı ve karye-i Sakız-ağacı	29	0	12	0	3	14	0
Uzgur	134	0	38	1	52	36	0
Üzümi ve İsalu ve Mahmudlu	23	0	4	1	8	9	0
Yaycılı	10	0	3	1	4	2	0

Yayla-yakası	13	0	3	1	1	8	0
Yedi Bergos(z)	0	0	0	0	0	0	0
Zekerıyyalı	1	0	0	0	0	1	0
Zeytün	41	0	5	2	18	14	0
Mezra-i Anbarcık	7	0	2	0	4	1	0
Mezra-i Kadı-kaynağı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Yalkı-dere ?	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kızılca-Osman	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Küçük Hızır	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Menteşecik	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Medrese?	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hallac İbrahim	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hatun-önü	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Orman-başı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-ağaç	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Halife-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Garib Ömer-han	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Ahmed Çelebi	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kırık Kesüğü	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Tonlukçu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik Kuruca Hasan	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik Tatar	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Küçük Germiyancık	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Melik	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kazık-kurudan ve Çiftlik-i Turasan	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1677	0	454	82	466	601	0

Akçaşehir daha önceki tahrirlerde Ayasuluğ'a bağlı olup bu tahrir defterinde Ayasuluğ'dan ayrı bir kaza olarak kaydedilmiştir. TD 537 numaralı tahrirde kayıtlı köyler aşağıdaki tabloda kaydedilmiştir. Akçaşehir'e 18 karye, 2 çiftlik ve 1 tane de dalyan kaydedilmiştir⁴⁶³. Söke, Savcı, Sökünez, Adil, Çakırlı, Trabuz? ve Böğürtlen? Köylerinde toplam 2 çift, 33 nimçift, 163 bennak ve 124 mücerred kaydolunmuştur. Ayrıca Akçaşehir köylerinde 64 *Tuzcu* neferi de bulunmaktadır. Daha önceki tahrir defterlerinde de görüldüğü üzere Ayasuluğ Batnos'da bulunan memlahadan dolayı köylerde tuzlacı neferleri bulunmaktadır.

⁴⁶³ TD, nr. 537, s. 230-244.

Tablo 4.51: TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Akçaşehir Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akçaşehir	26	0	8	5	4	8	0
At-bergos(z)	30	0	9	0	6	15	0
Boynak	46	0	7	2	25	12	0
Çitlice?	33	0	12	3	13	6	0
Donuz-bergoz	18	0	6	0	8	4	0
Kayaş	87	0	30	2	4	47	0
Kemer	66	0	19	2	16	26	0
Kızıl-kilise	62	0	24	2	13	23	0
Kümenos/Gümenos	60	0	13	4	29	14	0
Potur/Botur?	13	0	4	0	1	7	0
Samsun	7	0	1	0	2	4	0
Savcı	81	0	31	3	2	41	0
Savcı	38	0	16	0	2	19	0
Söke	270	0	88	1	12	136	0
Sökünez	49	0	15	2	16	15	0
Sökünez ve Adil ve Çakırlu ve Trabuz ve Böğürtlen	53	0	16	1	18	15	0
Tomarya	42	0	13	0	20	7	0
Yuvacılı	17	0	2	0	0	15	0
TOPLAM	998	0	314	27	191	414	0

TD 1080 numaralı tahrir defterinde Batnos'la birlikte Akçaova'ya 16 tane köyün kayıtlı bulunduğu tahrir edilmiştir. Hassa kaydedilen bu 16 köyün hane dağılımı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir. TD 537 numaralı tahrirde hane kayıtları yer almamıştır. Ancak bu tahrir defterinde de görüldüğü üzere çiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tablo 4.52: TD 1080 Numaralı Tahrir Defterine Göre Ayasuluğ Akçaova'daki Köyler ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Nefs-i Batnos	31	31	0	17	2	3	8
Ahi	3	3	0	3	0	0	0
Ak	17	14	3	2	6	2	5
Anya	31	30	1	12	6	6	6
Bergoz	30	25	7	9	0	3	11
Çakır Ali	11	8	2	7	0	0	1
Çınar	14	12	2	8	2	0	2
Değirmen-deresi	52	45	8	10	5	6	24
Dere	17	13	4	2	5	3	3
Havuçlu	41	37	4	11	3	16	7

Kayağlu	12	7	4	4	2	2	1
Kulfal	8	8	0	4	0	4	0
Küffar	17	15	2	5	3	3	5
Küplüce	39	35	2	17	5	7	6
Sürtek	12	10	2	5	1	3	1
Uysal	16	12	4	3	3	2	5
TOPLAM	351	305	45	119	43	60	85

TD 129 numaralı tahrir defterine bakıldığında Güzelhisar mukataa haneleri kayıtlarında Ayasuluğ'a ait bazı karyelerin de bu mukataa haneleri içinde olduğu görülmektedir. Bu köyler Hatunlu ve Alagilü?, Uşak-pınarı, Köseler, Gönenlü?, Gelevre, Çay ve Kırılı karyeleridir⁴⁶⁴. TD 571 numaralı evkaf defterinde Ayasuluğ'daki Yayla, Ezine, Kızılca, Ulucak, Turgud, Turnacı, Kuyumcu, Pronko, Zeytün,Yekuş, Ezinecük, Uc-beglü, Balatlık ve Satı-oğlu mezraları kaydolunmuştur⁴⁶⁵. 41 neferle kaydedilen Kuyumcu köyünde Menderes nehri üzerindeki dalyandan alınan 2000 akçelik vergi Aydınoglu İsa Beg vakfının gelirleri arasında gösterilmektedir⁴⁶⁶.

4.2.2.4 Birgi Köyleri

Küçük Menderes ovasının kuzeyinde kurulan Birgi'ye ait kayıtlar ilk olarak 1461-1462 yılına ait TD 1/1M numaralı tahrir defterinde görülmektedir. Defterdeki yerleşim birimleri idari düzene göre sıralanmamış ve bu yüzden yerleşim yerinin hangi kaza ya da nahiyeye ait olduğu anlaşılmamaktadır. Ancak bu defteri TD 08 numaralı tahrir defteri ile kıyasladığımızda TD 1/1M numaralı tahrir defterinin baş kısmının Birgi'ye ait kayıtlar olduğu görülmektedir. TD 1/1M numaralı tahrirde 59 karye ve 8 mezra kaydedilmiştir⁴⁶⁷. Bazen birkaç köy bir arada kaydedilmiş, bazen de bir karye farklı tımarlara ait olduğu için iki defa kaydedilmiştir. Defterde kayıtlı mücerred neferleri olmasına rağmen bütün neferlerin hane kaydedildiği görülmektedir. Ayrıca bu kayıtlarda bennak neferlerinin bulunmaması dikkat çekici bir unsurdur. Bennak yerine Çiftli kara ve Caba kara tahrir defterinde önemli yer tutmaktadır. Ancak sayfa 331 deki kayıtlar da Nefs-i Birgi'den başlamış ve bu köylerin devamı da Subaşı Hızır Bey hassı olarak tahrir edilmiştir. Daha önceki köyler tımara kaydedilmiş olup bu köylerin hassa

⁴⁶⁴ TD, nr. 129, vrk. 179b-180a.

⁴⁶⁵ TD, nr. 571, vrk. 33b-47a.

⁴⁶⁶ Emine Sönmez, *a.g.t.*, s. 54.

⁴⁶⁷ TD, nr. 1/1M, s.1-78.

olduğu görülmektedir. Subaşı hassına sadece Birgi’den değil başka şehirlerden de bazı karyeler kaydedilmiş olup idari birimler detaylı kaydedilmediği için kaç karyenin Birgi’ye ait olduğu belirsizdir. Köylerdeki kayıtlı bütün neferlerin hane kaydedildiği görülmektedir. Sadece Genev köyünde 138 nefer ve 130 hane bulunmaktadır. Diğer köylerdeki bütün kayıtlı neferler aynı zamanda hane kabul edilmiştir. Derelü 17, Aya-sürüt 24, Sini? 49, Yazı, 23, Tasahorya 66, Yenice-köy 31 hane, Yusuf-deresi 14 hane, Sunkurlu 17 hane, Havlucuk 11 hane, Mekseros 13 hane, Eksernos 20 hane, Kedyederesi halkı 37 hane, Çiftlik 36 hane, Emirdoğan 12 hane, Yağcı 31 hane kayıtlıdır⁴⁶⁸.

Tablo 4.53: TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Tımara Kayıtlı Birgi Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftlü Kara	Caba Kara
Adı-gümi	31	31	2	4	1	9	14
Ak-keçilü	32	32	0	3	0	3	23
Aktaş ve Biçerlü	25	25	7	4	0	3	9
Ala-keçilü	35	35	0	1	0	1	5
Argılı / Araglu	34	34	0	14	0	2	18
Arhonda?	16	16	5	8	1	0	2
Ayasofya	4	4	0	3	0	0	1
Aya-sürüt	7	7	0	4	0	0	3
Bazbara	0	0	0	0	0	0	0
Beg	29	29	0	4	0	0	25
Beg / Begiş	168	169	12	2	0	17	62
Boz	13	13	0	1	5	0	7
Cibri	20	20	0	0	0	0	0
Çavuşlu	80	80	19	9	1	1	48
Çaylu	10	7	1	0	1	2	3
Donlukçu	0	0	0	0	0	0	0
Ekizce	1	1	0	1	0	0	0
Gümenoz/Kümenos	30	30	3	2	4	7	11
Güvendiklü	13	13	2	5	2	1	3
Hatun Deresi	48	48	5	0	1	0	41
Hisse Aya-sürüt	3	3	0	2	0	0	1
Hisse Nısf-ı Dad-Begi	14	14	0	2	1	6	4
Hisse-i Dad Begi ve Aluşirlü ve Artucak	24	24	0	2	5	0	17
Hisse-i Hoca	7	7	0	1	4	1	0
İlyas Beglü	9	9	1	2	3	0	3
Kaba Sallu/ Kabasalu?	19	19	1	7	2	0	6
Kadı-köyü	0	0	0	0	0	0	0
Kara Bergos	21	21	5	4	2	0	9
Kara-burç	51	49	17	5	4	1	23

⁴⁶⁸ TD, nr. 1/1M, s. 331-362.

Kara Doğancılı	19	18	1	1	4	2	11
Kara-Pınar	25	25	3	1	1	10	7
Kayılu	11	11	2	5	1	0	3
Kazanlu	29	29	0	5	6	7	10
Kızıl Duhan /Kızıl ve Çan	32	32	0	0	0	0	0
Kızılca-Havlu ve Pınazlu	31	31	4	2	4	3	16
Kulfallu	8	8	0	3	1	3	1
Kurga/ Gurga	43	41	3	6	3	3	24
Kuruca Dere	11	11	2	5	2	0	2
Küre	16	16	0	0	0	0	4
Mezekse	34	36	3	1	8	3	18
Mürsellü	32	32	1	2	3	4	21
Nısf-ı Tekürlü	27	27	0	7	0	0	20
Nısf-ı Tekürlü	31	33	2	7	2	12	8
Ortamiş/Ödemiş	27	27	7	2	5	5	8
Ömer-gözü	28	28	1	2	5	2	18
Sasalu	21	21	2	8	2	0	8
Sunkurcalu?	2	2	0	1	0	0	1
Sunrılı	17	17	5	5	0	0	6
Süle	80	81	0	15	1	27	28
Tandurlu	2	2	0	0	0	0	2
Tezkire ve Kerdeme	69	68	1	6	9	6	39
Uzun Dere ve Demürciler	36	34	7	1	7	4	15
Üzümlü ve Bayram-beglü	10	10	3	0	2	0	5
Üzümlü	15	15	1	0	3	0	10
Yağas	44	44	0	11	0	0	32
Yenice	32	32	0	7	0	0	22
Yenice	44	44	4	3	11	6	17
Zaviye-i Saru-Şeyh	5	5	3	2	0	0	0
Zeytun	18	18	4	1	4	0	9
Mezra'-i ve Doğancı Çiftliği	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Çakal depesi	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Çalca/ Çallica	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Doğancı Yusuf	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Oğuz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Yaman	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Yazı-begi	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1560	1555	139	199	121	151	703

TD 1/1M numaralı defterin başı eksik olduğu için ilk kayıtların hangi kaza veya nahiyeeye kayıtlı bulunduğu belirsizdir. Ancak TD 08 numaralı tahrir defteri ile kıyasladığımızda TD 1/1M numaralı defterin başı Birgi Kazası'na ait kayıtlardır.

Aşağıdaki tabloya da bakılırsa Birgi'nin köylerindeki nüfus dağılımını görebiliriz (bkz. 4.54). TD 08 numaralı tahrir defterine bakıldığında Birgi kazasında 57 köyün kayıtlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.54: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Kazası Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Adı-gömi/ Adı-gümi	64	50	13	3	1	37	9
Ak-keçilü	55	35	20	2	2	26	4
Ala-keçilü	26	24	2	0	0	24	0
Arhonda	20	14	6	9	0	1	3
Ayasofya	19	13	7	0	0	8	3
Aya-sürut	9	6	2	4	0	0	2
Bazbara	8	5	3	3	1	0	1
Beg	167	155	12	1	0	124	4
Beg	29	27	2	0	0	25	1
Boz	28	20	8	0	8	10	2
Cibri	12	12	0	0	0	0	0
Çaylu	15	11	4	1	3	3	3
Dad-begi ve Ulu-serlü ve Artucak	30	25	5	13	3	3	6
Demürcilü ve Seyranlu?	7	5	2	5	0	0	0
Donlukçu/Tonlukçu	0	0	0	0	0	0	0
Ereğlü	42	34	8	19	1	8	5
Gümenoz	42	34	8	1	14	11	7
Güvendiklü	15	14	1	6	1	3	2
Hatun deresi	93	72	21	14	0	36	20
Havaslu (Silik/Çomaklu?)	106	79	25	17	9	30	22
Hisse-i Anamurud	3	3	0	2	0	1	0
Hoca	5	4	1	1	3	0	0
İkizce	0	0	0	0	0	0	0
İlyas Beglü	8	8	0	4	0	3	1
Kabasalu/ Kaba-sallu	22	19	3	2	12	0	4
Kara Bergos	27	23	4	3	7	8	4
Kara Dad Begi	26	20	6	7	4	3	5
Kara Doğancılı	20	19	1	9	1	5	3
Kara-burç	41	38	3	9	3	13	11
Kara-pınar	34	25	9	0	0	19	4
Kazanlu	27	25	2	13	4	5	1
Kızılca-havlı ve Pınazlu	42	23	19	3	5	9	4
Kızıl-duhan	33	32	1	0	0	12	0
Kulfal	14	10	5	4	0	5	0
Kurga/Gurga	51	42	9	5	1	27	6
Kurt/Kürt?	0	0	0	0	0	0	0
Kuruca dere	13	11	2	6	2	3	0
Küre	17	16	1	0	0	0	0
Mezekse	42	38	4	16	3	13	5

Mürsellü	33	29	4	3	6	15	4
Nısf-1 Tekirlü	52	38	14	27	1	5	4
Nısf-1 Tekirlü	45	42	4	29	0	7	3
Ödemiş	36	31	5	14	4	5	6
Ömer-gözü	27	23	4	1	9	12	0
Sasalu	29	21	8	5	4	5	6
Sunkurcalu	1	1	0	1	0	0	0
Sunrılı?	28	27	1	14	1	4	6
Süle	169	153	34	12	13	78	29
Tekürlü	5	5	0	1	2	1	1
Tezkire ma'a karye-i Gerdeme	106	88	18	6	16	54	10
Uzun dere ve Demircilü Çavuş	40	35	5	14	3	11	7
Üzümlü	14	12	2	4	0	5	2
Üzümlü / Bayram-beglü	13	11	2	5	2	1	3
Yağaz/Yağas	122	98	25	13	5	63	12
Yenice	68	58	10	36	2	6	11
Yenice	24	23	1	0	0	21	2
Zeytün	21	14	7	3	4	6	1
TOPLAM	2045	1700	363	370	160	774	249

TD 87 numaralı tahrir defteri fihrist bölümünde Birgi'ye 4436 hane kayıtlı bulunup, aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere bu hanelerin çoğunluğunu bennaklar oluşturmaktadır. Bu tahrirde Kırsal nüfusun, şehir nüfusundan fazla olduğunu görmekteyiz. Balyanbolu zeametine 8 hassa köy kaydedilmiştir. Birgi'deki diğer köylerle birlikte hane kayıtları bulunan mezra ve çiftlik de bulunmaktadır⁴⁶⁹.

Tablo 4.55: TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Birgi Köy, Mezra ve Çiftlikleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİK	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ak-keçilü	70	65	4	1	16	33	15
Aktaş ve Biçerlü	27	22	3	2	11	5	4
Ala-keçilü	47	41	6	0	0	30	11
Anavlı	58	58	0	0	0	0	0
Ayasofya	10	9	1	0	3	3	3
Aya-sürûd	33	25	7	0	11	5	9
Ayvacak	21	14	7	0	0	13	1
Bazbare	6	6	0	1	1	3	1
Beg	37	27	6	0	0	21	6
Beg	51	35	10	1	10	9	15
Bergos	3	3	0	0	0	3	0

⁴⁶⁹ TD, nr. 087, s. 189-266.

Boz	6	3	3	0	0	2	1
Boz	17	14	1	0	6	5	3
Cebri	22	16	3	0	0	13	3
Çağıldık/Çakıldak	16	15	1	0	0	15	0
Çamluca-küre	143	114	24	1	2	75	37
Çavuş	28	18	8	3	0	10	5
Çavuşlu	131	104	15	3	32	40	29
Çaylu	11	11	1	0	1	7	2
Çiftlik-i Büyük n.d. Yenice	43	39	3	1	12	17	9
Dad-begi ve Ulu-serlü ve Artucak	81	63	13	1	18	26	18
Dad-begi	3	3	0	0	0	3	0
Deliklü	35	34	1	0	0	25	9
Derelü	19	12	4	0	0	10	2
Dümbane/Dembane	23	19	1	1	1	11	6
Eksernus ve Kemernus	33	28	4	0	18	6	4
Emir-doğan	23	19	3	0	11	4	4
Erhunde	34	29	2	2	13	4	11
Gerçeklü/ Köçeklü	17	16	1	1	10	2	3
Gerne/Girne	139	117	19	1	30	51	35
Göncülü /Güncelü	10	7	2	0	4	1	2
Gurga	18	15	2	0	0	12	3
Güne-deresi	11	7	1	0	0	7	0
Hatun-deresi	38	31	4	0	0	30	1
Hatun-deresi	64	54	6	1	8	27	18
Hoca	15	10	5	0	4	6	0
İkizce	0	0	0	0	0	0	0
İlyas-beglü	13	8	4	3	4	1	0
İne-beglü	8	0	0	0	0	0	0
Kabacılı	50	45	5	0	11	25	9
Kara-bergos	37	32	4	0	18	9	5
Kara-Burç	55	29	1	0	15	10	9
Kara-doğanlu	16	10	5	0	0	8	2
Kara-koyunlu	21	17	3	1	9	6	1
Kara-pınar	33	25	7	0	11	8	6
Kavurga/Kurga	153	128	15	2	19	82	25
Kayı	11	11	0	0	0	11	0
Kayılı	14	9	4	2	0	5	2
Kebece-küre	131	110	6	0	0	77	34
Keles	10	0	0	0	0	0	0
Kızıl-Ali	30	20	8	0	2	9	9
Kızılca-havlı ve Pınazlu ve Alaşehirli	67	53	11	0	27	20	6
Kızıl-duhan Çeltükçiyen	40	36	1	0	0	5	0
Kulfal	22	18	4	0	13	1	4
Kuruca-deresi	18	16	2	1	6	6	3
Kümenos/Gümenos	86	68	15	0	13	32	23
Küre	42	36	5	0	0	27	8

Kürt	0	0	0	0	0	0	0
Mürsellü	5	4	1	0	0	1	3
Mürsellü	38	28	9	3	6	16	3
Ömer-gözü ve Musacalu	21	19	2	2	11	5	0
Ördeklü	3	2	1	0	0	2	0
Örenlü	2	2	0	0	0	2	0
Sasalu	33	27	6	2	15	7	3
Sedere	92	69	17	2	9	37	21
Siyek	97	72	22	5	22	30	15
Sunarilü	40	32	7	0	12	9	11
Sunkurlu	64	45	14	0	11	16	18
Sunkurlu	5	4	0	0	3	0	1
Süle-gezi	204	163	32	13	65	52	34
Tasahorya	47	39	6	0	3	24	12
Tekür	2	2	0	0	0	2	0
Tekürlü	79	64	11	7	31	9	18
Tenderlü	9	7	2	0	0	5	2
Tezkire	3	2	1	0	0	2	0
Tezkire	94	77	7	2	18	39	18
Tonlukcu (Donlukcu)	0	0	0	0	0	0	0
Toyranlu (Doyuranlu)	4	4	0	0	2	1	1
Urgalu	102	94	7	1	19	39	35
Uzun dere ve Demircilü	84	55	15	1	29	14	11
Vakf ve Yazıcı	43	35	5	2	4	11	18
Yağas	117	88	22	4	33	37	14
Yağcı/Bağcı	31	25	4	0	15	4	6
Yazı	59	48	7	2	26	12	8
Yenice	20	13	3	0	4	6	3
Yenice	32	27	4	1	11	10	5
Yenice	32	24	6	1	4	10	9
Yenice-hisarçık	24	21	3	0	1	12	8
Yusuf-deresi	26	19	7	2	5	7	5
Zeytün	1	1	0	0	0	1	0
Zeytün	22	19	2	2	8	5	4
Mukata'-i Hane-ha	22	16	5	0	0	12	4
Diğer Hane-ha	16	16	0	0	0	15	1
Mezra-i Yazı-Begi ve Oğuz	28	14	9	0	0	10	4
Mezra-i İlanlar ve Boz-alan	9	6	0	1	2	3	0
Mezra-i Kadı ve Çiftlik-i Doğancı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Cemal-depesi ve Doğancı Yusuf	0	0	0	0	0	0	0
Mezra İman ve Çiftlik-i Gedik	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Sunkur	11	9	1	0	7	1	2
Çiftlik-i Poladhan	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kızıl-kulağuz	0	0	0	0	0	0	0

Çiftlik-i Kalabudun	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Gözlü-baba	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Düdençi/Güdekci	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ahi-kırı	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	3721	2966	509	82	746	1344	713

TD 148 numaralı tahrir defterinde Tasahorya, Yağas ve Balyanbolu zeametleri kayıtlıdır. Bu tahrirde toplam 4157 avarız hanesi kaydedilmiştir. Erhunde karyesinde 6 nefer de bazdaran kaydedilmiştir. Yağas? Karyesinin 116 hane olduğu ve 16 neferin Çeltükçü (Kürekçi) olduğu ve avarız kaydedilmediği görülmektedir. Birgi avarız hanesine 28 karye kayıtlı olup bazı cemaatlerle birlikte toplam 488 avarız hanesi kaydolunmuştur. Ancak 527 bennak bulunmasına rağmen bunların tümünün hane kaydedilmediği görülmektedir⁴⁷⁰. Bu doğrultuda hane sayısını 5 çarpanıyla çarpıp nüfusu ortaya çıkarmak hatalı olacaktır. Dolayısıyla bu etkenlerden dolayı tezimizde nefer sayısı üzerinden nüfus çalışmaları değerlendirilmiştir. Bu tahrir defterinde 113 karyenin bulunduğu Birgi’de 2 mezrada da hane kayıtlarına rastlanmaktadır. Kırsal nüfusun bulunduğu köy, mezra ve çiftliklerde toplam 3135 hane kaydı görülmektedir. 2429 bennak neferi hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

TD 1080 numaralı tahrir defterinde Birgi’nin kayıtlı olduğu bölüm eksiktir. Defterde köy olarak sadece Kızıl-ali karyesinin kayıtları bulunmaktadır. Bu tahrirde göre Kızıl-ali köyünde 19 nefer 16 hane ve 3 mücerred kayıtlıdır⁴⁷¹. TD 129 numaralı tahrir defterinde ise bu köye 25 nefer kaydedilmiş olup hane kaydı bulunmamaktadır. TD 129 numaralı tahrir defterinde Birgi kazasına ait kayıtlara müteferrik cemaatlerin kayıtlı olduğu köylerle başlanmıştır. Müteferrik olan cemaatlerin kayıtlı bulunduğu 32 köy bulunmaktadır. Alaşehir ve Sart’a tabi köyler de bulunmaktadır. Defterde hane kaydı bulunmadığı için nefer sayısı üzerinden nüfus değerlendirmesi yapılmıştır. Zeamet-i Balyanbolu 10 köy, Tasahorya zeametine 9 karye, Yağas zeametine 8 karye kayıtlı bulunmaktadır⁴⁷².

Birgi’de Anavlı nam-ı diğer Devletcik karyesindeki halkın ortakçı olduğu daha sonra padişah emriyle ortaklık kaldırılmıştır. “*Mezkur karye halkı ortakçılar olub defter-i*

⁴⁷⁰ TD, nr. 148, s. 371-457.

⁴⁷¹ TD, nr. 1080, s. 36.

⁴⁷² TD, nr. 129, vrk. 101a-113b.

atikde ortaklıkları emr-i padişahi ile ref' olunub tamam çiftliği olandan resm-i çift ve nim çifti olandan resm-i nim alınub ve evlüsünden resm-i bennak ve mücerredinden resm-i kara alına deyü defter-i atikde mukayyed olmağın defter-i cedide dahi ol-minval üzere kayd olundu”.

Yenice karyesi ise Yatağan Baba zaviyesinin burada bulunmasından dolayı Yatağan ismiyle de anılmaktadır. Kara-burç köyü halkı ise Kırık-deresi mevkesine göçmüş ve oraya yerleşmişlerdir⁴⁷³. Birgi mukataa hanelerine sadece Birgi’den 9 karye kanıtlıdır. Alaşehir, Kestel ve Güzelhisar’a tabi köyler de bulunmasına rağmen 140 neferin tahrir edildiği neşredilmiştir. Ayrıca yazılmayan bazı neferlerin de bulunduğu görülmektedir⁴⁷⁴. Bunun yanı sıra 4 mezra 8 çiftlik kaydı da bulunmaktadır. Tahrir defterlerine dayalı olarak yürütülen bu çalışmada Birgi’nin sancağın önemli kazalarından olduğunu söylemek hatalı olmaz. Tahrir defterlerindeki verilere göre Birgi şehir havzasında nüfusun belirgin oranda arttığı görülmektedir⁴⁷⁵.

4.2.2.5 Bozdoğan Köyleri

1461-1462 yıllarına ait TD 1/1M numaralı tahrir defterinde “*Tallukat-ı Bozdoğan*” olarak kaydedilen Bozdoğan şehrine 12 köy kayıtlı olup⁴⁷⁶, aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere bazı köylerde nefer sayısından çok hane kaydedildiği görülmektedir. Hanelerin çoğunluğunu da caba karalar oluşturmaktadır. Defterin bütününde bennak kayıtları mevcut değildir. Ortasiyye diğer tahrir defterlerinde Bozdoğan’a tabi iken TD 1/1M numaralı tahrirde Bozdoğan’a tabi olduğu kaydedilmemiştir. Ancak bu yerleşimlerin tahrir defterinde peş peşe kaydedilmesi o dönemde de birbiriyle olan bağlantısını göstermektedir diyebiliriz.

Tablo 4.56: TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftlü Kara	Caba Kara
Aya-kösten	17	18	0	7	0	0	7
Beci	10	10	0	4	0	0	6
Çalışlu	19	19	0	12	0	0	6

⁴⁷³ TD, nr. 129, vrk. 96b-98a.

⁴⁷⁴ TD, nr. 129, vrk. 137b-138b.

⁴⁷⁵ Şakir Gümüş, *XV ve XVI. Yüzyıllarda Birgi Kazası’nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2019, s.28.

⁴⁷⁶ TD, nr. 1/1M, s.208-230.

Çeltükçü	46	46	0	5	0	0	39
Eymür	36	36	0	23	0	0	12
Haydere	88	88	4	27	2	0	46
Kalburcu	3	3	0	0	0	0	2
Kalu-beglü	51	51	0	23	0	0	26
Kazan deresi	67	66	0	34	0	0	29
Ortasiyye	66	67	0	22	0	2	41
Piskobi(Piskübi) ve Yiva-köy	16	16	1	10	1	0	3
Sidre	114	118	2	48	0	0	57
TOPLAM	533	538	7	215	3	2	274

Nahiye-i Ortasiyye olarak kayıtlı olup bu tahrir göre Ortasiyye'ye 21 köy 3 mezra kaydedilmiştir. İlaldı mezrası hane kaydı bulunan mevralar arasındadır. TD 1/1M numaralı tahrir göre Bozdoğan'dan fazla köy sayısı bulunmasına rağmen nüfus olarak Bozdoğan'dan daha az kır nüfusunu içinde barındırmaktadır⁴⁷⁷. Eksenlü köyünde raiyyet bulunmayıp hariçten ekildiği, Anamurd köyünde de raiyyetin olmadığı ancak Tekelülerin oturduğu tahrir edilmiştir. Ayrıca 15 mukataa kaydı bulunmaktadır.

Tablo 4.57: TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Ortasiyye Nahiyesi Köyleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftlü Kara	Caba Kara
Akça-hisar	32	32	0	13	2	0	17
Alihanlu	13	13	0	8	0	0	5
Anamurd	1	1	0	0	0	0	0
Ayaklu	2	2	0	1	0	0	1
Bayram Gazilü	7	7	0	3	0	0	3
Çağıldak	10	10	0	3	1	1	5
Çit	6	6	1	4	0	0	0
Çokallu/Çukallu	1	1	0	0	0	0	1
Doğancalu/Doğancılı	32	32	0	24	1	0	7
Eksenlü	0	0	0	0	0	0	0
Fota	0	0	0	0	0	0	0
Gencellü	1	1	0	1	0	0	0
İlyaslu	0	0	0	0	0	0	0
Kara Çadır	22	22	0	5	0	0	8
Kedve	44	37	1	10	6	0	16
Gelevenlü	1	1	0	1	0	0	0
Kılıç	64	65	2	35	0	0	26
Girallu?	17	17	0	8	1	0	7
Kozluca	9	9	1	3	0	0	4
Malanda ve Manastır	12	12	0	4	0	0	8

⁴⁷⁷ TD, nr. 1/1M, s.232-251.

Samsun	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Çallıca	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Hacı Yahşi	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İlaldı	7	7	0	3	0	0	4
TOPLAM	281	275	5	126	11	1	112

TD 08 numaralı tahrir defterinde Bozdoğan'a ve ona tabi Ortasiyye kayıtları yer almaktadır. 1/1 M numaralı tahrir defterinde nahiye olarak kaydedilen Ortasiyye bu tahrirde Bozdoğan'la birlikte kaydedilmiştir. Bu tahrirde Bozdoğan köyleri Ortasiyye köyleri ile karışık kaydedilmiştir. Ortasiyye'nin nüfusu az olduğu için daha doğrusu nefer sayısının az olmasından dolayı nahiye statüsünü kaybetmiş ve Bozdoğan'la birlikte aynı idari birimde anılmıştır. Aşağıda tabloda da görüldüğü üzere Bozdoğan ve Ortasiyye kırsal yerleşimleri bir arada kaydedilmiştir. (bkz.Tablo 4.58). Bu tahrirde Hacı Yahşi ve İlaldı mezralarında reayanın kayıtlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.58: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan ve Ortasiyye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ada	6	5	1	1	0	2	1
Alihanlu	20	17	3	8	0	7	2
Anamurd	0	0	0	0	0	0	0
Ada	6	5	1	2	1	1	0
Aya-kösten (Kavaklu)	30	22	8	9	1	6	5
Bayezidlü	15	12	3	3	0	6	2
Beci	12	8	4	3	0	3	0
Çalışlu	26	17	10	11	0	3	2
Çavdar	19	18	1	3	3	5	6
Çeltükçi	51	39	12	19	2	9	8
Dirgicek(Dirkicik)	44	33	11	19	2	8	3
Doğancılı	47	42	5	19	2	18	2
Eksenlü	0	0	0	0	0	0	0
Elekci	6	5	1	3	0	1	0
Eymür	36	28	8	16	2	4	6
Kedve	56	35	21	11	6	14	1
Haydere	111	87	26	33	6	30	10
Hisse-i karye-i Çullayanlu	6	5	1	4	0	1	0
Hisse-i Türk-eri	2	2	0	0	0	2	0
Hisse-i Türk-eri	0	0	0	0	0	0	0
Hisse-i Türk-eri	0	0	0	0	0	0	0
İlyaslu	6	6	0	2	0	2	1
Kalu-beglü	48	39	8	20	3	3	14
Kalu-beglü	7	3	4	2	0	0	0
Kara Çadır	13	12	1	2	3	6	0
Katlıç	59	49	10	23	1	16	8

Kazan-dere	98	82	16	35	4	27	16
Kireniz	3	3	0	1	0	2	0
Muradlu	0	0	0	0	0	0	0
Nısf-ı karye-i Donduran	17	12	4	4	3	4	0
Ortasiyye	62	52	10	27	0	10	11
Piskobi(Piskübi) ve Yiva-köy	33	23	9	13	2	5	3
Seyfelü	25	17	8	7	1	8	0
Sidere ve karye-i Arablu	133	97	38	45	0	37	9
Mezra'-i Kepez	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Hacı Yahşi	1	1	0	0	0	0	1
Mezra'-i Kadı Bedreddin	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İlaldı	3	3	0	2	0	1	0
Çiftlik-i Alaca-oğlu Hızır	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1001	779	224	347	42	241	111

TD 87 numaralı tahrir defterde Bozdoğan kazasına 1985 hanenin kaydedildiği görülmektedir. Ancak defterde Bozdoğan'a ait bölüm kayıtlı değildir. Bir sonraki tahrir defteri olan TD 148 numaralı tahrir defterinde ise Bozdoğan Kazası'na toplam 1624 hane kaydedilmiştir. Ancak bunlardan 517 hane Dergâh-ı Kızıldır haneleridir. Bozdoğan'a tabi bu neferler hariç Bozdoğan'da toplam 1107 hane kaydı bulunmaktadır⁴⁷⁸. Türk-eri mezrası eskiden karye iken daha sonra mezra olmuş ve reaya kaydedilmemiştir. Kassablu, Çeltükçü, Ara karyeleri de hali kaydedilen köyler arasındadır. Tahrirde Zeamet-i Bozdoğan, Zeamet-i Ortasiyye ve Zeamet-i Katlıç kayıtları bulunmaktadır. Reayası olan İlaldı mezrası TD 148 numaralı tahrir defterinde İlyaslar karyesi ile birlikte kaydedilmiştir. Hacı Yahşi mezrasında ise reaya kaydedilmemiştir. Yine bu tahrirde Bozdoğan'da kara neferlerinin bulunmadığı görülmektedir. Kara-çadır ve Anamurd karyeleri de birlikte tahrir edilmiştir.

Tablo 4.59: TD 148 numaralı Tahrir defterine göre Bozdoğan Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Alihanlu	25	15	8	0	5	10
Ada	15	11	4	2	2	7
Ada	0	0	0	0	0	0
Aya-kösten	90	59	25	3	20	36
Bayezidlü	19	10	7	0	3	7
Beci	7	5	2	1	1	3
Bozdoğan	109	96	7	5	30	64

⁴⁷⁸ TD, nr. 148, s.596-631.

Çalışlu	25	18	6	2	13	4
Çavdar	57	53	4	5	5	43
Çeltükçi	56	44	8	1	17	27
Çeltükçi	0	0	0	0	0	0
Çulluyan(Çullayan)	11	7	4	0	2	5
Dirgicik(Dirkicik)	64	40	20	1	19	20
Doğancılı	92	63	27	1	27	35
Donduran	36	23	11	0	1	23
Eksenlü	0	0	0	0	0	0
Elekçi	17	12	5	0	1	11
Eymür	41	37	3	2	12	23
Gürnez	5	1	0	0	0	1
Haydere	107	77	23	1	41	36
İlyaslar ve Mezra'-i İlaldı	3	3	0	0	2	1
İlyaslu ve Muradlu	17	10	7	2	3	5
Kadı	0	0	0	0	0	0
Kalu-beglü	118	76	39	1	46	29
Kara-çadır ve Anamurd	25	18	5	0	13	5
Kasım-köy	34	22	11	0	12	10
Kassablu	0	0	0	0	0	0
Katlıç	63	42	19	0	4	39
Kazan-deresi	74	62	10	2	29	31
Kedve	52	31	21	6	5	20
Ortasiyye	109	78	30	5	34	39
Piskobi(Piskübi) ve Yiva-köy	68	22	11	5	18	32
Sidere	193	119	71	4	32	85
Sineklü	13	9	4	0	1	8
Yenicelü	5	3	2	1	2	0
Mezra'-i Hacı-Yahşi	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Kır-dere?	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Kurd-oğlu	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Türk-eri	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Alaca-oğlu	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kavlak	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1550	1066	394	50	400	659

Bozdoğan kazası kırsal nüfusuna ait kayıtlar TD 144 numaralı tahrir defterinde görülmektedir. Bu tahrirde hane kaydı bulunmamakla birlikte aşağıda tablodaki hane rakamları tahmini hanelerdir. TD 148 numaralı tahrir defterinde olduğu gibi bu tahrir defterinde de Ortasiyye zeameti bulunmaktadır. Bu tahrir defterinde İlaldı mezrası yine İlyaslar karyesi ile birlikte kaydedilmesine rağmen burada reaya kaydı bulunmamaktadır. Bir önceki tahrir defterinde 3 nefer bulunmasına rağmen bu tahrir

defterinde karye ve mezrada reaya kaydı bulunmamaktadır. Yine bir önceki tahrir defterinde olduğu gibi kara haneleri bulunmamaktadır.

Tablo 4.60: TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Bozdoğan Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA' VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Ada	14	8	6	0	4	4
Ada	0	0	0	0	0	0
Alihanlı	47	20	20	1	9	10
Altun-taş	19	12	7	0	5	7
Aya-kösten	84	57	26	11	18	28
Bayezidlü	30	17	8	0	5	12
Beci	13	9	4	0	2	7
Çalışlu	47	29	17	8	15	8
Çapak/Çayka ?	18	11	7	0	4	7
Çavdar	22	15	7	2	8	5
Çeltükçi	57	30	11	4	16	10
Çeltükçi	0	0	0	0	0	0
Çulluyan	29	18	8	2	4	12
Dirgicik(Dirkicek)	117	54	55	2	29	23
Doğancılı	18	10	8	0	0	10
Doğancılı	49	24	18	3	9	12
Donduran	99	59	40	0	23	36
Eksenlü	0	0	0	0	0	0
Elekçi	11	5	6	0	2	3
Eymür	50	31	17	3	13	15
Haydere?	65	42	11	4	21	17
İlyaslar ve mezra'-i İlaldı	0	0	0	0	0	0
İlyaslu ve Muradlı	5	4	1	1	1	2
Kalu-beglü	156	94	57	21	37	38
Kara-çadır ve Anamurd	18	12	5	3	2	7
Kasım-köy	38	29	9	3	12	14
Kassablu	9	9	0	0	0	9
Kassablu	9	5	4	0	0	5
Kathic	111	59	50	3	31	25
Kazan-deresi	41	24	17	6	12	6
Kedve	54	29	23	1	10	18
Kireniz	0	0	0	0	0	0
Kulağuz	57	33	20	6	10	17
Kulağuzlar	15	7	8	0	0	7
Ortasiyye	124	68	51	12	19	39
Örenler	8	7	1	0	2	5
Piskübi	57	37	18	6	6	25
Seyfelü	0	0	0	0	0	0
Sidere	84	48	34	3	27	18
Yenicelü	9	4	5	2	0	2

Ziyaretli	46	29	17	0	16	13
Mezra'-i Kır-dere	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Kurd-oğlu	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Türk-eri	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Kadı	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Hacı Yahşi	0	0	0	0	0	0
Mezra' Habib(Hebib)	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Hızır veled-i Alaca	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kozalak	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Uzgur	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1630	949	596	107	372	476

Buraya kadar kayıtlı bulunan tablolara bakıldığında Bozdoğan'da nüfusun büyük çoğunluğu kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Bozdoğan kazasında nüfus düzenli bir şekilde artış göstermiştir. Ayrıca Bozdoğan kazasında hane kaydı bulunan mezralar kayıtlıdır. Özellikle TD 08 numaralı tahrirde nüfus kayıtlı iken son tahrirde mezralarda herhangi bir nefer kaydı bulunmamaktadır⁴⁷⁹.

4.2.2.6 Çeşme Köyleri

Çeşme ismine ilk olarak TD 08 numaralı tahrir defterinde rastlıyoruz. İzmir'de Karaburun'a tabi İsmail köyünün diğer adı da Çeşme'dir. 102 nefer ve 92 hanenin bulunduğu köydür. Çeşme kazasına ait kayıtlar TD 87 numaralı defterde bulunmaktadır. Fihrist kısmında 5410 hane bulunduğu kaydedilmiş ancak Çeşme'nin bulunduğu bölüm defterde yer almamaktadır. 1528-1529 tarihlerine denk gelen TD 148 numaralı tahrirde Çeşme kazasına bağlı bir de Çeşme köyü kaydedilmiştir. Bu karye TD 08 numaralı tahrir defterinde İsmail köyü olarak adlandırılan Çeşme köyüdür. TD 148 numaralı tahrirde Çeşme köyünde 253 nefer ve 211 hane kaydedildiği görülmektedir. Bu tahrirde Çeşme'ye bağlı Seferihisar ve Hereke nahiyelerinin köyleri de aşağıdaki tabloda kaydedilmiştir. Kısaca Çeşme köyleri diye adlandırsak bu kazaya bağlı köylerdeki hanelerin çoğunluğunu nimçift ve bennaklar oluşturmaktadır⁴⁸⁰.

Tablo 4.61: TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çeşme, Seferihisar(Sivrihisar), Hereke Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Çeşme	253	211	17	6	127	78	0

⁴⁷⁹ Davut Şahbaz, "Osmanlı Klasik Döneminde Yerleşme-Nüfus ve Ekonomi: Bozdoğan Kazası Örneği", History Studies 11/4, Ağustos 2019, s. 1371.

⁴⁸⁰ TD, nr. 148, s.92-151.

Alaca-at	141	127	5	2	79	46	0
Balıklagu	52	48	2	0	29	20	0
Beglü-ilisi	42	26	14	2	18	7	0
Birgicik	171	141	6	0	49	93	0
Boynak	319	290	19	1	148	143	0
Boz-yaka	25	23	2	0	9	14	0
Buruncuk	44	34	9	1	18	15	0
Çırtlık/Çırtlık	81	66	14	2	40	24	0
Depecük	0	0	0	0	0	0	0
Dere	44	39	3	1	18	20	0
Ece-bölüğü	31	24	7	0	11	13	0
Eğri-dere	0	0	0	0	0	0	0
Emir-doğanlu	134	120	8	5	76	40	0
Gözsüzler	108	79	20	4	39	35	1
Gün-basa/Güne-bise	71	49	1	1	31	19	0
Ildırı	75	60	13	1	44	16	0
Ilıca	120	100	18	1	64	35	0
İpsalu-burnu	47	35	11	0	24	11	0
İsalar	47	34	13	0	26	8	0
Kavak	115	97	10	1	45	52	0
Kavlak-kışla	32	20	11	0	14	7	0
Kızılca ve Depecik	68	55	12	0	26	29	0
Kızıl-kilise	84	76	0	1	47	29	0
Köse-deresi	159	139	11	9	77	53	0
Kuyucak	61	58	3	1	13	44	0
Otururca	28	15	12	0	9	6	0
Ovacık	79	62	9	1	39	23	0
Örenlü	6	4	1	0	0	4	0
Reislü	49	42	5	0	31	12	0
Sahib-yüzü	204	174	22	0	60	114	0
Sahib-yüzü	80	76	4	0	33	43	0
Tahin	104	83	12	2	41	42	0
Temsiyye	0	0	0	0	0	0	0
Turgudlar/Turgutlu	70	53	14	1	0	28	26
Ulamış	150	100	47	0	50	51	0
Ürkmez	59	47	11	1	31	16	0
Yassı-kışla	41	37	3	0	18	20	0
Yenice	182	126	42	2	49	82	0
Zeytünlü-kışlası	24	16	6	1	7	9	0
Zeytün-önü/ini	94	74	7	0	36	38	1
TOPLAM	3494	2860	424	47	1476	1339	28

Temsiyye karyesinde cemaatler kayıtlı olup bu karyedeki hane cemaatlerle birlikte 180 hanedir. Anca bunlara cemaat bölümünde detaylı şekilde değimdik. TD 148 numaralı tahrirde Çeşme, Boynak, Sahib-yüzü ve Yenice köyleri en kalabalık köylerdir. Toplam 3575 avarız hanesinin kayıtlı olduğu bu tahrirde kırsal nüfus hanelerinin sayısının

oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere kırsal nüfus 2860 hanedir. Toplam avarız hanesine baktığımızda Çeşme'deki nüfusun çoğunluğunu kırsal nüfusun oluşturduğunu söyleyebiliriz.

1575 yıllarına ait TD 537 numaralı tahrir defterinde ise Çeşme Sığla Sancağı'nda kayıtlı olup kara neferlerinin Çeşme'de kayıtlı olmadığı görülmektedir. Çeşme köyünde Merdan Kale-i Çeşme 50 nefer ve bu neferlerin evladı da 18 neferdir. Dolayısıyla Çeşme köyü neferleri toplam 413 neferdir diyebiliriz. Aşağıdaki tabloya bakıldığında bekar nüfusun bu tahrir defterinde oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu tahrirde bir bazı neferlerin Sığla'ya sürüldüğü aktarılmıştır. Tahin karyesinde 3 nefer, İpsili-burnu 1 nefer, Turgudlar karyesinde 2 nefer, Otururca karyesinde 3 nefer, Depecik karyesinde 2 nefer, Ulaş, Buruncuk ve Yenice karyelerinde de Sığla kalesine sürülen neferler bulunmaktadır⁴⁸¹. Köylerde bekâr nüfus artmış olmasına rağmen vergi mükellefi nüfusun azaldığı görülmektedir.

Tablo 4.62: TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre Çeşme, Seferihisar ve Hereke Kırsal Yerleşmeler ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Çeşme	345	0	124	7	123	70
Alaca-at	103	0	38	1	38	22
Alişar	77	0	37	0	24	10
Balıklağı/Balıklağı	66	0	31	4	17	11
Balıklağı/Balıklağı	16	0	7	0	0	9
Birgicik	188	0	61	10	69	44
Boynak	56	0	15	0	29	12
Boz	36	0	9	0	19	8
Boz-burun	74	0	25	2	38	5
Boz-yaka	19	0	6	2	7	4
Buruncuk	54	0	23	4	11	13
Çatlak/ Çırtlık	119	0	51	7	34	25
Çatlak/ Çırtlık	12	0	0	0	12	0
Depecik	40	0	17	1	12	6
Depecik	2	0	0	0	0	2
Dere	3	0	0	0	0	3
Dere	62	0	25	1	16	13
Ece-bölüğü	40	0	19	1	5	14
Eğri-dere	68	0	20	1	28	17
Emir-doğan	276	0	91	5	102	74
Gözsüzler	94	0	32	4	25	20
Güne-bise	79	0	24	1	30	21
Güne-bise	6	0	3	0	0	3

⁴⁸¹ TD, nr. 537, s. 90-145.

İlıca	140	0	52	1	60	26
İldiri /İldırı	135	0	55	3	59	18
İpsili-burnu	54	0	19	2	25	8
İsalu/İsalar	45	0	16	1	21	6
İshaklar	67	0	32	2	25	4
Kavak	113	0	44	3	48	15
Kaya-başı	102	0	44	2	29	24
Kızılca-depecik	62	0	27	0	16	12
Kızıl-Kilise	89	0	28	2	34	15
Koca-hisar	19	0	6	0	10	3
Köse-deresi	374	0	156	6	129	81
Köseler/ Köselü	6	0	2	0	0	4
Kulak-kışla	53	0	25	2	8	15
Kuyucak	52	0	23	0	21	5
Küçük Bağçe	64	0	24	2	31	6
Manastır	65	0	29	0	24	10
Orta Temsiye ve Aşağı Temsiye	103	0	35	1	49	12
Otururca	13	0	5	1	6	1
Ovacık	35	0	11	1	18	4
Örenlü	11	0	4	0	1	3
Reislü	81	0	26	2	36	11
Salman-önü	39	0	12	2	21	4
Sayib-yüzü	360	0	178	0	80	101
Sayib-yüzü	102	0	48	0	49	5
Tahin	88	0	31	1	27	10
Turgudlar	32	0	6	2	18	2
Ulamış	118	0	52	0	47	14
Ürkmez	9	0	1	0	0	8
Yassı-kışla	56	0	27	1	12	13
Yenice	136	0	55	1	50	19
Yukarı Temsiye	100	0	25	15	56	4
Zeytönlü-kışlası	38	0	16	0	6	11
Zeytün-önü	79	0	15	6	27	27
TOPLAM	4675	0	1787	110	1682	907

4.2.2.7 Güzelhisar Köyleri

Güzelhisar, Aydın sancağının en eski yerleşmeleri arasında yer almaktadır. Hatta Aydın şehrinin “Aydın Güzelhisari” olarak da anılmıştır. Sancağın ilk tahrir defteri olan 1461 yılına ait TD 1/1M numaralı tahrir defterinde Tallukat-ı Güzelhisar olarak kaydedilmiş ve nahiye hüviyetindedir. Nefs-i Güzelhisar karyeleriyle birlikte Nahiye-i Güzelhisar’a 34 köy kaydedilmiştir. Bazıları hisse kaydı olup mevcut köylerdeki nüfusun çoğunluğunu caba karalar oluşturmaktadır.

Tablo 4.63: TD 1/1M numaralı Tahrir Defterine Göre Güzelhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftli Kara	Caba Kara
Acı-su	30	30	0	4	0	1	23
Baş-köprü	27	27	1	13	0	2	11
Celallü	13	13	0	5	0	0	6
Celallü Hissesi	26	26	1	6	2	2	13
Çayır ve Can-yaka Bükü	0	0	0	0	0	0	0
Çevreşlü	19	19	2	2	0	11	3
Depecük ve İnce	128	128	22	20	12	8	33
Emir Doğan	26	26	3	1	0	2	20
Eski-hisar	0	0	0	0	0	0	0
Eymir	34	34	6	17	2	0	9
Germiyancuk	51	51	0	15	23	2	10
Gökçe-geriş	14	14	0	7	0	1	6
Hisse Ancin Kaynağı	2	2	0	0	0	1	1
Hisse-i Ancin/İncin	0	0	0	0	0	0	0
Hisse-i Hasan	24	25	1	2	0	2	16
Hisse-i Solak-baş	26	26	3	4	0	7	10
Hurşid	13	13	0	5	3	0	3
İlyas Beglü	15	15	1	7	0	0	7
İmanlu	49	54	2	18	5	0	23
İrbiklü/ İrbiklu	6	6	0	3	0	0	3
Kadı Köyü	20	20	2	3	1	2	11
Kaynak	15	15	0	0	0	0	0
Keykenlü	2	2	0	1	0	0	1
Kızılca	27	27	1	9	0	1	15
Kiler/Keylar	22	22	0	1	0	7	14
Kilise	28	28	2	8	1	1	14
Koçak	31	31	0	2	0	5	23
Köstenlü ve Çeltükçi	41	41	1	3	3	4	29
Mescid	27	27	0	7	0	6	13
Sasalu	5	5	0	1	0	0	4
Suret-i Tahtacılar	17	17	0	0	0	0	0
Şeyhlü	16	16	0	0	0	9	7
Tabaklu	77	78	0	3	1	0	1
Tavliya/Davilye	28	28	0	10	0	0	15
TOPLAM	859	866	48	177	53	74	344

TD 08 numaralı tahrir defterine bakıldığında Güzelhisar'a Nefs-i Köşk tabi kaydedilmiştir. İkizdere ismiyle de bilinen Çeltükçü karyesi ve bu karyeye tabi Yusufllu, Yavi, Tağ-dağı, Kızılca ve Alagöz köyleri de hassa kaydedilen köyler arasındadır. Nefs-i Köşk'e ise sadece Yavilü karyesi kayıtlı olup 55 nefer, 44 hane ve 10 mücerred tahrir edilmiştir. İkizdere ve ona tabi karyelerde ise 184 nefer, 157 hane, 27 mücerred

bulunmaktadır. Hanelerin çoğunluğunu çift neferleri oluşturmaktadır. 87 çift, 1 nimçift, 53 bennak ve 13 kara haneleri oluşturmaktadır⁴⁸². TD 08 numaralı tahrir defterinde de bennakların ve çiftlerin hanelerin çoğunluğunu oluşturduğu görülmektedir. Köylerin çoğunluğu tımara kaydolunmuştur.

Tablo 4.64: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Güzelhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Acı-su	24	19	5	4	0	10	2
Baş-ılıca	34	28	5	11	1	14	2
Baş-köprü	62	49	14	8	8	24	7
Celallü	30	24	6	11	0	4	8
Celallü (hissesi)	39	33	7	10	1	14	6
Çayır ve Can Paşa Bükü	1	1	0	0	0	0	1
Çevreşlü	17	12	5	4	1	5	2
Davilye	30	20	6	6	3	7	7
Debbağlu	76	65	10	8	5	48	4
Durgud	27	21	7	8	0	11	0
Eğri-dere	13	8	5	3	1	2	1
Emir-doğanlu	32	21	11	5	2	10	2
Encin/İncin Kaynağı	1	1	0	1	0	0	0
Er-beglü	9	7	2	4	0	2	0
Eski-hisar	34	26	8	12	2	8	3
Eymür	40	32	8	20	1	6	3
Germiyancuk	58	51	7	39	7	2	1
Gökçe-giriş/kiriş	24	22	2	4	6	9	2
Halife	28	26	1	10	0	14	2
Hisse-i Eski-hisar	30	26	4	10	1	6	8
Hisse-i Ancin/İncin?	1	1	0	0	0	1	0
Hurşid	20	18	2	11	0	3	2
İlyas-beglü	9	9	0	2	1	5	0
İmanlu	65	55	6	12	16	12	12
Kadı	23	21	2	8	1	7	4
Kalburcı	5	4	1	1	0	2	0
Karye-i Eksenlü Çiftlik-i Satılmış	0	0	0	0	0	0	0
Kaynak	15	12	3	2	0	8	1
Keykanlu/Gürgenlü	0	0	0	0	0	0	0
Kızılca	51	45	6	5	0	24	15
Kızılca-yar	29	24	6	10	0	12	0
Kilise	38	35	3	3	4	13	13
Koçak	49	40	9	5	1	20	14

⁴⁸² TD, nr.08, s. 591-598.

Köstenlü ve Çeltükçü	28	25	3	5	0	11	7
Mescid	45	39	6	5	3	14	16
Moğoltay	8	8	0	3	1	4	0
Ordı-depecüğü ve Ahmed-depecüğü	30	28	2	16	0	9	0
Sasalu	5	5	0	0	0	5	0
Şeyhlü	22	16	5	10	1	4	1
Mezra'-i Emirlü	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Konur-apa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Turnacı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Turnacı-bükü	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1052	877	167	276	67	350	146

Güzelhisar'a tabi köyler, Ayasuluğ Kalesi dizdarı Ali Bey ve merdlerine ait tımarlar olarak Ayasuluğ kazasının kayıtlı olduğu bölümde tahrir edilmiştir. Güzelhisar'a tabi Süğüd, Ayid, Beg, Umurlu, Ancin ve Alengilü karyeleri kayıtlıdır. Süğüd 82 nefer, Ayid 18 nefer, Beg 60 neferdir. Bu üç karyede toplam 39 çift, 8 nimçift, 32 bennak ve 43 kara hane kaydedilmiştir. Umurlu karyesinde de 18 nefer bulunmaktadır. Diğer karyelerin hariçten ekildiği görülmektedir⁴⁸³. TD 08 numaralı tahrirde ayrıca Sancak mukataası kaydedilmiş, bu mukataalar İshak Paşa tımarı olarak adlandırılmıştır. Mukataa köylere 18 karye kaydedilmiştir⁴⁸⁴.

TD 87 numaralı tahrirde fihristte 2760 hane kaydedildiği görülmektedir. Nefs-i Köşk'e tabi karyelerle birlikte toplam 12 karye kaydedilmiştir. Bu köyler hassa kaydedilmiş olup 614 nefer, 499 hane, 52 mücerred kayıtlıdır. Haneler 37 çift, 184 nimçift, 201 bennak ve 100 kara hanesinden oluşmaktadır⁴⁸⁵. Bu hassa köylerde Kürekçilerin de kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu Kürekçiler bazı karyelerde hane bazı karyelerde de hane kaydedilmemiştir. Güzelhisar'a TD 87 numaralı tahrirde ayrıca Mukata hanelerine kayıtlı olan 14 köyde ise 114 hanenin kayıtlı bulunduğu görülmektedir⁴⁸⁶. Zeamet-i Güzelhisar başlığı altında kayıtlı köyler ise aşağıdaki tabloda detaylı şekilde aktarılmıştır. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Zeamete 38 karye ve 3 mezra kaydedilmiştir.

⁴⁸³ TD, nr. 08, s.502-506.

⁴⁸⁴ TD, nr. 08, s.771-774.

⁴⁸⁵ TD, nr. 87, s.271-278.

⁴⁸⁶ TD, nr. 87, s.278-280.

Tablo 4.65: TD 87 Numaralı Tahrir Defterine Göre Zeamet-i Güzelhisar Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Acı-su	20	14	2	1	5	6	2
Alengilü	18	14	4	0	1	9	4
Ancin/Eycin	8	7	1	0	0	4	3
Başı-ılıca	49	40	5	4	11	16	9
Baş-köprü	123	97	20	0	10	61	26
Celallü	95	81	12	5	27	38	11
Çayır ve Can-Paşa Bükü	0	0	0	0	0	0	0
Çevreşlü	38	32	5	0	11	10	11
Davilye	161	135	22	1	29	76	28
Debbağlu	95	71	17	2	8	50	11
Eğri-dere	15	13	1	1	2	6	4
Emir-doğan	30	28	2	0	1	22	5
Emürlü	23	19	2	1	2	13	3
Er-beglü	13	10	0	4	1	4	1
Eski-hisar	94	69	13	8	18	32	11
Eymür	30	27	1	0	20	5	2
Germiyancık	125	94	19	5	47	32	13
Gökçe-geriş	38	32	4	0	11	17	4
Halife/Kalife	30	24	3	1	11	10	2
Hurşidlü	43	29	9	1	17	9	3
İlyas-beglü	13	12	0	0	4	5	3
İmanlu	122	104	10	4	27	56	17
Kadı	17	14	1	0	8	5	1
Kalburcu	11	9	0	0	0	7	2
Kaynak	25	18	4	0	2	15	1
Keykanlu/Keygenlü	0	0	0	0	0	0	0
Kızılca	71	58	10	1	7	36	14
Kızılca	50	36	11	3	25	8	0
Kiler/Keylar	59	44	12	0	3	26	15
Kilise ve Menteşe-bayırı	68	53	9	1	11	30	11
Koçak	120	95	15	1	17	56	23
Köstenlü ve Çeltükçi	54	48	4	0	9	35	4
Mağaltan	13	10	2	2	2	4	2
Mescid	64	47	8	0	13	27	7
Ordı-depecüğü	33	26	1	1	12	7	6
Sasalu	15	14	1	0	2	9	3
Şeyhlü	62	54	5	5	6	30	13
Turgud	28	24	3	1	6	14	3
Mezra'-i Emürlü	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Konur-apa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Turnacı	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1873	1502	238	53	386	790	278

TD 148 numaralı tahrir defterinde Güzelhisar Kazası'na toplam 2259 avarız hanesi kaydedilmiş olup, Nefs-i Köşk'e kırsal nüfusa ait toplam 223 avarız hanesi Beg, Söğüd ve Ayid karyelerine ise 165 hane, mukataa haneleri hassa olup 103 avarız hanesi kaydedilmiştir. Zeamet-i Güzelhisar kaydında ise 2146 nefer, 1327 hanenin kırsal nüfusu oluşturduğu görülmektedir. TD 87 numaralı tahrir oranla nefer sayısında artış olsa dahi hanelerde azalma görülmektedir. Yaklaşık 944 bennak hanelerin çoğunluğunu oluşturmalarına rağmen, Güzelhisar zeametinde kara hanelerinin bulunmaması dikkat çekicidir⁴⁸⁷. Alaiyyelüyan cemaatinin sakin olduğu karyeler de kaydedilmiştir. Kaynak, Acısu, Şeyhler, Kırşak, Ayaklu, Küçük-kedefye, Büyük-kedefye, Kızıl-in, Koğaluca, Tarmura karyeleridir.

TD 148 numaralı tahrir defterinde bennak ve mücerredlerin fazla olduğu görülmektedir. 1016 olarak hesapladığımız bekar nüfus Güzelhisar'da neredeyse hanelerin yarısı kadardır. 2259 avarız hanesinin bulunduğu Güzelhisar'da kırsal nüfustaki haneler 1971 nefer olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu tahrir yıllarında Güzelhisar'da kırsal nüfusun daha fazla olduğunu söyleyebiliriz.

Güzelhisar'a ait kayıtlar TD 1080 numaralı tahrirde de görülmektedir. Ancak defterde Güzelhisar'a ait bütün karyeler kayıtlı değildir. Nefs-i Köşk ve hassa köylerin kaydedildiği bu tahrir defterine göre sadece Yavlı, Çeltükçü, Yusufu, Yavi, Kızılca-köy, Alagöz ve Tağ-dağı karyeleri kayıtlı olup bu köylere 257 nefer, 155 hane ve 45 mücerred kaydedilmiştir⁴⁸⁸. Hassa kaydedilen köylerde çift hanelerinin çoğunlukta olması gayet olağan bir durumdur. 67 çift hanesinin bulunduğu kırsal yerleşmede 56 bennak neferi de hanelerin diğer bir kısmını oluşturmaktadır. TD 148 numaralı tahrir oranla köylerde nefer ve hane sayısında düşüş görülmektedir. Örneğin TD 148 numaralı tahrirde Kızılca-köy karyesi 63 nefer iken TD 1080 numaralı tahrir defterinde 24 neferdir.

KKK.TD 129 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Güzelhisar'a 145 tane müteferrik şahıs kaydedilmiştir. Dağınık halde buluna bu şahısların nerelerde yaşadığı hakkında detaylı bilgi kaydedilmemiştir. Nefs-i Köşk'de ise 62 neferin müteferrik kaydedildiği görülmektedir. TD 129 numaralı tahrir Güzelhisar'a ait kayıtların en mufassal şekilde kayıtlı olduğu defterdir. Nefs-i Köşk'de Yavlı karyesine 64 nefer kayıtlıdır. Mukata

⁴⁸⁷ TD, nr. 148, s. 475-508.

⁴⁸⁸ TD, nr. 1080,s. 32-35.

hanelerine Ayasuluğ'daki bazı karyelerde kayıtlı olup Güzelhisar'a tabi köyler 193 nefer, Ayasuluğ'a tabi karyelerde de 36 nefer kayıtlıdır⁴⁸⁹. Tahtacıyan cemaatiyle birlikte bazı cemaat köyleri de burada yer almasına rağmen bunların toplamına cemaat nüfusun kayıtlı olduğu bölümde değindik.

4.2.2.8 İzmir Köyleri

TD 08 numaralı tahrir defterinde İzmir'de Ayasuluğ kalesi merdlerinin tımarlarını oluşturan karyeler kaydedilmiştir. Emir-doğan, Çapar, Kesri, Hisse-i Deryanda ve Kalabudun, Zeytün-önü karyeleridir. Bu karyelerde 380 nefer, 317 hane ve 63 mücerred tahrir edilmiştir⁴⁹⁰. Ayrıca aynı defterde sancak mukataası olarak İzmir'e kaydedilen 16 köy ve Nefs-i Urla'ya 93 nefer, 77 hane ve 16 mücerred kaydolunmuştur⁴⁹¹. Hassa kaydedilen köyler ise 1246 nefer, 1074 hane, 172 mücerred kaydedilmiş olup, 430 çift neferi hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁴⁹².

TD 87 numaralı tahrir defterinde fihristte yer alan kayıtlara göre İzmir en fazla haneyi, daha doğrusu vergilendirilebilir nüfusu içerisinde barındıran kaza hüviyetine sahiptir. Ancak defterde İzmir kazasına ait kayıtlar eksiktir. Bir sonraki tahrir defteri olan TD 148 numaralı tahrir defterinde 4364 avarız hanesinin kayıtlı olduğu yazılmıştır. Bu avarız hanelerinin çoğunluğunu kırsal nüfus oluşturmaktadır. Köy ve mezralardaki toplam 3816 hane sayısı kırsal nüfusu oluşturmaktadır. Bu tahrir defterinde İzmir'de kara neferlerinin bulunmadığı görülmektedir. Kara neferlerinin bulunmaması, mücerredlerle birlikte yazılmış olması ihtimalini akla getirmektedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere Aydın ili tahrir defterlerinden olan TD 537 numaralı tahrir defterinde de kara kayıtları mevcut değildi. Defterde mücerredler, kara neferleri gibi vergilendirilmiştir. 1 mücerred neferinden 6 akçe resm alınmıştır. Bu ifade bize kara ve mücerredlerin bir arada kaydedilmiş olması ihtimalini akla getirmektedir. Mücerred sayısının fazla oluşu da bu fikrimizi doğrular niteliktedir. Ayrıca hanelerin çoğunluğunu aşağıdaki tabloda da detaylı görüldüğü üzere bennaklar ve nimçiftler oluşturmaktadır. İzmir'e kayıtlı mezralarda reaya kayıtlarının olduğu görülmektedir.

⁴⁸⁹ TD, nr. 129, vrk. 177b- 181a.

⁴⁹⁰ TD, nr. 08, s. 470-477.

⁴⁹¹ TD, nr. 08, s. 767-771.

⁴⁹² TD, nr. 08, s. 528-551.

Tablo 4.66: TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre İzmir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Aya-süfut / sefut?	68	47	17	2	27	19
Ballı-havza	34	20	13	0	2	18
Ballı-havza	247	209	28	4	86	118
Balçık-havlı	25	17	7	4	7	6
Bayraklu	88	62	24	1	18	43
Bornova	75	49	24	1	11	37
Boynuz-seküsi	86	68	16	2	12	55
Çağış	14	9	5	0	5	4
Çağış	63	43	14	0	28	17
Çaylu/Çatlu	204	160	33	3	79	83
Çınar	2	2	0	0	0	2
Çineme	135	15	11	0	0	0
Dağlu	62	50	11	7	21	21
Demürcilü	95	74	19	0	60	15
Deryanda	72	28	15	0	4	25
Deryanda	58	16	10	0	0	16
Donuzlu-burnu	99	69	27	2	36	31
Emir-doğan	92	68	21	0	38	30
Emrezlü	132	101	29	8	48	45
Eşen	13	10	3	0	5	5
Eşen	214	179	27	0	85	95
Gök-yaka	2	2	0	0	0	2
Gök-yaka	74	66	6	2	24	40
Gök-yaka	41	41	0	0	0	0
Gümüldürü	158	137	19	0	73	64
Hacılar	110	65	44	0	48	17
Hamidlü	37	29	5	1	21	7
Havlı-ağaç	54	45	7	2	26	17
Karaca-dağ	4	3	1	0	0	3
Karaca-dağ	182	144	35	0	100	46
Kavaklı-dere	13	11	2	0	2	9
Kayaş	104	48	24	2	32	44
Kırıklı	135	90	37	1	43	47
Kırıklı	4	2	2	0	0	2
Kesri	149	126	18	0	35	92
Kızıl-dağ	159	130	24	1	68	63
Kilizman/Kilizmen	104	66	31	3	31	32
Koğulca/Koğuluca	9	8	1	0	2	6
Küçük Tahtalı	226	189	33	4	87	98
Kürdelen?	16	13	3	0	7	6
Malkoç	42	23	18	0	16	7
Manda	173	130	38	1	57	73
Mesavli	74	53	16	2	31	22
Mesavli	15	7	7	0	0	8
Oğlanas/Oğlanası	9	7	2	0	4	3

Ortaköy	29	23	6	3	10	10
Ovacık	99	67	21	1	24	43
Palamud	5	4	1	0	2	2
Pınar-başı	81	64	13	0	21	43
Poladı/Pulladı	31	24	5	0	22	3
Rub-ı Kürdelen	250	160	76	1	65	94
Sandılu	2	1	1	0	1	0
Sandılu	72	65	4	0	19	47
Sayıb-Fakih	43	33	9	2	15	16
Seki	79	51	24	4	43	7
Seki Sögüd?	50	42	6	4	19	19
Şeyhler	204	113	80	2	45	66
Tahtalu-yı kebir	251	192	45	3	92	102
Tetimme-i Eşen	73	63	2	0	45	19
Uruz-oğlu	210	175	25	4	102	71
Mezra-i Dede-kaba-ağacı	3	3	0	2	1	0
Mezra-i Oğlanas/Oğlanası	6	5	1	1	3	1
TOPLAM	5260	3816	1046	80	1808	1936

TD 414 numaralı tahrirde İzmir’de cemaat köyler kaydedilmiş olup, bütün köylere ait kayıtları içinde barındırmadığı sebepten Sığla sancağı tahrir defteri olarak adlandırılan TD 537 numaralı tahrir defterindeki İzmir köylerine değindik. TD 537 numaralı tahrirde Boynuz-sekisü karyesinde sakin olan 166 neferden 10 tanesi tuzcu kaydedilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere özellikle padişah haslarına ait köylerde mücerred nüfusun oldukça fazla olduğu görülmektedir. Hassa kaydedilen köylerde çift hanelerin fazla olması gerekirken mücerredlerin fazla oluşu önem arz etmektedir. Hane sayısına yakın mücerredin bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4.67: TD 537 Numaralı Tahrir Defterine Göre İzmir Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MERZA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Hane-ha-i İzmir	166	0	0	0	0	0
Aya-sükût / süfüt	35	19	15	0	0	19
Buladı/Pulladı?	104	58	41	5	28	25
Dağlı	81	40	41	0	23	17
Darı-çayı	76	50	25	2	35	13
Donuzllu-burnu	139	57	78	7	39	11
Emrezlü	196	80	98	4	24	52
Eşen	120	68	48	6	34	28
Gemrenlü	36	22	14	0	2	20
Gök-beyt	64	36	27	0	18	18
Gümüldürü	64	40	24	2	30	8
Kızıl-dağ	51	23	28	0	7	16

Kilizmen	88	58	22	2	34	22
Kürdelen	16	12	4	0	5	7
Malkoç	9	7	2	0	3	4
Mesavli	86	54	31	2	28	24
Oğlanas?	19	12	7	3	6	4
Orta?	49	28	21	3	7	18
Ovacık-ı Kebir	62	34	27	3	20	11
Ovacık-ı Sagir	12	11	1	0	4	7
Palamud	2	2	0	0	2	0
Sayıb Fakih/ Saib Fakih	52	34	18	5	14	15
Seki	37	24	13	0	2	22
Seki	161	93	59	4	70	19
Tahtalu-yı kebir	207	98	102	1	22	75
Tahtalu-yı sagir	104	53	50	0	0	53
Temürcilü	77	53	23	6	33	14
Mezra'-i Kozluca	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2113	1066	819	55	490	522
Hane-ha-i Mukataat						
Balçık-havlı	33	0	3	0	0	0
Ballı-havza	19	9	10	0	0	9
Cum'a	3	2	1	0	0	2
Çağış	9	6	3	0	0	6
Debbağ-hane	2	2	0	0	0	2
Eşen	14	6	8	0	0	6
Gök-yaka	3	1	2	0	0	1
Hacılar	4	0	0	0	0	0
Karaca-dağ	8	6	2	0	0	6
Kırıklı?	7	5	2	0	0	5
Mesavli	15	11	3	0	0	11
Oğlanas	4	2	2	0	0	2
Pınar-başı	10	0	0	0	0	0
Sandılı?	1	1	0	0	0	1
TOPLAM	132	51	36	0	0	51
Şehzade Hassı						
Akça-meşhed	3	2	1	0	0	2
Alıklı/ Aleflü?	4	2	2	0	0	2
Ayasükut	68	45	23	0	0	45
Bahrilü	4	2	2	0	0	2
Balçık-havlı	3	2	1	0	0	2
Ballı-havza	212	119	80	0	22	97
Ballı-havza	9	7	2	0	0	7
Bayraklu	115	46	64	0	15	31
Boynuz-seki	24	13	11	0	0	13
Boynuz-seki	98	52	43	1	4	47
Burun-ova	214	98	111	0	3	95
Çağış	32	28	4	8	18	2
Çamlu	351	213	131	2	84	127
Dere	76	33	41	0	0	33

Deryanda	92	20	34	2	0	18
Emir-doğan	62	35	24	0	21	14
Gök-yaka	115	70	44	5	29	36
Hacılar	51	28	21	0	20	8
Hamidlü	69	39	30	1	23	15
Havlı-ağaç	97	47	50	3	16	28
Hızırlık/Hızırlı	41	17	24	0	1	16
Hisse-i an karye-i Deryanda	26	3	7	0	0	3
İlica	104	41	62	2	5	34
İsalu	31	15	16	0	0	15
Karaca-dağ	99	61	36	0	52	9
Kayaş	66	47	19	1	17	29
Kazancık /Kırancık	52	23	28	0	3	20
Kesri	105	67	35	4	45	18
Koğulca	19	12	7	1	1	10
Kuru-dere	3	1	2	0	0	1
Manda	415	164	244	6	27	131
Rub-ı Kürdelen ve Sıralar	110	51	59	0	5	46
Uraz-oğlu	143	77	60	8	45	24
Mezra'-i Dede Kaba-ağacı	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2913	1480	1318	44	456	980

İzmir kırsal nüfusuna bakıldığında toplam 5158 nefer, 2597 hane ve 2173 mücerred kaydı bulunmaktadır. Defterde hane kaydı bulunmadığı için hane rakamları bizim tespit ettiğimiz tahmini rakamdır⁴⁹³.

Yukarıda da bahsedildiği üzere TD 537 numaralı tahrirde kara hanelerine rastlanmamaktadır. Bunların mücerredlerle birlikte kayıtlı olabileceği ihtimalini bu defter sayesinde edindik. Bu durumu destekleyen bir diğer unsur da Diryanda karyesindeki mücerred kayıtlarının birbiriyle uyuşmamasıdır. 21 mücerred kaydının bulunduğu defterde yaptığımız sayıma göre 34 mücerred neferi bulunmaktadır. Mücerredler 21 nefer üzerinden vergilendirilmiş olup, geriye kalan neferleri de kara hesaplamak bu kayıtlarda mümkün görülmektedir.

4.2.2.9 Kestel Köyleri

15. yy tahrir defterleri içerisinde yer alan 1/1M numaralı tahrir defterinde “Nahiyyet-i Kestel” başlığı altında kayıtlı bulunan Kestel nahiyesine bu tahrir döneminde kayıtlı 38 köy ve 4 mezra bulunmaktadır⁴⁹⁴. Sabun-suyu mezrası 21 haneyle belki de birçok

⁴⁹³ TD, nr. 537, s. 11-86.

⁴⁹⁴ TD, nr.1/1M, s. 148-197.

köyden fazla haneyi içinde barındırmaktadır. Hanelerin çoğunluğunu “caba kara” raiyyeti oluşturmaktadır. Kuyucak, Mastavra ve Demirciler köyleri en kalabalık köylerdendir. Demirciler köyü, isminden de anlaşılacağı üzere halkı demircilik işleriyle meşgul olmuştur. 70 haneden oluşan köy halkı Mastavra Hisarı’nın demir ihtiyacını karşılamaktadır. Nısf kaydedilen 16 hanelik Cühudlu karyesine ise Kutluhan-kaynağı isimli yer zamime olmuştur⁴⁹⁵. Bu yerin ıssız olduğu için Cühudlu’ya dahil edildiği söylenebilir. Muhtemelen ıssız yerlerin ekilebilir hale gelmesi, canlanması için yapılan bir uygulamadır. Bu Osmanlı şehircilik anlayışının bir geleneğidir.

Tablo 4.68: TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftlü Kara	Caba Kara
Nısf-1 Arslanlu	18	18	0	2	0	4	11
Nısf-1 Arslanlu	23	23	0	0	0	5	16
Balara/Bilara	25	25	0	0	0	9	15
Bereketlü	8	8	0	5	0	0	3
Böğrü-delük	46	46	1	2	0	0	41
Nısf-1 karye-i Cühudlu	5	5	0	3	0	0	2
Nısf-1 karye-i Cühudlu	16	16	1	2	0	0	12
Dalıca?	64	64	0	14	0	0	46
Demürciler	70	71	0	0	0	0	0
Donlukçu	22	22	0	11	2	0	6
Durasılı / Turasılı	13	13	1	7	0	0	4
Eyicelü	40	41	0	22	0	0	16
Feslek	24	22	0	10	0	0	12
Gencellü	24	24	0	6	0	1	17
Hacı Beglü	20	20	1	9	0	0	7
Hamzalı	18	18	0	12	0	0	5
Hassünlü/ Hasünlü	24	24	0	0	0	6	18
Haydarlu	48	48	0	10	0	0	28
Karaca-ağaç	71	70	1	38	0	0	29
Kayranlu	52	55	2	9	6	0	26
Kızılca-burun	16	16	0	11	0	0	4
Kızıl-dere	7	7	2	2	0	1	2
Kirenezlü	20	20	0	6	0	0	8
Koz-deresi	27	27	0	0	0	0	26
Kuyucak	107	110	0	31	3	0	61
Mastavra	83	87	0	18	0	0	62
Megirgen Deresinde Anlı Kaynağı	50	50	0	0	0	16	33
Menna Halil	27	27	0	18	0	0	9
Öykenlü	18	18	0	7	0	0	10

⁴⁹⁵ TD, nr. 1/1M, s. 175-176.

Saruca-ova	27	27	0	6	2	0	16
Serimlü	26	26	0	8	0	0	17
Sinek	33	33	1	10	1	0	19
Sülmanşalu	26	26	0	18	1	0	7
Tahtacı	12	12	0	0	0	0	11
Tirkemişlü(Dirgemişlü)	14	14	0	9	0	0	5
Yusuflu(Rub)	6	6	0	4	0	0	2
Yaycılı	3	3	0	0	0	0	3
Yöre	16	17	0	0	2	0	14
Mukata-i Perakende	28	30	0	0	0	0	16
Mezra'-i Yayabaşı Sinan	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Artana	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İskender Bey	7	7	0	3	0	0	3
Mezra'-i Sabun-suyu	21	21	2	15	0	0	4
TOPLAM	1205	1217	12	328	17	42	646

TD 1/1M numaralı tahrirde Öykenlü karyesi hasılında “su bozub, reayası kırılmış” ifadesi, Menderes nehrindeki taşkından dolayı reayanın bu durumdan olumsuz etkilendiği göstermektedir. Aynı durum Ayas Ağa hassı olarak kaydedilen Karye-i ’-ı Yusuflu ve tımara kaydolunan Kızıldere köylerinde de görülmektedir. “Menderos bozduğu sebebdendir” ifadesiyle birlikte hasılda “kesir” kaydedilmiştir. Hasıldaki bu azalmanın sebebi de Menderes nehrindeki taşkınlardır⁴⁹⁶. Görüldüğü üzere tahrir dönemi yıllarında Menderes nehrinde yaşanan taşkınlar kırsal yerleşim yerlerini de etkilemiştir. Bu durum M. Cook tarafından da dikkate değer görülmüştür. Menderes nehrindeki taşkınların artıştan ziyade gelirdeki azalmalara sebebiyet verdiği aktarılmıştır⁴⁹⁷.

TD 08 numaralı tahrir defterinde de nahiye olan Kestel’e nısf kaydedilen karyelerle birlikte 39 köy, 4 mezra kayıtlı olup, karyelerin çoğunluğunu tımarlar oluşturmaktadır. 16 köy hassa kaydedilmiş ve hanelerin çoğunluğunu bennak ve çift hanelerinin oluşturduğu görülmektedir. TD 1/1M numaralı tahrirde sadece İskender Beg ve Sabun-suyu mezra’larında haneler bulunurken TD 08 numaralı tahrirde Yaya-başı Sinan mezra’sına da haneler kaydedilmiştir⁴⁹⁸. İki tahrir defterinin tablosu incelendiğinde Kestel’de kırsal nüfusun giderek arttığı görülmektedir.

⁴⁹⁶ TD, nr.1/1M, s. 185-190.

⁴⁹⁷ M. A. Cook, *a.g.e.*, s.21.

⁴⁹⁸ TD, nr.08, s. 358-406.

Tablo 4. 69: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Nısf-1 karye-i Arslanlu	26	20	6	5	4	9	1
Nısf-1 karye-i Arslanlu	34	23	11	8	1	10	3
Bereketlü	8	8	1	4	0	1	1
Bilara	32	28	4	8	12	7	1
Böğrü-delük	71	56	16	17	4	27	6
Nısf-1 karye-i Cühûdlü	4	4	0	3	0	1	0
Nısf-1 karye-i Cühûdlü	21	14	6	6	1	4	2
Dallıca	60	51	9	16	2	29	2
Demürciler	58	53	5	12	2	32	3
Donlukçu (Tonlukçu)	20	19	1	11	0	5	0
Durasanlu	27	20	7	8	0	6	1
Eyücelü	39	35	4	10	9	15	1
Feslek	42	39	3	0	7	31	0
Gencellü	26	18	8	1	5	10	2
Girenizlü/ Kirenizlü	26	20	6	6	3	10	0
Hacı-beglü	26	22	5	11	1	7	2
Hamzalu	29	26	3	16	0	9	0
Hassünlü	34	28	6	4	7	10	4
Karaca-ağaç	94	82	11	35	5	38	3
Kayranlu	85	81	4	5	37	34	2
Kızılca-burun	23	16	7	10	0	3	1
Kızıl-dere	9	7	2	3	0	3	1
Koz-deresi	56	37	18	13	0	21	1
Kökezlü	109	77	28	6	0	55	14
Kuyucak	115	90	26	33	12	33	7
Mastavra	89	74	15	15	2	37	19
Megirgen deresinde Anlı Kaynağı	96	72	24	35	8	25	3
Menna Halil	42	32	10	16	3	9	2
Öykenlü	20	15	5	8	0	6	0
Saruca-ova	36	33	3	12	4	14	2
Sederlü	76	54	22	28	1	22	2
Serimlü	33	30	3	13	1	14	1
Sinek	45	26	20	4	4	7	8
Sülmanşalu	37	32	5	23	1	5	2
Tahtacı	14	14	0	1	1	8	3
Tirkemişlü(Dirgemişlü)	14	12	2	3	0	4	5
Yaycılı	8	8	0	2	3	2	0
Yöre	20	18	2	2	5	11	0
Yusuflu (Rub)	4	3	1	3	0	0	0
Merza'-i Artana	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İskender Beg	7	4	3	4	0	0	0
Mezra'-i Sabun-suyu	24	21	2	14	0	2	6
Mezra'-i Yaya-başı Sinan	3	3	0	2	0	1	0
TOPLAM	1642	1325	314	436	145	577	111

TD 08 numaralı tahrir defterinde nahiye kaydedilen Kestel, TD 87 numaralı tahrir defterinde kaza hüviyetine sahip olmuştur. TD 08 numaralı defterden farklı olarak nefer ve hane sayısındaki artış oldukça dikkat çekicidir. Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Kestel Kazası'nda düzenli bir şekilde artan nüfusun olduğunu görüyoruz. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmuş, önceki tahrir defterindeki sayıma göre hane sayısı neredeyse iki katına yakın artış göstermiştir⁴⁹⁹. Mukataa hanelerin kayıtlı olduğu köyler de aşağıdaki tabloda ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 4.70: TD 087 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Arslanlu	99	79	12	0	5	48	26
Bereketlü	55	43	10	0	13	21	9
Böğrü-delük	110	95	9	0	0	73	22
Çandarlu	115	100	9	0	35	47	19
Çobansalu	51	46	2	0	24	4	13
Çevgilü	33	29	3	1	12	15	1
Dalıca	126	113	9	5	26	56	26
Damlacık	13	13	0	4	0	7	2
Demürcilü	85	76	4	0	3	50	23
Donlukcu (Tonlukcu)	30	22	7	1	9	8	4
Duman(Tuman)	42	33	6	0	0	17	16
Eyücelü	71	64	5	1	30	24	9
Feslek	74	57	10	0	19	31	7
Hacı-beglü	31	26	2	0	6	12	8
Hamzalu	67	56	9	1	22	21	12
Kamanlu	34	30	3	4	9	12	5
Kayranlu	191	157	28	2	53	76	26
Keskünlü	28	27	1	1	9	15	2
Kızılca-burun	37	33	1	1	14	12	6
Kirenizlü/Kirenezlü	42	39	0	0	12	15	12
Kozu-deresi	79	70	5	1	4	56	9
Kuyucak	135	98	30	2	36	34	27
Kökez	105	94	12	1	7	59	26
Mastavra	126	104	16	3	14	66	20
Megregen	181	169	6	3	23	111	32
Megregen-deresi	242	200	37	1	35	113	43
Menna-Halil	48	38	6	0	8	24	6
Öykenlü	25	18	6	1	10	3	4
Saruca-ova	42	42	0	9	10	21	2
Serimlü	79	64	12	3	17	23	21
Söğüd	28	26	1	0	0	20	6
Sülmen-şah	72	60	9	0	22	26	12

⁴⁹⁹ TD, nr. 87, s. 333-375.

Tahtacı	26	20	4	1	1	15	3
Tirkemişlü/Dirgemişlü	33	31	2	0	7	9	15
Uğruca	19	11	7	1	3	5	2
Ulu-örenlü	99	84	12	3	9	58	14
Yaycılı	8	8	0	1	3	3	1
Yaylak	68	59	4	1	33	19	6
Yenice	50	46	3	0	0	27	19
Yöre	39	35	3	0	12	15	8
Mezra'-i Dizdar	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Hatib	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Hüsameled'-din	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İskender-Beg	13	9	4	2	5	0	2
Mezra'-i Kurt-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Saru-çullah	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2851	2424	309	54	560	1271	526
Mukata Haneler							
Dallıca	23	19	3	0	0	17	2
Demürcilü	3	3	0	0	0	3	0
Derecik	1	1	0	0	0	1	0
Eyselü	4	3	1	0	0	1	2
Gencellü	6	6	0	0	0	6	0
Gök-seki	2	2	0	0	0	2	0
Hacı-beglü	1	1	0	0	0	1	0
Hisarcık	3	3	0	0	0	2	1
Kamanlu	1	0	0	0	0	0	0
Kozu-deresi	3	2	1	0	0	1	1
Kuyucak	2	1	0	0	0	1	0
Mastavra	1	1	0	0	0	1	0
Megregen	3	3	0	0	0	2	1
Menna-Halil	7	7	0	0	0	2	5
Serimlü	3	3	0	0	0	2	1
Sinek	3	1	1	0	0	1	0
Ulu-örenlü	4	4	0	0	0	4	0
TOPLAM	70	60	6	0	0	47	13
GENEL TOPLAM	2921	2484	315	54	560	1318	539

TD 148 numaralı tahrir defterinde Kestel Kazası'na 2624 avarız hanesinin kayıtlı olduğu görülmektedir. Kestel zeametine ve mukataa hanesine pek çok köyün kaydedildiğini görmekteyiz. TD 87 numaralı tahrir defterinde olduğu gibi TD 148 numaralı tahrirde de mukataa başlığı altında 60 avarız hanesi kaydedilmiştir. TD 87 numaralı tahrirde kayıt altına alınmayan Sabun-suyu mezrasına bu tahrirde 20 nefer, 17 hane ve 3 mücerred bulunmaktadır. Kaypalu ve Yaya-başı Sinan mezraları da hane kaydı olan diğer mezralardandır.

Toplam 2624 avarız hanesinin kayıtlı olduğu kazada mukataa hanelerle birlikte Kestel Kazası kırsal nüfusuna 2160 hane kayıtlıdır. Görüldüğü üzere kırsal nüfusun çoğunluğunu da 1559 haneyle bennaklar oluşturmaktadır⁵⁰⁰. TD 87 numaralı tahrir defterine göre hane de azalma görülmektedir. İskender Beg, Kaypalu, Yaya-başı Sinan Beg ve Sabun-suyu mezraları hane kaydı bulunan mezralardandır. Yusuf lu ve Şikem lü karyeleri hali kaydedilen köyler arasındadır.

Tablo 4.71: TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA'LAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Arslanlu	100	88	13	0	4	77	0
Bereketlü ve Yaycılı	37	28	9	1	11	16	0
Böğrü-delük	83	64	13	0	0	64	1
Cühudlu	28	24	2	1	12	11	0
Çevgilü	33	21	10	0	12	10	0
Çobansalu	48	36	11	0	20	16	0
Dallıca	124	96	25	4	22	70	0
Demürcilü	75	56	18	0	2	54	0
Dere-köy	19	17	1	0	0	17	0
Dere-köy	22	16	6	0	5	11	0
Dursıllı ve Mezra-i İrga	44	27	17	0	3	24	0
Gencellü	18	12	2	0	12	0	0
Gök-seki	38	35	3	2	7	26	0
Gün-âbı	88	44	42	1	17	26	0
Hacı-beglü	44	27	16	1	8	18	0
Hamzalu	70	51	14	2	19	31	0
Haydarlu	110	92	10	0	38	55	0
Kamanlu	44	29	15	2	11	16	0
Kara-ağaç	91	63	22	2	20	43	0
Kıranlu ve İshaklu ve Dere-köy	162	136	23	2	39	95	0
Kızılca-burun	24	22	3	1	11	9	0
Kızıl-dere	2	2	0	1	1	0	0
Kirenizlü	34	27	5	0	11	16	0
Kozu-deresi	52	45	5	0	3	42	0
Kökezlü	132	105	21	1	2	103	0
Hasünlu	21	17	1	0	13	4	0
Mastavra	119	89	24	3	14	72	0
Megregen	174	144	25	1	13	130	0
Megregen-deresi	249	165	62	1	26	140	0
Menna-halil	58	43	12	0	8	35	0

⁵⁰⁰ TD, nr. 148, s.534-595.

Öykenlü	32	20	11	0	11	9	0
Öyüçlü	48	36	10	0	11	25	0
Saruca-ova	34	30	4	6	12	12	0
Sevindik	26	17	5	0	4	13	0
Sinek	19	16	2	5	3	9	0
Sülmen-şah	68	53	14	0	17	36	0
Şikemlü	0	0	0	0	0	0	0
Tahtacı	50	29	10	0	1	29	0
Ulu-örenlü(tetimme)	36	28	6	2	2	24	0
Tirkemişlü	33	27	5	0	7	20	0
Donlukçu	13	10	2	1	4	6	0
Ulu-örenlü	56	48	4	1	7	41	0
Yaycılı	7	6	1	0	2	4	0
Yaylada?	51	40	3	1	26	19	0
Yenice	67	46	20	0	5	42	0
Yöre	31	27	4	0	10	17	0
Yusuflu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i İskender Beg	14	10	4	2	4	4	0
Mezra'-i Kaypalu	15	11	4	0	0	11	0
Mezra'-i Kurd-kuyusu ve Koru-yı Ayid ve Sazlık	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Sabun-suyu	20	17	3	4	13	0	0
Mezra'-i Sinan Beg	0	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Yaya-başı Sinan Beg	11	8	1	0	1	7	0
Mezra'-i Kadı	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik Megrencik	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2774	2100	543	48	504	1559	1

Mehmet Öz, mücerredlerin önemli derecede arttığını ve bu artışı da geç evlenmelere bağlamaktadır. Tahrir defterlerinde mücerredlerin kayıt esasının değişmesi ile de alakalı olabileceğini belirtmiş ve mücerred sayısına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmektedir⁵⁰¹. İncelediğimiz tahrir defterlerinden de anlaşıldığı üzere kara neferleri ayrı kaydedilmemiş ve mücerredler gibi kayıt altına alınmışlardır. TD 144 numaralı tahrir defterinde Kestel kazası kayıtlarında “Kara” kayıtları bulunmamaktadır. Kara hanelerinin bulunmadığı yerlerde mücerred neferlerinin fazla olduğu görülmektedir. Bu durum bize yine karaların mücerred gibi kaydedildiğini göstermektedir. TD 144 numaralı tahrir defterinde Mastavra, Haydarlu, Kökezlü Kestel kazasının en büyük

⁵⁰¹ Mehmet Öz, “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”, *Vakıflar Dergisi*, S. 22 ,s. 437.

köylerindendir⁵⁰². Kırsal nüfusa 2271 hane kaydedilmiştir⁵⁰³. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere mücerredlerin sayısı yadsınamayacak derecede fazladır.

Tablo 4.72: TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Kestel Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA' VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Arslanlu	164	106	57	1	23	82
Bardakçı	55	31	23	0	17	14
Bereketlü ve Yaycılı	55	30	25	0	18	12
Böğrüdellük	152	80	65	0	4	76
Cühudlu	50	37	10	1	14	22
Çobansalu	55	38	17	10	23	6
Çevgilü	78	46	29	4	13	29
Demircilü	56	40	15	1	15	24
Dere	6	5	1	0	2	3
Dere	16	10	6	0	6	4
Dere-köy	59	34	25	0	0	34
Donlukcu	9	9	0	0	5	4
Eyücelü	72	38	31	1	13	24
Gencellü	36	24	7	1	14	9
Gök-seki	77	37	40	2	16	19
Gün-abı	55	29	25	0	15	14
Hacı-beglü	94	49	43	2	7	40
Hamzalu	135	73	59	1	12	60
Hasünlu	37	27	10	2	9	16
Haydarlu	238	134	98	1	37	96
Hisarcık	23	10	13	0	0	10
İshaklu	62	31	29	0	15	16
Kamanlu	56	40	10	0	18	22
Kara Halil	98	58	40	0	4	54
Kara-ağaç-ı Kebir	79	42	36	4	21	17
Kara-ağaç-ı Sagir	63	33	28	2	18	13
Karye-i Turasilü ve mezra'-i Irga	52	28	21	1	2	25
Kavacık	16	8	8	0	0	8
Kavaklu-pınar	14	6	8	0	3	3
Kaypalu	34	20	14	1	4	15
Kayranlu	156	91	64	2	13	77
Kızılca-burun	25	19	6	2	10	7
Kızıl-dere	8	6	2	2	2	2
Kirenizlü	59	36	21	1	23	12
Koz	21	14	7	1	8	5
Kökezlü	228	153	71	1	12	140
Koz-deresi	30	18	11	0	5	13

⁵⁰² Yavuz Akbaş, *a.g.e.*, s. 77.

⁵⁰³ TD, nr. 144, vrk. 206b-249b.

Küçük-Örenlü	17	8	8	0	4	4
Mastavra	271	153	115	0	23	130
Mekreken	99	42	54	0	0	42
Menna-Halil	65	32	29	0	7	25
Onarlı	45	31	14	0	5	26
Öykenlü	76	32	41	2	13	17
Sabun-suyu	63	47	16	5	22	20
Saruca-ova	19	14	5	0	9	5
Sevindik	69	32	9	0	11	21
Samayillü	26	14	12	1	9	4
Sinek	45	26	18	1	14	11
Sülmen-şah	88	44	42	0	20	24
Şikemlü	29	15	11	1	9	5
Tahtacı	42	22	15	0	4	18
Tirkemişlü	21	13	3	1	3	9
Ulu-örenlü	156	74	67	1	37	36
Virancık	48	28	20	0	8	20
Yalın-kuyu	77	39	13	0	3	36
Yaycılı	11	8	3	1	3	4
Yaylak	39	29	10	2	16	11
Yenice	34	21	13	0	4	17
Yenice	51	29	22	0	0	29
Yöre	44	28	16	0	7	21
Yusuflu ve mezra'-i Kadı-i Kestel	0	0	0	0	0	0
Mezra' İskender Beg	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Kurd-kuyusu ve Kuru-ayid ve Sazlık	0	0	0	0	0	0
Mezra'-i Sinan Beg	0	0	0	0	0	0
Zevaid Çiftlik-i Müsellem	0	0	0	0	0	0
Zevaid Çiftlik-i Piyade	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	3958	2271	1531	59	652	1562

4.2.2.10 Sart Köyleri

TD 08 numaralı tahrir defterinde Alaşehir kazasına tabi olan Sart'a Alaşehir kayıtlarında değinilmiştir. Daha sonra Alaşehir'den ayrılarak kaza hüviyeti kazanan Sart aslında Alaşehir'in önemli şehirlerindendir. TD 08 numaralı defterde Sart'a tabi sancak hassı olan köyler kaydedilmiştir. Kurşunlu, Ömerlü, Örenlü, Karesi-beglü, Boğaz-havlı, Pusatlu, Manastır ve Süleymanlu köylerine 309 nefer, 224 hane, 83 mücerred kaydedilmiştir. Çift haneleri hassa kaydedilen köylerde doğal olarak fazladır. 96 çift, 67 bennak hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁵⁰⁴. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü

⁵⁰⁴ TD, nr. 08, s.749-756.

üzere 584 hanenin de dahil olduğu kırsal köylerde Alaşehir’e tabi en büyük şehirlerindendir ⁵⁰⁵. (bkz. Tablo 4.73).

Tablo 4.73: TD 08 numaralı Tahrir Defterine Göre Alaşehir’e tabi Sart Şehrinde Kırsal Nüfus

KÖY ve MEZRA ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Adalu	18	16	2	9	0	4	3
Ahmed-beglü	89	71	15	39	9	11	10
Ahmedlü	37	27	11	17	0	4	4
Ali-beglü	9	5	4	4	0	0	1
Araklu/Arklu	7	6	1	2	0	1	3
Aşağa-bulkas	21	13	8	6	4	0	3
Ayranî?	18	16	2	1	1	7	6
Ayvacık	2	2	0	0	0	2	0
Ayvacuk	39	30	9	5	4	16	4
Balat	4	4	0	0	0	4	0
Bayram-beglü	1	1	0	0	0	0	1
Boz ve Akça-kilise	60	45	15	10	1	28	5
Bulkaz/ Bulgaz	3	3	0	0	0	2	0
Debbağ-hane	75	62	13	18	2	24	17
Doğak	12	10	2	6	0	1	2
Firûzlu	6	5	1	2	0	2	1
Gencellü	0	0	0	0	0	0	0
Gök	30	23	7	13	1	3	6
Gök (diğer)	57	40	19	0	0	36	1
Karamanlu	16	8	3	5	0	1	2
Kara-sevinçlü	23	21	2	9	0	9	3
Karye-i Balat ve Mezra-i Küçük Yusuflu	0	0	0	0	0	0	0
Kaysanlu	9	9	0	5	0	3	1
Kızılca	23	18	5	8	1	1	7
Kızılca	26	23	2	0	0	19	4
Kızılca	15	9	6	7	2	0	0
Kozluca	6	5	1	3	0	2	0
Mezra-i Kadı	16	12	4	10	0	0	2
Milas	0	0	0	0	0	0	0
Nısf-ı Bedir-beglü	12	10	2	5	3	2	0
Nısf-ı Bedir-beglü	18	14	4	7	1	5	1
Ördeklü	0	0	0	0	0	0	0
Rüstemlü	2	2	0	0	2	0	0
Saz	44	34	11	22	1	2	6
Şerefü'd-dinlü	9	7	2	3	0	2	1
Şeyhler	5	3	2	0	0	2	1
Tay-hane	0	0	0	0	0	0	0
Yağcılı/Bağcılı?	3	2	1	1	0	0	1

⁵⁰⁵ TD, nr. 08, s. 179-208.

Yarışlu	21	15	6	10	0	3	2
Mezra-i Veled-i Salih	14	13	1	9	2	0	2
TOPLAM	750	584	161	236	34	196	100

TD 87 numaralı tahrir defterinde Sart kazasına 1900 hane kaydedildiği tahririn fihristinde kayıt altına alınmıştır. Ancak Sart kazasının kayıtlı olduğu bölüm defterde bulunmamaktadır. Görüldüğü üzere bu tahrirden itibaren Alaşehir ve Sart birbirinden ayrı anılmaya başlamıştır.

TD 148 numaralı tahrir defterinde Alaşehir'den ayrılarak kaza hüviyeti kazanan Sart, günümüzde Manisa ili sınırlarında olsa dahi Aydın Sancağı sınırlarında yer almaktadır. Bu tahrire göre Sart Kazası'nda 10 neferden ve 9 haneden oluşan Ömerlü karyesi ve bunun yanı sıra mukataa perakende haneleri kaydedilmiştir. Bu haneler eskiden beri Sart kadılığında mütemekkinlerdir. 15 karye ve 1 mezrada perakende kaydedilmişlerdir. Bunlar 136 nefer ve 120 haneden oluşmaktadır⁵⁰⁶. Bunun yanı sıra Elliciyan haneleri ve İl-deniz haneleri de kayıtlıdır. Bunlar 359 haneden oluşmaktadır. Kurşunlu ve Şahinler köyünde de 73 bennak neferi hane kaydedilmiştir. Kurşunlu'da 60 ve Şahinler köyünde de 13 bennak bulunmaktadır. Evrenlü reayası olarak 382 avarız hanesi kaydedilmiştir. Sart zeametine kayıtlı köylerde de 302 avarız hanesi bulunmaktadır. Bu tahrir döneminde Sart kazasına 1961 avarız hanesinin kayıtlı olduğu görülmektedir⁵⁰⁷. Ancak bu toplam Sart kazasının genel hane toplamıdır. Kırsal yerleşimlerdeki hane sayısı bu hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bazı karyeler hali olmakla birlikte, sipahiyan ve sipahizadegân kayıtları da oldukça fazla bulunmaktadır. Hatta bazı köylere reayadan çok sipahi ve sipahiyanların kayıtlı olduğu görülmektedir. 245 nefer sipahiyan, sipahizadegân ve nesl-i sipahi kayıtları mevcuttur.

Sart kazasına ait kayıtlar TD 144 numaralı tahrir defterinde de bulunmaktadır. Mukata hanelerinin kayıtlı bulunduğu köyler, Sart zeameti başlıkları altında kayıtlı bütün köyler toplandığında Sart kazası kırsal yerleşimlerine kayıtlı 1601 hane bulunmaktadır. Defterde hane kayıtları her yerde yazılmadığı için tespit edilen hane sayısı bizim tahmini hane sayımızı oluşturmaktadır. Sart kazasına bu tahrir defterinde kara haneleri kayıtlı değildir. Yahyalı Çiftliği ve bazı mezra'larda hane kayıtlarına da rastlanmaktadır. Perakende kaydedilen mukataa hanelerine 380 neferan kaydedilmiştir.

⁵⁰⁶ TD, nr. 148, s. 790-793.

⁵⁰⁷ TD, nr. 148, s.790-849.

Ancak bizim kayıtlarımıza göre cemaat grupları hariç 429 nefer kayıtlı bulunmaktadır. Sart zeameti olarak kayıtlı bulunan köyler ise “Sart zeametinden teferrik (tefrik) olunmuştur” ifadesiyle kayıt altına alınmıştır⁵⁰⁸. Karyelerin tefrik olması idari düzenin daha iyi oturduğu anlamına gelebilmektedir. Sadece Sart zeameti değil Kurşunlu karyesinden teferrik olunan karyeler de bulunmaktadır. Bu tahrir defterinde karye sayısı fazla olsa da çoğu karyenin hali kaydedildiği görülmektedir.

4.2.2.11 Sultanhisar Köyleri

“Nahiyyet-i Sultanhisar” adıyla TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıt altına alınan Sultanhisar günümüzde dahi Aydın iline bağlı şehirlerdendir. Tahrir defterinde görüldüğü üzere kayıtlı ola bütün neferler hane kabul edilmiştir. Nısf-1 Emir-ahurlu ismiyle kayıtlı yerin ıssız olduğu, reayasının bulunmadığı ve hariçten ekildiği kaydedilmiştir. Dikkat çeken bir husus da Halil Beg defterine atıf yapılmış olmasıdır. Halil Beg defterinde bu yerin tamamının mülk olduğu kaydedilmiştir. Hisarcılu karyesi hasılının da Mastavra Hisarı’nın olduğu tahrir defterinde belirtilmiştir. Malkoçoğlu ve Yaycılı karyelerinin halkı da müteferrik ve kara olduğu ekin ekmediklerinden bahsedilmiştir. Bütün neferler caba-kara kaydedilmiş ama iki neferin çiftlü-kara kaydedildiği görülmektedir. Genel itibarıyla tahrir defterine bakıldığında köylerde caba-karalar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁵⁰⁹.

Tablo 4.74: TD 1/1M Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Çiftlü Kara	Caba Kara
Çomaklu	77	77	0	16	0	10	49
Danişmendlü	10	10	0	4	0	0	6
Dirgime	105	105	0	13	0	22	66
Hisarcılı /Hasırcılı?	47	47	0	5	0	4	37
İmad-bükü	41	41	0	16	0	0	24
Malkoçlu	26	26	0	4	0	0	20
Nısf-1 Emir Ahurlu	0	0	0	0	0	0	0
Nısf-1 İsa Beğlü	59	59	0	6	0	3	46
Nısf-1 İsa Beğlü	33	33	0	3	0	5	24
Nısf-1 Kulağuzlu(Dere-köy)	35	35	0	7	1	1	25
Nısf-1 Kulağuzlu(Dere-köy)	36	36	0	9	0	2	24
Özbek	23	23	1	8	1	5	7
Yakublu	11	11	0	5	0	0	6

⁵⁰⁸ TD, nr. 144, vrk. 367b-403b.

⁵⁰⁹ TD, nr. 1/1M, s.126-147.

Yaycılı	32	32	0	0	0	2	29
Mukata Yaya Sancağı-begi	17	17	0	0	0	0	0
TOPLAM	552	552	1	96	2	54	363

TD 08 numaralı tahrir defterinde de nahiye statüsünde ola Sultanhisar'da bennak ve çiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bir önceki tahrir defterine göre karyelerde nüfusun arttığı görülmektedir⁵¹⁰. TD 08 numaralı tahrirde ayrıca ibtidal olan karyeler de Merd tımarlarının tımarı olarak kaydedilmiştir.

Tablo 4.75: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA' ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Çomaklu	95	79	15	44	0	24	9
Danışmendlü	16	14	2	3	0	9	1
Dirgeme ma'â Davarla	136	122	13	7	29	81	6
Emir-i Ahur	0	0	0	0	0	0	0
Hasırcılı	53	35	18	32	0	1	1
İmâd-bükü	52	42	12	18	0	2	19
Koraylu	7	5	2	3	0	2	0
Malkoçlu	52	32	20	18	1	3	9
Nısf-ı karye-i İsa-beglü	56	44	12	16	2	11	13
Nısf-ı karye-i İsa-beglü	39	35	4	1	6	28	0
Nısf-ı karye-i Kulağuz (Dereköy)	47	38	9	13	1	16	7
Nısf-ı karye-i Kulağuz (Dereköy)	44	29	14	17	0	8	3
Özbek(Özbek)	28	27	1	15	6	5	1
Yakublu	13	13	0	5	1	4	3
Yaycılı	49	35	14	6	2	20	6
Mezra'-i Çekdiren/Çöğdüren?	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	687	550	136	198	48	214	78

TD 87 numaralı tahrir defterinde 970 hanenin bulunduğu kaydedilmiştir. Kırsal yerleşimlerdeki hanelere bakıldığında Sultanhisar'a 17 karye ve 1 mezra' kaydedilmiştir. Kulağuzlu ve Dirgeme en büyük köylerdendir. Köylerde 844 nefer, 717 hane ve 79 mücerred kayıtlı olup, hanelerin çoğunluğunu bennaklar oluşturmaktadır.

⁵¹⁰ TD, nr. 08, s. 288-304.

Fihristte yer alan 970 hane kaydı göz önünde bulundurulduğunda, bu hanelerin çoğunluğunu kırsal nüfusun oluşturduğu görülmektedir⁵¹¹.

Danişmendlü karyesinin bu tahrir defterinde boş kaldığı görülmektedir. Daha önceki tahrirlerde reayası buluna köy bu tahrir döneminde hali kaydedilmiştir. Bu köy boş kalan köylere örnek gösterilecek niteliktedir. Kulağuzlu karyesinin ise daha önceki defterlerde iki hisse olduğu ve bu tahrirde birleştirilip yazıldığı kaydedilmiştir. Daha önce Nısf-ı Kulağuzlu ismiyle iki hisse olarak kaydedilen köyün bu tahrir döneminde nüfusunun iki kattan fazla arttığı görülmektedir. Daha önce iki hisse olan İsa-beglü de bir arada kaydedilmiştir. Daha önceki tahrirde beraber kaydedilen Dirgeme ve Davarla karyelerinin ise bu tahrirde ayrı kaydedildiği görülmektedir.

TD 148 numaralı tahrir defterinde Sultanhisar, nahiye statüsünden ayrılıp kaza hüviyetine sahip olmuştur. Bu tahrir defterinde de cemaat köyleri hariç 17 köy ve 1 mezra kaydedilmiştir. Danişmendlü karyesi bu tahrir defterinde yine hali olup, karyenin mezraya dönüştüğü kayıtlıdır⁵¹². Köselü karyesi hasılı Saruhanlı karyesi ile beraber kaydedilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere 3 köy hariç diğer karyelerde nüfusun azaldığı görülmektedir. Nefer ve hane sayısına bakıldığında da görüldüğü üzere hane sayısı kırsal yerleşimlerde hayli azalmıştır.

Tablo 4.76: TD 87 ve TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Kazası Kırsal Yerleşimleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA ADI	BOA TD 87			BOA TD 148		
	Nefer	Hane	Mücerred	Nefer	Hane	Mücerred
Çomaklu	60	55	4	67	60	5
Danişmendlü	0	0	0	0	0	0
Davarla	76	68	8	85	58	25
Dirgeme	165	140	19	120	93	25
Emir-i Ahurlu	0	0	0	0	0	0
Hasırcılı	20	19	0	18	15	2
İmad-bükü	33	32	1	18	15	3
İsa-beglü	83	69	5	73	51	16
Köselü	13	11	0	12	11	1
Köselü (Saruhanlı)	3	2	1	0	0	0
Kulağuzlu	205	166	22	162	142	8
Malkoç	29	22	4	39	22	11
Öz-beg	26	21	2	23	20	2

⁵¹¹ TD, nr. 87, s.317-331.

⁵¹² TD, nr. 148, s.516-531.

Salavatlu	90	76	9	81	65	11
Yakublu	26	22	3	21	17	3
Yaycılı	0	0	0	0	0	0
Yolargalu	15	14	1	19	16	3
Mezra' Şerif-kaynağı	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	844	717	79	738	585	115

TD 129 numaralı tahrir defterinde ise kayıtlar perakende halde yaşayan mukataa hanelerin kayıtlarıyla başlar. Bu defter her ne kadar TD 144 numaralı defterin devamı olsa da yine de eksik yerler bulunmaktadır. Cemaat köylerinin kayıtlı olduğu bölüm eksiktir. Defter orada sonlandırılmıştır. Defterde hane kaydı bulunmamakla birlikte 16 mücerred, 8 nimçift kaydedilmiştir. Ancak 15 mücerred, 10 nimçift bulunmakla birlikte 21 bennak neferi de hane kaydedilmiş olup hane sayısının da 31 olmalıydı.

Perakende hanelerden sonra Sultanhisar kazasında bazı karyelerin birlikte kaydedilmesi de göz önünde tutulunca 16 karye ve 2 mezranın kaydı görülmektedir. TD 148 numaralı tahrir defterinde Danişmendlü karyesinin artık hali olup mezra haline geldiği kayıt altına alınmıştı. TD 129 numaralı tahrir defterinde de Danişmendlü mezra statüsünde kaydedilmiştir. Yine bu tahrir defterinde Malkoç ve Yaycılı karyeleri birlikte tahrir edilmiştir. Hasırcılı ve İmam-bükü karyeleri hasılı birlikte kaydedilmiştir. Bu tahrir defterine göre Sultanhisar kırsal yerleşmelerinde toplam 698 hane kayıtlıdır⁵¹³. Sultanhisar kazasına kara hanelerinin kayıtlı olmadığı görülmektedir. Bir önceki tahrir defterine oranla artan mücerred sayısındaki artışı karaların mücerredler gibi kaydedildiği düşüncesi açıklamaktadır. Bennak hanelerinden çok mücerredlerin sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. Daha önceki tahrirlerde yer almayan İlaldı Musa Karyesi de bu tahrirde ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Tablo 4.77: TD 129 Numaralı Tahrir Defterine Göre Sultanhisar Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRA ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Aldı-Musa/İlaldı Musa?	155	76	77	0	26	50
Çomaklu	176	88	79	1	34	55
Dalıca	15	7	8	0	0	7
Davarla	114	56	53	0	12	44
Dirgeme	58	39	19	1	22	16

⁵¹³ TD, nr. 129, vrk. 182a-205b. (Sayfalarda numaralandırma hatası yapılmıştır. 189'dan 199'a geçilmiştir.)

Emir-i Ahurlu	27	20	7	0	0	20
Hasırcılu ve İmad-bükü	37	20	17	4	9	7
İmad-bükü	39	31	8	2	5	24
İsa-beglü	149	83	63	0	15	68
Köselü ve Saruhanlu	14	10	4	0	5	5
Kulağuzlu	344	165	150	3	43	119
Malkoç ve ve Yaycılı	47	29	18	1	11	17
Öz-beg / Özbek	16	12	4	0	5	7
Salavatlu	49	37	11	1	15	21
Yakublu	12	9	3	0	5	4
Yolargalı	24	16	7	1	7	8
Mezra-i Danişmendlü	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Şeref-kaynağı	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1276	698	528	14	214	472

4.2.2.12 Tire Köyleri

İlk olarak TD 1/1M numaralı tahrir defterinde kayıt altına alınan Tire “Şehr-i Tire” adıyla kayıtlı olup, Tallukat-ı Nif kaydıyla da Dad-begi mukataa kaydı bulunmaktadır. Dad-begi mukataasına tabi hanelere 49 tamam çift, 24 nimçift, 56 çiftlü kara ve 92 caba kara kayıtlıdır. Bunlardan başka Tire kırsal nüfusuna 72 karye ve 3 mezra kaydı bulunmaktadır. Hatta bazı karyeler birlikte kaydedildiği için köy sayısı daha fazladır diyebiliriz. Mukata haneleriyle birlikte Tire’de 1067 hanenin kayıtlı olduğunu söylemek mümkündür⁵¹⁴. Köy sayısı fazla olmasına rağmen köylerde tahrir edilen neferler çok azdır. Caba bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Hatta bazı karyeler ıssız, hali kaydedilmişlerdir. Boz-köy, Kara-ayid, bu köylerdendir. Uşak-pınarı karyesindeki bütün neferler çeltükçü olup hane kaydedilmiştir. Akça-meşhed karyesini ise Fetrek Çayı bozmuş bu sebepten hasılda azalmalar görülmektedir.

Dad-begi mukataası TD 08 numaralı tahrir defterinde de kaydedilmiştir. Bu mukataaya TD 08 numaralı tahrir defterinde 10 karye kaydedilmiştir. Bu 10 karyede 57 mukataa hanesinin bulunduğu görülmektedir. TD 08 numaralı tahrir defterlerinde kırsal yerleşimlere kayıtlı hanelerin çoğunluğunu çift haneleri oluşturmaktadır. Sadece kırsal yerleşimlere ait tespit edebildiğimiz 1128 hane bulunmaktadır⁵¹⁵. Nefs- Fota’ya kayıtlı

⁵¹⁴ TD, nr. 1/1M, s. 259-329.

⁵¹⁵ TD, nr. 08, s. 94-144.

köyler de dahil olmak üzere 70'den fazla köy, 7 mezra ve 12 çiftliğin kayıtlı olduğu Tire'de hanelerin az olması şaşırtıcı bir boyuttur.

TD 87 numaralı tahrir de Dad-begi mukataasına ise 9 karye kayıtlı olup 111 mukataa hanesinin kayıtlı olduğu görülmektedir., Tire kazası mukataa hanelerinin bulunduğu köylerde de cemaat köyleri de bulunmakla birlikte 20 karye Tire kazası mukataa hanelerine kayıtlı olmuştur⁵¹⁶. Defterin fihristinde Tire Kazası'na 5348 hane kayıtlı olduğu yazılmıştır. Fota zeameti ile birlikte kaba hesapla Tire kırsal nüfusuna bazı köylerin birden fazla kaydedilmesi göz önüne alındığında toplam 114 köy 10 mezra ve 3 çiftlik kayıtlı olup, bu kırsal yerleşimlere 3572 hane kaydedildiği görülmektedir⁵¹⁷. Tire Kazası toplam hanelerine bakıldığında kırsal nüfusun şehirdeki nüfusun çoğunluğunu oluşturduğunu görüyoruz.

TD 148 numaralı tahrir defterinde mukataa hanelerine 219 hane kaydedilmiştir. 2 nimçift ve 242 bennak hanesi kayıtlı olmasına rağmen bütün neferlerin hane kaydedilmediği görülmektedir. Dad-begi mukataasına ise 609 hane, Fota zeametine 209 hane kayıtlıdır. Genel olarak Tire Kazası'na 4558 avarız hanesi kaydedilmiş olup, bunların çoğunluğunu kırsal nüfus oluşturmaktadır. Şehr-i Tire avarız hanesi olarak da 1224 hane kaydedilmiştir. Köylerdeki haneler ise 2904 olarak hesaplanmıştır. Daha önceki tahrir defterinde görüldüğü üzere Tire Kazası'nda bu tahrir döneminde nüfusun çoğunluğu kırsal yerleşmelerde bulunmaktadır⁵¹⁸. Hanelerin çoğunluğunu oluşturan bennaklardır. Defterde kara neferleri kaydedilmemekle birlikte 3 kara neferi kaydedilmiş, 982 neferden oluşan mücerredler ise kara ve mücerredlerin bir tutularak tahrir edildiği görülmektedir. Mücerred sayısındaki fazlalığı bu durumla açıklayabiliriz.

TD 1080 numaralı tahrir defterine bakıldığında Tire'ye bütün karyeler kaydedilmemiştir. Eğri-dere, Kedefye, Gurgur, Sandıklı, Akça-meşhed, Kuru-dere, Goğaluca (Koğaluca) ve Çanakçı karyeleri hassa köylerdir. Bu hassa köylere 619 nefer, 479 hane ve 102 mücerred kayıtlı olup, 224 bennak ve 131 çift hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁵¹⁹. Eğri-dere karyesinde statüsü bulunmayan neferlerin de hane

⁵¹⁶ TD, nr. 87, s. 129-134. , "Mezbur kaza-ı Tire'de vakî olan mukataalu hanelerin hasılları ve resm-i ganemleri ve Tire kadılığından serbest olmayan tımarların reâyâsının cürm-ü cinayât ve resm-i ganemleri ve yave ve kaçgun ki erbab-ı tımara hasıl kayd olunmamış ola.fî sene:18.000."

⁵¹⁷ TD, nr. 87, s.99-188.

⁵¹⁸ TD, nr. 148, s. 260-363.

⁵¹⁹ TD, nr. 1080, 11-20.

kaydedildiği görülmektedir. Tire bu tahrir defterinde bazen nahiye bazen de kaza olarak atfedilmiştir. Hassa köylerin yanı sıra hassa çiftlikler de kayıtlıdır. Ancak Tire'ye ait bütün kayıtları bu defterde bulmak mümkün değildir.

TD 129 numaralı tahrir defterinin baş kısmında yer alan Tire Kazası'na Dağ-begi perakende reayası, Mukata haneleri, Fota zeametleri şeklinde ayrılan yerleşmeler kaydolunmuştur. Bütün kayıtlar ele alındığında Tire Kazası kırsal nüfusuna 3251 hanenin kayıtlı olduğunu hesapladık. Ancak bunda daha çok dikkat çeken mücerredlerin sayısıdır. Mücerredler hane sayısında fazla olup, karaların tahrirde mücerred olarak kaydedildiği yine bu kayıtlarda görülmektedir. Karaların mücerredler gibi kaydedildiğini açıkla niteliktedir. Bizim hesapladığımız rakamlara göre Tire Kazası'na bu tahrir defterinde 6812 nefer, 3251 hane, 3418 mücerred, 175 çift, 590 nimçift, 2491 bennak kayıtlıdır⁵²⁰.

Dad-begi reayasına 12 köyde perakende yaşamakta olup, bu köylere 212 hane kayıtlı bulunmaktadır. 174 haneyi bennaklar oluşturmaktadır. Tire mukataa hanesine ise 518 nefer, 312 hane ve 205 mücerred kayıtlıdır. 302 bennak, 6 çift, 4 nimçift haneleri oluşturmaktadır. Mukata kayıtları olduğu için dolayısıyla bennaklar çoğunluktadır. Avcı-deresi köyü mukataa hanelerin kayıtlı olduğu en çok haneyi ve hatta nüfusu içinde barındıran köydür. Mukata hanelerin yanı sıra Tire'ye tabi köyler aşağıdaki tabloda detaylı şekilde gösterilmiştir.

Tablo 4.78: TD 129 Numaralı Tahrir Defterine Göre Tire Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Ahmedlü	59	24	35	1	3	20
Akça-hisar	86	41	45	3	19	19
Akça-meşhed	7	5	2	0	1	4
Akça-meşhed	91	40	45	0	2	39
Avcı-deresi ve Garibler	77	27	49	5	10	12
Ayaklu ve Çit	6	4	2	1	1	2
Ayas Yakası	43	16	21	2	2	9
Ayraçlı ve Reyhanlı	0	0	0	0	0	0
Bayındır	384	207	176	1	10	196
Bayram-gazilü	0	0	0	0	0	0
Bigad	23	11	12	1	3	7
Boynu-yoğun	7	5	2	0	0	5
Boynu-yoğun	103	57	46	3	10	45

⁵²⁰ TD, nr. 129, vrk. 8b-75b.

Boz ve Kara-ayid	32	17	15	3	5	9
Bulgaz/ Bulgaz	109	44	64	4	15	26
Buruncuk	320	146	155	4	28	122
Çallica ve Baklacı	26	15	11	2	4	9
Çamluca	29	14	15	0	3	11
Çatlu	53	30	22	2	10	19
Çavuşlu	7	3	4	1	0	2
Çenberiyiye/Çınariyye?	41	19	21	0	3	16
Çağıldak ve Altun-taş	20	12	8	1	4	7
Çöken-dere	43	29	14	0	0	29
Çukallu/Çokallu	0	0	0	0	0	0
Dağ-begi	29	18	11	2	2	14
Dağlamalı	0	0	0	0	0	0
Darı-deresi	72	31	40	1	11	19
Demürçi	30	13	16	1	5	7
Diryad n.d Hisarlık	13	6	7	2	1	3
Dündarlu	48	17	30	0	3	14
Düzen	49	21	29	5	12	3
Ece-deresi	35	18	17	1	0	17
Eğri-dere	240	103	135	0	0	101
Emirlü	125	65	60	1	12	52
Ergenlü	111	57	54	0	18	39
Eskiciler	79	43	32	0	0	44
Farkaşalı	40	19	18	2	6	11
Feleke ve Çit	99	49	47	3	4	43
Furunlu	259	83	173	1	14	68
Gelavenlü/Gelünlü?	0	0	0	0	0	0
Gencellü	3	1	2	0	0	1
Girellü/ Gürellü	82	37	42	2	3	33
Göl-beglü / Gül-beglü	60	25	35	3	9	13
Gurgur	94	39	54	1	11	27
Hacı-oğlu	77	39	37	2	6	31
Hamza-oğulları	91	39	48	2	14	26
Hasibler ve Tursunlar	116	47	67	3	24	20
İncircik	10	6	4	1	2	3
İsalu ve Mürsellü	36	15	20	2	1	13
Kabil	0	0	0	0	0	0
Kara Güvençlü	65	29	33	0	9	22
Karacalu ve Nısf-ı Güllüce	22	10	12	3	1	6
Kara-Halil	79	32	45	3	2	28
Kaylance?	61	27	33	1	10	16
Kedefye	136	75	59	19	29	28
Kızılca-Bergos(z)	53	23	26	1	5	20
Kızılca-Bergo (han begi cematı)	12	8	4	0	3	5
Kızılca-havlı	151	77	69	7	18	53
Kızılca-keçilü	124	53	68	0	7	47
Kiliselü	55	26	27	0	0	26
Kiliselü	0	0	0	0	0	0

Koğaluca	118	52	64	1	12	40
Koru-bayırı	84	41	38	2	4	40
Koşak/Kıfşak	4	3	1	0	0	3
Kozluca	25	16	9	1	8	7
Kömürcülü	23	8	14	0	1	7
Kuru-dere	38	13	25	1	0	12
Küçük Kedefye	19	13	6	1	4	8
Kürtüllü/Gürtüllü	42	18	24	0	2	16
Maden	83	50	32	16	15	20
Malanda ve Manastır	104	37	67	2	12	23
Manda	31	15	15	1	4	11
Meşhed-deresi	46	15	30	0	0	15
Pişrevlü	217	98	114	10	13	78
Samsun	0	0	0	0	0	0
Sandıklı	63	25	37	0	5	19
Saruhanlı	51	22	29	0	1	21
Saru-merye	70	36	34	2	12	22
Süle-beglü	52	35	27	11	5	10
Şeyhlü ?	31	15	16	0	1	14
Tarmura/Darmura	81	39	41	10	16	13
Toloz	76	35	39	2	8	25
Uladı	153	57	97	2	13	40
Ulu-Menallı ve Keçi-Menallı	58	23	34	0	5	19
Yavaşlı	25	10	12	2	5	3
Yenice	50	20	0	0	0	0
Yevağlı/ Yuvağlı	28	15	12	0	1	14
Yusuflu	142	99	40	1	24	74
Mezra-i Bekirler-yurdu	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Cerpe?	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Çasnıgir	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Denecik	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Gerder	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Gönanlı	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kadı-kaynağı	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Küme	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Mastavra	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Tercümanlı ve Salavatlı ve Kayırlı?	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Yuvacılı	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ak-bıyık ve Çiftlik-i Müselleman	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Çasnıgırlı	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i (İsa karyesinde)	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Köprü-başı	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Mir-i Ahur	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i (Yurd-çavuş Çeşmesi)	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	5836	2727	2975	168	546	2015

Kürtüllü (Gürtüllü) karyesinin gelirlerinin hisselerine ayrıldığı görülmüştür. Tımara ve vakfa ayrılan miktar yazılmış olup, vakfa ayrılan miktarın daha az olduğu görülmektedir. Dağlamalı, Kabil, Ayraçlı ve Reyhanlı, Bayram-gazilü, Samsun, Galevenlü, Kiliselü, Çukallu köyleri hali kaydedilmişlerdir. Hali kaydedilen köylerin sadece harici ekildiği görülmektedir. Çavuşlu ve Çalışlu karyesinde köyün reayadan hali olduğu Karaca-koyunlu taifesinin burada ziraat yaptığı aktarılmıştır. Kedefye köyü halkının da çeltükçü olduğu ve kürekçilik hizmeti yapanların vergiden muaf olduğu yapmayanların da avarız ödedikleri aktarılmıştır.

TD 144 numaralı tahrir sonunda Tire Kazası'na ait kayıtlar mevcuttur. Ancak bu kayıtlar eksiktir. Hatta bu kayıtların bu tahrir defterine ait olmadığı, başka bir defterin parçası olabileceği düşünülmektedir. Çünkü genel olarak tahrir defterinde hane kayıtları ve kara hanelerinin kayıtları yoktur. Ancak defterin en sonunda Tire'ye kayıtlı Boynuyğun karyesi, Ulu-menallu ve Keçi-menallu, İsalır (Mürsellü Hacı) karyelerinde, Emir-i Ahur Çiftliğinde hane kayıtlarının ve kara kayıtlarının mevcut olduğunu görmekteyiz. Kayıtlardaki bu değişiklikler Tire'ye ait bu kısmın başka bir deftere ait olacağı görüşünü desteklemektedir. Bu kayıtlara göre 144 nefer, 96 hane, 37 mücerred kaydı bulunmakla birlikte, hanelerin çoğunluğu 53 bennak oluşturmaktadır⁵²¹. 1478 yılından 1529 yılına kadar vergi mükellefi bennakların şehirdeki oranının arttığı görülmektedir⁵²². Tire Kazası tahrir ve evkaf defterleri incelendiğinde kırsal nüfusun düzenli olarak arttığı görülmektedir. Ancak son tahrirdeki mücerred sayısındaki artış, karaların mücerred gibi hesaplanması hanelerde düşüşe neden olmuştur.

4.2.2.13 Yenişehir Köyleri

TD 08 numaralı tahrir defterine Yenişehir kaza statüsünde olup, TD 1/1M numaralı tahrir defterinde bulunmaması dikkat çekicidir. TD 1/1M numaralı tahrirde Arpaz kayıtlarında Yenişehir ismine rastlanmamaktadır. TD 08 numaralı tahrir defterinde Yenişehir'e Gerye nahiyesi ve Nefs-i Vakıf tabi kaydedilmiştir. Boyasin karyesine tabi iki mahallenin kaydı bulunmaktadır. Saruyar mezarası ise Katrancı karyesi ile beraber kaydedilmiştir. Bennak ve çift haneleri kırsal nüfusta hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Nefer sayısına bakarak mücerredlerin fazlalığı dikkat çekici boyuttur.

⁵²¹ TD, nr. 144, vrk. 404a-404b.

⁵²² Gülay Belen, *XV.ve XVI. Yüzyıllarda Tire Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2015, s. 233.

Yenişehir Kazası'na ona tabi yerlerle birlikte toplam 1228 hanenin bulunduğu görülmektedir⁵²³.

Tablo 4.79: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-hisar	23	16	7	7	2	5	1
Alıncı/Alıcı	29	19	10	2	0	11	5
Asma	138	113	25	30	8	59	12
Balçık-hisar	7	4	3	3	0	0	1
Beslemez yeri	0	0	0	0	0	0	0
Çatmaca/Çatmacı	41	22	19	1	3	12	5
Çiftlik-i Cemaleddin	0	0	0	0	0	0	0
Davudlu	21	15	6	11	0	2	0
Gipre/Kepye	32	27	5	3	0	19	3
Haydarlu	29	18	11	1	2	13	0
İmanlu	57	36	21	12	2	12	9
İmirzalı/Emrezlü	9	7	2	2	0	4	0
Karaca-kilisa	34	29	5	18	2	3	6
Kaşıkçı	34	23	11	15	0	2	5
Katrancı ve mezra'a-i Saruyar	4	3	1	3	0	0	0
Kerte/ Girne	250	195	53	61	36	69	28
Koç-deresi	11	7	4	2	0	3	1
Mersinlü	21	13	8	3	0	9	0
Ortaluca	17	12	5	5	3	3	0
Uzgur/Özgör	47	35	12	9	0	18	6
Yaycılı	30	21	9	8	1	10	1
Mezra-i Arslan-doğdu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Çalış Beg	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hasanlu/Hüsamlu	12	7	5	1	1	3	0
Mezra-i Karaca-kilisa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Karataş	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kayaças	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kılavuz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kırk seküt/Kırık-sükut	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Masum	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Yunus Beg	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ak-kavlak	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i diğer der Yamalak	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Emürce	0	0	0	0	0	0	0

⁵²³ TD, nr. 08, s. 408-467.

Çiftlik-i Kadı	13	13	0	0	0	6	0
TOPLAM	859	635	222	197	60	263	83

Tablo 4.80: TD 08 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazasına tabi Nefs-i Vakıf ve Nahiye-i Gerye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

NEFS-İ VAKIF VE NAHİYE-İ GERİYE KÖYLERİ	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Çağşid-ini/ Çağşir-eni?	10	9	2	6	0	2	0
Düğrek	8	7	2	4	1	1	0
Kara-hisarlu	46	37	9	16	3	15	1
Kızılca-börklü	79	72	7	25	0	33	8
Kozalak	35	28	7	9	3	11	2
Rahmanlu	15	12	3	7	0	3	2
Çiftlik-i Duman ve Çiftlik-i diğer	0	0	0	0	0	0	0
Mukataat-ı Gerye ve Kıracılı/ Karacalu	103	79	24	26	4	36	4
Candar/Çandır	34	23	12	9	2	8	2
Eymür	85	65	20	18	22	15	8
Girdeme	5	5	0	3	0	1	0
Gökçe-burun	55	39	15	15	5	17	3
Hereke/Mirge	26	18	9	11	3	2	1
Kayı? ve karye-i Karaca/Kızılca-kaya	20	13	7	3	2	7	0
Kurkoz	26	13	12	2	3	7	1
Kurunca/Korunca-köz/? ve Yahşi-beglü	31	22	9	12	1	8	1
Küçük/Köçek	0	0	0	0	0	0	0
Mihaliç	93	69	24	15	5	45	1
Ozanlu	21	11	10	6	0	4	0
Seki	49	34	15	7	12	14	1
Yazırlu	51	37	12	5	17	15	0
TOPLAM	792	593	199	199	83	244	35

TD 87 numaralı tahrir defterinde Yenişehir Kazası'na 3320 hane kayıtlı bulunmaktadır. Ancak defter eksik olduğu için kazanın olduğu bölüm eksiktir. TD 148 numaralı deftere bakıldığında ise Yenişehir Kazası'nın Sultan Mehmed Han'ın İstanbul'daki vakfına kayıtlı olup, kayd-ı serbestiyet üzerine tahrir edilmiştir. Nefs-i Yenişehir'de zeamete kayıtlı 7 köy ve 1 mezra kayıtlı olup 312 nefer, 253 hane ve 41 mücerred bulunmaktadır. Defterde Yenişehir yörüklerinin kayıtlı bulunduğu köyler de bulunmaktadır. Ancak bunlara konargöçer grupların kayıtlı olduğu bölümde değindik.

Nefs-i Vakıf'da zeamete kayıtlı köylerde ise 291 nefer, 217 hane, ve 50 mücerred kayıtlıdır. 159 bennak hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Taallûkat-ı Gerye ve Kırışlu'daki zeamet kaydında ise 665 hane kayıtlıdır⁵²⁴.

Tablo 4.81: TD 148 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazası'na tabi Taallûkat-ı Gerye Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Akça-saz	13	12	1	0	6	6
Asma	92	79	10	0	40	39
Çağşirani/ Çağşir-eni?	2	2	0	1	1	0
Çallica	53	36	13	0	5	31
Çandar/Çandır	45	32	11	1	13	19
Davudlu	32	22	8	2	11	10
Düğrek/Devgeren	15	10	4	2	3	5
Gökçe-burun	32	29	1	1	11	17
Haydarlu	32	21	3	0	9	13
Hereke	22	16	4	0	1	15
İmanlu	79	57	19	0	25	33
Kaşıkçı	34	27	6	1	15	11
Katrancı	23	18	4	0	4	15
Kayı ve Karaca-kaya	0	0	0	0	0	0
Kerdime/ Gerdiye	9	6	3	1	3	2
Kozalak/Kozlak	41	31	8	6	18	8
Kulağuzlu	0	0	0	0	0	0
Kurkoz//Korkoz	15	11	3	0	1	10
Kuruca-koz	28	23	3	3	14	6
Mihaliç	51	45	3	0	13	32
Ortaluca/Avratluca	18	15	1	0	12	4
Pardunar/ Perdünaz	29	22	5	0	16	7
Rahmanlu	18	16	1	0	11	5
Sek/Seki	57	45	10	1	18	28
Yamalak	13	10	3	0	0	10
Yaycılı	69	53	11	0	18	35
Yazırlu/ Yazarlu	45	27	13	0	13	14
Mezra-i Beyt-pınarı	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hüsayinlü	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kaluman/Duman	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Karaca-kilise	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Karye-i Genevis	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	867	665	148	19	281	375

⁵²⁴ TD, nr. 148, s. 650-701.

TD 144 numaralı tahrir defterinde Yenişehir Kazası'na kayıtlı karyeler zeametlere göre ayrı ayrı aşağıda tablolandırılmıştır. (bkz. Tablo 4.82). Tabloya bakıldığında daha detaylı görüldüğü üzere Yenişehir Kazası kır nüfusuna 1329 hanenin kayıtlı olduğu görülür. Karaların kayıtlı olmadığı defterde mücerred nüfusunun fazlalılığı yine dikkat çekmektedir. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Tablo 4.82: TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Alıç/Alıncı	52	32	20	0	10	22
Arslan	107	69	38	8	15	46
Balçık-hisarı	84	68	16	1	6	61
Boya-sini/ Boyasine	105	63	41	2	11	50
Eymür	161	92	65	4	19	69
İmanlı	86	59	25	0	26	33
Karaca-kilise	49	36	13	1	21	14
Uzgur	62	34	28	5	13	16
Zeamet-i Vakf						
Akça-koşanlı	20	15	5	0	4	11
Emrezlü	11	7	3	1	1	5
Gire/Kire	35	15	20	0	4	11
Kara-hisarlı	57	52	5	26	6	20
Kızılca-börklü?	83	43	37	14	3	26
Koç-deresi	16	13	1	0	5	8
Mersenlü/Mersinlü	50	37	12	0	18	19
Ozanlı	58	30	28	1	14	15
Vakf	56	39	14	13	2	25
Zeamet-i Gerye						
Gerye ve Kırçalı/Kıraçlı	134	88	43	7	37	44
Akça-saz	24	17	7	0	9	8
Asma	88	49	39	0	29	20
Çağşir-ini /Çağşir-eni	4	3	1	0	0	3
Çandır	65	45	14	0	8	37
Çatmaca	38	24	13	0	15	9
Davudlu	38	21	16	2	10	9
Düğrek	14	11	3	2	3	6
Gökçe-burun	23	16	5	1	8	7
Haydarlı	19	11	6	0	6	5
Hereke	13	8	4	0	1	7
Kaşıkcı	16	9	7	0	5	4
Katrancı	25	17	7	0	11	6
Kayı ve Karaca-kaya	0	0	0	0	0	0
Kerdime / Girdeme	17	9	8	1	4	4
Kozalak	49	34	13	11	3	20
Kurkoz//Korkoz	136	69	55	0	22	47

Kuruca-koz	32	0	14	3	8	7
Mihaliç	67	50	17	0	9	41
Ortaluca	28	20	8	0	12	8
Perdünaz/Berdumaz	31	23	8	1	8	14
Rahmanlu	15	10	5	0	7	3
Sek/Seki	38	26	12	1	8	17
Yamalak	0	0	0	0	0	0
Yaycılı	89	46	40	0	23	23
Yazırlu	27	19	8	0	15	4
Mezra-i Kulağuzlu	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Bayatcık	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hüsayinlü	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Bel/Beyd-pınarı	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Karaca-kilise	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Karye-i Genevis	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Duman/Tuman	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Veled	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2122	1329	724	105	439	804

Aydın sancağı tahrir defterlerinden anlaşıldığı üzere kazaların genelinde mücerred sayısında önemli oranda artış görülmüştür. Mücerredlerin tahrir defterlerine kaç yaşında kaydedildiği tam olarak bilinmese de 12-14 yaşlarında kayıt işlemlerinin başladığı düşünülmektedir⁵²⁵. Bu durum M. Cook'un da ifade ettiği gibi ilk tahrirlerden itibaren Aydın sancağında ilk tahrirden son tahrire kadar mücerred sayısında görülen önemli boyuttaki artış, mücerredlerin genel nüfus içindeki oranı %5'den % 43'lük bir orana yükselmiştir⁵²⁶. Aslında mücerredlerin durumu bölgeden bölgeye değişmiştir. Bazı bölgelerde muaf tutulan mücerredler, bazı bölgelerde de resm-i mücerred adı altında 6 akçelik vergiye tabi tutulmuştur. Aydın Sancağı'nda ilk tahrirlerden itibaren bekâr erkek nüfusu 20 yaşında mücerred olarak defterlere kaydedilmiş olsa da⁵²⁷, ilerleyen yıllarda bu durumun değiştiği görülmektedir. Aydın sancağı tahrir defterlerinde mücerred sayılarında görülen artış mücerredlerin deftere kayıt olma yaşında değişiklik olduğunu göstermiştir. Muhtemelen bu yaş sınırı da Cook'un tanımladığı yaş aralığına denk gelmektedir. 1461 yılına tarihlendirilen tahrir defterinde mücerred sayısının az oluşu bekâr erkeklerin 20 yaşında deftere mücerred olarak kaydedildiğini gösterebilir. Ayrıca bu defterde kara neferlerinin "Caba-kara" ve "Çiftlü-kara" olarak ayrılması da mücerred

⁵²⁵ Mehmet Öz, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, TTK. Yayınları, Ankara 1999, s. 47-48.

⁵²⁶ M. A. Cook, *a.g.e.*, s. 26.

⁵²⁷ Halil İnalçık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rüsûmu", *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.42-43.

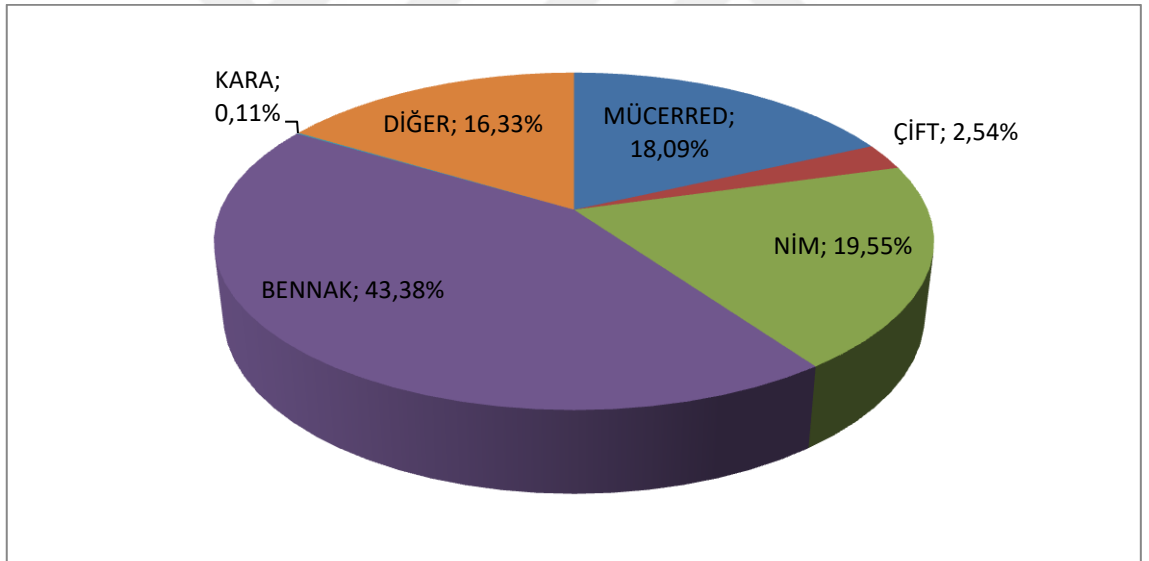
sayısının az oluşunun sebebini açıklar niteliktedir. Caba kara'lar 5 akçe, çiftli kara'lar ise 12 akçe resm ödemişlerdir. Bu tahrir defterinden sonra durum değişmiş ve Çiftli kara'lar bennak, caba kara'lar ise sadece kara olarak anılmıştır. 1480 yılına ait TD 08 numaralı tahrir defterinde görülen sayısal ifadelerdeki değişiklik bu durumu açıklar niteliktedir. TD 08 numaralı deftere göre mücerred sayısı TD 1/1M numaralı deftere göre oldukça artış göstermiştir. Caba kara olarak nitelenen bazı neferler bu tahrir defterinde mücerred olarak anılmış olsa dahi mücerred sayısındaki değişim yadsınamayacak boyuttadır. TD 08 numaralı tahrir defterinde 7271 mücerred sayısı bulunmasına karşılık TD 1/1M numaralı tahrirde bu sayısı 311 neferden oluşmaktadır. Ancak mücerred neferleri TD 1/1M numaralı tahrir defterinde mücerredlerin hane olarak hesaplandığı da görülmektedir. Ayrıca bazı yerlerde çift resmi 30 akçe, caba karalar ise 5 akçeden vergilendirilmiştir⁵²⁸. Fatih döneminde böyle bir uygulama yapıldığını vurgulamak hatalı olmaz. Ancak bir sonraki tahrir defterinde çiftlik tasarruf eden ve mücerred sayısındaki artışa bakılırsa Fatih döneminde yapılan sayım uygulamasının bu dönemde uygulanmadığı görülmektedir.

“Kara” tabiri ise TD 1/1M caba kara olarak ifade edilmiştir. TD 08 numaralı ve TD 87 numaralı tahrir defterinde karaların sayısında anormal bir değişiklik görülmemektedir. Ancak TD 87 numaralı tahrirde mücerred sayısında yarı yarıya bir düşüş mevcuttur. 1512 yılına tarihlendirilen bu defterden sonra yapılan 1529 tarihli TD 148 numaralı tahrir defteridir. Bu tahrir defterinde mücerred sayısında artış görülmesine rağmen kara neferleri sadece 54 neferden oluşmaktadır. 50.000 nefer içerisinde 9071 mücerred neferi kayıtlı iken, bu nefer içerisinde sadece 54 kara neferi bulunmaktadır. Bu tarihten itibaren Aydın sancağında yapılan tahrir defterlerinde kara neferleri tahrir edilmemiştir. Kanuni dönemine ait TD 414 numaralı defterde ve Sığla sancağı tahrir defteri olan TD 537 numaralı tahrir defterlerinde de hiç kara kaydı bulunmamaktadır. 1571 yılına ait TD 129 numaralı defterde kara neferi bulunmazken, TD 144 numaralı tahrir defterinde sadece 18 kara neferi kayıtlıdır. Bu tahrir defterinde kara sıfatı bekârlar için kullanılmış ve galiba bu sebepten kara neferleri mücerred kaydedilmiştir. Mücerred sayısındaki artış bu durumla açıklanabilir. Özellikle TD 537 numaralı tahrir defterinde mücerred sayısı, diğer vergi mükelleflerinden sayıca daha fazladır. Genellikle tahrir sayımlarında bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturuyor olsa da bu yıllarda Aydın sancağında bulunan mücerredler bennakların önüne geçmektedir. 3980 bennak neferi bulunan

⁵²⁸ TD, nr.1/1M, s.7-10.

sancakta, 5294 mücerredin bulunması bekâr nüfusun fazlalığı dikkat çekicidir. 1570'lerden itibaren bekâr erkek nüfus miktarında görülen artış devletin hazineye daha fazla vergi kaynağı oluşturma düşüncesiyle de örtüşmektedir. Çünkü devlet bu tarihlerden itibaren iklimsel olarak küçük buzul çağı olarak nitelenen döneme girmiş⁵²⁹ ve bu yüzden kuraklık ve kıtlığın görüldüğü yıllarda devletin hazinesinin güçlenmesi adına genç bekâr nüfusu daha erken yaşta tahrir ettiği görülmektedir. Bu tarihlerden itibaren artan nüfus baskısını da göz önünde tutmak gerekir. Aydın sancağının son tahrir defterlerine de yansıyan nüfus baskısının olduğudur. En çok nüfusun kaydedildiği TD 148 numaralı tahrir defterinde sancağa 50 binden fazla nefer kaydedilmiştir. TD 129 ve TD 144 numaralı tahrirleri birlikte değerlendirecek olursak en fazla nefer bu tahrirlerde ve TD 148 numaralı tahrir defterinde görülmektedir. En fazla neferin tahrir edildiği TD 148 numaralı defterde mücerredlerin genel nüfus içerisindeki durumu aşağıdaki şekilde gibidir. (bkz. Şekil: 4.1).

Şekil 4.1: TD 148 Numaralı Tahrir Defterinde Vergi Mükelleflerinin Dağılımı

Aydın sancağında giderek artan kırsal nüfusun bulunduğu tahrir defterleri aracılığıyla ortaya çıkmaktadır. Bazı defterler eksik olduğundan dolayı tam olarak köylerin sayısı net ifadeler kullanılamaz da tahrir defterleri arasında en fazla köy TD 148, ve iki cilt halinde olan TD 129 ve TD 144 numaralı tahrirlerde bulunmaktadır. Yine bu tahrir defterlerinde görülen bekâr erkek nüfusundaki yığılma bu dönemlerde nüfustaki yoğunluğu doğrular niteliktedir. Ancak bu tarihten itibaren nüfus baskısı, Celâli

⁵²⁹ Oktay Özel, *Türkiye 1643- Goşa'nın Gözleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2016, s.173.

isyanları, kıtlıklar, salgın hastalıklar bütün Anadolu’da nüfus üzerinde bir düşüşe neden olmuştur. İskân coğrafyasındaki değişimlere de bakılırsa 1570’li yıllardan itibaren Aydın sancağında bulunan köylerin sayısında ciddi bir düşüş yaşanmıştır.

Aydın sancağı genel nüfusuna bakıldığında vergi mükellefi nüfusun dışında muaf tutulan gruplar tahrir defterlerine göre değişiklik göstermektedir. Öncelikle 1461 yılına tarihlendirilen Aydın sancağının ilk tahrir defteri olarak kabul edilen TD 1/1M numaralı tahrir defterinde 169 imam neferi bulunmaktadır. Ancak 1480 yılına tarihlendirilen TD 08 numaralı defterde ise 430 imam neferinin bulunduğu belirlenmiştir. İki tahrir dönemi arasında imam sayısındaki artış, nüfus yoğunluğunu ve nüfus baskısını açıklar niteliktedir. Nüfusun fazla olduğu TD 148 numaralı tahrir defterinde 303 imam neferinin bulunması, genel nüfus içerisinde imam sayısının az olduğunu göstermektedir. 1573-1574 yıllarına ait TD 129 ve TD 144 numaralı defterler de Aydın sancağında toplam 215 imam neferi kayıtlıdır. İmamların yanı sıra sancakta muhassıl, pir, nabadid, muhassıl ve na-bedid neferlerinin de çoğunlukta olduğu görülmektedir. TD 87 numaralı tahrir defterinde pir sayısı imam sayısının önüne geçmiştir. 279 imam, 386 pir neferinin bulunduğu sancakta 344 na-bedid neferi bulunmaktadır.

Aydın sancağında askeri nüfus olarak hesaplanan sipahi ve sipahi neslinden olanlar özellikle 1528-1529 yıllarına tarihlendirilen TD 148 numaralı tahrir defterinde ayrıntılı olarak tahrir edilmiştir. Bu tahrir defterinde Aydın sancağında 1459 nefer sipahiyan, sipahizadegân ve nesl-i sipahi adı altında tahrir edilmiştir. En yüksek askeri nüfusunun bu tahrir defterinde yer aldığı görülmektedir. 1573-1574 yıllarında ise sancakta 470 sipahi ve nesl-i sipahi neferi bulunmaktadır. Bütün tahrir defterlerinde en fazla askeri nüfusun TD 148 numaralı defterde kayıt altına alındığı görülmektedir.

Menderes bölgesi bulunduğu stratejik konum itibarıyla denizciliğin aktif rol oynadığı bölgeler arasında yer almaktadır. Tahrir defterlerine yansıyan veriler ışığında bölgede deniz faaliyetlerinin geliştiği görülmektedir. Dönem dönem Kürekçi sayısındaki artış Kürekçilere ihtiyacın arttığını göstermektedir. Kürekçiler vergiden muaf tutuldukları için hane statüsünde kaydedilmemişlerdir. Kürekçilik hizmetini yapmayanlar ise avarız vergisine tabi tutulmuştur. Aydın sancağında en fazla Kürekçilik hizmeti yapan nefer TD 1080 numaralı tahrir defterinde kayıt altına alınmıştır. Bu tahrir defterinde 326 kürekçi bulunmaktadır.

Aydın'da muaf grup olarak kayıt altına aldığımız, devletin önemli tuzlalarında görev yapan tuzcular, özellikle Sığla sancağı tahrir defterinde dikkat çekici bir sayıya ulaşmışlardır. İzmir memlahası, Batnos memlahasının yanı sıra Urla ve Seferihisar tuzlalarında hizmet edenler vergilerden muaf tutulup, bu memlahaların hasılı 844.000 akçedir⁵³⁰. TD 537 numaralı tahrir defterinde sancağa 126 tuzculuk hizmeti eden nefer kaydedilmiştir. Tuzculuk hizmeti yapanların sayısı en fazla 1528-1529 yıllarda kayıt altına alınmıştır. TD 148 numaralı bu tahrir defterinde Aydın sancağında 318 nefer tuzcuya rastlanmaktadır.

4.2.3 Kütahya Sancağı'nda Kırsal Nüfus

4.2.3.1 Geyikler Köyleri

Geyikler, Büyük Menderes nehrinin doğduğu yer olarak bilinen Dinar'ın bulunduğu mevkidir. Dinar, günümüzde Afyon şehri sınırlarında olmasına karşın, incelediğimiz yüzyıllarda Kütahya Sancağı dahilindedir. Geyikler, TD 45 numaralı tahrir defterinde Homa'ya tabi nahiye hüviyetine sahip bulunmaktadır. Mezra sayısı fazla olmasına karşın bu mezralarda reaya kayıtları bulunmamaktadır. Saru-kavak karyesi nüfusu en kalabalık köylerdendir. Çift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır.

Başı-kaya karyesinin istibdal edildiği kaydedilmiştir. İldeniz köyünün süvarisiyle ve Geri adlı Vakfı adıyla da bilinen mezra istibdal edilmiştir. Daha sonra bu yere yerleşip köyün adını değiştirmişlerdir⁵³¹. Mezra ile İldeniz köyü süvarileri yer değiştirmiş. Geri-köy reayasından bazı kişiler de buraya yerleşmiş ve Başı-kaya adını verdikleri köy oluşmuştur. Çakı köyünde yazılan reayanın Arucak-viran mezasında oturdukları tahrir edilmiştir.

Tablo 4.83: TD 45 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA ADLARI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Abdallu	10	7	1	1	2	3	1
Akça-viran	6	6	0	3	2	1	0
Bağcı kuyusu	8	8	0	4	2	2	0
Bağluca	2	2	0	1	0	1	0
Başı-kaya	9	8	1	0	0	0	0
Beg	12	11	0	2	3	4	0

⁵³⁰ TD, nr. 537, s. 150.

⁵³¹ TD, nr. 45, s.370, "Geri köy reayasından bir nice kimesneler ol yerün üzerine va evler yapmışlar. Başı-kaya köyü deyu ad vermişlerdir".

Cühudlu	6	5	0	1	2	1	0
Çakı, mezra' Arucak-viran	5	5	0	2	1	2	0
Deveci	27	25	2	7	9	8	0
Dikici	23	23	0	10	3	9	0
Eşen	22	22	2	1	3	1	0
Geri	11	10	1	1	2	1	0
Göynük	8	8	0	5	1	2	0
Hamza-viranı ve mezra'-i Oran	0	0	0	0	0	0	0
Has	58	49	7	0	0	0	0
Hisar	24	20	2	4	2	2	2
Hisse-i ez karye-i Kaymac	0	0	0	0	0	0	0
İl-deniz	0	0	0	0	0	0	0
Kara-kaymac	4	4	0	3	0	1	0
Kılıçcı	9	9	0	1	2	4	0
Kırka	6	6	0	3	0	3	0
Kızıl-viran	16	15	1	7	3	4	1
Kızı-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Kızlar-kuyusu	14	11	2	5	2	3	0
Kilif	0	0	0	0	0	0	0
Konacı	11	8	3	2	4	2	0
Kozca-kuyu	0	0	0	0	0	0	0
Körpe /Görpe	22	20	1	8	2	7	2
Köseler viranı	0	0	0	0	0	0	0
Musa	9	7	2	2	1	1	0
Polad	9	8	1	1	4	3	0
Sakalı uzun	9	8	1	4	0	4	0
Samed ve mezra'-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcı	8	8	0	4	1	2	1
Şanlı ve karye-i Bul-dağı kışlası ve Koz-çukuru kışlası	28	26	1	12	2	7	4
Saru-kavak	115	106	6	11	30	47	15
Semer	11	9	1	3	1	2	1
Sultan söğüdü	17	17	0	8	4	4	1
Ulu-burgaz	33	28	4	17	5	5	1
Üç-kavak	8	6	1	0	1	0	0
Yavi kaşı ve Kara-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Yaylık	8	8	0	5	0	3	0
Yüreğir	32	31	2	8	5	13	4
Mezra-i Akça-viran	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Arucak-viran	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Babil-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Banaz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Dolaklu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Dümnaz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Gazi viranı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Gökçe-kırı ve Kozcı?	0	0	0	0	0	0	0

Mezra-i İlanlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i İzci-öyüğü ?	4	2	0	2	0	0	0
Mezra-i Kuru-Vakf	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuzu-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Küçük Kırka	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Öküz ahır	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	604	546	42	148	99	152	33

TD 49 numaralı tahrir defterinde Geyikler ve Homa birlikte tahrir edilmiştir. Aşağıdaki tablolarda ayrı ayrı Homa ve Geyikler'e tabi kırsal yerleşimler gösterilmiştir. Üç-kavak, Geri ve Abdallu köyleri Kızılbaş olaylarından etkilenen köylerdendir. Köylerde halkın bazısının öldüğü bazısının da Kızılbaş'a gitmesinden dolayı köylerin boş kaldığı anlatılmaktadır. Köyler hali kalsa da hariçten ekilmişler, ancak çeltik argıları muattıl hale gelmiştir. Şöyle ki Abdallu karyesinde de çeltik ekiminin dahi Kızılbaş olaylarından etkilendiği görülmektedir. Çeltik argının Kızılbaş fitratından beri ekilmediği ve daha sonra bazı kişilerin 15 müdd tohum tohum ektiğinden bahsedilmiştir⁵³². Daha sonraki tahrirlerde Abdallu karyesindeki bazı halkın defter harici olup ve ferman-ı şerif üzerine muaf tutuldukları kaydedilmiştir⁵³³.

Tablo 4.84: TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE DİĞER YERLEŞMELER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Saru-kavak	164	103	30	3	54	48	20
Abdallu	24	14	4	0	6	8	2
Akça-viran	7	3	1	1	1	1	2
Apa	89	51	22	5	21	26	11
Arucak-pınarı	3	2	0	0	1	1	1
Aşağa-burgaz	15	11	3	2	5	4	1
Başı-kaya	2	0	0	0	0	0	0
Beg	4	4	0	0	3	1	0
Beyamlu ve Buldacı-kışlası ve Kızcuğar-kışlası ma'a Kızlar kuyusu	9	6	3	1	3	2	0
Cühudlu	10	7	1	3	1	3	1
Deveci	18	12	3	3	8	1	2
Dikici	25	19	1	4	4	11	3
Duman-ovası	24	10	2	0	0	4	1
Geri	0	0	0	0	0	0	0

⁵³² TD, nr. 49, s.915-917.

⁵³³ TD, nr. 48, vrk. 236a.

Göynük	8	4	2	1	3	0	1
Hamza-viranı	8	5	1	0	3	2	2
Hisar	32	13	7	6	1	6	2
İbik	22	18	2	2	2	0	1
İl-deniz	0	0	0	0	0	0	0
Kara-kaymaç	0	0	0	0	0	0	0
Kavak-kuyusu	9	5	2	3	1	1	1
Kılıççıl	0	0	0	0	0	0	0
Kırka /Hırka	3	1	1	1	0	0	1
Kızıl-viran	16	9	5	6	1	2	2
Kızıl-viran-ı diğer	7	5	1	1	2	2	1
Kızlar-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Kız-oğlu	1	1	0	0	0	1	0
Kıl-f-korusu	0	0	0	0	0	0	0
Kozca-kuyu	0	0	0	0	0	0	0
Körpe	15	7	4	6	0	1	3
Musa	6	5	1	0	3	2	0
Nısf-ı Ala-çayır	3	3	0	1	1	1	0
Polad	26	20	3	2	11	7	2
Sakalı-uzun	3	3	0	1	2	0	0
Samed	17	12	2	1	6	5	3
Samed ve mezra-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcu	0	0	0	0	0	0	0
Sultan-söğüdü	23	13	5	3	8	2	3
Süklü / Sükülü	22	11	4	2	5	6	3
Şüberik	4	3	0	1	1	1	1
Ulu-burgaz	24	23	0	13	6	4	1
Üç-kavak	0	0	0	0	0	0	0
Yağluca	2	1	1	1	0	0	0
Yavi-kaşı ve Kara-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Yaycı-kuyusu	9	5	2	1	2	2	2
Yuvacı / Yevacı	7	0	0	0	0	0	0
Yüreğir	53	37	11	4	15	18	4
Mezra-i Akça-viran	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Avdan	14	9	2	0	5	4	1
Mezra-i Babil-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Banaz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Bozca-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Dolaklu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Dümnaz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Eymirli	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Gazi-viranı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i İzci-öyüğü	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuru-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Küçük-kırğa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Öküz-ahuru	0	0	0	0	0	0	0
Yaylak-ı Nısf-ı Akdağ ve Nısf-ı Gün-kobalı	0	0	0	0	0	0	0

TOPLAM	728	455	126	78	185	177	78
KUTLU-DİĞİN	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Çaycuğaz	11	8	2	6	2	0	0
Çeltükçü	16	14	2	12	1	1	0
Çerçin / Çerçit ?	18	13	3	9	0	4	1
Çoban-kuyusu	10	4	3	4	0	0	3
Donuz-deresi	13	7	1	4	1	2	2
Dunrul	21	13	4	2	8	3	1
Düden	52	38	10	14	19	5	2
Güdül	14	8	3	3	5	0	1
Kızılca	18	12	2	3	3	6	2
Konacı	20	13	6	3	5	4	2
Konacı	5	3	1	2	0	1	1
Merde	1	1	0	1	0	0	0
Moğalta-öyüğü	8	6	1	1	4	1	0
Moğalta-öyüğü	2	1	1	1	0	0	0
Nısf-ı Ala-çayır	8	4	2	1	2	1	2
Pınar-başı	33	24	5	9	9	6	3
Yaylık	5	5	0	3	1	1	0
Mezra-i Kara-koğa	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	255	174	46	78	60	35	20

Tablolardan da görüldüğü üzere daha önceki tahrir defterinde olduğu gibi en kalabalık köy Saru-kavak karyesidir. Baş-kaya karyesi hali kaydedilmiş ancak statüsü bulunmayan 2 nefer kaydının olduğu görülmektedir. Bunlar da muhtemelen köydeki sipahilerdir. Bazı kayıtlarda iki veya üç tane karyenin birlikte kaydedildiği görülmektedir. Geyikler'de nimçift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluştururken, Kutludiğin'de hanelerin çoğunluğunu çift ve nimçiftler oluşturmaktadır.

İki cilt halinde bulunan TD 47 ve TD 48 numaralı tahrirlerden TD 48 numaralı defterde bulunan Geyikler, bu tahrir defterinde de nahiye statüsündedir. Tahrir defterinde hane kaydı bulunmamaktadır. Çift-bennak kayıtlarına bakıldığında 956 hane kaydının bulunduğunu söyleyebiliriz⁵³⁴. Saru-kavak karyesi diğer köylere oranla nahiyenin en büyük nüfusa sahip olan köyüdür.

Tablo 4.85: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Geyikler Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Abdallu	45	0	1	0	6	27	11

⁵³⁴ TD, nr. 48, vrk. 189b-236a

Akça-saz	0	0	0	0	0	0	0
Akça-viran	17	0	0	0	4	4	3
Apa	166	0	4	3	30	81	28
Arucuk/Arucak-viran	20	0	0	0	3	2	1
Aşağa-burgaz	31	0	0	3	14	9	4
Baş-kaya	0	0	0	0	0	0	0
Cühudlu	13	0	1	0	1	5	1
Çeltükçi	14	0	0	4	6	0	3
Çerçin	32	0	0	6	1	12	4
Çoban-kuyusu	30	0	3	0	14	7	5
Dikici / Değinci?	62	0	2	2	11	22	5
Duman-adası	27	0	0	9	3	2	0
Dunrul	24	0	0	2	12	8	0
Geri	2	0	0	0	2	0	0
Göynük	20	0	0	0	2	17	0
Güdel (Güdül)	17	0	1	2	4	3	4
Hamza-viranı	8	0	0	0	4	3	1
Kara Kaymaç	5	0	0	0	0	4	1
Karye-i Samed, mezra'-i Gökçe-kırı ve mezra'-i Kozcı	0	0	0	0	0	0	0
Kesr-viran	0	0	0	0	0	0	0
Kırka ma'a mezra'-i Küçük-kırka?	3	0	0	0	0	0	0
Kır-oğlu	3	0	0	0	1	2	0
Kilf-korusu	0	0	0	0	0	0	0
Konacı	20	0	0	2	3	10	0
Konacı-diğer	22	0	0	1	8	13	0
Kozca	5	0	0	0	1	2	2
Körpe	38	0	0	4	8	21	4
Moğaltı-öyüğü	21	0	0	4	3	10	4
Polad	37	0	0	1	11	15	5
Resul	8	0	0	0	4	3	0
Sakalı-uzun	0	0	0	0	0	0	0
Samed	52	0	1	0	14	23	13
Saru-kavak	269	0	10	5	74	108	42
Ulu-burgaz	74	0	4	7	15	39	8
Üç-kavak	3	0	0	0	1	2	0
Yavi Kaşı ve Kara-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Yaycı-kuyusu	14	0	0	2	0	8	3
Yaylık	23	0	0	0	12	9	0
Yedi-oluk ve Kızıl-kuyu	4	0	0	0	0	3	1
Mezra-i Baş-alan	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-koğa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Nohud-adası	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1129	0	27	57	272	474	153

MAD. 262 numaralı defterde Geyikler nahiyesine tabi bazı karyelerin kayıtlarına rastlıyoruz. Bütün karyeleri tespit edememekle birlikte, Duman-adası karyesinde 7 neferin kayıtlı olduğu görülmektedir⁵³⁵.

4.2.3.2 Homa Köyleri

Homa, incelediğimiz bütün arşiv belgelerinde Geyikler nahiyesi ile birlikte tahrir edilmiştir. Günümüzde Denizli'nin Çivril ilçesine bağlı bir mahalle olan Gümüşsu, Homa nahiyesi olarak adlandırılan bölgenin adıdır. Menderes Havzasını sınırları içerisinde bulunan Denizli, Aydın şehrinden sonra havzada geniş toprakları bulunan şehirdir. TD 45 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Homa'ya tabi hassa köyler Şeyhler, Saklu, Çandır ve Bucak karyeleridir. Öyük, Karalar ve Yenice, Köpek (Göbek) karyeleri ve Leşkeri Mezrası tımara kaydolunan köylerdir⁵³⁶. Bu tahrir de ve TD 49 numaralı tahrir defterinde Homa ve Geyikler'e ait köylerin çoğunluğu Geyikler'e kaydedilmiştir. TD 49 numaralı tahrir defterinde ise Karalar ve Yenice köyleri birlikte kaydedilmiş ve toplam 8 köy kaydı bulunmaktadır. Bu dönemlerde Homa'nın küçük olmasından dolayı Geyikler ile birlikte kaydedilmiş olması muhtemeldir. Ancak bu durum ilerleyen yıllarda değişmiş, idari taksimatta Home ve Geyikler neredeyse eşit nüfusu içerisinde bulunduran bir düzene kavuşmuştur.

Tablo 4.86: TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Homa Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Bölücek	0	0	0	0	0	0	0
Bucak	0	0	0	0	0	0	0
Çandır	20	14	3	3	3	8	1
Göbek?	15	12	1	4	3	5	2
Karalar ve Yenice	11	7	1	1	2	3	2
Saklu	16	12	1	1	4	7	1
Şeyhler	22	13	4	7	1	5	1
Yavi	6	3	2	1	1	1	1
Mezra-i Leşkeri	19	6	5	2	1	2	8
Çiftlik-i Hoca Ali	6	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Köse	7	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Sasalı Kurd Hamza ve İlyas	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	122	67	17	19	15	31	16

⁵³⁵ MAD, nr. 262, s.365.

⁵³⁶ TD, nr.45, s.365-384.

TD 48 numaralı tahrir defterinde Geyikler ile birlikte nahiye konumunda bulunan Homa, tahrir defterinde görüldüğü üzere hemen hemen eşit nüfusa sahiptir. İdari taksimatta iki nahiyenin de eşit şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluştururken, yarım çiftlik toprağa sahip olanların sayısı da yadsınamayacak miktarda artış göstermektedir. Homa'da bu tahrir defterinde çiftliklerin sayısı oldukça fazladır⁵³⁷.

Tablo 4.87: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Homa Nahiyesi ve Kutludiğin Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Avdan	22	0	0	0	2	9	2
Ala-çayır (nısf)	14	0	0	4	0	5	3
Ala-çayır (nısf)	19	0	0	1	4	8	4
Bademlü	46	0	0	0	10	23	1
Beg	38	0	1	0	8	22	5
Boznat?	8	0	0	0	0	7	1
Boz-öyük	56	0	0	0	4	1	0
Bölücek	4	0	0	0	0	3	0
Çandır	25	0	1	1	6	13	2
Çaycuğaz	5	0	0	0	4	1	0
Danışmendli	13	0	0	0	5	3	1
Dümnaz	0	0	0	0	0	0	0
Deveci-öyüğü	36	0	0	2	17	12	1
Donuz-deresi	26	0	0	2	5	14	4
Düden	62	0	2	9	36	6	9
Göbek	35	0	1	2	12	8	6
Hisar	28	0	0	4	7	12	4
İpek	55	0	1	8	9	26	11
İshaklı	0	0	0	0	0	0	0
İzci-öyüğü	8	0	0	1	2	3	2
Kara Hacılı	28	0	0	0	2	17	6
Karaca-dağlı	43	0	0	1	3	3	0
Karalar ve Yenice	26	0	1	0	3	17	4
Kara-sünle	0	0	0	0	0	0	0
Kavak-kuyusu	25	0	1	2	6	10	6
Kılıççı	0	0	0	0	0	0	0
Kızılca / Kızılca	50	0	4	9	5	26	2
Kızıllı	61	0	2	2	1	46	9
Kızıl-viran	51	0	1	2	8	27	11
Kızıl-viran (diğer)	16	0	0	1	2	6	0
Merde / Merede	20	0	1	6	3	5	0
Moğaltı-öyüğü (diğer)	6	0	0	0	5	1	0

⁵³⁷ TD, nr. 48, vrk. 189b-236a.

Musa	4	0	0	0	1	3	0
Öyük	29	0	0	0	7	12	3
Pınar-başı	22	0	1	8	9	3	0
Saklu	19	0	0	2	6	8	4
Sekülü	24	0	0	1	6	10	6
Seydi Melik	53	0	2	1	5	31	13
Sultan-söğüdü	29	0	0	1	10	13	5
Şeyhler	21	0	0	3	5	10	2
Şüberik	9	0	0	3	1	3	2
Yavi	33	0	2	1	9	14	4
Yüreğir	85	0	3	4	19	43	10
Mezra-i Bağluca	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Akça-viran	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Babil-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Bozca-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Çalı-viran	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Eymirlü ?	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Hatunlar	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i İl-dere	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuru-Çandır	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kozcu-oğlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Leşkeri	8	0	0	0	5	2	1
Mezra-i Öküz-ahuru	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Yund-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-kuyu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ahi Bektaş	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i diğer Mustafa	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i İncik	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1162	0	24	81	252	486	144

4.2.3.3 Honaz Köyleri

Honaz, günümüzde dahi Denizli'nin bir ilçesi konumundadır. Yerleşim yerleri bazen isimlerini bölgede bulunan dağ, ova, dere gibi coğrafi oluşumlardan almaktadır. Adını bölgenin dağından alan Honaz'ın eski tarihlerden itibaren isminin değişime uğramadığı görülmektedir. TD 45 numaralı tahrir defterinde karşımıza çıka Honaz'a Kefeci Mezrası, Viraşehir karyesi, kayıtlıdır. Ayrıca Honaz kazasına tabi Uşak'da kayıtlı olan Çakır-pınarı karyesi köhne defterde Denizli kazasına tabi yazılmıştır⁵³⁸.

TD 49 numaralı tahrir defterinde Honaz nahiyesine tabi kırsal yerleşimler daha detaylı şekilde kayıt altına alınmıştır. Ovacık karyeleri iki hisse kaydedilmiş olup, mezraların

⁵³⁸ TD, nr. 45, s.178-249.

hariçten ekildiği görülmektedir. Nimçift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır⁵³⁹. Kuru-ayrık karyesi hali ve defter-i atikte iki ortak kaydedilmiştir⁵⁴⁰.

Tablo 4.88: TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Honaz Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRALAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ahur-taş	38	29	6	3	16	10	2
Akça	10	9	1	0	5	4	0
Akça-in	14	9	4	2	6	2	0
Ak-dere	25	16	3	7	6	6	2
Beglü	0	0	0	0	0	0	0
Boyalu	45	34	6	1	15	20	2
Çakır-pınarı	66	42	15	0	2	38	9
Çamluca	10	7	2	0	7	0	1
Çeltükçü	0	0	0	0	0	0	0
Çobanlı	32	27	2	0	0	28	2
Çoğa (Çoğı)	47	34	6	12	13	10	6
Dedelü	2	2	0	2	0	0	0
Emir Azizlü	33	21	5	0	1	20	6
Güney	19	11	3	0	3	10	1
Güzel-pınar	0	0	0	0	0	0	0
Kafir-sınırı	0	0	0	0	0	0	0
Kırı-sevdi	25	19	0	1	9	10	3
Kavacık-alanı	44	27	9	3	18	7	3
Kızıl-yer	54	42	9	2	17	22	2
Kuru-ayrık	0	0	0	0	0	0	0
Kurucak	21	15	4	1	9	5	1
Kuruca-kemer	15	12	2	0	9	3	1
Manda-kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Mersin/ Mersened?	28	19	6	1	5	14	2
Nısf-ı karye-i Ovacık	21	16	4	4	8	4	1
Nısf-ı Ovacık	15	11	1	0	5	6	3
Öyücek	23	17	3	1	8	8	2
Pusatlu	0	0	0	0	0	0	0
Temük?	71	54	8	7	8	25	5
Tursunlar	15	12	1	5	3	4	1
Viran-şehir	0	0	0	0	0	0	0
Yarım-dam	56	31	14	1	21	11	7
Mezra-i Bozca-yer	0	0	0	0	0	0	0

⁵³⁹ TD, nr. 49, s. 957-984.

⁵⁴⁰ TD, nr. 49, s.982, “karye-i mezburenin reayasına sabıka defter-i atikte iki ortak kayd olunmuş imiş. hayli medide imiş. zikrolan reaya kalkup ahir tımarın toprağında mütemekkin olmuşlar. emr üzere şimdi mütemekkin oldukları yere yazılmağın mezkur karye hali kalup ol ortaklık çiftlik resm-i zemin kayd olundu”.

Mezra-i oğanlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-koğa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kefeci	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Mamak	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Peşt-anbaz	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i omakı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i şeyh Dündar	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	729	516	114	53	194	267	62

TD 48 numaralı tahrir defterinde de nahiye hüviyetine sahip olan Honaz'da hane sayısının arttığını görmekteyiz. Hane kayıtları bulunmamasına rağmen hesapladığımız rakamlara göre 723 hanenin Honaz'a kayıtlı olduğu görülmektedir. 800 neferin kayıtlı olduğu Honaz'da hanelerin çoğunluğunu bennaklar ve nimçiftler oluřturmaktadır⁵⁴¹. akır-pınarı ve Yarım-dam köyleri Honaz'ın en kalabalık köyleridir. Ak-dere köyünde ise bazı kişilerin (rüsumu takdir olunmayan) babalarının önceki tahrir defterinde sipahizade kaydedilmişlerdir. Honaz karyelerinde oldukça fazla zeminlerin kayıtlı olduğu görülmektedir. Köylerde 243 zemin kaydı bulunmaktadır.

Tablo 4.89: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Honaz Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	ift	Nimçift	Bennak	Kara
Ahur-taş	34	0	0	0	5	21	8
Akça	16	0	0	0	1	13	2
Akça-in	24	0	1	2	3	13	5
Ak-dere	62	0	1	3	10	21	2
Boyalu	0	0	0	0	0	0	0
akır-pınarı	126	0	14	0	1	84	23
amluca	4	0	0	0	2	1	1
obanlu	20	0	3	0	0	14	3
obanlu-yı Diğer	0	0	0	0	0	0	0
Emir Azizlü	64	0	2	0	14	37	9
Kır-sevdi ve Güney	67	0	1	0	8	43	12
Kızıl-yer	35	0	1	0	5	26	2
Kurucak (Korucak)	21	0	0	3	5	10	4
Kuruca-kemer	11	0	0	0	2	7	2
Mersin/ Mersened?	26	0	0	2	6	16	2
Ovacık ve diğer Ovacık	53	0	0	2	18	20	10
ycek	49	0	0	0	8	28	10
Soğancılı (Soğancalu)	48	0	1	2	8	27	10
Tursunlar	16	0	0	1	11	0	3

⁵⁴¹ TD, nr. 48, vrk. 174b- 186a.

Yarım-dam	124	0	9	9	20	59	24
Mezra-i Çoğanlu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Çomakçı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Danişmend-viranı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i İdris-kırı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-koğa	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuru-ayrık	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Şeyh Süle ve Mezra'-i İne-gazi	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Viran-şehir	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kayacık	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kefeci	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	800	0	33	24	127	440	132

Honaz nahiyesine, TD 369 numaralı evkaf defterinde Kaya-başı, Çoğa, Kovacık, Uzun-pınar, Temük, Boyalu, Karaoğlan karyeleri ve Şeyh Dünder mezrası kaydedilmiştir. Toplam 371 nefer, 235 hane kayıtlı bulunmaktadır. Karaoğlan karyesinde 17 göçer kayıtlı bulunmaktadır⁵⁴².

4.2.3.4 Lazıkıyye Köyleri

Lazıkıyye (Ladıkıyye), Tonuzlu (Toğuzlu) isimleriyle de anılan Denizli şehri, Büyük Menderes bölgesinin dahil olduğu şehirlerdendir. Bayezid devrine ait olan TD 45 numaralı tahrir defteri eksiktir. Ancak Turan Gökçe'nin de ifadesiyle BOA TD 1051 numaralı Denizli şehrine ait defter, TD 45 numaralı defterin bir parçasıdır⁵⁴³. TD 1051 numaralı tahrir defterinde ise daha çok İpsili'ye ait kayıtlar bulunmaktadır. Denizli'ye ait Donuz-pınarı, Mersenet (Mürsent), Zeytün ve İpsili karyelerinin kayıtları bulunmaktadır⁵⁴⁴.

TD 49 numaralı tahrir defterinde ise Tonuzlu ismiyle kayıtlı bulunan Denizli şehrinde, Ahmet Beg ve Sungur Beg zeameti adı altında kayıtlı bulunan köyler bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da detaylı görüldüğü üzere İpsili en kalabalık köydür. Tahrir defterinde “Göçer ve Göçer Kara” terimleriyle kaydedilen kişilerin hane kaydedilmediği görülmektedir. Görüldüğü üzere defterdeki kara neferlerinin de hane kaydedilmediği görülmektedir. Hane sayısı 472 olması gerekirken 386 olarak tahrirde

⁵⁴² TD, nr. 369, s.249-254.

⁵⁴³ Turan Gökçe, *a.g.e.*, s.4-5.

⁵⁴⁴ TD, nr. 1051, s. 1-15.

hesaplanmaktadır⁵⁴⁵. Kara-ayid köyünde bulunan göçer ve göçer karalar hane kaydedilmemiştir.

Tablo 4.90: TD 49 Numaralı Tahrir Defterine Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY VE MEZRALAR	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Bazarlu	14	12	1	4	4	4	0
Çakmak	54	33	15	0	4	29	5
Çiftçi	30	15	10	0	4	11	4
Güveçlü	38	21	10	1	1	19	5
Güveçlü (tetimme)	18	13	3	1	1	11	2
İpsili	183	111	43	15	31	64	20
Kara Ayit	85	41	16	14	7	20	9
Manastır	66	34	13	0	5	30	16
Mürsent	25	16	9	5	5	6	0
Saruhan	72	40	19	0	7	34	9
Zekeriyya	34	19	6	1	2	17	6
Zeytün	59	28	17	0	6	23	10
Mezra-i Kumral	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	678	383	162	41	77	268	86

Birbirlerinin devamı olan TD 47 ve TD 48 numaralı tahrir defterlerinin arasında TD 48 numaralı tahrir defterinde bulunan Denizli, “Ladıkıyye (Lazıkıyye)” ismiyle kayıtlı bulunmaktadır. Nahiye statüsünde bulunan Denizli’de köylerin çoğunluğu hassa köylerdir. Hane kayıtlarının bulunmadığı tahrir defterinde, hesapladığımız kayıtlara göre 1674 bennak neferi hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Diğer hanelerle birlikte Denizli nahiyesine 2315 hane kayıtlıdır⁵⁴⁶. Bu tahrir defterinde Denizli’deki köyleri en detaylı şekilde görebiliyoruz. Musa Çiftliği, mevkuf çiftlik olarak kaydedilmiştir. Karyelerde 140 tane de zemin kaydı bulunmaktadır.

Tablo 4.91: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖYLER VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ağıl-kaya	46	0	0	0	6	31	9
Akça	360	0	10	0	6	268	65
Bağ-başı	111	0	4	2	22	56	24
Bekirlü	44	0	1	0	16	19	7

⁵⁴⁵ TD, nr. 49, s. 710-799.

⁵⁴⁶ TD, nr. 48, vrk. 110a-128a.

Büyük-köy	146	0	7	0	0	121	16
Çakmak	126	0	6	0	6	80	33
Çiftçi	45	0	3	0	4	31	5
Dirgemiş	78	0	0	2	6	68	0
Donuz-pınarı ve Bölücek-bağ	70	0	2	4	11	38	12
Eski-Hisar	40	0	2	0	0	31	7
Gerzile	139	0	5	0	13	87	33
Göz-depesi (Güz-depesi)	52	0	0	0	3	40	9
Güveçlü	47	0	6	0	0	32	8
Hacı Yakublu	82	0	5	3	13	43	16
Kara Hasanlu	129	0	5	1	4	95	19
Kassablar	28	0	1	0	3	20	4
Kaşıkçı	48	0	0	0	0	37	11
Kepenekçi(Kepencki)	10	0	0	0	0	8	2
Kırcı (Karcı)	117	0	5	0	0	88	24
Kiçi (Giçi)	23	0	1	1	7	10	4
Koyunculu	47	0	0	3	14	24	6
Koyunlu	18	0	0	0	3	12	3
Manastır	224	0	16	0	4	150	52
Mürsent	29	0	0	5	6	16	2
Poladan	6	0	0	0	2	3	1
Safioğlu-köy	55	0	3	1	2	36	12
Saruhan	105	0	9	0	6	63	25
Üç-pınar	54	0	3	1	0	43	5
Veled-i Dünder	81	0	2	0	1	60	12
Zekeriyya	33	0	1	0	2	22	7
Zeytün	69	0	1	1	13	42	11
Çiftlik-i Musa	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2462	0	98	24	173	1674	444

MAD 262 numaralı defterde “Tonuzlu” ismiyle kayıtlı olan Denizli, yine nahiye konumunda olup, sadece Derzilü? Karyesinde Ladıkıyye ismiyle kayıtlıdır⁵⁴⁷. Bennak ve çiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Defterin sonunda mezra kayıtları da bulunmaktadır. Bunlardan birisi Avdan, diğerleri de Kaş-yenice ve İpsili’ye kaydedilmiştir. TD 48 numaralı tahrir defterinde bulunan bütün köyler burada yer almamaktadır. İki hisse olarak kaydedilen Karaca Ahmed karyesinde 80 nefer bulunan köyde “Karaca Amed’in yörük evleridir” ifadesi yer almaktadır. 28 bennak olmasına rağmen deftere 27 kaydedilmiştir. Muhtemelen bu yüzden nefer sayısı defterde 79 hesaplanmıştır.

⁵⁴⁷ MAD, nr. 262, s. 393-433.

Tablo 4.92: MAD 262 Numaralı Deftere Göre Denizli Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY ADI	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Acı-su	21	20	1	5	2	13	0
Ak-koyunlu	11	11	0	3	2	6	0
Alamed'din	55	54	1	24	15	13	2
Armudcuk	27	24	3	11	2	9	2
Çeltükçi	12	11	1	2	1	7	1
Debbağlar	29	28	0	11	5	10	2
Derzilü	70	65	5	14	30	15	6
Gencelü	26	25	1	11	0	12	2
Hoyaz	51	49	1	8	18	23	1
İsraillü ?	45	41	3	21	2	16	2
Kal'a	21	19	1	6	6	7	1
Karaca Ahmed	89	83	6	46	11	20	6
Karaca Ahmed(diğer)	80	72	7	7	18	28	8
Kara-koğa	19	16	3	11	3	2	0
Keneviç	75	72	3	17	15	38	2
Kurucak	12	10	2	3	3	3	1
Küpçe?	29	27	1	17	2	5	3
Küpelü?	42	39	2	9	7	24	0
Rumi ?	80	76	2	33	24	17	4
Sekene /Sekte ?	41	37	4	15	6	14	2
Topcılı / Toycılı ?	43	40	3	18	6	16	0
Yalincaklar	11	9	1	1	4	4	0
Yere-giren	51	50	0	0	15	34	2
Yüzerlik (Üzerlik)	22	18	4	10	1	6	1
Zeytün	204	195	5	63	69	54	12
TOPLAM	1166	1091	60	366	267	396	60

TD 369 numaralı evkaf defterinde kaza hüviyetine sahip olan Lazıkıyye'ye ve ona tabi İpsili, Aydos vb. yerleşim yerlerinin toplu bir şekilde kaydedildiğini görmekteyiz⁵⁴⁸. Bu tahrir defterine göre Denizli'de bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. TD 49 numaralı tahrir defterinde mezra olarak kaydedilen İpsili'ye tabi olan Gencelü mezrası MAD 262 ve TD 369 numaralı defterlerde karye olarak kaydedilmiştir. TD 369 numaralı evkaf defterinde hane 2000 olmalıydı. Ancak evkaf defterindeki hane kayıtlarını topladığımızda 1488 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Karyelerdeki hane kayıtlarında da yola çıkarak, karaların hane kaydedilmediğini görüyoruz. Örneğin; Acı-su karyesinde hane 19 hesaplanmış, ancak 8 kara neferi haneye kaydedilmemiştir. Hanelerdeki bu kayıtlardan dolayı, bir haneyi 5 kişi olarak hesaplayarak nüfus

⁵⁴⁸ TD, nr.369, s. 410-454.

hesaplamalarının doğru bir sonuç vereceğini düşünmediğimiz için nüfus değerlendirmelerini genellikle köylerde bulunan nefer sayısı üzerinden değerlendirdik.

Tablo 4.93: TD 369 numaralı Evkaf Defterine Göre Denizli Kazası Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Acı-su	28	19	1	0	6	13	8
Ahmedlü /Mihmadlu?	193	138	21	26	31	79	33
Belen	75	55	2	1	28	27	14
Çeltükçü	53	34	7	5	13	17	11
Derzilü	82	57	5	0	16	40	18
Doğurcalu ?	114	67	5	11	27	29	38
Dolica /Dulica ?	81	58	9	2	18	38	14
Duka	89	51	3	4	39	8	28
Emrudcuk	94	61	8	6	18	37	21
Gencelü /Gencellü	54	38	4	7	8	25	10
Göyüç	40	32	3	7	14	11	5
Halta	47	31	2	7	4	21	10
Haydarlu	32	20	1	1	10	9	11
Hoca-oğlu	93	70	6	16	26	28	12
İsraillü	68	40	6	1	20	18	20
Kara-koğa	44	0	4	6	4	22	7
Keriblü /Gerbelü ?	67	48	6	6	22	20	13
Kızılca	19	16	0	0	1	15	2
Hoyvaz(Huyvaz)	51	38	3	3	19	16	10
Kozca	49	31	3	0	12	19	14
Köklü / Göklü ?	30	23	1	0	5	13	6
Köprücük	162	125	7	1	59	64	21
Kulaçlu	7	0	1	2	0	4	0
Kurucak	34	21	2	3	4	15	9
Öküz	84	51	5	0	21	27	30
Rumi	137	99	9	23	32	44	29
Sekte	64	47	5	3	21	23	11
Seyyidiler	24	18	1	1	4	13	5
Sırt-saray	17	11	0	0	6	5	5
Sivrişe(Surişe) ?	105	78	9	3	36	38	18
Üzerlik	76	47	7	5	8	32	21
Yalincaklar	41	25	3	4	12	9	12
Yere-giren	68	39	9	0	3	38	16
Mezra-i Tekmür	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuru-bükü	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Tuzcu ve Nalman	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	2222	1488	158	154	547	817	482

4.2.3.5 Şeyhlü Köyleri

Şeyhlü, Büyük Menderes Havzası içinde Denizli şehri sınırlarında bulunmaktadır. Günümüzde Işıklı adıyla bilinen Şeyhlü, Çivril ilçesine bağlı mahalle konumundadır. TD 45 numaralı defterdeki nahiyelere baktığımızda Menderes Havzası dahilinde bulunan nahiye ve kazalara oranla neredeyse en kalabalık nahiyelerden biridir. Yine bu tahrir defterindeki kayıtlara bakıldığında hanelerin çoğunluğunu çiftlerin oluşturduğunu görebiliriz. Nefs-i Şeyhlü ve Bucak zeametindeki köylerin çoğunluğu hassa kayıtlı olduğu için çift hanelerin çoğunlukta olması olağan bir durumdur. Bucak karyesinin halkının da çeltükçü olduğu görülmektedir. 87 karye, 16 mezra, 2 çiftlik ve 1 yaylak kaydı bulunan Şeyhlü’de 1457 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir⁵⁴⁹. Bazı köyler mezra ile birlikte tahrir edilmiştir. Pek çok mezra kaydı bulunan Şeyhlü’de reaya kaydı bulunan mezralar da bulunmaktadır. Bu tahrir defterinde 5 hane ile kayıtlı bulunan Savak mezarası, 1530 yılına ait TD 438 numaralı muhasebe icmal defterinde 11 hane ve 4 mücerred kaydı ile karye olarak kaydedilmiştir⁵⁵⁰.

Tablo 4.94: TD 45 Numaralı Tahrir Defterine Göre Şeyhlü Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Ahur- Fatalu?	13	11	1	7	1	4	0
Akça-şehir	22	18	4	11	3	4	0
Alan	8	7	1	3	2	2	0
Aşağa-yaka somak	2	2	0	2	0	0	0
Bağlık	6	5	1	4	0	1	0
Balçık-hisar	38	31	4	6	8	17	0
Bazarlı /Yazarlı ?	42	37	4	12	13	10	3
Beg / Beyi	2	2	0	1	0	1	0
Bekir	5	5	0	2	1	2	0
Beyi	6	6	0	2	1	1	1
Bölücek	10	9	1	3	4	1	1
Bucak	25	20	3	14	3	3	0
Çay-ağzı	23	15	5	9	0	6	2
Çatak	0	0	0	0	0	0	0
Çoğaçlu /Çuğaçlu	15	12	3	7	2	3	0
Çomar	5	3	1	1	0	3	0
Çöplü	16	13	3	7	1	3	0

⁵⁴⁹ TD, nr. 45,s. 313, “Mezkur karyenin halkı çeltükçilerdir deyu defter-i köhnede kayd olmuş girü ber karar-ı sabika”.

⁵⁵⁰ TD, nr. 438, s. 59.

Çubuk	2	1	1	0	0	0	0
Çukurca	19	18	1	10	3	1	3
Dede	60	51	10	11	21	18	1
Delik	7	7	0	2	4	1	0
Döğer-İni?	17	15	1	4	7	2	0
Dutmaçcı	11	8	3	5	1	2	0
Eksenlü	8	4	3	2	1	2	0
Elvan-oğlu	2	2	0	2	0	0	0
Emir Alilü	60	50	7	27	5	11	7
Eski-köy	5	4	1	1	2	1	0
Firuzlu	2	2	0	2	0	0	0
Gelin-viranı	10	10	0	8	1	1	0
Gencelü	23	19	2	5	5	7	3
Gölcek / Gölcük	15	11	3	9	2	1	0
Gömice	12	10	2	5	2	3	0
Güç-begi / Göç-begi ?	8	6	2	4	1	0	0
Haydan ?	27	22	5	10	5	6	1
Hırka ?	0	0	0	0	0	0	0
Hızırlu	10	9	1	5	2	2	0
İğdir	37	35	2	13	9	9	4
İkiz-depe / Ekin-depe ?	16	16	0	3	9	3	1
İl-pınar	14	14	0	7	2	3	2
İnciklü ?	50	44	6	21	9	8	6
İn-kaya	0	0	0	0	0	0	0
Kara Hasanlu	12	10	0	4	3	2	0
Kara Hocalı	24	22	1	13	5	3	1
Karaca	19	10	6	8	0	1	1
Karaca	15	11	4	9	2	0	0
Karamanlu	18	16	2	5	6	3	2
Kavak	6	6	0	3	3	0	0
Kılcan	7	7	0	6	1	0	0
Kaycık	14	11	3	4	3	4	0
Kayı	17	13	3	4	5	4	0
Kepür/Gepür	0	0	0	0	0	0	0
Kıskamış	28	26	1	6	4	15	1
Kızılca-söğüd	70	63	5	19	14	22	7
Kızıl-çubuk	12	11	1	0	7	3	1
Kızıl-depe	16	12	3	3	5	5	0
Kilisecik	47	41	4	26	7	9	1
Koçak	13	9	2	5	2	2	1
Koz-kuyu	15	13	2	9	1	3	0
Köselü	29	25	4	13	6	6	0
Kutluca	1	1	0	0	1	0	0
Malkoç	11	7	4	5	0	2	0
Malkoçlu ve mezra'-i							
Yağcı-kırır	20	18	2	9	3	3	2
Mamaklu	23	20	1	9	5	7	1
Mancılı / Mancalu	39	33	4	17	4	10	1

Menteşe	8	7	1	4	0	3	0
Nısf-ı Bulgurlu(lar)	9	6	3	4	0	1	1
Orta	51	46	5	13	13	11	8
Otaz	19	16	3	4	8	2	0
Oynağan	14	13	1	5	6	1	1
Öz-temür (Özdemür)	17	16	1	11	4	1	0
Panayır	41	35	4	13	11	8	2
Pir-oğlu ve Kara-oğlu	9	8	1	4	2	2	0
Polad	57	48	8	26	13	7	3
Saatlü (Sağatlü)	15	14	1	8	2	2	1
Sunkuru-gömü	22	18	3	10	6	3	0
Salur	18	15	2	6	3	5	1
Saru İsa	11	9	1	5	2	2	1
Sazak	80	66	14	34	10	17	4
Sökman ve mezra'-i Kıran	18	16	1	7	6	2	1
Sülmeşlü / Salmışlu?	12	10	2	8	1	0	0
Temür	11	8	3	7	0	0	1
Temürciler(Demirciler)	25	23	2	2	14	2	5
Ümran	36	30	6	14	5	9	2
Yaka-sumak	16	13	1	3	6	2	3
Yeğaller?	11	9	2	2	2	5	0
Yenice	32	30	2	12	8	5	3
Yuva/ Yeva	28	26	1	9	6	9	3
Mezra-i Ali Çiftliği	9	8	0	4	1	3	1
Mezra-i Çivril Çayırı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Halil	7	7	0	4	0	3	0
Mezra-i İkiz-hisar	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Karaca-öyük ve Davud Çiftliği	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-Mihmad-çayırı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kırık-viran çayırı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Koz-ağacı bayırı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Mürsellü	21	16	5	8	2	6	0
Mezra-i Saraycık	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Saru Koca veled-i İne-Gazi	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Savak	5	5	0	4	1	0	0
Mezra-i Söğüd-kuyu	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Şeyh Emir-han	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Veled-i Savcı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Yenice-öyük (Çayır)	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Döğer	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Saru Yahşi	0	0	0	0	0	0	0
Yaylak-ı Şerafü'd-din Korusu	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	1711	1457	206	655	349	357	95

Menderes Havzası'ndaki nüfus yoğunluğundan etkilenen en büyük şehirden olan Şeyhlü'de bir önceki tahrir defterine göre köy sayısında artış görülmektedir. TD 49 numaralı tahrir defterinde bazı karyeler iki hisse kaydedilmiş ve defterdeki kayıtlara göre Şeyhlü'ye 115 karye, 18 mezra, 7 çiftlik kayıtlıdır. Kırsal yerleşmelerde ise bizim hesapladığımız 3052 nefer, 2051 hane ve 585 mücerred kayıtlıdır. Hanelerin çoğunluğunu nimçiftler, daha sonra da bennaklar oluşturmaktadır. Ancak haneleri oluşturan reayaya baktığımızda karaların yine hane kaydedilmediği görülmektedir. 597 çift, 754 nimçift, 652 bennak ve 275 kara neferi kayıtlıdır. Bu hesaplamalara göre hane 2278 kaydedilmeliydi. Ancak bazı köylerde karaların hane kaydedilmediği görülmektedir. Tahrir defterinde kayıtlı Kayı köyüne baktığımızda 29 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Defterde köye 11 çift, 12 nimçift, 6 bennak ve 6 kara neferi kayıtlıdır. Bu durumda hanenin 35 olması gerekirdi. Ancak kara neferleri hariç tutulmuş ve hane 29 hesaplanmıştır. Yine aynı tahrir defterinde başka bir köye Akça-şehir köyünün kayıtlarına baktığımızda 23 hane kayıtlı olup, 6 çift, 6 nimçift, 8 bennak ve 3 kara kayıtlıdır. Daha önce de bahsettiğimiz üzere karalar çoğu köyde hane kaydedilmemiştir⁵⁵¹. Koz-ağacı bayırı mezrasında 38 nefer ve 24 hane kaydı bulunmaktadır. Daha sonra bu mezra TD 438 numaralı defterde karye statüsünde kayıt altına alınmıştır. Şeyhlü'de TD 49 numaralı tahrir defterinde Hamidlü köyü reayasının başka bir köyde sakin oldukları ve köyün bu yüzden boş kaldığı görülmektedir⁵⁵².

TD 48 numaralı tahrir defterinde de 130 karye, 22 mezra ve 9 çiftlik kaydedilmiştir. Bu tahrir defterinde hane kaydı bulunmamaktadır. Şeyhlü kırsal yerleşmelerine bu tahrir defterinde 5292 nefer kayıtlıdır. 326 çift, 1420 nimçift, 2223 bennak ve 842 kara hanelerini hesapladığımızda Şeyhlü nahiyesindeki toplam hane 4811 olmalıydı⁵⁵³. Ancak hane kayıtları defterde bulunmadığı için bu tahrir defterinde karaların hane sayılıp sayılmadığı bilinmemektedir. TD 48 numaralı tahrirde köylere kayıtlı zeminlerin de tahrir edildiği görülmektedir. Defterdeki kayıtlara bakıldığında 2440 zemin kaydedilmiştir. Bu tahrir defterinde 8709 zemin kaydı bulunduğunu göz önünde bulundurursak, Şeyhlü nahiyesinde diğer nahiyelere oranla oldukça fazla zemin kaydının olduğu görülmektedir.

⁵⁵¹ TD, nr. 49, s. 803-891.

⁵⁵² TD, nr.45, s. 809, “Mezkur haryenin reayası müddet-i medideden kalkup Mamaklu nam karyede sakin olub ve bazı dahi gayri vilayete perakende olmağın temekkin idükleri yerlere kayd olmağın karye-i mezbure hali kalup hariçten ekilür imiş”.

⁵⁵³ TD, nr, 48, vrk. 240b-314a.

Kayacuk/Kayıcuk? Köyünde çoğu neferin statüsü bulunmamaktadır. 59 neferin kayıtlı olduğu köyde 47 neferin seyyid olduklarını söyledikleri, eğer seyyid değiller ise sipahiye bennak ödemeleri gerektiği kaydedilmiştir⁵⁵⁴. 47 seyyid neferinden sonra, 8 bennak, 3 kara ve 1 mücerred kayıt altına alınmıştır.

4.2.3.6 Uşak Köyleri

Kütahya livasına tabi nahiye statünde bulunan Uşak, TD 45 numaralı tahrir defterinde zeametlere ayrılmıştır. Bu tahrir defterinde Uşak nahiyesine 1961 nefer, 1695 hane ve 207 mücerred kaydı bulunmaktadır. Zeamet-i Banaz, Zeamet-i Hayrabat, Zeamet-i Ulubey şeklinde ayrılmaktadır. Göçer, göçer kara ve ortak kaydedilen neferlerde hane kaydedilmiştir. TD 45 numaralı tahrir defterinde köhne deftere atıf yapılmış, köhne defterde reaya kaydedilen bazı kişilerin bu defterde tımar tasarruf ettiği görülmektedir⁵⁵⁵. 11 mezra, 11 çiftlik kayıtlıdır. Bazı mezralarda hane kayıtları bulunmaktadır.

TD 49 numaralı tahrir defterine bakıldığında Uşak yine nahiye olarak kayıtlıdır. Bazı tımarlara Kula, İpsili’te tabi karyeler de kaydedilmiştir. Bu karyeleri sayıma dahil etmedik. Uşak nahiyesinde zeamet-i Göbek, zeamet-i Hayrabat zeametleri de dahil olmak üzere Uşak nahiyesine 2038 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Çiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Daha sonra nimçift ve bennaklar hanelerin çoğunluğunu oluşturur. Karye-i Dümerek tımar-ı mevkuf kaydedilmiştir. Nahiye hüviyetine sahip Uşak, Banaz ile birlikte kaydedilmiştir.

TD 48 numaralı tahrir defterinde de nahiye olarak kaydedilen Uşak, nefsi-i Banaz ile birlikte kaydedilmiştir. Bennak ve nimçiftler hanelerin çoğunluğunu oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda da detaylı görüldüğü üzere Nefs-i Banaz’a tabi köyler de ayrıca kaydedilmiştir. Bu doğrultuda Uşak nahiyesinde bir önceki tahrir defterine oranla nüfusta artış görülmektedir. Bu tahrir defterinde hane kayıtları bulunmamasına rağmen Uşak nahiyesinde hesaplayabildiğimiz 3703 hane görülmektedir.

⁵⁵⁴ TD, nr. 48, vrk. 242a-242b, “Mezkurun kimesneler Diyar-ı şark’dan gelüp seyyidleriz deyü başlarına yeşil alamet iderler ve ellerinde mahur asakirleri var. Eğer Seyyid değiller ise bennakların karye-i mezbure sipahisine eda itmek üzere defter-i cedide kayd olundu”.

⁵⁵⁵ TD, nr. 45, s. 223.

Tablo 4.95: TD 48 Numaralı Tahrir Defterine Göre Uşak Nahiyesi Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akça-in	45	0	1	10	13	21	2
Akça-in -i diğer	30	0	2	5	4	11	8
Ak-keçilü	46	0	1	3	17	12	7
Ak-kilise	89	0	1	3	32	49	2
Alancık	0	0	0	0	0	0	0
Alın-viran	31	0	1	0	6	14	5
Avgan / Oğan?	44	0	2	2	17	12	10
Avratlu	12	0	0	1	7	3	1
Avşar	19	0	0	3	8	6	2
Aziz	33	0	1	3	6	12	5
Bağ-başı	83	0	3	2	32	35	7
Balık ?	30	0	1	0	6	13	1
Başı-kesi /Baş-kesen	0	0	0	0	0	0	0
Bozguş	45	0	2	5	11	24	2
Buğdaylu	13	0	0	2	2	9	0
Çomaklar	14	0	0	0	3	9	2
Dede Baliler	21	0	0	0	2	17	0
Donacık	0	0	0	0	0	0	0
Dumanlu	65	0	1	4	29	21	4
Dutluca	63	0	1	15	13	26	5
Dümerrek	10	0	0	1	3	5	1
Dümerrek(diğer)	39	0	1	6	6	15	10
Emekse	86	0	1	5	26	43	5
Göçer	45	0	0	5	19	19	0
Gök-başlu	0	0	0	0	0	0	0
Gürbüz	0	0	0	0	0	0	0
Has-köy	81	0	3	1	35	28	13
İki-saray	33	0	0	0	9	19	0
İl-deniz	68	0	0	3	16	40	6
İl-emin	9	0	0	1	5	3	0
İncek ve Taraklu	106	0	2	2	29	49	9
Kadîmi	7	0	0	1	2	3	0
Kâfir-viranı	80	0	2	5	22	40	10
Kalın-kilise	9	0	0	1	3	5	0
Kara Halillü	17	0	0	4	4	8	1
Kara-ağaç	89	0	1	6	26	45	9
Kara-ağaç	40	0	1	10	13	14	3
Kara-bolu	30	0	0	11	9	12	0
Karalar	0	0	0	0	0	0	0
Kargılı	9	0	0	1	5	3	0
Kedi-öyüğü	31	0	1	5	11	12	2
Kılcan	129	0	3	16	31	70	8
Kırkacık, mezra' Küçük Kırka,Karaboyalık,Yarımca	54	0	4	2	22	18	6

Kırk-Yalan	47	0	0	0	24	17	4
Kızılca-viran	25	0	0	10	4	8	3
Kiçi-gönen	52	0	1	0	34	15	1
Köceler (Kümeler)	8	0	0	0	2	5	1
Kuru Kara-ağaç	6	0	0	4	0	0	0
Kuyucak (Kuyucuk)	3	0	0	0	2	1	0
Küçük	2	0	0	0	2	0	0
Kürecik	57	0	0	12	15	22	5
Lal	36	0	4	8	4	14	6
Mal-alanı	17	0	0	5	9	3	0
Manda/ Minbad ?	143	0	1	12	41	78	11
Mes'ud eğini	0	0	0	0	0	0	0
Mihmad	6	0	2	0	2	2	0
Nısf-ı Karye-i Bayad	5	0	0	1	0	4	0
Nısf-ı Karye-i Kayalu-yı Büzürk	170	0	7	8	61	80	9
Nısf-ı Karye-i Kayalu-yı Küçük	97	0	0	11	27	39	2
Saraycık	28	0	0	2	13	8	0
Sazak	1	0	0	0	0	1	0
Sevinciler	65	0	5	3	24	18	14
Sivaslu	117	0	1	11	23	60	11
Sorkun (Sorgun)	63	0	4	5	24	18	11
Söğüdlü ma'a mezra-i Tan	2	0	0	0	0	2	0
Sufiler/Sofyalar	18	0	1	1	4	8	2
Tatarlı	54	0	1	0	10	34	0
Tekye	37	0	2	6	7	18	4
Ulas	14	0	0	4	7	1	0
Ulu-köy	37	0	2	3	10	8	5
Ulu-Mağremşah ve Keçi-Mağremşah	33	0	0	1	15	6	1
Yağluca	57	0	3	1	13	16	5
Yalnız O ?	14	0	1	0	3	5	0
Yenice	33	0	0	0	9	15	0
Mezra-i Ahi	4	0	0	0	4	0	0
Mezra-i Akarca	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Aşık-Nebî ve Sarı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kori	7	0	1	1	1	3	1
Mezra-i Saru Kavak Nısf	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Aişe Hatun ve Yatakcık	0	0	0	0	0	0	0
NEFS-İ BANAZ	0	0	0	0	0	0	0
Bakır-bulduk ma'a mezra'-i İsmail	0	0	0	0	0	0	0
Çor-öyük	37	0	2	5	9	15	5
Çorum-pınarı	56	0	1	3	15	23	5
Çöplüce	26	0	0	1	10	10	1
Çukur-viran ma'a Çiftlik-i Sinan	33	0	0	1	1	2	1

Darı-bükü	13	0	0	0	0	10	3
Dayre-bayırı	8	0	0	0	1	3	2
Dündar-oturağı	22	0	0	4	6	9	1
Emir Azizlü	48	0	1	3	8	13	7
Erceş(Erciş)	27	0	0	1	4	19	1
Fulus	59	0	0	8	29	16	6
Gök-kaya	32	0	2	2	5	19	4
Hacılı	36	0	2	3	11	12	6
Hayrabat	102	0	6	1	30	40	23
Karagoç-alanı	54	0	2	0	7	35	6
Kayacık / Kabacık ?	26	0	0	0	0	14	0
Kızılca-hisar	140	0	11	5	33	55	28
Kızılca-köy ma'a Bahadırlu	59	0	3	11	13	19	14
Kızılca-söğüd	13	0	0	1	5	4	0
Kızılca-şehir	7	0	0	0	3	2	1
Kiçi-Duzluca	0	0	0	0	0	0	0
Koz-viran-ı Büzürk	68	0	1	3	3	23	3
Koz-viran-ı Küçük	44	0	2	6	3	18	5
Küçük-kayı	15	0	0	1	0	10	3
Kümele	66	0	5	5	19	21	15
Kürt	24	0	0	0	7	12	1
Manastır	20	0	1	0	0	7	3
Nıfs-ı Karye-i Dumlu-pınar	24	0	1	2	3	11	2
Nıfs-ı Karye-i Dumlu-pınar	23	0	0	0	1	1	1
Oğlak-alanı	4	0	0	0	0	0	0
Oğlak-alanı	1	0	0	0	0	0	0
Oyrak (Oturak)	37	0	2	0	4	4	1
Oyru-kavağı	19	0	0	0	0	2	0
Sadık Fakih	27	0	1	6	9	5	5
Sufiler / Sofyalar ?	69	0	1	3	24	24	13
Susuz	29	0	0	3	12	12	0
Şâ'ban-viranı	18	0	0	1	2	8	1
Ulu-duzluca	17	0	0	2	0	3	0
Ulu-kayı	28	0	0	3	9	15	1
Üç-pınar	0	0	0	0	0	0	0
Ürgüd	16	0	0	6	3	4	3
Vakas (Vakkas)	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Ova	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Azizlü	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Danişmend Ömer	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Danişmend-viranı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Tavlı	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kökez	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kara-ağaç	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kayalu	6	0	0	0	0	6	0
Mezra-i Kıran-kışla	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Kuru	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Çaka Sazlığı	0	0	0	0	0	0	0

Mezra-i Seki Eymirhan	0	0	0	0	0	0	0
Mezra-i Susuz-alanı	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ağıllu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ayaklu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ayvacık kuyusu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Bahadır	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Bayad	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Beşir	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Buca-eni(Burç-ini)	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Çaka	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Doğancı-yakası	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Hacı	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Hacı ve Şeyh Hasan	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Hoca Hamza	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i İlyaslu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i İlyaslu	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kara-abdal	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Karimler-ardı	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i karye-i Koz-viran	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Kesmek	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Koca Hamza	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Lalacık	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Mevkude Piyade	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Ören	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Saru-kaya	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Şeyh Sadık	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i Şeyh Safa	0	0	0	0	0	0	0
Çayır-ı Çor-öyük	0	0	0	0	0	0	0
Yaylak-ha-i Güne-ahur dağı	0	0	0	0	0	0	0
Yaylak-ı Yarımca ve Erikli Ve Yaylak-ı Emre ve Ercar Girdegan ve Yaylak-ı Gökçe-bel ve İz-bel	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	4266	0	116	343	1187	1760	413

TD 560 numaralı evkaf defterinde de nahiye kaydedilen Uşak, TD 369 numaralı evkaf defterinde kaza hüviyetine sahip olmuştur. 8 köy ve 1 mezra kaydı görülmektedir. Bu karyelerde 573 hanenin kayıtlı olduğu görülmektedir. Kara neferleri bu evkaf defterinde hane kaydedilmemiştir⁵⁵⁶. TD 560 numaralı evkaf defterinde TD 369 numaralı evkaf

⁵⁵⁶ TD, nr. 369, s. 367-388.

defterine göre daha fazla köyün kayıt altına alındığı görülmektedir. 62 karye ve 3 mezra kaydı bulunmaktadır⁵⁵⁷.

TT. 1190 numaralı defter parçasında Uşak, kaza kaydedilmiş olup, Uşak ve ona tabi Hayrabat'a ait verileri de içerisinde bulundurmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere Uşak Kazası kırsal yerleşmelerine 175 hane kayıtlıdır. Çift-bennak hanelerinin yanı sıra defterde kayıtlı buluna "Ortak" kaydedilen neferlerin, göçer ve göçer kara kaydedilen neferlerin de hane kaydedildiği görülmektedir. 10 ortak, 16 göçer, 3 göçer kara neferi de haneye dahil edilmiştir. 69 çift, 25 nimçift, 42 bennak ve 1 kara hanesi bulunmaktadır. Ayrıca en dikkat çekici unsur imam, şeyh-i fani vs. kaydedilen muaf grubunda sayabileceğimiz kişilerin de hane kaydedildiği görülmektedir⁵⁵⁸. Sazak karyesi ve tabi Omaca çiftliğinin defter-i atikte 5 hane yazıldığı kaydedilmiştir. Ancak bütün tahrirlere bakıldığında buraya 5 hane kaydedilen herhangi bir kayıt yoktur. Defter-i atik olarak atıf yapılan defterin incelediğimiz tahrirler arasında olmadığı görülmektedir.

Tablo 4.96: TT. 1190 numaralı Tahrir Defteri Parçasına Göre Uşak Kazası ve tabi Hayrabat Kırsal Yerleşmeleri ve Nüfus Dağılımı

KÖY, MEZRA VE ÇİFTLİKLER	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak	Kara
Akırca (Akarca)	0	0	0	0	0	0	0
Avratlu	23	22	1	2	0	10	0
Bağluca	10	6	4	4	0	1	0
Bayad (nısf)	0	0	0	0	0	0	0
Deviren (Düyük)	2	0	1	0	0	1	0
Emir Azizlü	16	16	0	8	0	3	0
Hacılu	0	0	0	0	0	0	0
Hayrabad	22	20	2	7	3	3	0
İl-deniz (İl-değın)	17	17	0	5	8	1	1
İlemin	4	3	1	2	0	0	0
İncek	7	6	1	2	0	3	0
Keçi Mağrem-şah	0	0	0	0	0	0	0
Kınık Musa	0	0	0	0	0	0	0
Kırkakık ve mezra'-i Küçük-kırka ve Kara-boyalık ve mezra'-i Yarımca?	14	12	2	5	1	6	0
Polad	0	0	0	0	0	0	0
Saraycık	14	11	3	5	1	2	0

⁵⁵⁷ TD, nr. 560, vrk. 212b.

⁵⁵⁸ TD, nr. 1190, s. 10-17.

Sazak ve çiftlik-i Omaca	1	0	0	1	0	0	0
Sivaslu	33	27	6	15	4	4	0
Tekye	10	9	1	4	3	2	0
Ulu-köy	9	8	1	2	1	2	0
Ulu-mağrem-şah	16	14	2	6	2	4	0
Yenice	7	4	3	1	2	0	0
Mezra-i Göçen	0	0	0	0	0	0	0
Çiftlik-i karye-i Kırancı iftlik-i Keskem ve İsmail Ve Dmdar	0	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	205	175	28	69	25	42	1

Osmanlı nüfusu genel itibarıyla şehirleri büyük ve kalabalık olarak addedilmiştir. Ancak yine de devletin kırsal nüfusu şehir nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktadır⁵⁵⁹. 16. yüzyılın ikinci yarısında bazı sancaklarda mücerred nüfusta artış görülmüş ve bu olay yaşanan siyasi olaylarla ilişkilendirilmiştir⁵⁶⁰. İncelediğimiz tahrir defterlerinde de görüldüğü üzere hanelerden fazla mücerredlerin kayıtlı bulunduğ görülmektedir. Aynı durum Aydın sancağında da görülmektedir. Aydın sancağında mücerred sayısındaki en yüksek artış 1529 tarihli TD 148 numaralı tahrir defterinde olmuştur. Kütahya sancağında ise 1520 tarihli TD 49 numaralı tahrir defterinde aşırı bir mücerred artışı bulunmaktadır. Hatta TD 49 numaralı tahrir defterinde mücerredlerin sayısı diğerk vergi mükellefi nüfusun önüne geçmiştir. Ayrıca 1571 yılında Aydın ve Kütahya sancağı tahrir defterlerinin iki cilt halinde dzenlendiğ görülmektedir. Bu durum nüfus baskısını açıklamaktadır. Bu tarihlerde Aydın sancağına ait 1571 tarihli iki tahrir defterinde toplam 13.570 mücerred kayıt altına alınmıştır. Ancak Kütahya sancağına ait 1571 tarihli iki tahrir defterinde de mücerred sayısında aynı artış görülmemektedir. Ancak Kütahya sancağında da diğerk sancaklarda olduğ gibi 16. yy tahrir defterlerinde genel bir nüfus artışı görülmemektedir. Nüfusun diğerk bir bölümünü oluşturan nefer ise muaf neferlerdir. Bu neferlerin başında imam, muhassıl, pir, pir-i fni gibi daha pek çok grubun da bulunduğ neferler yer almaktadır. Ayrıca ortakçı, krekçı, tuzcu vs. görevlerle anılan hizmetliler de Kütahya sancağında, Aydın sancağındaki kadar fazla değildir. Ortakçılık kavramı sadece sancağın en eski tahrirlerinden olan TD 45 numaralı II. Bayezid dönemine ait olan tahrir defterinde görülmektedir. Ortakçı adıyla 138 nefer bulunurken Krekçı sayısı da 56 neferden oluşmaktadır. TD 49 numaralı tahrir

⁵⁵⁹ Sam White, *a.g.e.*, s. 71.

⁵⁶⁰ Behset Karaca, “XV-XVI. Yüzyıllarda Keçiborlu Kazası”, *SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2007, S. 16, s. 43-45.

defterinde de bunların sayısı 86 nefer olmasına karşın, bundan sonraki tahrirlerde pek fazla kürekçinin kaydedilmediği görülmektedir. Askeri nüfusun ise daha çok TD 49 numaralı tahrir defterinde görüldüğü aşikârdır. 1520 yılına ait bu tahrir defterinde sipahi ve sipahizadegân nüfusu 2757 neferdir. Diğer tahrirlerde askeri nüfusun sayısı bu yıllara oranla daha azdır.

Kütahya sancağı tahrir defterlerinde karşımıza çıkan göçer ve göçer kara terimlerine sancağının en eski tarihli defterleri olan TD 45 ve MAD 262 numaralı defterlerde rastlanmaktadır. II. Bayezid dönemine ait tahrir defterinde göçer kara olan neferler kara statüsündeki neferlerden ayrılmıştır. Yerleşik kara neferleriyle ayırt edilmesi adına bu tahrir defterinde böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Ayrıca bu durum konargöçerlerin de yerleşik hayata geçirilerek vergilendirildiğini göstermektedir. Bu hususta Göçer olarak nitelenen 874 nefer, göçer kara adıyla da 681 nefer TD 45 numaralı defterde kayıt altına alınmıştır. TD 49 numaralı tahrir defterinde de göçerler göçer ve göçerkara olarak zikredilmiş ve bu kişilerin sayısında bir önceki tahrir defterine oranla artış gözlemlenmiştir. Göçer sayısı 1223, göçer kara sayısı ise 1091 neferden oluşmaktadır. Ancak yüzyılın 1571 tarihli iki ciltlik tahrir defterlerinde göçer tabirinin yerini yörük adı almıştır. TD 47 numaralı tahrirde 799 yörük ve TD 48 numaralı tahrir defterinde ise 6250 yörük neferinin kayıtlı bulunduğu bakılırsa bu yıllarda Kütahya sancağında 7 binden fazla yörük teşekkülünün kayıtlı bulunduğu görülmektedir. Kütahya sancağı TD 369, TD 560 ve MAD 262 numaralı defterlerde de yörük tabiri kullanılmaktadır. 1528-1530 tarihi TD 369 numaralı defterde 1408 yörük, MAD 262 numaralı defterde 154 yörük TD 560 numaralı defterde de tespit edebildiğimiz bin neferin üzerinde yörük bulunmaktadır.

4.3 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA KONAR-GÖÇER NÜFUS

4.3.1 Menteşe Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus

Göçebe Türkmen boyları Menderes Havzası boyunca uzun süre yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Konargöçer nüfus vergi mükellefi sayılmış ve yerleşik halkın mükellef olduğu vergileri ödememişlerdir. Yaylak, kışlak, ağıl ve bad-ı heva adı altında vergiler ödemektedirler⁵⁶¹. Konargöçerlerin vergi sistemine dahil edilmesi koyun miktarına bağlıdır. Konargöçerler vergi mükellefi olduğu için tahrir defterlerinde de kayıt altına alınmışlardır. Ancak konargöçerler perakende halde yaşadıkları için tek tek hangi karyelerde bulundukları kayıt altına alınmaktadır. Osmanlı Devleti ekonomik politika gereği göçebeleri yerleşik hayata geçirmiştir⁵⁶². Konargöçer halk 16. yüzyılın ortalarında itibaren yerleşik hayata geçmeye başlamış ve yüzyılın sonlarında yaşanan siyasi bunalımlar, iklimsel olaylar, salgın hastalıklar köylerin boş kalmasıyla sonuçlanmıştır⁵⁶³. Aslında göçebeler belirli bir kaza dahilinde tahrir edilmişlerdir. Ancak perakende oldukları için başka sancak ya da başka kazalarda mütemekkin kaydedilmişlerdir.

Menteşe bölgesinde hem beylik hem de Osmanlı döneminde en çok bulunan unsur göçebelerdir⁵⁶⁴. Menteşe sancağında yarı göçebe halde yaşayan yörüklerin çoğunluğunu Kayı, Horzum, Kızılca-keçilü, Oturak Barza, Göçer Barza, İskender Beg taifeleri oluşturmaktadır⁵⁶⁵. Tahrir defterlerindeki verilere göre Menderes havzasına dahil olan sancaklar içerisinde Menteşe sancağındaki yörüklerin diğer sancaklara oranla daha yoğun bulunduğu görülmektedir. Menteşe sancağı yörüklerini diğer sancak yörüklerinden ayıran en önemli özelliklerden birisi de cemaatlerin tir'lere ayrılmasıdır. Muhtemelen cemaatlerin tir'lere ayrılması Menteşe sancağında cemaatlerin fazla olmasından kaynaklıdır. Diğer sancaklarda tir kayıtları bulunmazken Menteşe

⁵⁶¹ A. Latif Armağan, "XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, 1997, s.5

⁵⁶² Bülent Çelik, a.g.m., 2012, s. 100.

⁵⁶³ Sadullah Gülten, "Osmanlı Anadolu'sunda Bir İskân Hikâyesi: Bozok Sancağı'nda Aşiretler, Köylüler ve Celâliler (16-19. Yüzyıllar)", *History Studies*, Şubat 2019, S. 11, s. 130.

⁵⁶⁴ Bülent Çelik, a.g.m., s. 99.

⁵⁶⁵ Faruk Sümer, a.g.e., s. 200.

sancağında cemaatler çoğunlukla tir'lere ayrılmıştır. Bu tir'ler de genellikle şahıs isimlerinden oluşmaktadır⁵⁶⁶.

Menteşe Sancağı'nda bulunan yörük grupların tahrir defterleri içinde yıllara göre sayılarında artış olmuştur. Düzenli artış gösteren cemaatler TD 110 numaralı defterde düşüş göstermektedir. Bu düşüş bölgedeki göçlere bağlanmış, yıllara göre artış ise nüfus değişkenliğine bağlanmıştır⁵⁶⁷. Bunun yanı sıra 1583 tarihli bu defterde Balat ve Çine kazaları Mentese'den ayrılmıştır. Bu sebepten de Mentese Sancağı'ndaki cemaatlerin sayısındaki azalma muhtemeldir. Karaca-koyunlu yörükleri Mentese bölgesinin has reayası arasında kabul edilmiştir. Bunların önemli kolları da Mentese bölgesinde bulunmaktadır⁵⁶⁸. Mentese Yörükleri Sancağı'nda bulunan Güne Barza Cemaati, Oturak Barza cemaatinin kolu olup, Oğuz boylarından Yıva boyuna ait taifelerden birisidir⁵⁶⁹.

Tahrir defterlerine bakıldığında Mentese TD 39 numaralı defter eksik olduğu için cemaatlerin tam sayısını belirlemek mümkün değildir. Mentese Sancağı'nda özellikle "tir" kayıtları oldukça fazladır. Tir'lerle birlikte Mentese sancağı cemaatlerine 372 nefer kaydedilmiştir. Bu neferlerden 344 hane kayıtlı olduğu görülmektedir⁵⁷⁰.

TD 47 numaralı deftere bakıldığında Ortakçıyan ve Perakende-i Bozöyük cemaatleri padişah hassı, Tuzlacıyan cemaati ise tımara kaydolunmuştur⁵⁷¹. TD 61 numaralı deftere baktığımızda ise cemaat ve tir kayıtlarının fazla olduğunu görüyoruz. 17 cemaat ve bu cemaat ve başka cemaatlere tabi 61 tane tir kaydedilmiştir. Cemaat ve tir'lerden bazıları farklı kazalarda mütemekkin kaydedilmişlerdir. Peçin kazasına bağlı Oturakbarza cemaatinden 1 tir, Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 6 tir, Kayı cemaatinden 8 tir, Yaylacık cemaatinden 2 tir, Horzum cemaatinden 7 tir, Günebarza cemaatinden 32 tir ve Karakoyunlu cemaatinden 3 tir kaydedilmiştir. 1 tir Eyerci, 1 tir

⁵⁶⁶ Behset Karaca, "1532-1533 Mentese Yörükleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 18, S. 2, Elazığ, 2008, s. 408, Ayrıca bkz. Kamil Yavuz, *XVI. Yüzyılda Mentese Sancağı Yörükleri*, Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2016.

⁵⁶⁷ Sadullah Gülten, *XVI. Yüzyılda Batı Anadolu'da Yörükler*, Gazi Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2008, s. 82-83.

⁵⁶⁸ Tufan Gündüz, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri "Bozulus Türkmenleri 1540-1640"*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2019, s. 54-55.

⁵⁶⁹ Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, Cilt: 1, TTK. Basımevi, Ankara, 2009, s. 1464.

⁵⁷⁰ TD, nr.39, s. 25-92.

⁵⁷¹ TD, nr. 47, s. 104-110.

de Göçer Sorkum Cemaatine kaydedilmiştir⁵⁷². Günebarza cemaatinden 25 tir ve 1 cemaat Günebarza, Germiyan ve Göçer cemaatinden 10 tir, Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 5 tir tir, Kayı cemaatinden 10 tir ve 2 cemaat, Horzum cemaatinden 16 tir ve 1 cemaat, Kızılbalıkçı cemaatinden de 1 cemaat ve Karacakoyunlu cemaatinden de 4 tir Peçin kazasına kayıtlıdır⁵⁷³.

Muğla kazası, TD 39 da cemaat ve tir kaydı bulunmazken TD 47 numaralı deftere bakıldığında Muğla'ya 4 cemaat kayıtlıdır. TD 61 numaralı defterde ise 9 cemaat, 11 tane de tir kaydedilmiştir. 1532-1533 yıllarına ait TD 176 numaralı Mufassal-yörükân defterine göre Muğla'ya tabi Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 1 tir, Kızılca-keçilü cemaatinden 1 tir, Horzum cemaatinden 4 tir ve 1 cemaat, Mukataa-i Yahşi Bey cemaatinden 2 cemaat ve Günebarza cemaatinden de 2 tir kaydedilmiştir⁵⁷⁴. 1583 tarihli defterde Günebarza cemaatinden 3 tir, Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 1 tir, Horzum cemaatinden 5 tir ve 6 cemaat, Mukataa-i Yahşi Bey cemaatinden 3 cemaat ve Kızılcalıkçı cemaatinden 1 tir Muğla kazasına tabidir⁵⁷⁵.

Bozüyük kazasına, 1532-1533 yıllarında Kayı cemaatinden 1 tir, Kızılca-keçilü cemaatinden 2 tir, Horzum cemaatinden 1 tir, Günebarza cemaatinden 7 tir ve Karacakoyunlu cemaatinden 1 tir kaydedilmiştir⁵⁷⁶. KKA. TD 110 numaralı defterde Günebarza, Germiyan ve Göçer cemaatinden 5 tir, Kayı cemaatinden 1 tir ve Karacakoyunlu cemaatinden 1 tir kaydedilmiştir⁵⁷⁷. 1532-1533 yıllarına ait tahrir defterinde kaza ayrımı yapılmamıştır. Kazalarda bulunan konargöçer topluluklar cemaat başlığı altında verilmiştir. Fakat cemaatlerin bağlı bulundukları kazalara bakıldığında bu tarihte Menteşe Sancağının idari yapısında bir değişiklik olmadığı anlaşılmaktadır.

Peçin kazasına Padişah hassı olarak 8 büyük cemaat kaydedilmiştir. Peçin kazasına bağlı Oturakbarza cemaatinden 1 tir, Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 5 tir, Kayı cemaatinden 7 tir, Kızılcakeçilü cemaatinden 4 tir, Horzum cemaatinden 11 tir, Günebarza cemaatinden 36 tir ve Karakoyunlu cemaatinden 2 tir kaydedilmiştir⁵⁷⁸. Günebarza cemaatinden 25 tir ve 1 cemaat Günebarza, Germiyan ve Göçer cemaatinden

⁵⁷² TD, nr.61, s.1-209.

⁵⁷³ TD, nr.110, vrk. 9a-46b.

⁵⁷⁴ TD, nr.176, s.1-139.

⁵⁷⁵ TD, nr.110, vrk.80b-109a.

⁵⁷⁶ TD, nr.176, s.1-139.

⁵⁷⁷ TD, nr.110, vrk. 179b-199a.

⁵⁷⁸ TD, nr.47, s. 80-132.

10 tir, Mukataa-i İskender Bey cemaatinden 5 tir, Kayı cemaatinden 10 tir ve 2 cemaat, Horzum cemaatinden 16 tir ve 1 cemaat, Kızılbalıkçı cemaatinden de 1 cemaat ve Karacakoyunlu cemaatinden de 4 tir Peçin kazasına kayıtlıdır⁵⁷⁹. Karacakoyunlu taifesi Menteşe ve Aydın bölgelerinde yaşamış olup Menteşe bölgesindeki taifenin pek de yerleşik olmadığı görülmektedir⁵⁸⁰.

Balat ve Çine kazaları Sığla sancağına kayıtlı olduğu için TD 110 numaralı tahrir defterinde bu kazalara ait kayıtlar mevcut değildir. Ancak TD 110 tahrir defterinde Menteşe sancağında Balat ve Çine'deki müteferrika cemaati olarak Sığla livasındaki cemaat sayısı toplam 465.000 kaydedilmiştir⁵⁸¹.

Menteşe bölgesi, Türkmenlerin Batı Anadolu'ya giriş yaptığı bölgelerden birisidir⁵⁸². Bu sebepten Menteşe havalisinde Türkmen nüfusun yoğunlukta olduğu görülmektedir. 15. ve 16. yüzyıllarda incelediğimiz defterlerde Menteşe sancağında bazı cemaatler yaşamaktaydı. Bu cemaatler Horzum, Kayı, Barza, Kızılca-keçilü, İskender Beg cemaatleridir. Ayrıca Barza cemaatine bağlı Oturak Barza, Güne Barza ve Göçer Barza kolları da bulunmaktadır. 1532 yılına ait defterde Horzum cemaatine tabi 25 cemaat Peçin, Muğla, Mekri, Bozöyük, Pınaz kazalarına tabi kaydedilmişlerdir⁵⁸³. Sancaklarda cemaatlerin mukataa dahilinde kaydedildikleri görülmektedir. Özellikle Menteşe sancağında bulunan yukarıda bahsettiğimiz cemaatlerden Horzum, Güne-barza cemaatleri mukataa kaydedilmiştir. Devletin bu cemaatleri mukataa kaydetmesi onları düzenli bir gelir kaynağı olarak görmesinden kaynaklanmaktadır⁵⁸⁴. 1500 yılına ait TD 47 numaralı tahrir defterinde Menteşe sancağında kayıtlı cemaatlerin sayısı yaklaşık 5920 nefer, 5285 hane ve 354 mücerred neferinden oluşmaktadır. Menteşe sancağındaki cemaatlerin en çok 1517 ve 1518 yıllarına ait olan TD 61 numaralı tahrir defterinde yoğun şekilde tahrir edildiği görülmektedir. Bu tahrir defterinde 1500 yılındaki rakamlara bakıldığında bütün göçebelerin tahrir edilmediği görülmektedir. 1532 yılında ise cemaatlere bağlı bulunan tirlerin sayısında artış görülmektedir. 1532 yılına ait TD

⁵⁷⁹ TD, nr.110, vrk. 9a-46b.

⁵⁸⁰ Sadullah Gülten, "Batı Anadolu'da Bir Yörük Grubu: XVI. Yüzyılda Karaca Koyunlular", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.12, S.22, Aralık 2009, s.192-215.

⁵⁸¹ "Cemaat-i müteferrika-yı der liva-i Menteşe gayri ez Nahiye-i Balat ve Çine ki ba-emr-i alişan el hakk-ı şane?. ba liva-i Sığla 465.000".

⁵⁸² A. M. Armağan, *Ege Tarihi Coğrafyası: Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler*, Özden Baskıevi, İzmir 2009, s. 14.

⁵⁸³ TD, nr.176, s. 42-60.

⁵⁸⁴ Bülent Çelik, a.g.m., s. 100.

176 numaralı defterde tir sayısında yükselme görülmektedir⁵⁸⁵. Menteşe sancağında 1500 yılına ait TD 47 numaralı tahrirde 33 tir, 1517-1518 tarihli TD 61 numaralı tahrirde 217 tir kaydı bulunmaktadır. Tir sayısının iki tahrir dönemi arasında bu kadar artması yerleşmelerin genişlediği ve daha fazla konargöçerin yerleşik hayata geçirildiğiyle ifade edilebilir. TD 337 numaralı defterde ise 211 tir, TD 110 numaralı defterde ise 176 tir kaydı bulunmaktadır. Menteşe sancağındaki hane kaydedilen cemaat neferlerinin çoğunluğunu bennaklar oluşturmaktadır. 1517 tarihli defterde, Oturak Barza Cemaati otuz iki tir olarak kaydedilmiştir⁵⁸⁶. Cemaatin nüfusu bu yıllarda 1422 hane olup, hanelerin çoğunluğunu bennaklar oluşturmaktadır.

4.3.2 Aydın Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus

Küçük Menderes havzasında yer alan ve Müslümanlar tarafından kurulmuş olan bazı köyler, bölgedeki Yörük aşiretlerinin toprağa yerleşmesiyle oluşmuştur. TD 148 numaralı tahrirde bazı yörüklerin defter harici görüldüğü ve yörüklerin tahrir edildiği aktarılmıştır⁵⁸⁷. Başka sancaklarda örneğine rastladığımız üzere Aydın defterlerinde de bazı yörüklerin tahrir edilerek vergiye tabi tutulduğu görülmektedir. Konargöçerlerin vergiye tabi tutulması koyunları üzerinden olmaktadır. 24 koyunu olanlar hane sayılmakta ve tahrir edilen konargöçer hanesinden 2 koyuna 1 akçe ağnam vergisi alınır⁵⁸⁸. Ancak Ayasuluğ kazasındaki Yörük cemaatlerden 66 koyundan fazla koyunu olanlar 2 koyuna 1 akçe ve 66 koyun ve bundan daha az koyunu olanlardan ise 33 akçe alınır⁵⁸⁹.

Aydın sancağında Karaca-koyunlular nüfuslarının fazla olmasından dolayı padişah hassı olarak tahrir edilmişlerdir. Geniş sahalara yayılan Karaca-koyunlular nüfuslarının da fazla olmasından dolayı kaza olarak nitelendirilmişlerdir⁵⁹⁰. Kaza statüsü verilen bu

⁵⁸⁵ TD, nr. 176, s. 12-138.

⁵⁸⁶ Serkan Sarı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamit ve Teke Sancağı Yörükleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta, 2008, s.4.

⁵⁸⁷ TD, nr. 148, s. 805.

⁵⁸⁸ Sadullah Gülten, a.g.m., s. 196.

⁵⁸⁹ TD, nr. 08, s. 697, “*Aydın sancağındaki Karacakoyunlu yörükleri içinde altmış altı koyundan fazla koyunu olanlar iki koyuna bir akçe verirlerdi; ellerinde altmış altı veya bundan az koyunu bulunanlardan ise otuz üç akçe alınır ve bunlara bâc evi denirdi*”.

⁵⁹⁰ TD, nr. 176, s. 224, vd. TD, nr. 414, s.1.

konar-göçerlere Osmanlı yönetim düzeninde idari bir birim olarak yer verilmesiyle cemaat mensuplarının bir arada tutulması sağlanmıştır⁵⁹¹.

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde “yörük” kavramı sadece Tanrıvermişler yörüklerine aittir. TD 1/1M numaralı defterde Oğuz boyuna mensup Çepni, Döğer, İğdir, Salur, Yazır, Varsak boylarına ait pek çok cemaat kaydı bulunmaktadır⁵⁹². Bu tahrir defterinde Kefere cemaatin fazlalığı dikkat çekmektedir. Ayrıca çoğu cemaat has kaydedilmiş olup, bu tahrir defterinde Aydın Sancağı’nda 644 cemaat neferi kayıtlı bulunmaktadır⁵⁹³.

TD 08 numaralı tahrir defterinde cemaatler arasında Çeltükçü ve Ortakçı cemaatlerinin yaygın olduğu görülmektedir. Tıpkı Aydın Sancağı köylerinde olduğu gibi cemaatlerde de ortakçı, çeltükçü, tuzcu gibi cemaat taifeleri bulunmaktadır. Aydın Sancağı’nda bu tahrir defterinde 165 cemaat kaydı olmakla birlikte 11.107 neferin cemaatlere tabi olduğu görülmektedir⁵⁹⁴. Bu sayı büyük bir nüfus yoğunluğunun görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır. 1530 yılında Birgi’ de otuzdan fazla Yörük cemaatinin yaşadığı görülmektedir. Aynı yıllarda İzmir kazası az nüfuslu yerlerden biri olmasına karşın, verimli yerleri Karaca-koyunlu ve Horzum cemaatinin çeşitli kolları tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilmiştir⁵⁹⁵.

Aydın sancağı yüzyıllar boyunca konargöçer grupların iskânına sahne olan bir coğrafyadır⁵⁹⁶. Özellikle Yenişehir kazasına pek çok cemaatin yerleştirildiği görülmektedir (bkz. Tablo 4.97). TD 08 numaralı defterden itibaren Yenişehir kazasındaki cemaatlerin fazlalığı en açık örnekleriyle görülmektedir. Kızılca-keçilü ve Büksüzler cemaatinin sayısını bu kazada oldukça fazladır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere TD 144 numaralı tahrir defterinde cemaat köylerinin de sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Yenişehir yörükleri yazın yaylalara çıkıp kışın da Yenişehir kadılığında kışlarlar. Müteferrik olarak yaşayan yörüklerden koyun sahibi

⁵⁹¹ Burcu Kaygana, *XVI. Yüzyılda Saruhan Sancağı Yörükleri*, Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu 2015, s.39.

⁵⁹² Mehmet Akif Erdoğan- Ömer Bıyık, *a.g.e.*, s. 9-10.

⁵⁹³ TD, nr. 1/1M, s. 12-373.

⁵⁹⁴ TD, nr. 08, s. 9-780.

⁵⁹⁵ M. Akif Erdoğan, “1530 Yılında Aydın Sancağında Aşiretler ve Cemaatler”, *Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2015, s. 196.

⁵⁹⁶ Hamza Sarıkaya, *T.T 0008 Numaralı Tapu Tahrir Defteri’nin Transkripsiyonu ve Tahlili*, Adnan Menderes Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın, 2014, s. 136.

olanlar resm-i ağnam vermektedir. 66 koyundan fazla koyunu olandan 2 koyuna 1 akçe alınmaktadır. 66 koyundan eksik olursa 33 akçe alınmaktadır. Ganem olmayan neferler tahrirlere bennak kaydedilip, 12 akçe resm-i bennak vermektedirler⁵⁹⁷.

Tablo 4.97: TD 144 Numaralı Tahrir Defterine Göre Yenişehir Yörüklerinin Kayıtlı Olduğu Köyler ve Nüfus Dağılımı

Yörükân-ı Yenişehir	Nefer	Hane	Mücerred	Çift	Nimçift	Bennak
Ak Mescid	10	6	4	0	0	6
Akça-koşanlı	29	16	8	0	0	16
Amasiyye	3	3	0	0	0	3
Balçık-hisarı	37	24	13	0	0	24
Bereketlü	9	6	3	0	0	6
Bilara	2	1	1	0	0	1
Boya-sini	3	2	1	0	0	2
Boz-yaka	8	2	6	0	0	2
Çandır	18	13	4	0	0	13
Çatmaca	39	21	18	0	0	21
Çayır	12	7	5	0	0	7
Çobansalu	3	2	1	0	0	2
Çevgilü	4	1	3	0	0	1
Çöle?	8	4	4	0	0	4
Çubuklar	17	12	5	0	0	12
Dallica	2	2	0	0	0	2
Davudlu	15	12	3	0	0	12
Değirmen deresi	33	13	18	0	0	13
Derzenlü	1	1	0	0	0	1
Donduran	3	2	1	0	0	2
Düğrek	6	3	3	0	0	3
Eski-hisar	1	1	0	0	0	1
Gencellü	3	3	0	0	0	3
Gök-seki	3	2	1	0	0	2
Göl-beglü (Gül-beglü)	17	10	5	0	0	10
Haydarlu	3	2	1	0	0	2
Hereke	53	31	18	0	0	31
Hızırcı	13	10	3	0	0	10
Hüsayünlü	1	1	0	0	0	1
Kamanlu	10	6	4	0	0	6
Kara Davudlu	33	21	12	0	0	21
Karaca-kilise	12	7	5	0	0	7
Karaca-su	7	5	2	0	0	5
Kara-hisarlu	14	10	4	0	0	10
Kara-pınar	21	13	8	0	0	13

⁵⁹⁷ TD, nr. 144, vrk. 309a-318a. "...bu kaide üzerine ki ganem 66'dan ziyade olursa 2 ganeme 1 akçe hesap olunub alına. 66'dan eksük olursa az ve çok 33'er akçe alınur. ve ganemi olmayan kimesne 12 akçe resm-i bennak vire ve defterde bennak kayd oluna...."

Kaşıkcı	3	3	0	0	0	3
Katrancı	37	17	19	0	0	17
Kayalu	45	17	18	0	1	16
Kayapalu/Kaypalu	3	2	1	0	0	2
Kaylu	3	2	1	0	0	2
Kemer	18	13	3	0	0	13
Kerdime (Girdeme)	20	14	5	0	0	14
Kır-Mescid	3	1	2	0	0	1
Kızılca-börklü	3	3	0	0	0	3
Kızılca-burun	3	2	1	0	0	2
Kılar/Keylar?	4	2	2	0	0	2
Kire / Gire	5	3	2	0	0	3
Koç-deresi	3	1	2	0	0	1
Koru-başı	16	9	7	0	0	9
Kura-yı Perakende	1	1	0	0	0	1
Kuruca	1	1	0	0	0	1
Kuruca-koz	17	9	6	0	0	9
Kuruca-koz	20	11	8	0	0	11
Küçük-Örenlü	4	2	2	0	0	2
Küte	14	3	5	0	0	3
Küte	19	12	7	0	0	12
Menna-Halil	1	1	0	0	0	1
Mihaliç	28	16	12	0	0	16
Nar-gediği	6	2	4	0	0	2
Nefs-i Yenişehir	18	7	3	0	0	7
Ozanlu	2	2	0	0	0	2
Öykenlü	20	9	11	0	0	9
Pınar-deresi	10	8	2	0	0	8
Rahmanlu	37	14	7	0	0	14
Sarular	3	3	0	0	0	3
Saz	18	14	4	0	0	14
Sek/Seki	7	7	0	0	0	7
Siroz	194	100	74	0	1	99
Soğulmaz	8	8	0	0	0	8
Suyucak	7	4	3	0	0	4
Umurlu	5	2	3	0	0	2
Uruzlu	151	79	60	0	0	79
Uzgur	5	3	2	0	0	3
Yamalak	22	4	2	0	0	4
Yaycılar	14	6	8	0	0	6
Yazırlu	15	11	3	0	0	11
Yenice	38	21	14	0	0	21
Yenice	10	6	4	0	0	6
Zaviye-i Hacı Dede	8	4	3	0	0	4
TOPLAM	1322	734	474	0	2	732

Aydın Sancağı'nda ise Karaca-koyunlu ismiyle “yörük” grubu görülmektedir. Bu grup içerisinde çeşitli topluluklar yer almaktadır. Karaca-koyunlular Aydın sancağında geniş bir sahaya yayılmıştır. Elliciler, Çullular ve Darıcılar gibi büyük cemaatlerde bulunmaktadır. TD 08 numaralı tahrirde çoğu yerleşik cemaat ise Karaca-koyunlu cemaatine tabi kaydedilmişlerdir. Karaca-koyunlu taifesi padişah hassına kayıtlı bulunan yörüklerdir⁵⁹⁸. Bu tahrir defterinde Güzelhisar'da Debbağlı köyünde ve Tire kazasında kayıtlı bulunan Alilüyan ve Göçgüncüyan cemaatleri sancak hassı olarak kaydedilmişlerdir. Tahrirlerde dikkat çeken başka bir unsur da cemaatlerin meslek grupları ile ilgili ya da yerleşim yerlerinin isimleriyle anılmasıdır. Özellikle TD 87 numaralı tahrirde Arpacılar, Doğancıyan, Kürekçiyan, Tahtacıyan, Ortakçıyan, Yoncacıyan ve Alaiyyelüyan, Tekelüyan gibi isimlerle kayıt altına alınan grup çoğunluktadır⁵⁹⁹. 1481 tarihli piyade yoklama defterinde de Yoncacıyan, Tahtacıyan ve Ortakçıyan cemaatlerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir⁶⁰⁰.

Aydın sancağında kefare cemaat de kaza ve nahiyelere düzenli şekilde yayılmış bulunmaktadır. Ancak Tire'de özellikle Yahudi Cemaati dikkat çekicidir. TD 87 numaralı tahrirde Tire'deki Yahudi cemaat 49 nefer, TD 148 numarada 68 nefer, TD 129'da 89 nefer ile kayıtlı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere tahrir yılları arasında Yahudi cemaatin nüfusu bölgede düzenli şekilde artmıştır.

Bozdoğan kazasında iki tane yerleşik olmak üzere toplam 16 cemaat kaydı bulunmaktadır. Bu bölgedeki konargöçerler 579 haneden oluşmaktadır. Cemaat kayıtlarında kayıtlı toplam 199 mücerredin bulunması oldukça dikkat çekicidir⁶⁰¹.

4.3.3 Kütahya Sancağı'nda Konar-göçer Nüfus

Kütahya sancağına ait defterlerin önemli kısmı cemaat kayıtlarına ayrılmaktadır. Cemaatler perakende olup, mütemekkin oldukları yerler defterlerde kayıt altına alınmıştır. Müteferrik halde bulunan cemaatler diğer sancaklarda da görüldüğü üzere bütün kaza ve nahiyelere yazılmıştır. Tahrir defterlerinde yerleşik cemaatlerin yanında,

⁵⁹⁸ Ömer Lütfi Barkan, *XV ve XVI'ncı Asırlarda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları: Kanunlar I*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türiyat Enstitüsü Neşriyatı, İstanbul 1943, s. 12.

⁵⁹⁹ TD, nr. 87, s. 3-362.

⁶⁰⁰ M. Akif Erdoğan- Ömer Bıyık, *Tire, Birgi, Ayasuluğ ve Alaşehir Tımar Defteri ile Biga, Tarhala ve Bergama Piyade ve Yoklaması Defteri*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 2015, s. 15-18.

⁶⁰¹ Davut Şahbaz, a.g.m., s. 1372.

vergiye tabi tutulan konargöçerler de bulunmaktadır⁶⁰². Aslında yörükler siyasi bir oluşumun içinde bulunduğu için tam olarak göçebe ruhunu yansıtamamışlardır. Yörük olarak anılan bu göçebeler tahrir defterlerine kaydedilerek aslında yerleşik özellik göstermektedir.

Kütahya sancağı diğer sancaklardan farklı daha fazla konargöçer nüfusu içerisinde barındırmaktadır. Moğol baskısıyla Batı Anadolu'ya göçen Türkmenler'in bir süre beyliklerin hakimiyetinde olduğu ve sonra Osmanlı hakimiyetine girmişlerdir. Moğol istilasından kaçan Türkmenlerin Köyceğiz, Denizli ve Uşak bölgesinde 200.000 çadır olduğu söylenmektedir⁶⁰³. Ayrıca Menteşe havalisine bu baskılardan ve ağır vergilerden kaçan Anadolu idarecileri Menderes bölgesine gelmişlerdir⁶⁰⁴. Kütahya tahrir defterlerinde kayıt şekillerinin her deftere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Koyunu olan bireyler “ayn” harfiyle işaretlendirilirken bazı tahrirlerde “göçer”, bazılarında ise “yörük” ismiyle zikredilmişlerdir⁶⁰⁵.

Menderes Havzası'na dahil olan bütün sancaklarda yerleşik cemaatlerin nereye tabi oldukları, kimin tasarrufunda bulundukları ve hangi köyde ya da mahallede mütemekkin oldukları belirtilmiştir. Cemaatlere mensup kişiler vergiye tabi reaya gibi baba isimleriyle birlikte kayıt altına alınmıştır. Cemaatlerin tahrir defterlerine dahil edilmesi onların da vergiye tabi tutuldukları anlamı taşımaktadır. Oysa bazı cemaatlerin vergiden kaçtıkları da görülmektedir.

Kütahya Sancağı'nda incelenen tahrir defterlerine bakıldığında TD 45 numaralı tahrir defterinden itibaren yörüklere değinilmiştir. Menderes Havzası'na giren kaza ve nahiye birimlerine göre sıralama yapacak olursak en fazla yörük gu Geyikler, Homa, Şeyhlü ve Uşak şehirlerinde görülmektedir. Uşak'da Avşar yörükleri, Sivaslu yörükleri, Ak-keçilü ve Bağ-dere cemaatleri kayıtları yer almaktadır. Avşar yörükleri 148 nefer ve 132 hane ile deftere tahrir edilmişlerdir. Bütün kara neferleri göçer kara statüsünde bulunmaktadır. Statüsü olmayan neferler de dahi hane kaydedilmişlerdir. Avşar yörükleri TD 49 numaralı tahrir defterinde 209 nefer ve 144 haneden oluşmaktadır⁶⁰⁶.

⁶⁰² Turan Gökçe, *a.g.e.*, s.291.

⁶⁰³ Tufan Gündüz, *a.g.e.*, s. 42.

⁶⁰⁴ Paul Wittek, *a.g.e.*, s. 15-17.

⁶⁰⁵ Sadullah Gülten, “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı'nda Yörükler”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.28, Aralık 2010, s.172.

⁶⁰⁶ TD, nr.49, s. 627-629.

TD 48 numaralı tahrirde Uşak'da kayıt altına alına yörükler Avşar yörüklerinden ve Sivaslu yörüklerinden olan çeşitli cemaat gruplarıdır. Ayrıca bu yörüklerin kayıtlı bulunduğu köyler de tek tek kaleme alınmıştır. Uşak yörüklerine bu tahrir defterinde 520 nefer kayıtlıdır⁶⁰⁷.

Sivaslu yörükleri ise 54 nefer ve 48 haneden oluşmaktadır. Ak-keçilü cemaatini iki ayrı tımar sahibine ait kayıtları bulunmaktadır. Bunlardan ilkine 11 nefer, 9 hane diğerine ise 12 nefer, 10 hane kaydedilmiştir. Bağ-dere cemaati ise Banaz'a tabi olup has kaydolunmuştur. TD 45 numaralı tahrir defterinde 68 neferin bulunduğu yazılmış olmasına rağmen yapılan sayımlarda bu cemaate 70 nefer ve 65 hanenin kayıtlıdır. Uşak'a bir de Kefere cemaat kayıtlı olup 21 nefer ve 16 hane kayıt altına alınmıştır. Bu tahrir defterinde "göçer ve göçer kara" tabiriyle neferlerin statüleri ayrılmıştır. Göçer kaydedilseler dahi bu neferlerin de hane kaydı altında vergiye tabi tutuldukları görülmektedir⁶⁰⁸. TD 49 numaralı tahrirde 70 nefer ve 64 hanenin kayıtlı olduğu Bağ-dere yörükleri bir önceki tahrir defteriyle hemen hemen aynı kayıtlara sahiptir⁶⁰⁹. Anı tahrirde Sivaslu yörükleri ise 68 nefer ve 52 hane ile tahrir edilmiştir. Has kaydedilen Sivaslu yörüklerine ayrıca 3 sipahizadegân kaydedilmiştir⁶¹⁰. TD 1190 numaralı defter parçasında ise Uşak'a Ak-keçilü cemaatinden 16 neferin kayıtlı olduğu görülmektedir⁶¹¹. Uşak bölgesi yoğun bir konargöçer etkisinde kalmamıştır. 16. yüzyılda Uşak ve Banaz'da yeni kurulan köyler sayesinde devlet bu yörükleri yerleşik hayata geçirme politikasını gerçekleştirmiştir⁶¹². Devlet merkeziyetçi yapısı gereği konargöçerleri kontrol altında tutarak denetimini sağlamak istemiş ve yerleşik hayata zorunda bırakmıştır.

TD 45 numaralı tahrir de yörüklerin bulunduğu bir başka şehir Şeyhlü'dür. Çivril yörükleri olarak kaydedilen grupta bütün neferlerin hane olarak hesaplandığı görülmektedir. Ayrıca TD 45 numaralı tahrirde 27 neferle kayıtlı olan Çivril yörükleri TD 49 numaralı tahrir defterinde 29 nefer ve 26 haneyle tahrir edilmiştir⁶¹³.

⁶⁰⁷ TD, nr. 48, vrk. 324b-384a.

⁶⁰⁸ TD, nr.45, s. 225-278.

⁶⁰⁹ TD, nr.49, s. 664-665.

⁶¹⁰ TD, nr.49, s. 685-686.

⁶¹¹ TD, nr.1190, s. 12.

⁶¹² Mehmet Akif Erdoğan, "Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında Uşak Şehri", *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu Bildiriler*, C. I, İstanbul 2001, s. 189.

⁶¹³ TD, nr.49, s. 882.

Şeyhlü'ye Vasallı yörükleri, Harhır yörükleri, Burusa (Bursa) yörükleri, Kızıl-depe yörükleri ve Kara-polad yörüklerinin varlıkları görülmektedir⁶¹⁴. Vasallı yörükleri İl-pınar köyüne göçer ve geri gelirler imiş. Bu sebepten çift yazılan nimçift miktar ve nimçift yazılan nısf miktar ve bennak yazılan nısf-ı bennakcık verirlermiş⁶¹⁵. Görüldüğü üzere yaylak ve kışlak hayatı yaşayan yörüklerin gittikleri yerlerde vergiye tabi tutuldukları görülmektedir. Kızıl-depe yörükleri⁶¹⁶ “*çift yazılıb iki öşür olduğu sebebdan Mevlana Abdülkerim defterinde öşürden 591 akçe hasıl kayd etmiş. Şimdiki halde mezkuran yörükler olub sipahi yerinde ekib biçdikleri sebebdan iki öşür virmezler imiş*”. TD 45 numaralı tahrir defterinde 27 nefer ve 20 hane ile kayıtlı olan bu yörükler 49 numaralı tahrir defterinde 45 nefer ve 37 haneden oluşmaktadır⁶¹⁷. Kara-polad yörükleri ise TD 49 numaralı tahrir defterinde 19 nefer ve 15 hane ile kayıtlıdır⁶¹⁸.

Kütahya Sancağı'nda Menderes Havzası'na dahil olan şehirler arasında yörüklerin daha çok Şeyhlü nahiyesinde kayıtlı olduğu görülmektedir. Şeyhlü konumu itibarıyla Büyük Menderes nehrinin doğduğu toprakları kapsamaktadır. Bu doğrultuda yörük gruplarının verimli arazileri tercih ettikleri görülmektedir. Yörük tabirinde “koyunu olan” ifadesinin de yer aldığını düşünürsek Şeyhlü'de Harhır yörüklerinin koyunu olmadığı için bu yörüklerin Şeyhlü ovasında çift sürdükleri belirtilmiştir⁶¹⁹. TD 49 numaralı defterde Harhır yörükleri 142 nefer, 102 hane ve 28 mücerred ile tahrir edilmiştir⁶²⁰.

344 haneden oluşan Şeyhlü Kazası'ndaki yörüklerden Bursa Yörükleri Şeyhlü Kazası'ndaki yörük grupların çoğunluğunu oluşturmaktadır. TD 49 numaralı tahrir defterinde Şeyhlü'ye kayıtlı Ali Haddad Yörükleri ve Kızıl-yer ve Kırı-sevdi (Karı-sevdi) Yörükleri de kaydedilmiştir. Daha önceki tahrirde yer almayan bu yörükler önemli miktarda yörüğü bünyesinde barındırmaktadır. Ali-Haddad Yörükleri 202 neferden oluşmasına rağmen bunların sadece 77 tanesi hane kaydedilmiştir. 87 kara, 1 bennak, 42 nimçift ve 16 çiftten oluşan yörükler taifesinde hane deyimi değişiklik göstermektedir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi hane deyimi sadece bir bölgeden bir bölgeye değil, defterden deftere bile değişiklik göstermektedir. Hatta görüldüğü üzere

⁶¹⁴ TD, nr.45, s. 305-344.

⁶¹⁵ TD, nr.45, s. 305, ayrıca bkz. Sadullah Gülten, *a.g.e.*, s. 190.

⁶¹⁶ TD, nr.45, s. 319.

⁶¹⁷ TD, nr.49, s.839-840.

⁶¹⁸ TD, nr.49, s. 887.

⁶¹⁹ TD, nr.45, s. 306-307.

⁶²⁰ TD, nr.49, s. 888-890.

hane tabiri cemaatler, köyler ve şehirler arasında farklılık gösterir. Olağan bir durumda bu kayıta hane sayısı 146 olmalıydı. Ancak 77 hane kaydı bulunmaktadır⁶²¹.

TD 48 numaralı tahrir defterinde Şeyhlü'ye kayıtlı yörüklerden en fazla nüfusa sahip olanı Bursa yörükleridir. Ayrıca Şeyhlü'ye bu tahrir defterinde iki grup sayyadan cemaati kaydolunmuştur. Bursa Yörükleri TD 45 numaralı tahrirde bulunmasına rağmen TD 48 numaralı defterde tahrir edilmemiştir. TD 45 numaralı tahrir defterinde 206 neferle kaydedilmişken TD 49 numaralı tahrir defterinde 360 neferle şehrin en fazla nüfusa sahip yörük grubudur.

Tablo 4.98: TD 47 Numaralı ve TD 48 Numaralı Tahrir Defterlerine Göre Şeyhlü Yörükleri

TD 49 (1520)		TD 48 (1571)	
Yörük Adı	Nefer	Yörük Adı	Nefer
Yörükân-ı Kızıl-yer ve Karı-sevdi?	267	-	-
Yörükân-ı Harhır	142	Yörükân-ı Harhır	224
Yörükân-ı Kızıl-depe	45	Yörükân-ı Kızıl-depe	76
Yörükân-ı Ali Haddad	202	Yörükân-ı Ali Haddad	135
-	-	Yörükân-ı Hoca Fakihlü	106
Yörükân-ı Polad	19	Yörükân-ı Polad	16
Yörükân-ı Çivril	29	Yörükân-ı Çivril	39
-	-	Yörükân-ı Burusa	360
TOPLAM	704	TOPLAM	956

TD 45 numaralı defterde Homa ve Geyikler nahiyesine kayıtlı yörük gruplarından Homa Yörükleri, Geyikler'de ise Bayad yörükleri, Harhır yörükleri, Malar yörükleri, Engerekler yörükleri, Karaca-şeyhlü yörükleri, Köpek-oğlanları ve Beglü-oğlu, Gözsüzler, Gediklü ve Boz-samed cemaati kaydolunmuştur. Geyikler nahiyesindeki bütün cemaatler has kaydedilmiştir. Yörük cemaatlerin has kaydedilmeleri onlar için önem arz etmektedir. Bu yörük gruplar 476 haneden oluşmaktadır. Hanelerin çoğunluğu göçer kara olarak statüsünde kayıt altına alınmışlardır. TD 49 numaralı tahrir defterinde Homa ve Geyikler kayıtlarında Boz-samed cemaatinin defter-i atikde yörük kaydedildiği şimdi ise “otururlar” ifadesiyle yerleşik olduklarından bahsedilmektedir. Yine TD 49 numaralı tahrir de Karaca-şeyhlü yörükleri 156 nefer, 120 haneden müteşekkil olmuşlardır. Geyikler'e tabi diğer yörük gruplardan Engerekler, 60 nefer ve 41 hane, Bayad yörükleri 52 nefer ve 37 hane ile tahrir edilmiştir⁶²². Homa yörükleri ise

⁶²¹ TD, nr.49, s. 869-871.

⁶²² TD, nr.49, s. 895-916.

Şeyhlü'ye tabi Kara-arşlanlu karyesi ile zamime kaydedilmektedir⁶²³. TD 48 numaralı tahrir defterinde Homa ve Geyikler'e kayıtlı yörüklerin sayısının arttığını görmekteyiz. Karaca-şeyhlü yörükleri bu dönemde 213 nefer, Engerek Yörükleri 60 neferle, Has yörükleri ise 125 neferle, Homa'daki Kilf Yörükleri 90 nefer, Homa Yörükleri 55 nefer ile tahrir edilmişlerdir. Geyikler'deki diğer yörük grupları da tahrirlere ilk kez kaydolan Gediklü yörükleridir. Bu yörükler 349 neferle Geyikler'de bulunan en fazla nüfusa sahip yörüklerdendir. Yine Gözsüz Yörükleri 26 nefer, Köpek-oğlanları ve Beglü-oğlu yörükleri ise 49 nefer, Malar Yörükleri, 42 nefer kayıtlıdır. Şeyhlü'ye kayıtlı Harhır yörüklerinin varlığına Geyikler nahiyesinde de rastlıyoruz. Bu tahrir defterinde 66 nefer ile kaydolan yörükler Şeyhü'deki Harhır yörüklerinden sayıca azdır⁶²⁴.

TD 49 numaralı tahrir defterinde Kütahya Sancağı'nda daha çok Ak-koyunlu, Bozguş ve Kılcan cemaatinin çeşitli kolları bulunmaktadır. Bu taifenin defterlere has kaydedildiği görülmektedir⁶²⁵. Kütahya Sancağı'nda kayıtlı olan Yahudi Cemaatinin ise bazılarının Bursa'dan gelip bu bölgede mütemekkin oldukları görülmektedir. 518 nefer ve 477 haneden oluşan Taş-ili yörükleri Kütahya yörükleri içinde belki de en kalabalık yörük gruplarındandır. İlyaslu yörükleri ise Ak-koyunlu cemaatinin kolları arasında kayıt altına alınmışlardır.

Kütahya sancağında, bilhassa Denizli kazasında yerleşik cemaatin yanı sıra, konargöçer nüfusun çok mühim miktarda olduğu tahrir defterlerinden anlaşılmaktadır. Ak-keçili, Ak-koyunlu, Bozguş, Kayı, Kılcan yörüklerin belli başlıcalarıdır⁶²⁶. Kayı Yörükleri, Lazıkıyye kazasına tabi en büyük yörük grubu olup kayıtlı bulunduğu karyeler tek tek kaleme alınmıştır. Ayrıca Kayı yörüklerine bağlı çeşitli taifeler de deftere kaydolunmuştur⁶²⁷. TD 49 numaralı defterde Denizli'ye tabi Aydos ve Kaş-yenice'deki köylerde kayıtlı oldukları görülmektedir. Ayrıca Kayı yörüklerini TD 49 numaralı tahrir defterinde Tonuzlu (Denizli) şehrine kayıtlı olan Seyyid Ebu'l-Vefâ Yörükleri 215 nefer, 182 hane ve 29 mücerred ile tahrir edilmişlerdir⁶²⁸. Bu yörükler TD 48 numaralı

⁶²³ TD, nr.49, s. 954.

⁶²⁴ TD, nr.48, vrk. 194b-230b.

⁶²⁵ TD, nr.49, s. 14-122.

⁶²⁶ Faruk Sümer, *a.g.e.*, s. 201.

⁶²⁷ TD, nr.49, s. 123-136.

⁶²⁸ TD, nr.49, s. 799-802.

tahrir defterinde 248 nefer kaydedilmiştir⁶²⁹. MAD 262 numaralı defterde Seyyid Ebu'l Vefa Yörükleri 130 nefer ile tahrir edilmiştir⁶³⁰. Bunun yanı sıra 59 neferle bir yörük cemaat daha Denizli şehrinde tahrir edilmiştir. TD 369 numaralı evkaf defterinde Lazıkıyye bazı köylere kayıtlı bulunan yörüklerden bahsedilmiştir. Bunların sayısı 250 nefer kadardır⁶³¹. Lazıkıyye kazasında da cemaatlerin sayısında düzenli bir artış görülmektedir.

1570-1571 tarihli TD 47 numaralı defterde Ak-keçilü yörükleri, Bozguş Yörükleri ve Kılcan Yörükleri ve bunlara bağlı taifelerin olduğu kayıtlar görülmektedir. Genel olarak bir yöreye kayıtlı bulunmayan bu gün dağınık halde yaşadıkları görülmektedir⁶³². Bozguş yörükleri 6804 nefer nüfusuyla 1570-1571 yıllarında en fazla nüfusa ulaşmıştır. Bu yörüklerin bazıları Osman-ili'ne tabi kaydedilmişlerdir⁶³³. Bozguş yörüklerinin Kütahya sancağında önemli bir konumda olduğu görülmektedir.

TD 48 numaralı tahrir defterine Kütahya Sancağındaki yörüklerin çoğu Kula kazasında kayıt altına alınmıştır. Ancak Kula inceleme sahamıza dahil olmadığı için diğer kaza ve nahiyeledeki yörük gruplarına değindik. Kaş-Yenice'de Çobanlar yörüklerinin pek çok kolu kayıt altına alınmıştır. Bu yörüklerden bazıları Saruhan'da bazıları da Alaşehir'de sakindir⁶³⁴. Bu yörük taifesi tahrir kaydolunurken neferan sayısı ile kaydolunmuş ve bütün bu neferler de yörük kabul edilmiştir. TD 49 numaralı tahrir defterinde Tuzcıyan cemaati TD 48 numaralı tahrirde yörük olarak kayıt altına alınmıştır. TD 49'da 129 neferle kaydedilen cemaat TD 48 numaralı tahrir defterinde 210 neferle kaydedilmiştir⁶³⁵.

Kütahya Sancağı'nda ise çok geniş bir sahayı kaplayan yörük grupları görülmektedir. En önemli cemaatlerin başında Ak-keçilü, Ak-koyunlu, Ala-yundlu, Avşar, Kayı, Kara-koyunlu, Bozguş, Kılcan yörükleri gelmektedir. Menderes havzasına dahil olan kazalarda Uşak kazasında Ak-koyunlu, Ak-keçilü, Ala-yundlu, Avşar, Bağırça ve Sivaslı cemaatleri kayıt altına alınmıştır. Bu cemaatlerin nüfusu ilk tahrirlerden itibaren

⁶²⁹ TD, nr. 48, vrk. 148b-149b.

⁶³⁰ MAD, nr. 262, s.451-453.

⁶³¹ TD, nr. 369, s. 419-446.

⁶³² TD, nr.47, vrk. 37b-408a.

⁶³³ TD, nr.47, vrk.

⁶³⁴ TD, nr. 48, vrk. 152b-156b.

⁶³⁵ TD, nr. 48, vrk. 194b-195a.

artış göstermiştir. Sadece 1520 yılına ait TD 49 numaralı tahrir defterinde cemaatlerin nüfusunda azalma görülmektedir. Ancak bu tahrirlerden itibaren 1530 yıllarından sonra Uşak kazasında ve diğer kazalarda cemaatlerin sayısı hızlı şekilde artış göstermiş ve 1570-1571 yıllarına ait tahrir defterinde de 700 kişilik bir nüfustan oluşmaktadır.

4.4 MENTEŞE, AYDIN VE KÜTAHYA SANCAKLARI'NDA GAYRİMÜSLİM NÜFUS

4.4.1 Menteşe Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus

Menteşe sancağında TD 47 numaralı tahrir defterinde Peçin'e tabi Acı-su karyesinde gebran cemaatlerden Müslüman olmayanların Nefs-i Tavas'da mütemekkin olan üç neferin Aydın'da mütemekkin oldukları kaydedilmiştir⁶³⁶. Gebran cemaat neferlerle birlikte TD 47 numaralı tahrir defterinde 6 gayrimüslim cemaat neferinin tahrir edildiği görülmektedir. TD 61 numaralı tahrir defterine bakıldığında Tuzculuk yapan Mekri tuzlasındaki neferlerin gebran kaydedildiği görülmektedir. Aluviz karyesine tabi gebran cemaatidir⁶³⁷. TD 166 numaralı defterden de görüldüğü üzere bölgede kilise de bulunmaktadır. Bunların yanı sıra TD 61 numaralı tahrir defterinde İn-pınarı mahallesi gebran nüfusa dahildir. Bu mahalleye 7 nefer kaydedilmiştir⁶³⁸. Ayrıca Nefs-i Milas'da da bir tane gebran mahalle kayıtlıdır. Bu mahalle de 5 nefer gebran neferi bulunmaktadır⁶³⁹. Balat'daki gebran mahallesi ise 29 gayrimüslim⁶⁴⁰ neferi içerisinde barındırmaktadır. Bu mahallede mücerred neferlerine rastlanmamaktadır. TD 338 numaralı evkaf defterinde Balat kazasında kayıtlı bulunan Bafa karyesi gebran cemaati 9 neferle kayıtlı olup, bu gayrimüslimler Ayasuluğ kazasında mütemekkin olmuşlardır⁶⁴¹. Mekri'de gebran cemaatine 7 nefer kayıtlı olup bu neferlerin hane kaydedildiği görülmektedir⁶⁴². Tahrir defterlerinde görüldüğü üzere Menteşe sancağında gayrimüslim nüfusa ait kayıtlara pek rastlanmamaktadır. Defterlere yansıyan bütün gayrimüslimler bunda ibarettir.

4.4.2 Aydın Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus

Aydın sancağında TD 1/1M numaralı tahrir defterinde Birgi'de Nefs-i Balyanbolu'ya tabi Kefere mahallesinde 6 nefer kayıtlıdır. Bu neferler hane kaydedilmişlerdir⁶⁴³. Yine Cibri karyesindeki halkın da gayrimüslim olduğu görülmektedir. Çünkü Cibri

⁶³⁶ TD, nr. 47, s. 90-91.

⁶³⁷ TD, nr. 61, s. 116.

⁶³⁸ TD, nr. 61, s. 161.

⁶³⁹ TD, nr. 61, s. 165.

⁶⁴⁰ TD, nr.61, s. 183.

⁶⁴¹ TD, nr. 338, s. 7-8.

⁶⁴² TD, nr. 338, s. 43.

⁶⁴³ TD, nr. 1/1M, s. 48.

karyesindeki müsellemanlar ayrıca kaydedilmişlerdir. Ancak deftere bu köy keferi olarak kaydedilmemiştir. Ancak köye kayıtlı olan kişilerin isimlerinden hareketle bu köyün gayrimüslim köyü olduğu ve 20 neferin bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra köyde bulunan Müslümanlar da ayrıca kaydedilmiştir. Köye 10 nefer de müselleman kaydedilmiştir⁶⁴⁴.

Nefs-i Arpaz'da bulunan mahallelerde bir de Gebran mahallesi bulunmaktadır. Mahalle'ye 10 nefer kayıtlı olup, bu neferler hane kaydedilmiştir⁶⁴⁵.

Nefs-i Fota'ya kayıtlı mahallelerde buluna küffar mahallesi oldukça kalabalık bir nüfusa sahiptir. Diğer şehirlere nazaran keferi halk daha fazladır. Bu mahallede 46 nefer, hane olarak kayıt altına alınmıştır⁶⁴⁶. Yine bu tahrir defterinde Nefs-i Fota'ya subaşı hası olarak kaydedilen keferi cemaat kaydedilmiştir. Bu keferi cemaate 14 nefer kayıtlıdır⁶⁴⁷.

Keferi halkın yerini terk etmesi resmler üzerinde de etkili olmuştur. Tire şehrindeki kefereler ve Yahudi halk Tire şehrinden gittiği için resm-i kûb vergisinin de azaldığı görülmektedir⁶⁴⁸.

Nefs-i Birgi mahalleleri arasında kayıtlı bulunan Demür-boğa Mahallesi de keferi nüfusun bulunduğu mahalleler arasında yer almaktadır. Kefereden alınan harac ve kûb resminin padişaha ait olduğu aktarılmıştır. Ayrıca subaşı hası olarak kaydedilen Nefs-i Birgi'deki bu keferi mahallesinde yaşayan 6 nefer subaşıya hizmet etmektedir. Yine Nefs-i Birgi'de Aya-sürut köyünde yaşayan cemaat ayrıca kaydedilmiştir. 10 keferi kayıtlı olup bunlardan 7 tanesi çift ve 3 nefer de caba kara kaydedilmiştir. Bu hanelerden 4 kişi aynı zamanda ortakçıdır. Birgi'de Tasahorya karyesinden sonra kaydedilen 3 keferi cemaat neferinden resm-i kûb 30 akçe alınmaktadır. Havlıcık köyünde bulunan keferi cemaat kaydında ise 6 nefer bulunmakta olup, bu neferlerden 5 tanesi çift ve 1 tanesi de 15 akçe ile mukataa hanesi kaydedilmiştir⁶⁴⁹. Gümenoz (Kümenos) köyünde ise kayıtlı bulunan keferi cemaate kayıtlı olan 6 neferin hepsi hane

⁶⁴⁴ TD, nr. 1/1M, s. 55.

⁶⁴⁵ TD, nr. 1/1M, s. 201-202.

⁶⁴⁶ TD, nr. 1/1M s. 258.

⁶⁴⁷ TD, nr. 1/1M, s. 273.

⁶⁴⁸ TD, nr. 1/1M, s. 259-260

⁶⁴⁹ TD, nr. 1/1M, s. 338 vd. s. 339-340, vd. s. 344, vd. s.356-357.

kaydedilmiştir. Görüldüğü üzere mücerred neferleri de hane kaydedilmiştir⁶⁵⁰. Tezkire köyünde ise tımara kaydolunan keferi cemaate 7 nefer kayıtlı olup, bu neferlerin hepsi hane kaydedilmiştir. Bunlar 2 çift, 1 çiftli kara ve 4 caba kara hanesinden oluşmaktadır⁶⁵¹. TD 1/1M numaralı tahrir defterinde Feslek Kefere cemaatine 24 nefer kaydedilmiştir. Bütün neferler caba kara hanelerinden oluşmaktadır⁶⁵². Bu tahrir dönemindeki kayıtlarda görüldüğü üzere keferi cemaatin yaşadığı mahalleler ve köyler geniş bir alana yayılmakta ve özellikle Birgi şehrinde daha fazla gayrimüslimin bulunduğundan bahsetmek mümkündür. Küçük Menderes vadisinde bulunan bu mahalle ve köylerde toplam 113 gayrimüslim neferi kayıt altına alınmıştır.

TD 1/1M numaralı tahrir defterinde 114 gayrimüslim, TD 08 numaralı tahrir defterinde 257 gayrimüslim, TD 87 numaralı tahrir defterinde 133 nefer, TD 148 numaralı tahrir defterinde 304 gayrimüslim, TD 537 numaralı tahrir defterinde 110 nefer, TD 1080 numaralı tahrirde ise 51 gayrimüslim neferi tahrir edilmiştir. TD 129 tahrir defterinde 46 ve TD 144 numaralı tahrirde ise gayrimüslim nüfusa rastlanmamaktadır. Aydın sancağında en çok gayrimüslim TD 571 numaralı evkaf defterinde kayıt altına alınmıştır. Bu evkaf defterine göre Aydın'a Kanuni döneminde 497 gayrimüslim kayıt altına alınmıştır. En fazla gayrimüslimin Aydın evkaf defterinde bulunduğu görülmektedir.

4.4.3 Kütahya Sancağı'nda Gayrimüslim Nüfus

Kütahya Sancağı'nda bulunan gayrimüslimler diğer iki sancağa oranla daha büyük nüfusa sahiptir. Öncelikle Honaz keferi cemaatine 14 nefer kayıtlı bulunmaktadır. Bu neferlerin hane kaydı bulunmamaktadır⁶⁵³. Honaz'daki bu keferi cemaate TD 49 numaralı tahrir defterinde 65 gayrimüslim kaydedilmiştir. İki tahrir dönemi arasında bu gayrimüslimlerin sayısının neredeyse dört kat arttığı görülmektedir⁶⁵⁴. TD 48 numaralı tahrir defterinde Nefs-i Honaz keferi cemaatine 93 gayrimüslim kayıtlıdır⁶⁵⁵.

⁶⁵⁰ TD, nr. 1/1M, s. 12-13.

⁶⁵¹ TD, nr. 1/1M, s. 69.

⁶⁵² TD, nr. 1/1M, s. 170-171.

⁶⁵³ TD, nr. 45, s. 58.

⁶⁵⁴ TD, nr. 49, s. 960-961.

⁶⁵⁵ TD, nr. 48, vrk. 248-249.

Menderes havzası sınırlarına dahil etmediğimiz Kula'da ise gebran cemaate 88 nefer kayıtlıdır⁶⁵⁶. TD 49 numaralı tahrir defterinde ise Kula gebran cemaatindeki gayrimüslimlerinin sayısının arttığı görülmektedir. Kula kefare cemaatine bu tahrir döneminde 106 nefer kayıt altına alınmıştır⁶⁵⁷. TD 48 numaralı tahrir defterinde ise bu gayrimüslimlerin sayısı 95 neferden oluşmaktadır⁶⁵⁸. Defterde numaralandırma hatası yapılmış olup, bu cemaat kaydının bulunduğu varaklara aşağıdaki dipnotta görüldüğü gibidir. Yine Kula'da Davala karyesindeki kefare cemaatte 35 neferin kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu kefare cemaatin vergilendirilmesi diğerlerinden farklıdır. 9 çift, 2 nimçift, 13 bennak ve 3 kara hanesi bulunmaktadır. 8 mücerred kaydının olduğu bu kefare cemaatte bulunan çift neferleri 88 akçe, nimçift neferleri 88 akçe, bennak neferleri 44 akçe ve kara neferleri ise 22 akçeden vergilendirilmiştir⁶⁵⁹. Bu kefare cemaatin TD 49 numaralı tahrirde sayısı azalmış ve 21 nefer tahrir edilmiştir⁶⁶⁰.

Uşak'da Ulu-göbek? zeametine kayıtlı zeametine kayıtlı kefare cemaatte 21 nefer bulunmaktadır. Defterde 6 çift, 5 nimçift, 5 bennak ve 5 mücerred neferi kaydedilmiştir⁶⁶¹. Bu gayrimüslimlerin sayısı TD 49 numaralı tahrirde 25 neferdir⁶⁶².

TD 49 Kefere cemaate Eğrigöz nahiyesinde kayıtlı bulunan 83 nefer kayıt altına alınmıştır. Vakfa kaydedilen bu kefare cemaatlerden haneden haneye ikişer akçe alınmaktadır⁶⁶³. TD 47 numaralı tahrir defterine göre bu cemaate 27 nefer kayıtlıdır⁶⁶⁴. Bu defterdeki kayıtlardan da anlaşıldığı üzere Eğrigöz nahiyesinde gayrimüslimlerin nüfusunda azalma görülmektedir.

TD 49 numaralı tahrir defterinde Lazıkıyye'de Kaş-yenice kefare cemaatinin kayıtları mevcuttur. Zeamete kaydolunan cemaate 2 tane gayrimüslim neferi tahrir edilmiştir⁶⁶⁵.

⁶⁵⁶ TD, nr. 45, s. 146-147.

⁶⁵⁷ TD, nr. 49, s. 514-515.

⁶⁵⁸ TD, nr. 48, vrk. 39b-32a.

⁶⁵⁹ TD, nr. 45, s. 153-154.

⁶⁶⁰ TD, nr. 49, s. 520-521.

⁶⁶¹ TD, nr. 45, s. 260-261.

⁶⁶² TD, nr. 49, s. 671-672.

⁶⁶³ TD, nr. 49, s. 372-373.

⁶⁶⁴ TD, nr. 47, vrk. 169b.

⁶⁶⁵ TD, nr. 49, s. 746.

TD 47 numaralı tahrirde ise Lazıkıyye’de kefare mahallesi kayıtları mevcuttur. Bu tahrir defterinde 44 neferin kayıtlı bulunduğu gör÷lmektedir⁶⁶⁶.

TD 45 numaralı tahrir defterinde 157 tane gayrim÷slim neferini tahrir edilmiştir. TD 49 numaralı tahrir defterinde 301 gayrim÷slim, TD 47 numaralı tahrir defterinde 106 gayrim÷slim, TD 48 numaralı tahrir defterinde ise K÷tahya sancağında 138 gayrim÷slim neferi tahrir edilmiştir. Elbette bu rakamlar kayıt altına alınan vergi m÷kellefleridir. Gayrim÷slimler bu sayıların daha da üzerindedir. TD 369 numaralı evkaf defterinde tahrir edilen 227 gayrim÷slim neferi bulunmaktadır. Gör÷ld÷ğ÷ üzere bu evkaf defterinde diğerk tahrirlere oranla daha fazla gayrim÷slim kayıt altına alınmıştır.

⁶⁶⁶ TD, nr. 48, vrk.109b.

5. SONUÇ

Eski çağlardan itibaren büyük yerleşim birimlerinin üzerinde kurulduğu Menderes havzası pek çok sancağı birbirine bağlaması açısından stratejik bir konuma sahiptir. Üzerinde bulunduğu yollar da bölgenin önemini iki kat arttırmıştır. Nehirlerin sınır belirleyici rolü bölgenin önemini daha fazla arttırmıştır. Menderes Havzası yerleşmeye son derece müsait olması sebebiyle tarih öncesi dönemlerden itibaren iskâna sahne olmuştur. Bölgeye verilen yer adlarından da anlaşılabacağı üzere incelediğimiz bu bölge medeniyetlerin izlerini fazlasıyla taşımaktadır.

Menderes nehri sayesinde bölge verimli topraklara sahiptir. Bu durum tarih boyunca devam etmiştir. Yerleşme açısından da Menderes Havzası'na antik dönemlerdeki ilk yerleşmelerden itibaren en gözde yerleşmelerden birisi olmuştur. Menderes nehrinin kuzeyinde bulunan yerleşim birimleri güneyine göre daha fazla nüfuslanmıştır. Özellikle Büyük Menderes nehrinin iç bölgelere kadar uzanması ticari olarak da gelişmelere neden olmuş ve transit taşımacılığın Menderes havzasında gelişmesine temel oluşturmuştur. Aslında ticaret yolu Menderes ovasının kuzeyinden geçmektedir. Menderes havzasındaki yerleşmeler ticari yol ağının bulunduğu yerlerde yoğunluk göstermektedir.

Menderes havzası bulunduğu stratejik konum itibarıyla siyasi olayların yoğun yaşandığı bölgelerdendir. Uzun süren kargaşa döneminde Menderes havzasında bulunan şehirlerdeki yerleşmelerin bazıları boş kalmış ve hatta bazıları da yok olmuştur. Tahrir defterlerine ve dönemin mühimme kayıtlarına yansıyan ifadelerden de görüldüğü üzere yerleşmelerin yok olması Kızılbaş olaylarına ve nehirlerdeki taşkınlara bağlanmıştır. Menderes nehirleri her ne kadar verimli ovalar olsa da dönem dönem havzada yaşanan taşkınlarla bazı şehirlerin yerleri değiştiği için coğrafi değişimlerin olduğu görülmektedir. 16. yüzyıl nüfus değişiminin büyük bir başlangıcı olmuştur. 16. yüzyılda nüfusun hızla yükselmesi pek çok sorunu da bir arada getirmiştir. Dönemin siyasi kargaşası, ekonomik faaliyetlerin artan nüfusun talebini karşılayamaması, salgın hastalıkların baş göstermesi ve doğal afetler gibi pek çok etken bölgedeki durgunluğu bozmuş ve bu dönemden itibaren bölgede büyük bir nüfus değişimi yaşanmıştır. Bölgede yaşanan siyasi olaylardan sancakların nüfusunda da önemli değişikliklere sebebiyet vermiştir. Gerek suhte olayları gerek Kızılbaş ayaklanması olsun bölgenin

nüfusunu etkilemektedir. Tahrir defterlerine yansıyan ifadelerden anlaşıldığı üzere Kızılbaş ayaklanmasında en çok etkilenen sancak Kütahya sancağı olmuştur.

Menderes Havzası olarak nitelediğimiz Aydın, Menteşe ve Kütahya sancağı üçgeninde yapılan araştırmada 15. ve 16. yüzyılın profiline bakıldığında has, zeamet ve tımar esasına dayanılarak hazırlanan tahrir defterlerinde Aydın sancağında padişah hasları diğer sancaklara oranla daha fazla bulunmaktadır. Genel itibarıyla kazalarda düzenli bir nüfus artışı olsa dahi Aydın sancağında ilk tahrirden itibaren şehir merkezlerindeki azalma görülen şehir nüfusu da 1530 yıllardan itibaren artış göstermiş olsa da kırsal nüfusun önüne geçememiştir. Kısacası incelediğimiz yüzyıllar içerisinde Aydın sancağında nüfusun şehirlerden çok kırsal yerleşmelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Sonuç olarak Menderes havzasına dahil olan sancaklar içinde toprakları en fazla alanı kapsayan Aydın sancağı nüfusun çoğunluğunu oluşturmaktadır. Sancak coğrafyasında yer alan kazalarda en fazla kırsal yerleşme Tire, Birgi ve Ayasuluğ kazalarında bulunmaktadır. Kestel kazasının kırsal yerleşmelerinin fazla olup, nüfusunun az olması önemli bir husustur. Aydın sancağında dikkat çeken başka bir husus ise ovalardaki köylerin tarımsal faaliyetlerden dolayı daha yerleşik bir düzen göstermesidir. Kırsal yerleşmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ayrıca Aydın sancağındaki yörüklerin de yerleşik hayata geçirilmesiyle kırsal nüfus daha fazla artış göstermiştir. Kazalardaki köy sayılarında dönem dönem azalmalar görülse de bazı köyler ortadan kalkarken yeni köylerin de kurulmuş olduğu görülmektedir.

Kütahya sancağında yerleşmelerin daha çok Menderes hattında yoğunlaştığı görülmektedir. Büyük Menderes vadisinde bulunan ovalar sancağın büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Tahrir defterlerindeki verilere bakıldığında Kütahya sancağındaki kırsal yerleşmelerde son tahrire kadar artış görülmektedir. TD 45 numaralı tahrir defteri ile TD 49 numaralı tahrir dönemi arasında geçen sürede köy sayısının iki katına çıktığı görülmektedir. TD 49 numaralı defterde artan nüfusa karşılık köy sayısındaki artış olağan bir durumdur. Aynı artış 1571 tarihli tahrir defterlerinde de görülmektedir.

Genel itibarıyla sancaklarda kırsal yerleşmelerin en fazla olduğu yıllar 1515 ve 1530 yılları arasında olduğu görülmektedir. Menteşe sancağında en fazla kırsal yerleşmeye 1517-1518 yıllarına kayıtlı olan TD 61 numaralı tahrir defterinde rastlanmıştır. Aydın sancağında 1528-1529 yıllarında tutulan TD 148 ve Kütahya sancağında 1520 yılına ait TD 49 numaralı tahrir defterinde kırsal yerleşmelerin fazla olduğu görülmektedir.

Nüfusun önemli bir kısmını oluşturanlar ise sancaklardaki konargöçer taifelerdir. Yörüklerin nüfusu sancaktan sancağa farklılık göstermektedir. Bu durum iklim ve sancağın coğrafi yapısıyla ilgilidir. Nüfusça kalabalık olan Aydın, Menteşe ve Kütahya sancaklarında yaşayan konargöçerlerin padişah hassı reayası oldukları görülmektedir. İncelenen sancaklar içerisinde en fazla yörük Menteşe sancağında bulunmaktadır. Menteşe Sancağı konargöçer nüfusun diğer sancaklara oranla yoğun olarak yaşadığı sancaktır. Cemaatler zamanla daha fazla gruplara ayrılmıştır. Cemaatlerdeki hane sayısındaki artışlar, kısacası nüfuslarının artması bu bölünmeleri beraberinde getirmiştir. Cemaatler yer yer perakende ve mukataa olarak kayıt altına alınmıştır. Perakende cemaatlerin dağınık halde farklı kazalarda veya farklı sancaklarda da mütemekkin oldukları görülmektedir. Menteşe yörükleri ilk tahrir defterinden itibaren düzenli bir biçimde artış göstermiştir. Özellikle Peçin kazası, Menteşe sancağındaki konargöçerlerin yarısını bünyesinde barındırmaktadır. Vergi mükellefi olan bazı hanelerde dönem dönem azalmalar görülse de 1500 yıllara nazaran 1517 yılında bölgedeki cemaatlerde hızlı bir yükseliş görülmektedir. Hatta özellikle bu yıllarda Menteşe sancağındaki cemaatlerin sayısı genel nüfusun %75'ini oluşturmaktadır. 1532 tarihli ve 1563 tarihli defterlerde de kısmen cemaat sayısında azalmalar görülse de yine cemaatlerin nüfusun önemli bir kısmını oluşturduğu görülmektedir. Kütahya sancağında bulunan konargöçerlerin çoğunluğunu Kayı cemaati ve bu cemaatin kolları oluşturmaktadır. TD 45 numaralı defterde en fazla yörük Homa, Geyikler, Şeyhlü, Uşak kazalarında görülmektedir. TD 49 numaralı tahrir defterinde ise cemaatlerin sayısıyla birlikte nüfusları da artış göstermiştir. Bozguş, Kılcan ve Kayı cemaatinin kolları bu dönemde sancakta daha geniş nüfusu kaplamıştır. 1571 tarihli TD 48 numaralı tahrir defterinde sancağa 6250 yörük nüfusu kaydedilmiştir. Yine 1571 yılına ait TD 47 numaralı tahrir defterinde de ise 800 yörük taifesi tahrir defterinde kayıt altına alınmıştır. Kısaca 1571 yılında bölgede kayda geçirilen 7 binden fazla yörüğün bulunduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

A. ARŞİV KAYNAKLARI

1. Osmanlı Arşiv Belgeleri

a. Tahrir Defterleri (TD)

1/1M, 08, 39, 45, 47, 49, 61, 87, 148, 166, 176, 270, 337, 338, 369, 414, 438, 537, 1051, 1080, 1156, 1190, 1197, 47, 48, 110, 129, 144, 560, 569, 571.

b. Maliyeden Müdevver Defterler (MAD)

232, 262.

c. Mühimme Defterleri (MD)

3, 9, 41, 44.

B. ARAŞTIRMALAR VE İNCELEMELER

ACUN, F. (2006). *Karahisar-ı Şarkî ve Koyluhisar Kazaları Örneğinde Osmanlı Taşra İdaresi (1485-1569)*. Ankara: TTK. Yayınları.

AKBAŞ, Y. (2022). *Kestel nam-ı diğer Nazilli Kazası Avarız Defteri Hicri 1111-Miladi 1699 (Nazilli Tarihinin Kaynakları)*. Ankara: Nazilli Belediyesi Kültür Yayınları-Akademisyen Kitabevi.

AKBULUT, O. N. (2008). *Evliya Çelebi'ye Göre Güneybatı Anadolu (Aydın, Denizli ve Muğla)*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Muğla.

AKDAĞ, M. (1995). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası- Celâlî İsyanları*. İstanbul: Cem Yayınevi.

AKDAĞ, M. (1995). *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*. Cilt: 1. İstanbul: Cem Yayınevi.

AKGÜN, Ö. F. (2000). *Aydın ve Denizli'de Nüfus Hareketleri*. İstanbul Üniversitesi SBE. Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AKIN, H. (1968). *Aydinoğulları Tarihi Hakkında Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi DTCF Yayınları.

- AKÖZ, A. (2014). *Sürü Peşinde Saban İzinde: Osmanlı Devleti'nde Konargöçerler ve Köylüler*. Konya: Palet Yayınları.
- ARIKAN, Z. (1990). "XIV-XVI Yüzyıllarda Ayasuluğ". *Belleten*, (C. LIV, 121-178). Ankara: TTK. Basımevi.
- ARMAĞAN, A. L. (1997). "XVI. Yüzyılda Teke Sancağı'ndaki Konar-Göçerlerin Demografik Durumu Üzerine Bir Araştırma". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 19(30), 1-35.
- ARMAĞAN, M. (2013). "Aydınoğulları Sürecinde Anonim Tarihi Coğrafya". *Aydınoğulları Tarihi, Tarihi Uluslararası Batı Anadolu Beylikleri Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu*. Ankara: TTK. Yayınları.
- ARMAĞAN, A. M. (2009). *Ege Tarihi Coğrafyası: Boylar, Aşiretler, Obalar, Kentler, Köyler, Tarihi Semtler*. İzmir: Özden Baskıevi.
- AYKUT, A. S. (2017). *İbn Battûta Seyahatnâmesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- AYÖNÜ, Y. (2012). "Menteşe Beyliği'nin Güneybatı Anadolu'daki Faaliyetleri". *Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*. Muğla: TTK. Yayınları, 3-12.
- BARKAN, Ö. L. (1953). "Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi". *Türkiyat Mecmuası*, C. X, 1-25.
- BARKAN, Ö. L. (1943). *XV ve XVI'ncı Asırlarda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları: Kanunlar I*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü Neşriyatı.
- BARKAN, Ö. L.– AYVERDİ, E. H. (1970). *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953(1546) Tarihli*. İstanbul: Baha Matbaası.
- BARKAN, Ö. L.– MERİÇLİ, E. (1988). *Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I*. Ankara: TTK. Basımevi.
- BARKEY, K. (1999). *Eşkılar ve Devlet*. Zeynep Altok (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- BAYKARA, T. (2007). *Selçuklular ve Beylikler Çağında Denizli (1070-1520)*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- BAYKARA, T. (2019). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

- BEAN, G. E. (2018). *Eski Çağ'da Menderes'in Ötesi*. Pınar Kurtoğlu (çev.). İstanbul: Arion Yayınevi.
- BELEN, G. (2015). *XV.ve XVI. Yüzyıllarda Tire Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ordu Üniversitesi SBE. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ordu.
- BRAUDEL, F. (1989). *II. Filipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*. Cilt I, İstanbul: Eren Yayıncılık.
- CAHEN, C. (2008). *Osmanlılardan Önce Anadolu*. Erol Üyepazarcı (çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- COOK, M. A.(1972). *Population Pressure in Rural Anatolia 1450-1600*. Newyork-Toronto: London Oxford University Press.
- CİN, H. (1985). *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- ÇAKIR, İ. E. (2010). "Uşak Kazası (1676 Tarihli Avârız Defterine Göre)". *OTAM*, (28), 22-47.
- ÇELİK, B.- DEMİR T. (1997). "Osmanlı Döneminde Aydın Güzelhisarı". *Aydın İl Tarihi*, Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- ÇELİK, B. (2012). "Osmanlılar Zamanında Menteşe Sancağı". *Menteşeoğulları Tarihi Bildiriler*, Muğla: TTK. Yayınları.
- DARKOT, B. (1979). "Menteşe". *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: VII (722-724). İstanbul: MEB. Yayınları.
- DARKOT, B. (1979), "Menderes". *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: VII (710-712). İstanbul: MEB. Yayınları.
- DARKOT, B. - GÖKBİLGİN M. T. (1977). "Kütahya". *İslam Ansiklopedisi*, Cilt VI (1113-1126). İstanbul: MEB. Yayınları.
- DEĞERLİ, A. (2020). "On Altıncı Yüzyıl Sonlarında İzmir'de Terk Edilmiş Köyler Sorunu". İzmir Demokrasi Üniversitesi Uluslararası Beşeri Bilimler Kongresi. İzmir: İzmir Demokrasi Üniversitesi Yayınları, 78-83.
- DEMİR, A. (2007). *XVI. Yüzyılda Samsun-Ayıntab Hattı Boyunca Yerleşme, Nüfus ve Ekonomik Yapı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- DEMİR, A. (2015). "15-16. Yüzyıl Göçlerinin Osmanlı İskân Yapısına Etkisi". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 34/ 58, 563-581.

- DEMİR, A. (2017). “Osmanlı Devleti’nde Yörükler ile Yerleşiklerin Kavgası: Kayıp Köyler Meselesi”. *Gazi Akademik Bakış*, (11/21), 15-31.
- DEMİR, H. (2008). *I. Süleyman Döneminde Aydın Sancağı’nın Demografik Yapısı*. Adnan Menderes Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- ELİBOL, N. (2007). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Nüfus Meselesi ve Demografi Araştırmaları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF. Dergisi*. C.12/2, 135-160.
- EMECEN, F. (1991). “Aydın”. *DİA*, C. IV (235-237). İstanbul: TDV Yayınları.
- EMECEN, F. (2013). *XVI. Asırda Manisa Kazası*. Ankara: TTK. Yayınları.
- EMECEN, F. (2001). “Beylikten Sancağa”. *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*. (87-99). İstanbul: Kitabevi.
- ERDOĞAN, E. (2011), “Göç Olgusunun 16. Yüzyıl Osmanlı Kırsal Yaşamına Etkisi Üzerine Bazı Tespitler”, 38. *ICANAS*, C.I, 341-352.
- ERDOĞRU, M. A. (2016). *Kanuni Sultan Süleyman Devri Aydın İli Evkaf Defteri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- ERDOĞRU, M. A. (1988). “1575 Yılında Çeşme Kadılığında Nüfus ve Üretim” *II. Uluslararası Çeşme Tarih ve Kültürü Sempozyumu Bildiriler*. (19-25). İzmir: Çeşme Belediyesi Kültür Yayınları.
- ERDOĞRU, M. A. (2001). “Onaltıncı Yüzyıl Ortalarında Uşak Şehri”. *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*. C. I, 187-200.
- ERDOĞRU, M. A. (2015). “1530 Yılında Aydın Sancağında Aşiretler ve Cemaatler”. *Kaşgarlı’nın Tarihçi Torunu Reşat Genç Armağanı*. (195-210). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- ERDOĞRU, M. A. - BIYIK Ö. (2015). *TT. 0001/İM. Numaralı Fatih Mehmed Devri Aydın İli Mufassal Defteri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- ERDOĞRU, M. A. - Bıyık Ö. (2005). *Tire, Birgi, Ayasuluğ ve Alaşehir Tımar Defteri ile Biga, Tarhala ve Bergama Piyade ve Yoklaması Defteri*. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- ERSAN, M. - ALİCAN M. (2019). *Beylikler Devri Türkiye Tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- FAROQHİ, S. (2006). “Menteşeoğullarından Osmanlılara Muğla”. *Tarih İçinde Muğla*. (16-33). İlhan Tekeli (der.). Muğla: Muğla Belediyesi Yayınları.
- FAROQHİ, S. (1994). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- FAROQHİ, S. (2002). “İktisat Tarihi (1500-1600)”. *Türkiye Tarihi-Osmanlı Devleti* (C.2, 145-205). İstanbul: Cem Yayınları.
- FAROQHİ, S. (2018). *Osmanlı Şehirleri ve Kırsal Hayatı*. Emine Sonnur Özcan (çev.). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- GÖNEY, S. (1975). *Büyük Menderes Bölgesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- GÖYÜNÇ, N. (1979). “Hane Deyimi Hakkında”. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (32), 331-348.
- GÜLTEN, S. (2016). *Atayurttan Anayurda Yörükler*. Ankara: Gece Kitabevi.
- GÜLTEN, S. (2010). “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı'nda Yörükler”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 171-194.
- GÜLTEN, S. (2008). *XVI. Yüzyılda Batı Anadolu'da Yörükler*. Gazi Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- GÜLTEN, S. (2009). “Batı Anadolu'da Bir Yörük Grubu: XVI. Yüzyılda Karaca Koyunlular”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 /22, 192-215.
- GÜLTEN, S. (2019). “Osmanlı Anadolu'sunda Bir İskân Hikâyesi: Bozok Sancağı'nda Aşiretler, Köylüler ve Celâliler (16-19. Yüzyıllar)”. *History Studies*, 11, 128-154.
- GÜMÜŞ, Ş. (2019). *XV ve XVI. Yüzyıllarda Birgi Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu.
- GÜMÜŞÇÜ, O. (2016). *Tarihi Coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- GÜMÜŞÇÜ, O. (2004). “İnternal Migrations in Sixteenth Century Anatolia”. *Journal of Historical Geography*, S. 30/2, 231-248.
- GÜMÜŞÇÜ, O. (2018). *Kaynaklarıyla Tarihi Coğrafya*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.

- GÜNDÜZ, T. (2019). *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri (Bozulus Türkmenleri 1540-1640)*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- HALAÇOĞLU, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*. Cilt: 1. Ankara: TTK. Basımevi.
- HAYKIRAN SARIBEY, A.- TUNALI, A. C. (1997). "XIX. Yüzyılda Aydın". *Aydın İl Tarihi*. Ankara: Özyurt Matbaacılık.
- HAYKIRAN, R. (2019). "Aydınoğulları Beyliği ve Menteşe Beyliği Arasında Bir Türkmen Yerleşimi: Bozdoğan (1258-1426)". *Aydınoğulları Tarihi Üzerine*. İstanbul: Kriter Yayınevi, 43-53.
- İLHAN, M. M. (1993). "Mufasssal Tahrir Defterlerindeki Şahıs Adların Önemine Dair Bazı Örnekler". *Uluslararası Üçüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri(25-29 Eylül)*. Ankara: Ankara Kültür Merkezi Yayınları.
- İNALCIK, H. (1996). "Köy, Köylü ve İmparatorluk". *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İNALCIK, H. (1996). "Osmanlılar'da Raiyyet Rüşûmu". *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- İSLAMOĞLU-İNAN, H. (1991). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Köylü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KAHRAMAN, S. A. (2017). *Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi*. C.1, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KARACA, B. (2008). "1532-1533 Menteşe Yörükleri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/2, 403-440.
- KARACA, B. (2007). "XV-XVI. Yüzyıllarda Keçiborlu Kazası". *SDÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 41-78.
- KARADEMİR, Z. (2014). *İmparatorluğun Açlıkla İmtihani Osmanlı Toplumunda Kutluklar (1560-1660)*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- KAYGANA, B. (2015). *XVI. Yüzyılda Saruhan Sancağı Yörükleri*. Ordu Üniversitesi SBE. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu.
- KÜPELİ, Ö. (2000). *Tahrir Defterlerine Göre XV- XVI. Yüzyıllarda Homa Kazası*. Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.

- KÜPELİ, Ö. (2009). “XV-XVI. Yüzyıllarda Homa Kazası’nın İdari, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Tarihi”. *Eskiçağdan Cumhuriyet’e Homa (Gümüşsu) Tarihi*. Gümüşsu: Gümüşsu Belediyesi Yayınları, 55-106.
- KÜTÜKOĞLU, M. (2000). *XV ve XVI. Asırlarda İzmir Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*. İzmir: İzmir Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, M. (2010). *XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Ankara: TTK. Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, M. (2010). *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı)*. Ankara: TTK. Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, M. (2022). *XVI. Asırda Tavas Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*. İstanbul: Ofset Hazırlık ve Baskı.
- MEMİŞ, E. (2007). *Eskiçağ Türkiye Tarihi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- METE, Z. (2004). *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- METE, Z. (2005). “Muğla”. *DİA*, (C.30, 377-381). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- METİN, R. (2007). *XVI. Yüzyılda Orta Anadolu’da Nüfus ve Yerleşme (Bozok, Kırşehir, Niğde, Nevşehir ve Keskin Örneği)*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara.
- MUSLU, G. (2005). *Küçük Menderes Havzası’nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi SBE. Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- OSTROGORSKY, G. (2017). *Bizans Devleti Tarihi*. Ankara: TTK. Yayınları.
- ÖNGÖR, S. (1980). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK. Yayınları.
- ÖZ, M. (1991). “Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler”. *Vakıflar Dergisi*, S. 22, 429-439.
- ÖZ, M. (1999). *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*. Ankara: TTK. Yayınları.
- ÖZ, M. (1997). “XVI. Yüzyıl Anadolu’sunda Köylülerin Vergi Yükü ve Geçim Durumu Hakkında Bir Araştırma”. *Osmanlı Araştırmaları*, XVII, 77-90.

- ÖZEL, O. (2016). *Türkiye 1643- Goşa'nın Gözleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ÖZDEĞER, M. (2003). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Miri Arazi Rejimi ve Tahrir Geleneği". *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3/5, 1-13.
- PAŞAZADE, O. (2006). *9 Numaralı Mühimme Defteri*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- PITCHER, D. E. (2019). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*. Bahar Tırnakçı (çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- RAMSAY, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. Mihri Pektaş (çev.). Ankara: MEB. Yayınları.
- SARI, S. (2008). *XV-XVI. Yüzyıllarda Mentеше, Hamit ve Teke Sancağı Yörükleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Isparta.
- SARIKAYA, H. (2014). *T.T 0008 Numaralı Tapu Tahrir Defteri'nin Transkripsiyonu ve Tahlili*. Adnan Menderes Üniversitesi SBE. Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.
- SEVİN, V. (2019). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. Ankara: TTK. Yayınları.
- SONYILDIRIM, Ş. (2007). *17. Yüzyılın İlk Yarısında Manisa*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SÖNMEZ, E. (2017). *571 Numaralı Evkaf Defterine Göre Aydın Vakıfları*. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu.
- STRABON (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XVI)*. Adnan Pekman (Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- SÜMER, F. (1999). *Oğuzlar (Türkmenler)*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- ŞAHBAZ, D. (2019). "Osmanlı Klasik Döneminde Yerleşme-Nüfus ve Ekonomi: Bozdoğan Kazası Örneği". *History Studies*, 11/4, 1363-1380.
- ŞAHİN, A. (2008). *XVI. VE XVII. Yüzyıllarda Aydın Sancağı' nın Demografik Yapısı*. Adnan Menderes Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- ŞEKER M. (2020). *Anadolu'nun Türkleşmesi ve Kültürel Hayatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- ŞİMŞEK, C. (2004). “2003 Yılı Laodikeia Antik Kenti Kazısı”. 26. *Araştırma Sonuçları Toplantısı I.* Ankara. (305-320).
- TAESCHNER, F. (2010). *Osmanlı Kaynaklarına Göre Anadolu Yol Ağı*. Nilüfer Epçeli (çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- TELCİ, C. (2004). “Ayasuluğ Kazasının XIX. Yüzyılın İlk Yarısındaki Sosyal ve Ekonomik Durumu”. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX (2), 2004, s. 105-139.
- TOKGÖZ, M. N. (2011). *Maiandros (Büyük Menderes) Jeopolitiği ve Jeostratejisi*. Selçuk Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- UĞUR, A. (2003). “Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), s. 41-62.
- UYKUCU, E. (1974). *XVI. Yüzyılda Menteşe Sancağı*. İstanbul Üniversitesi SBE. Doktora Tezi, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1932). *Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman Oğulları zamanında Kütahya Şehri*. İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1978). “Menteşe Oğulları”. *İslam Ansiklopedisi*, (C.VII, 724-731). İstanbul: MEB Yayınları.
- VARLIK, Ç. (1988). “XVI. Yüzyılda Kütahya Sancağı’nda Yerleşme ve Vergi Nüfusu”. *Belleten*, C. 52, S. 202, 115-168.
- WHITE, S. (2013). *Osmanlı’da İsyan İklimi: Erken Modern Dönemde Celali İsyanları*. Nurettin Elhüseyni (çev). İstanbul: Alfa Yayınları.
- WİTTEK, P. (1999). *Menteşe Beyliği*. Orhan Şaik Gökyay (çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- YAVUZ, K. (2016). *XVI. Yüzyılda Menteşe Sancağı Yörükleri*. Ordu Üniversitesi SBE. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu.
- YAZICI, M. (2002). *XVI. Yüzyılda Batı Anadolu Bölgesi’nde (Muğla, İzmir, Aydın, Denizli) Türkmen Yerleşimi ve Demografik Dağılım*. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- YİĞİT, A. (2009). *XVI. Yüzyıl Menteşe Livası Vakıfları*. Ankara: Barış Platin Kitabevi.

EKLER

Harita1: Büyük Menderes Havzası Sınırlarına Dahil Olan Sahalar

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	EMİNE SÖNMEZ
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	0000-0002-1987-5988
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	10369871
Lise	25 Mayıs Anadolu Lisesi
Lisans	Ordu Üniversitesi / Tarih
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi / Yeniçağ Tarihi
Akademik Çalışmalar	1. 2.

